

מוסף זכרון
הפילס

נטל כר
חמודות
שבשזולס
זהרד רז

"שור התורה" "חכם הוא וממלכי דרבנן הוא"

רבינו מרן זצ"ל עם רבינו הגדול מרן האבי עזרי' זצ"ל

זאב פלדמן

כאשר נכנס רבי חיים ללמוד אצל מרן ראש הישיבה זצ"ל, היה רבינו הגדול זצ"ל מבקשו מידי שבוע לחזור בפניו על השיעור אותו מסר מרן זצ"ל בישיבה. "הוא היה ממש 'יושב ומצפה' לשמוע את הדברים", שח בערגה, "מעין דוגמא למה שמסופר על מרן הרב מבריסק, שהיה יושב ומצפה לקבל השבת, כל פעם כשנכנסתי הוא מיד שאל 'מה רבי שמואל אמר בשיעור?'..."

"ואכן, הסבא רבינו הגדול זצ"ל היה מקשיב בריכוז עצום לדברים שאמרת משמו של מרן זצ"ל וביקש לשמוע עוד ועוד מחידושי תורתו". בפעם הראשונה בה נלמדה מסכת שבת בישיבה, נכנס רבי חיים פאס למעונו של זקנו רבינו הגדול זצ"ל, אשר לא מורגל היה בלימוד ישיבתי של מסכתא זו ושאלו: "יש לו שיעורים למסור על שבת? אפשר למסור שם שיעורים?... לאחר זמן כאשר נכנס אליו שוב, שכב רבינו הגדול זצ"ל במיטתו חלוש וחסר כוחות, וכאשר ראהו שאלו: 'נו, אומרים אצלכם שיעורים טובים בשבת?'... כאשר הגיב שאכן וביקש להתחיל להרצות את השיעור שמסר מרן זצ"ל באזני זקנו, התבטא רבינו הגדול זצ"ל: 'בשביל לשמוע שיעור של רבי שמואל, צריך לקום מהמיטה', ואכן התנשא כארי בכוחות לא לו ושמע את השיעור. בסיום הדברים אמר: 'אכן הוא צודק, אפשר לומר שיעורים מצוינים על שבת'..."

"ואין להרהר אחר דבריו"

הערכתו העצומה והבלתי-מצויה של רבינו הגדול זצ"ל למרן ראש הישיבה זצ"ל, היתה מופלאה ומיוחדת ונראתה על כל צעד ושעל. כך, אפוא, בהסכמות לשני ספרים שונים שניתנו על ידו בהפרש של כשש שנים, ציין רבינו הגדול זצ"ל כי כבר ניתנה לספר הסכמה מאת מרן זצ"ל.

בהסכמתו לספר 'משאת בנימין', מתורתו של הגאון רבי בנימין בירנבוים שליט"א, ראש ישיבת 'חכמת שלמה', מיום כ"ו שבט תשמ"ז כתב: "הנה הביא לפני כבוד הרב הגאון ירא"ב מוהר"ר בנימין בירנבוים שיחי, ספר מסודר לדפוס על מסכת שבת וצר לי מאד שקשה עלי הראיה בעיון, אבל אני מכיר היטב גדולתו בתורה וביראת ד' אשר היא אוצרו, ואין צריך להסכמתי, ובפרט כאשר כבר הסכים על ידו ידידנו הגאון ר' שמואל אויערבאך שליט"א, ואין לי מה להוסיף רק ברכתי מקרב לב שיזכה להפיץ מעינותיו כהנה וכהנה ויתקבל בבי מדרשא". בהסכמה לספר 'הליכות יצחק', מתורתו של המשגיח הגה"צ רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א, מנהל רוחני דישיבת 'קול תורה', מיום

"הנני להודיע בזה ולהכיר בשער בת רבים את יקר תפארת גדולת כבוד ידיד ד' וידיד נפשי הגאון המובהק והמפורסם בתורתו והרבצתה ומעשיו הכבירים כמוהר"ר שמואל אויערבאך שליט"א, בן הגאון הגדול פוסק הדור רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א, מה לי להעיד עליו ועל תורתו הרי תורתו מכרזת עליו כי גדול האיש מאד וידיו רב לו בכל מכמני התורה בתבונה עמוקה וחודרת ובבקיאות נפלאה, ויראתו ומעשיו הקודמים לחכמתו, ותלמידיו הרבים ההגונים והנבונים שזכה בס"ד להעמידם הן המה עדיו. על כן אומר כל כדן סמוכי לנא כי חכם הוא וממלכי דרבנן הוא ועל כן לביש מדא הוא ויורה וידין בכל חדרי תורה וארחות תורת החיים, יהנו ויחכמו רבים לאורו כי טוב, ישכימו לפתחו וישחרו פניו ויטעמו מצוף נועם תורתו ועצה עמוקה יטלו ממנו וישכילו בכל דרכיהם. הכו"ח לכבוד התורה ועמליה ולכבוד הגאון שליט"א" - כה כתב רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל במכתב מיוחד בו עמד על גדולתו ויקרותו של מרן ראש הישיבה זצ"ל.

דברים נדירים אלו מבטאים במקצת את מסכת הקשר האמין והמופלא שנטווה בין מרן ראש הישיבה הגר"ש זצ"ל לרבינו הגדול זצ"ל אשר הוקירו והעריכו כרום ערכו ואף התבטא אודותיו ביטויים מפליגים שלא יצאו מפיו ומפי כתבו על איש מעולם.

"ומשמח און שומען"

מסכת קשריו של רבינו מרן זצ"ל עם רבינו הגדול מרן זצ"ל החלה לפני עשרות בשנים, כאשר עיקרה היה בדברי תורה ובמשא ומתן בעומק של סוגיות.

"באחד הפעמים", שח נכד רבינו הגדול זצ"ל, "בהם נכחתי בפגישתו של מרן זצ"ל עם רבינו הגדול זצ"ל ישבו הם שעה ארוכה ו'עברו' במהירות מופלאה על דברי הגר"א בהגהותיו לשו"ע בסימנים רבים".

רבינו הגדול זצ"ל אף ביקש תדיר לשמוע את חידושי תורתו של מרן זצ"ל, וכפי ששח בעבר הגאון רבי חיים פאס שליט"א, נכדו של רבינו הגדול זצ"ל לבטאון עולם התורה, על השנים בהם זכה לחסות בצילו של מרן ראש הישיבה זצ"ל: "לאחר נישואיי, כאשר התלבטתי בדבר ה'כולל' בו אלמד. כאשר שמע הסבא רבינו הגדול זצ"ל כי קיימת הצעה ללמוד אצל מרן הגר"ש זצ"ל אמר מיד: 'רבי שמואל הוא אדם גדול, שם תהיה לך סייעתא דשמיא, תלך לשם!'".

מוסף זכרון
הפליס

נשיא' על הנייר, ואם חפצים שישמש בנשיאות הישיבה עליהם לבוא כל שבועיים עם עדכון על מצבו של כל בחור, אולם מכיון שאין דבר זה בכוחו כבר, הרי יש למצוא אדם גדול אחר שיעמוד בנשיאות הישיבה. מאחר והישיבה שכנה אז בעיר רחוקה מהמרכז, שח לימים, "שאלתי את רבינו הגדול זצ"ל את מי ניקח ל'נשיא', והצעתי אולי מי מתלמידי החכמים החשובים באזור הישיבה? - השיב לי רבינו הגדול זצ"ל: "תבקש מרבי שמואל אויערבאך שיהיה נשיא הישיבה", והוסיף בחיוך: "הוא טוב להיות נשיא בכל מקום בארץ ישראל!"...

הגאון רבי אשר זעליג רובינשטיין זצ"ל שח בעבר: "כמה וכמה פעמים, בימי זקנותו של רבינו הגדול זצוק"ל, נכנסתי למרן ראש הישיבה בשאלה, ואחר שאמר לי 'יש לנו אב זקן', הגעתי באותה שאלה לרבינו הגדול זצוק"ל, ופעם אחר פעם ראיתי היאך כיוונו דבריהם זה לזה."

"באחד הימים", המשיך לספר, "הציע לי יהודי נכבד 'שותפות' בהקמת הישיבה, והציע ליטול על שכמו עול כלכלי גדול. כשהצעתי הדבר בפני מרן ראש הישיבה התבטא ואמר: 'אמנם ההצעה נראית טובה, אך אין הוא גברא דמריה סייעה', והוסיף: 'סע לבני ברק, לשאול את פי מרן בבני ברק'. ואכן כאשר נכנסתי למעונו של רבינו הגדול זצ"ל והצגתי את הדברים, ענה לי מילה במילה כי אין הוא גברא דמריה סייעה, אין לו סייעתא דשמיא ולא כדאי לעשות הדבר!"...

על 'דרכי שמואל'

טרם הוצאת ספרו הגדול 'דרכי שמואל' על מסכתא אהלות, לאור עולם פנה מרן זצ"ל לבקש הסכמה מרבינו הגדול זצ"ל. על אשר התרחש במעונו של רבינו הגדול זצ"ל בעת בקשת ההסכמה על ידי מרן זצ"ל, שמע כותב השורות מאחד מגדולי תלמידי ומקורבי רבינו הגדול זצ"ל, כפי ששמע מפיו: "באחד הימים פנה אליי מורי ורבי רבינו הגדול זצ"ל וסיפר לי כך 'הגיע אלי רבי שמואל אויערבאך עם ספרו על אהלות וביקש הסכמה, אמרתי לו 'שאני אתן לך הסכמה? אתה עושה צחוק וליצנות ממני. שאני אתן לך הסכמה?...' חזר רבי שמואל פעם שניה ואמר לי 'אבי שליט"א לא מרשה לי להדפיס את הספר ללא ההסכמה', אמרתי לו 'גם אבא שלך עושה צחוק'.... אזי רבי שמואל התעקש שהאבא לא מרשה לו להדפיס את הספר ללא ההסכמה, אמרתי לו שישאיר כאן את הספר ונראה מה לעשות..."

ואכן לאחר זמן, בחודש טבת תשנ"א, עיטר רבינו הגדול זצ"ל את הספר בהסכמתו הנדירה בה כתב: "חזקה עלי בקשת ידידי עוז הגאון

ט' כסלו תשנ"ג כתב מרן זצ"ל: "אף כי עכשיו אינני יכול לעיין בספרים שנתחדשו שלא הורגלתי בהם מפני שראיתי לקויה, אבל יוצא מן הכלל את מה שהראה לי ידידי היקר מלא דעת בתו"י ה"ה הגאון מוה"ר יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א את ספרו הזה 'הליכות יצחק' על מסכת ברכות, ומכיר אני אותו עוד מצעירותו שהיה לאילנא ברברא. ועל ספרו זה העיד והסכים הגאון המפורסם ידידי מוה"ר שמואל אויערבאך שליט"א, ראש ישיבת מעלות התורה בירושלים עיה"ק, ואין להרהר אחר דבריו, ועל כן אני באתי בברכתי שיהיה רצון שיזכה להוסיף כהנה וכהנה."

בהערכה יתירה

הערצתו הרבה של רבינו הגדול זצ"ל למרן ראש הישיבה זצ"ל, באה לידי ביטוי פעמים רבות מספור.

בערוב ימיו ולעת זקנותו המופלגת הגיע מרן הגר"י קמינצקי זצ"ל לארץ הקודש, ועלה למעונו של רבינו הגדול זצ"ל בבקשה שיורה לו איזה מגדולי התורה בארץ הקודש, ראוי להעתיק מקומו לארה"ב לעמוד שם בראשות עולם התורה. השיבו רבינו הגדול זצ"ל אתר: "תביא את רבי שמואל אויערבאך לאמריקה..."

כאשר הגיע מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל למעונו של מרן זצ"ל וביקשו לעקור מקומו לארה"ב, היה זה בפרק זמן בו כבר נפתחה הישיבה הקדושה 'מעלות התורה', ומרן זצ"ל הכריע בדעתו כי "לא סוגרים ישיבה" ונותר בארץ הקודש. כך גם היתה דעתו של אביו הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל כי אל לו לצאת לחוץ לארץ.

לאחר זמן פגש מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל את רבי משה ויסלובסקי שליט"א ואמר לו: "בגללך, שנטלת על עצמך את עול החזקת הישיבה, הפסדנו את רבי שמואל שהוא חד בדרא..."

שח הגר"ח פאס שליט"א: "כשנולד בני שיחי, שאלתי את הסבא זצ"ל האם לכבד בסנדקאות (אחר שהוא עצמו כבר שימש אצלנו בסנדקאות) את מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל או את בנו מרן הגר"ש זצ"ל. הסבא מרן זצ"ל אמר לי: "תתן את הסנדקאות לרבי שמואל, ואם הוא לא ירצה, תגיד שאני אמרתי שהוא יהיה הסנדק", ואז הוסיף לומר: "ואני אבוא במיוחד לירושלים לברית, בכדי לכבד את רבי שמואל..." ואכן, מרן הגר"ש זצ"ל כובד בסנדקאות והסבא מרן זצ"ל שטרח להגיע לירושלים בעת זקנתו המופלגת, נתכבד ב'כסא של אליהו'..."

בערוב ימיו של רבינו הגדול זצ"ל נכנס אליו אחד מראשי הישיבות בבקשה שיעמוד בנשיאות הישיבה. רבינו הגדול זצ"ל השיב שהוא אינו

האמיתי אשר נהירין לו כל דברי תורתו בעמקותן וישרותן ומשמח אוזן שומען, המרביץ תורה לעדרים, מוהר"ר שמואל אויערבאך שליט"א, ראש הישיבה 'מעלות התורה' אשר בירושלים, ולמותר הוא להוסיף איזה מילין דשבחא על הספר שהוא מדפיס, ורק ענוותו תרבני, אבל לא אני ודכוותי הגעתי למידה זו".

"מעלות התורה"

עם הקמת ישיבת 'מעלות התורה', כתב רבינו הגדול זצ"ל מכתב מיוחד בו עמד על הזכות הגדולה לחסות בצילו של מרן ראש הישיבה זצ"ל ואשר צוטט בפתח הכתבה.

כאשר עלה הצורך לסייע בהקמת היכלה ובנינה של הישיבה הקדושה בשנותיה הראשונות, פנה רבינו הגדול זצ"ל במכתבים לנדיב הנכבד רבי אליהו רייכמן בו בירכו על כך שעומד לימין הישיבה.

במכתב הראשון מיום שלישי י"ג תשרי תשמ"ה, כתב מרן זצ"ל: "הנני בזה להביע בזה שמחתי מעומק הלב על מה שב"ה זכה איש הדגול רודף צדקה ומחזיק תורה הרבני מר' אלי' רייכמן הי"ו לרכוש מגרש בשביל הישיבה הגדולה 'מעלות התורה' אשר בשכונת שערי חסד בירושלים, בראשות הגאון המפורסם שאין גומרים עליו את ההלל על תורתו ויראתו ה"ה הרב שמואל אויערבאך שליט"א, אשר כבר נראה פירותיו במשך שנים המעטות של קיום הישיבה, ועכשיו בעזה"י יתרכו הספסלים ויזכו התלמידים הגדיל תורה ויאדיר.

ולזה מתאספים אנשים חשובים בכינוס לחזק את זה ולבוא בסיוע שיצא לפועל מה שיותר מוקדם, וה' יהיה בעזרם לכל העושים והמעשים וביחוד הנדבן שיחי' ונזכה כולנו לראות בהרמת קרן התורה והיראה. מאת המוקירם ומכבדם".

במכתב השני ממוצאי שב"ק ב' אייר תשמ"ט, כתב מרן זצ"ל: "למעלת כבוד הרבני איש שוע ונדיב רב הפעלים לתורה ולחסד ר' אלי' רייכמן שיחי', שלום ורב ברכה לו ולכל משפחתו הכבודה שיחי' הנני באתי בזה לקדמו בברכת התורה אשר זכה שהוקם על ידי נדבת לבבו לבנות בנין מה שנחוצ' לפנימיה בשביל תלמידי הישיבה הגדולה 'מעלות התורה', אשר בראשה עומד הגאון הגדול שר התורה מוהר"ר שמואל אויערבאך שליט"א, וכבודו שיש לו חלק בכל זה יתברך בברכת ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת ויזכה לראות בגאולת ישראל ובבנין אריאל, מנאי המוקירו ומכבדו".

"מבין אותי יותר מכולם"

פרק מיוחד במסכת הקשר המיוחד שנטווה בין רבינו הגדול זצ"ל למרן הגר"ש זצ"ל, היה בעת עסקן של רבינו הגדול זצ"ל בעניני הציבור. פעמים רבות מספור, במשך שעות רבות מאד, היה רבינו הגדול זצ"ל ממתיק סוד ומשוחח עם מרן ראש הישיבה זצ"ל, כשהוא מערבו בכל עניני הכלל שעלו על שולחנו.

וכה העיד יבדלחט"א הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א בעת הספדו באשכבתיה דרבי: "הקרבה המופלאה שהיתה לו אצל מרן הרב שך. כמה שמרן הרב שך סמך עליו בכל הדברים. כשהיתה איזו בעיה, הרב שך ביקש לקרוא לו מירושלים, הוא חייב להתייעץ אתו, הוא חייב לדבר אתו, כמה קרבה, כמה מסירות נפש, כמה שסמך עליו בכל הדברים".

אחד ממקורבי רבינו הגדול זצ"ל אף שמע אותו מתבטא באזני מרן ראש הישיבה זצ"ל: "אתה מבין אותי יותר טוב מכולם!"...

בעת ייסודה של 'מועצת גדולי התורה' של אגודת החרדים דגל התורה בחורף תשמ"ט, ביקש רבינו הגדול זצ"ל לצרף את מרן ראש הישיבה זצ"ל לחבר בה, אולם הוא סירב, כך העיד הג"ר אפרים צמל שליט"א, ששימש כמזכיר ה'מועצת' בימי ייסודה, והוסיף לציין כי רבינו הגדול זצ"ל התבטא אודותיו בעת שליחות ציבורית כי "פיו כפי וידו כידיו".

"לא היה מנהיג כזה בישראל"

בליל הסתלקותו של רבינו הגדול זצ"ל, ליל יום השישי ט"ז מרחשון תשס"ב, כאשר נודע דבר פטירתו פרץ מרן זצ"ל בבכי מר וברך בשם ומלכות 'ברוך דיין האמת'. במשך דקות ארוכות המשיך למרר עוד בבכי,

כאשר ביני לבניי אמר לסובביו: "מעתה נהיה עולם חדש, אין זה עולם שהיה קודם..."

בעת מסע הלווית רבינו הגדול זצ"ל, שהה מרן זצ"ל אף בבית החיים בעת קבורתו.

מדי שנה בשנה היה מרן זצ"ל נושא דברי חיזוק לזכרו של רבינו הגדול זצ"ל, כשהוא מעורר על החובה לדבוק בדרכו.

בדבריו היה עומד רבות על 'תקופת הזהב' של שנות הנהגת רבינו הגדול זצ"ל בהם התרוממה קרן התורה ולומדיה, וכפי שכתב בהסכמתו לספר 'במחיצתם' כי אחרי החורבן הנורא העמיד לנו הבורא לפליטה את רבותינו הגדולים מרגן החזון איש והרב מבריסק זיע"א "אחריהם זללה"ה זיע"א, נטל ונשא על כתפו קיומה של תורה והיהדות בגבורה נוראה וברוב תושיה צצומה למאד, אביהן וליבן של ישראל רשכבה"ג מרן בעל אבי עזרי זיע"א, וכפי שהייתי שומע מפי אאמור"ר גאון ישראל זללה"ה אשר כבר הרבה זמן - אסאך צייט, לא היה מנהיג כזה בישראל כמרן הרב שך זיע"א". ברוח דברים אלו אף חזר מרן זצ"ל במשאו ההסטורי בכינוס 'אז נדברו', לפני שלוש שנים בחודש אדר תשע"ה.

משלחן גבוה

עובדות רבות ומופלאות מאשר ראה ושמע בבית רבינו הגדול זצ"ל, שח מרן ראש הישיבה זצ"ל במשך השנים, ונאספו בספר 'מראש מקדם' - עובדות ששח מרן זצ"ל במשך השנים ונכתבו מרשימות תלמידים על

מוסף זכרון
הפולס

שקיעותו ועמלותו בתורה הייתה נשגבה. גם כשהיה הולך לישון ונס על מיטתו, אחרי חצי שעה היה קם בפתע והולך לארון ומעיין בגמרא או רמב"ם והולך לישון, ואחר כך כל הלילה היה קם ומתבונן שוב ושוב ברשב"א או בגמרא, וכך היה כסדר. וכשהיה הולך לחופות של תלמידים, תמיד בדרך לחופה וגם בחופה עצמה היה מדבר בלימוד כל הזמן. וגם בזמנים שהיה לוחם את מלחמת היהדות, הדבר היחיד ששמעו ממנו שדיבר מתוך שנתו, היה רק דברי תורה!"

הוסיף עוד מרן זצ"ל לספר: "הוא אמר לי פעם בשעה שהיה עסוק בענין השיעור, כי אף שהוא מדבר עם אנשים, נותן עצה וכו', מכל מקום, אם זה לא ענין של כבוד שמים ממש, כל חושיו ומאוייו נמצאים בסוגיא. הוא מונח בשעת מעשה בגמרא. הוא יכול לענות ולייעץ וכו' גם בשעת מעשה, אבל כל כולו היה מונח בסוגיא".

בהזדמנות נוספת שח מרן זצ"ל: "זכורני פעם כשהגעתי אליו, הוא ישב וכמעט בכה, כמעט שאי אפשר היה לדבר איתו, כי היה איזה ענין אשר הוא ברוחב ליבו, חש והרגיש שזה יפריע למשפחות הספרדים, והוא היה הראשון, ה'לב', שהרגיש את הצער הנורא".

"אצל ראש הישיבה זצ"ל", הוסיף לספר, "ראינו כמה שהוא היה 'אויס גיהאלטן' בדברים הכי נוראים. אני זוכר בימים שהיה במלחמה נוראה על עיקרי הדת, הוא קרא למישהו שיבוא אליו, ואותו אדם היה בטוח שראש הישיבה קורא לו להתייצב במערכה. וכשהגיע, סיפר לו מרן זצ"ל שיש איזה 'אלטער' בחור' משיבה בדרום הארץ, שהשידוך בו הוא עסוק צריך להיגמר, רק שחסר כסף, והוא כבר נתן לו סכום נכבד, והוסיף שאין לו מנוחה מזה. וכשהוא אמר שהוא לא יכול לישון, פירוש הדבר שהוא לא ישן מזה. הוא היה טרוד בטרדה נוראה במאבקים למען כבוד שמים, אך הוא לא יכול לישון מזה שבחור מבוגר לא מסיים את השידוך בגלל כסף, כי הלב של כל ישראל מרגיש בכל דבר".

"אני זוכר בזקנותו ממש שעמד להתקשר בשביל לקבל תשובה מראש ישיבה אחד עבור בחור אחד שניסה להיכנס לישיבה ולא קיבל תשובה. העירו לו 'למה לעמוד, אפשר לשבת ולדבר בטלפון', והשיב 'לשבת על הכסא ולהתקשר זה שום דבר', זה לא הדרך, כי כשעושים, עושים עם כל הלב".

תחת אחד השיחים בדברו אודות רבינו הגדול זצ"ל, שח מרן זצ"ל: "כשסיפרתי לו על העצה שסידר לברך ברכת המזון מתוך הסיפור, שאכן העצה נתקבלה והדפיסו ברכונים מיוחדים, והוספתי לו שמתוך הכתב הרי כל תיבה פועלת למעלה. הגיב מיד ואמר: 'לא, לא. לא התכוונתי לענינים', אלא פשוט, שיברכו טוב ויגידו כל מילה בכוונה..."

עוד שח מרן זצ"ל: "לפני שנים רבות, מרן הרב שך היה כבר חולה וחלוש, וכאשר ראני נאנח במר ליבו על מצבו. 'תראה', אמר לי, 'גופי חלש וזכורני אינו כשהיה. אפילו פרק 'שנים אוחזין' כבר אינו מונח בכיסי כבעבר. מה יהיה עמי?' הוא שאל שוב ושוב. ניסיתי לנחמו, אך הוא המשיך ואמר במר ליבו: 'כשהחפץ חיים הסתלק מהעולם יצאו גדולי הדורות הקודמים לקראתו, הם ששו ושמחו בהגיע לשמים נפש נקיה, אבל מה יהיה עמי?... בתוך דבריו אף הציע לעשות לו ד' מיתות בית דין לאחר פטירתו. אולם לפתע פנה אלי ואמר לי: 'עם דבר אחד אוכל לבוא לשמים בידיים נקיות. כל ימי עסקתי בצרכי ציבור באמונה...'".

לאחר שיצאתי מביתו של מרן הרב שך, נכנסתי למעונו של מרן הגרי"ש אלישיב וסיפרתי לו על דברי הרב שך. מרן הרב אלישיב התרגש מהדברים ואמר: 'הלא זה הדבר הגדול ביותר שמנהיג יכול לומר על עצמו. זו המדרגה הגבוהה ביותר לאדם שהנהיג כל כך הרבה אנשים והיה מעורב בענינים רבים ועצומים. את זה רק הרב שך יכול לומר על עצמו, כזאת נקיות, כזאת שלימות...'".

"זה מה שיש לנו"

בסיום כתבה זו מן הראוי להביא את דברי מרן זצ"ל במשאו באחד מימי השנה להסתלקותו של רבינו הגדול זצ"ל: "כשאנחנו מתאספים לכבודו ולזכרו של רבינו הגדול שהאיר את העולם, שהיה ליבם של ישראל כפשוטו, רבנו האבי עזרי זכותו יגן עלינו, צריך לזכור שהוא מסר נפשו מאוד כל ימיו תמיד עוד ועוד לחזק את התורה, את אותם דברים שאמרו חז"ל שצריכים תמיד חיזוק, ובזכותו היה חיזוק עצום בתורה. והוא גם שהקדים רפואה למכה וחיזק הגדרים ומנע דברים עוד לפני שהתעוררו הבעיות, ותמיד לא נתן לאברכים לחפש דברים אחרים ופתרונות אחרים כדי ש'יהיה להם מה לחיות' וכדומה. הכל מיסוד זה שחי והרגיש אותו בכל חדרי ליבו, כי 'אין לנו שיוור רק התורה הזאת' - זה מה שיש לנו!"

ידי מקורבו ותלמידו הרה"ג רבי יאיר ארלנגר שליט"א. נביא בזאת כמה עובדות, מני רבים, אותם שח מרן ראש הישיבה זצ"ל:

"שמעתי כמה פעמים מפיו של רבינו הגדול זצ"ל. הוא סיפר על הזמנים שעוד לא היו לו הרבה שומעים, עוד לפני שהגיע לפוניבז'. ובאמת מן השמים היה סיעתא דשמיא לדורנו שזכו שבסוף הגיע למצב כזה של כל כך הרבה שומעים, אבל היו תקופות שהוא מסר שיעורים במקומות שהיה לו ספק אם יש אחד שמבין מה הוא אומר. ועל כך אמר שבכל הזמנים שיגע ושומר שיעורים, הכל היה באותה צורה. כשעמל להכין את השיעור, הוא היה עושה זאת עם אותו עמל ואותה הכנה באותה צורה ממש, כי זה היה תורה. הוא לא חיפש למצוא חן אלא להבין תורה, וגם אם הוא חלילה לא היה מגיע לישיבה גדולה עם הרבה תלמידים, הרי הוא גם היה נשאר עם אותו עמל באותה צורה. הוא לא חיפש מן הצד שום תכלית, כי זה תכלית התכליתיים שאין כמוהו".

"כך גם היה בזמן שהגיע לארץ ישראל, והיה אצל מרן רבי איסר זלמן זלה"ה ולא היה לו מקום מגורים בפני עצמו, וגם אז באותו עמל נורא לאין ערוך. היה מקובל באותו זמן שהיו באים בקביעות לבוא ולדבר בלימוד עם רבי איסר זלמן, והוא לא התבלט כל כך בשיחות שהיו שם. וכשיצא לאור האבי עזרי' הראשון, שאל רבי הערש קופשיץ זצ"ל את רבי איסר זלמן בהתפעלות: איך זה שלא ראינו קודם מיהו הרב שך? ! והגאון רבי איסר זלמן ענה להם: 'אין לכם ולנו שום שיעור והשגה עד כמה הוא עמל ויגע', יגע להבין כל גמרא וכל סוגיה כי זה עצמו הוא התכלית הגדולה".

בפעם אחרת סיפר מרן זצ"ל: "ראינו את מרן האבי עזרי' זצוק"ל, אשר

בצל חילבת הקודש

קשר אמיץ: מרן רבנו זצוק"ל
עם רבנו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל • גילויים מיוחדים

זאב פלדמן

"ההערכה היתירה שחש הסבא רבינו מרן זצ"ל למרן ראש הישיבה זצ"ל היתה מופלאה למאד, ולא ראינו דוגמתה לאיש אחר זולתו", כך מעידים בפנינו השבוע נכדיו הקרובים ביותר של רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעת שביקשנו מהם לשמוע אודות מסכת הקשרים המיוחדת שנטוטה בין מרן ראש הישיבה זצ"ל לעמוד ההוראה רבן של ישראל זצ"ל.

"הקשר האמיץ בין מרן ראש הישיבה זצ"ל לסבא זצ"ל החל עוד לפני כשישים וחמש שנה, כאשר בכל השאלות שהתעוררו אצלו היה מעלה אותם על שולחן גבוה.

דעתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל הייתה נחשבת מאד בעיני הסבא מרן זצ"ל. כך, לדוגמא, לפני כעשרים שנה כאשר התקיימו דיונים במעונו של הסבא זצ"ל אודות הסדרת מעמדם של בני הישיבות בעת הקמת 'ועדת טל', היה הסבא זצ"ל שואל תמיד 'מה דעתו של רבי שמואל?' וביקש לשמעה. ואכן, עוד לפני שנים רבות, ביקש הסבא מרן זצ"ל לצרף את מרן ראש הישיבה זצ"ל כחבר ב'מועצת גדולי התורה' דאז. היה זה באחד הימים, בעת זקנותו המופלגת וחולשתו של רבינו הגדול מרן הגר"מ שך זצ"ל וזמן רב לפני שצורפו חברים חדשים למועצת גדולי התורה, קרא הסבא זצ"ל מיוזמתו לגר"י אפרתי שליט"א וביקשו שיפנה למעונו של מרן ראש הישיבה זצ"ל ויבקש ממנו להצטרף כחבר ב'מועצת'. מרן ראש הישיבה זצ"ל הביע את דעתו כי חושש הוא שיאלץ להסתיר את דעותיו לנוכח דעותיהם של שאר חברי ה'מועצת' ולא יהיה ביכולתו להביעם כראוי. כאשר חזר הגר"י אפרתי שליט"א לסבא זצ"ל ומסר לו את דברי מרן ראש הישיבה זצ"ל, אמר לו הסבא זצ"ל שישוּב למרן ראש הישיבה זצ"ל ויאמר לו שיכנס כחבר ב'מועצת' ויוכל להביע את דעתו ללא כל חשש. ואכן, באותה עת החל מרן ראש הישיבה זצ"ל לשמש כחבר ב'מועצת גדולי התורה'."

במשך עשרות בשנים היה מרן ראש הישיבה זצ"ל דן בעסקי הציבור בפני רבינו מרן זצ"ל, כאשר היו מסתגרים הם לבדם ודנים יחד אודות עניני הכלל.

"האדם היחיד ממש", מעידים נכדיו רבינו מרן זצ"ל, "אשר הסבא מרן זצ"ל היה משוחח עמו על עניניו האישיים, היה מרן ראש הישיבה זצ"ל". במשך כל השנים ידע והכיר רבינו מרן זצ"ל כי מרן ראש הישיבה זצ"ל הוא הגבר אשר יעמוד על משמר התורה והיהדות וילחם כנגד כל המבקשים לפרוץ גדרות החומות, כפי ששח לנו נכדו חביבו הרה"ג רבי אריה אלישיב שליט"א: "הרבה פעמים שמעתי מהסבא זצ"ל במילים הללו: 'כל אלו שחושבים שיוכלו לעשות שינויים, שמחתם מוקדמת מדי, כי יש את רבי שמואל שישמור שלא יעשו שינויים. הוא השומר! הוא השומר!'..."

"ואכן", מוסיפים אנשי שיחנו לספר, "הסבא זצ"ל סמך למאד על דעתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל בעניני הכלל ושמירת כתלי היהדות הנאמנה. כך, לדוגמא, כאשר עלתה הצעה ממקורבים לשגרירות ארה"ב בישראל לקיים שיעורים ללימודי השפה האנגלית לאנשים מבוגרים, בכדי שיקל להם סידור ענייניהם, עלו הם למעונו של הסבא זצ"ל ושאלוהו על דבר הענין וזאת לנוכח החרם הנודע שגזרו בירושלים אודות לימודי השפה

מוסף זכרון
הפולס

"הרבה פעמים
שמעתי מהסבא
זצ"ל במילים
הללו: 'כל אלו
שחושבים שיוכלו
לעשות שינויים,
שמחתם מוקדמת
מדי, כי יש את
רבי שמואל
שישמור שלא
יעשו שינויים.
הוא השומר! הוא
השומר!'"

היה זה בעת שישבו אצלו האחים הגאונים רבי אליהו אליעזר פלס זצ"ל ורבי מיכאל פלס שליט"א, מראשי ישיבת גרודנא, בירר אצלם רבינו מרן זצ"ל כיצד היא הנהגתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל ביום הפורים. כאשר שאלו הללו על מה ולמה, השיב רבינו מרן זצ"ל: "הרי הוא החזון איש של דורנו!..."

"מורה הלכה בפני רבו"

חרדה רבה חרד מרן ראש הישיבה זצ"ל לכבוד תורתו של רבינו מרן זצ"ל והכביר בשבחו בהיותו כחד מתקופי קמאי.

בכל עת שהיה מרן ראש הישיבה זצ"ל נכנס אל הקודש - למעונו של רבינו מרן זצ"ל, היה מתמלא פחד ורעדה מתוקף גבורתו בתורה. באחד הפעמים בהם עמד להיכנס לחדרו של רבינו מרן זצ"ל, הבחין מרן ראש הישיבה זצ"ל בכמה אנשים שהמתינו להיכנס אף הם לרבן של ישראל ודעתם זחה עליהם, נחרד מרן ראש הישיבה זצ"ל ואמר לבן לויתו הגאון רבי צבי ויספיש שליט"א: 'איך אנשים לא מפחדים כשעומדים להכנס אל הרב אלישיב'...

כותב השורות שמע מאחד מתלמידי מרן ראש הישיבה זצ"ל שהתלווה לאחד מביקוריו בבית רבינו מרן זצ"ל. בצאתו, ביקש מאן דהוא את ברכת מרן זצ"ל להצלחה, והוא הגיב ברעד: "מורה הלכה בפני רבו!..."

"חד בדרא"

כאשר יצאו גורמים שונים לפעול בענין כלשהו בניגוד לדעתו של רבינו מרן זצ"ל, נשא מרן ראש הישיבה זצ"ל דברי מחאה נחרצים על הפגיעה בכבודה של תורה, וכה היו דבריו: "כבוד התורה נחשב תמיד בכלל ישראל כאחד היסודות, וכל פגיעה בכבודה של תורה זעזעה עד לדכדוכה של נפש כל אשר בשם ישראל יכונה. אין כבוד אלא תורה, ידועים דברי רבנו יונה שמלבד עצם החיוב עצמו הרי שכבוד התורה מביא שתתחזק הדת בראות העם כולו כבודה של תורה, וח"ו אם להיפך אז גם זה נפגע. כך לגבי כל גדול בתורה וקל וחומר לגבי חד בדרא, גדול הדור, שזה חיוב כבוד התורה של ציבור, של הציבור כולו, וזהו קיומה של תורה... לא בכל דור זוכים לאורו של כזה חד בדרא, פוסק הדור ועמוד ההוראה של כלל ישראל כולו. הן ידועה לכל הגדלות הנוראה, שזכה בכתרה של תורה ממש... גם בדורו של החתם סופר היה הגרי"ש נחשב גדול כמי שבקי בכל חדרי תורה בבהירות נוראה עד להלכה למעשה".

בפעם אחרת כאשר ביקשו גורמים שונים לפגוע בכבוד תורתו של רבינו מרן זצ"ל, יצא מרן ראש הישיבה זצ"ל למחות בקול גדול על כבודה של תורה, ולא היסס בכך על אף השייכות הותיקה שהייתה לו מקודם עם אותם גופים.

דבוק בתורה

בד בבד, תמיד עורר מרן ראש הישיבה זצ"ל על הזכות בה זכה דורנו לחסות בצילו של האדם הגדול בענקים אשר הוא והתורה חד הם, וכפי שהתבטא אחר סילוקו: "מה שראינו וידענו על השקידה הנוראה, על הפחד הנורא מביטול תורה, תמיד הוא עמד על המשמר שיהיה בלי הפסק, בכזו אהבה ותשוקה נוראה".

כאשר הוציא מרן ראש הישיבה זצ"ל את ספרו הכביר 'דרכי שמואל' על מסכת אהלות לאחר עמל ויגיעה רבה בעומק חומרי מסכתא זו, עלה למעונו של רבינו מרן זצ"ל להעניק לו את הספר. לאחר שהוגש הספר, פתחו רבינו מרן זצ"ל ומיד העיר את הערותיו. מרן ראש הישיבה זצ"ל עמד נדהם והשתומם מרוחב ידיעותיו והיקף עיונו של רבינו מרן זצ"ל, כביכול יגע זה עתה בסוגיות חמורות אלו, כאשר מיד ועל אתר העיר הערות בעומק הענינים.

כאשר שח מרן ראש הישיבה זצ"ל את הדברים לאביו הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל, נענה מפיו: 'תחשוב אילו היה רבנו ה'חתם סופר' עובר על ספרך, בוודאי שברוב גאונותו הנוראה היו לו הערות בקריאה על אתר והיית מקבל זאת שיכולים להעיר מיד. דע לך שרבי יוסף שלום שייך לאותו סוג, ואף אם היה בדורו של החתם סופר היה נחשב למופת'... בהזדמנות אחרת אמר מרן ראש הישיבה זצ"ל לאחד מתלמידיו: 'הוצאתי ספר על 'אהלות', אמרתי שיעזרים על 'אהלות', אבל מי שיוודע

האנגלית. אמר להם הסבא זצ"ל: 'היחיד שיכול להכריע בזה הינו רבי שמואל, תלכו אליו'.

זוכרים אנו שבאחד הימים עלה מאן דהוא למעונו של הסבא זצ"ל ובחוצפתו ועזותו ניסה להטיח דברים כנגד דעת תורתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל. הסבא מרן זצ"ל הזדעזע למאוד ושאלו בחרדה: 'איך אתה יכול לדבר כנגד אחד מגדולי תלמידי החכמים שבדור? ...! והוסיף מיד: 'זה יכול לפגוע! צריך להזהר! אפשר להיפגע מלדבר עליו!'"...

הערכתו הרבה למרן ראש הישיבה זצ"ל היתה עצומה למאד. כך, אפוא, בכל עת שהיה נכנס אליו היה הסבא זצ"ל קם ממקומו והיה מקפיד אף לסגור את הגמרא בה למד, בכדי להקשיב בריכוז לדבריו.

בערוב ימיו של הסבא זצ"ל, נכנסה אליו קבוצה נכבדה לשוחח עמו אודות סכסוך ממוני מסוים אשר מרן ראש הישיבה זצ"ל הביע בו את דעתו. הללו ניסו לשכנע את הסבא זצ"ל לשנות את דעתו שהיתה כדעתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל, אולם הסבא מרן זצ"ל עמד כחומה בצורה ואמר להם: 'כל מה שרבי שמואל אומר - מוסכם עלי, תעשו כל מה שיאמר'... כאשר ניסו הללו לשדלו שוב ושוב אמר להם בנחרצות: 'מה שיאמר רבי שמואל הוא קדוש, אני סומך עליו בעניינים עצומות'... בצאתם, אמרו הללו לבני ביתו של הסבא זצ"ל כי הלוואי שהצעירים ממנו יעמדו על שלהם, כפי שהוא עומד בכל תוקף".

התבטאות נדירה נשמעה לפני שלושים שנה מפיו של רבינו מרן זצ"ל.

מעט הסתלקותו של רבינו מרן זצ"ל, היה מרן ראש הישיבה זצ"ל מתעניין מפעם לפעם אצל נכדיו מקורביו של רבינו מרן זצ"ל בבירור הנהגותיו והליכותיו בענינים שונים, כשהוא חוקר ויורד לפרטי פרטים במנהגי רבינו עמוד ההלכה וזקן ההוראה זצ"ל.

"זכותו תעמוד לנו"

כנינוס הגדול שנערך בבניי האומה בירושלים ביום השנה הראשון להסתלקות רבינו מרן זצ"ל, עמד מרן ראש הישיבה זצ"ל על החלל העצום שותר עם סילוקו של רבן של ישראל זצ"ל ובפרט לנוכח הגזרות הקשות על ראשי עם קודש: "במציאות של היום רואים לצערנו הגדול את הקשה סילוקן של צדיקים בחוש ממש בפטירתו ובהסתלקותו של האדם הגדול בענקים, גאון ישראל זללה"ה, שמלבד מה שהוא היה מגן על כלל ישראל בתורתו וביראתו, הרי שהוא היה עומד בפרץ ממש כנגד כל פרצה ובכל כוח התורה שלו, ומכוחו הגדול אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה. וכעת, אחרי הסתלקותו, מרגישים בחוש את הקשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש ומצ"ח קללות... אין לי פה לדבר אלא לבקש שזכותו של מרן זיע"א תעמוד לנו, וכשם שבחייו היה עומד ושומר על כל הגדרים, כך, - אין לנו השגה בזה אבל - אדם כזה שמגיע למרומים, בוודאי שיש לו כח לפעול בשמים, שהקב"ה יגן עלינו שנצל מן הצרות הנוראות שבאו עלינו".

'אהלות' הוא הרב אלישיב..."

שח הגר"צ ויספיש שליט"א: "באחד הימים עליתי עם מרן ראש הישיבה זצ"ל למעונו של רבינו מרן זצ"ל בזמן מנחה. חיכינו שאחרון המתפללים ייצא מן החדר, עדיין לא חלפה דקה אחת מסיום התפילה. מרן ראש הישיבה זצ"ל נכנס לחדר ואני אחריו ומיד ראינו את מרן זצ"ל יושב כולו שקוע בגמרא כאילו לומד חמש שעות רצופות. עמדנו על ידו והוא לא ראה ולא שמע. אמר לי מרן ראש הישיבה זצ"ל בהתפעלות: 'איזו חלישות הדעת, תוך חצי דקה כבר כולו שקוע ואינו שומע כלום חוץ מהתורה...'. שמענו מאחד מנכדי רבינו מרן זצ"ל: "באחד הפעמים בהם עלה מרן ראש הישיבה זצ"ל לבית הסבא זצ"ל, אליו נלווה אדם נוסף תוך כדי עיסוקם בענין דחוף שלא סבל דיחוי ואשר דרש את הכרעת הסבא זצ"ל. בפתח הדלת, אמרה להם הסבתא הרבנית ע"ה שהרב באמצע לימודו ולא שייך להפסיקו, אולם קלטה עיניהם לראות את הסבא מרן זצ"ל שקוע בתלמודו. אמר מרן ראש הישיבה זצ"ל לבן לווייתו: 'נלך לדרכנו, מספיק שראינו אותו לומד'..."

באחד הימים בהם שוחח מרן ראש הישיבה זצ"ל עם רבינו מרן זצ"ל, הזכיר בדרך אגב את הנאמר משמו של הגאון מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל כי אמירת פרק קי"ט בתהילים מסוגלת היא לזכרון. מיד עצרו רבינו מרן זצ"ל ושאל מה המקור לסגולה זו. כאשר שב מרן ראש הישיבה זצ"ל לישיבה, הביע שוב ושוב את התפעלותו העצומה באזני תלמידיו: "הרבה עוד מחפש עצות וסגולות לזכור את לימודו..."

שיבחון שיל חכמים

בלי נגיעות

בן ישיבה אחד שהסתפק באיזו ישיבה תצליח דרכו האם בישיבת 'קול תורה' או בישיבת 'מעלות התורה', פנה אל המשגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה ושאלו אודות כך. השיב לו המשגיח זללה"ה בענוותנותו: "איני רוצה להורות לך שכן יש לי נגיעות בדבר, משום שאני מוסר שיחות בישיבת קול תורה. תפנה לרבי שמואל אויערבאך והוא יענה לך תשובה אמיתית מה מתאים יותר בעבורך..."

ממוצא התשובה למדנו רוחב נקיות דעתו של מרן זצ"ל, כפי שנודעת היתה בקרב זקני התורה והמוסר לפני רבות בשנים.

"הוא גדול ממני"

כאשר חלה ידידו ורעו מימי לימודם ב'עץ חיים', המתמיד השקדן הגה"צ רבי אפרים זרח זלזניק זצ"ל, בא מרן זצ"ל לבקר בבית החולים. רבי אפרים קיבלו במאור פנים ושאל את מרן זצ"ל: "מה לידידי כאן? מילא בביתי זכיתי לביקורו, אבל כאן בבית החולים?!"

בתום הביקור, אחר שיצא מרן זצ"ל מבית החולים, התאונן רבי אפרים באזני בנו ששהה לצידו: "איך קראתי לו באופן הזה, הרי הוא יותר גדול ממני ואיך אפשר לומר לו 'ידיד'?"

לאחר הסתלקותו, כאשר שחו בני המשפחה את הדברים קמיה מרן זצ"ל, התבטא בענוותנותו: "הוא צדק! איך אני יכול להקרא ידידו, הרי הוא גדול ממני!"

רבי אברהם יוסף ליזרזון שליט"א ושוחח עמו, כאשר בתוך דבריו פנה לדודו הגדול בכינוי 'הפעטער' - הדוד. לפתע התנער רבי שלמה זלמן ואמר ברגש כאשר פניו קורנות מאושר: "למה לך לומר הפעטער, תאמר 'אבוב דשמואל', והרי אביו של רבי שמואל אני. יודע אתה רבי שמואל בני מיהו ומהו? - הוא מהיחידים שהכרתי בחיי שמונח בכל רגע ורגע בכל סוגיות הש"ס לעומקן מברכות ועד עוקצין. הוא מהיחידים שאפשר לדבר אתו בכל נושא בכל פינות התורה בעומק העיון. אני אבוב דשמואל!"

"במידת האמת הוא גדול ממני"

הגאון רבי יהודה עדס שליט"א שח כי באחד הימים סיפר לו מרן הגרש"ז זצ"ל כי בנו רבי שמואל אמר 'מערכה' שלמה באיזה ענין, ולאחר שנשאו ונתנו עמו בדבר, התבטא כי דבריו הינם טעות. ואז הפטיר רבי שלמה זלמן: "במידת האמת בני יותר גדול ממני..."

לא פסיק פומיה מגידסא

באחד הפעמים בהם הגיע שלוחא דרבנן הרה"ג רבי נתן זאב גרוסמן שליט"א למעונו של מורנו ראש הישיבה ד'באר יעקב' הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל לצורך התייעצות, שאלו: "מדוע באת אלי, הלא אם אתה גר בירושלים יש לך את רבי שמואל אויערבאך, אשר ניתן לומר עליו שלא פסק פומיה מגידסא כל ימיו."

'איפה שמואל?'

שח אחד מתלמידיו הקרובים: "באחד הימים נכנסתי למעונו של הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל. בתוך הדברים דיבר עמי על אחיינו מרן זצ"ל בהפלגה מיוחדת כשהוא מאריך בגדלותו הנוראה, וסיפר כי כאשר מרן הרב מטשעבין זצ"ל היה כותב חידושי תורתו ותשובותיו בעת שבתו בירושלים, קודם שליחתם היה נותן אותם לעיונו של מרן זצ"ל בעודו בחור צעיר, והוסיף לספר כי זוכר הוא באחד הימים נכנס מרן הרב מטשעבין זצ"ל ל'אגודה שולי' בשערי חסד ושאל 'איפה שמואל? איפה שמואל?', בחפצו להעביר תחת עינו מערכה בחידושי תורה שהעלה על הכתב..."

יאידי עיני ישראל

כאשר הגיע מרן זצ"ל לעול תורה ומצוות, עלה עמו אביו הגדול זצ"ל להתברך מפיו של רבה של ירושלים הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, אשר העניק למרן זצ"ל את 'ספר האורה' של רש"י, ובירכו בפה מלא כי יאידי עיני ישראל בתורתו.

'אבוב דשמואל'

הערכתו והערצתו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לבנו מרן זצ"ל הינה המפורסמות כאשר נודעת היא ההגדרה שאמר כי הינו 'אבוב דשמואל'! היה זה בעת שישב אצלו אחיינו הרה"ח

ויגדל המספד בירושלים

בכל רחובות מספד. המונים המונים, עדרים עדרים, מתאספים בכל עיר ומדינה כדי לבכות את שריפת התורה עם גרתיקה. אך מי יבוא אחר המלך? מפיו ומפי כתבו יצאנו אחר הקציר ללקט נהי וקנה מאשר נשא בטהרה לעיני כל ישראל כאשר הספיד את גדולי התורה צוק"ל. וכך, היה אומר

ב. הכרמי

הדור אתם ראיתם את רגשת ליבו ההומה של השרף הקדוש משערי חסד. לשווא התחנן הוא בכל פעם מחדש לאו גברא ספדנא אנא. אף אחד, אף פעם, לא הסכים לוותר. דבריו שנאמרו בלבית אש קודש חצבו לבכות, קידשו צום, קראו עצרה ולאחר שנדרשו כל הלבבות, אף הורעפו מליבו הטהור טללי נוחם ונדבה.

רבינו הגדול, אשר נשא את משא הדור ותלאותיו על כתפיו, ניאות לעמוד פעם אחר פעם על עמוד הדרשות ממנו כה סלד, משום כבוד התורה שבער בו. משום חרדתו לכבודם ויקרם של הצדיקים והחסידים. שוב ושוב תינה גאון ישראל את צערו על תלמיד חכם שלא נספד כהלכה. לפני שנים ספורות אף הרטיט דור שלם כאשר שח במספד על חכם שמת בדמי ימיו, שמה בעטיו של תלמיד חכם שלא נספד כהלכה זמן מה קודם לכן, התרגשה על ישראל אותה צרה.

הפקיר הוא את עצמו, מסר הוא את כל כוחותיו, אך אף דלא זכי לעצמו, אנו זכינו. זכינו לאותם אוצרות פז. זכינו לשזוף עין בהצצה חבויה אל אותם יהלומים המתגלגלים מפיו כמראה הבזק. כל הזכרת מראה מקום גררה אחריה סייעתות מכל מרחבי התורה שבנגלה ושבנסתר. דווקא בהם, באותם הספדים נרגשים שנשא מעומק המיית ליבו הטהור, התגלו מכרות הזהב.

איך אפשר שלא לדמוע כשנזכרים גבי האסון שפקד את כלל ישראל זה עתה, את המספד הגדול שערך רבינו זי"ע בליל תשעה באב אחר מיטתו של הגה"צ רבי יצחק זילבר זצ"ל. כך המה הוא בשיחו, תן שקולו נשבר על ציון ועל חסידיה:

"גדולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו, ויש אומרים יותר משריפת בית אלוקינו. כתוב בספה"ק הנפש החיים שעיקר התכלית אל תחשבו שזה הבנין אלא שכל אחד יעשה מעצמו בית המקדש וכפי שמובא ברמב"ם שיכוון את ליבו לקדשי הקדשים שיהפוך את הלב לקודש הקודשים וזה הוא "וכן תעשו".

"ולכן כשנפטרים צדיקים שליכם זה קודש הקדשים, גדולה מיתתם יותר משריפת בית אלוקינו. בני תן ליבך לי. לב מלא במסירות נפש. וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף השם. צדיק יסוד עולם וגם בית המקדש הוא באבן השתיה שממנו נשתת העולם וגם הצדיק הוא יסוד העולם. לא תמיד רואים את היסוד אבל הוא המעמיד את העולם."

הלא תדמע כל עין. צדיק הוא יסוד העולם. ליבו הוא קודש הקודשים. ועכשיו, כשנחרב הבית ונשרף היכל, הלא זלעפה תרד עינינו.

ואם העזה יש בדבר? הרי כבר השמיענו רבינו זי"ע משנה סדורה כאשר נשא הוא את אותו מספד מר כשופר בבית רבי. לאחר עלות הענן בהסתלקות רשכבה"ג מרגא הגרי"ש אלישיב צוק"ל. אז, מתוך זעקת לב הארי נשמעה השאגה הנוראה: "תורה תורה חגרי שק"

"ויש להבין", כך עצר מרן ראש הישיבה זי"ע והתבונן: "היאך אומרים לתורה "תורה חגרי שק"? אבל בנפטר הגדול הזה אין שום שאלה, כל כך הרבה תורה ולא במושגים שלנו! "אוי נא לנו כי חטאנו אשר אמרנו בצילו נחיה" ונקבל יחד אתו פני משיח, הקב"ה נתן לנו, לכלל ישראל מתנה טובה, באותם צדיקים "ששתלן הקב"ה בכל דור ודור".

"בפטירתו של משה רבינו ע"ה כתיב "ויבכו אותו בני ישראל" ואילו בזמן שהסתלק אהרן הכהן, שם כתוב: "כל בית ישראל", ויש בזה טענה על כלל ישראל על שלא מבכים מספיק בזמן מיתת משה רבינו ע"ה, הוא אדון הנביאים שנאמר בו "מי עלה שמים וירד". ובכל דור ודור יש גדול שבדורו, הנקרא בחינת "איתפשטתא דמשה", ועל מיתתו יש תביעה "ויבכו אותו כל בית ישראל".

האם אין הדברים יאים והולמים למי שאמרם? הן זו ההרגשה הפשוטה והברורה העולה בעת עלות המספד המר בכל ערי יהודה. ומי לנו גדול מהרועה הנאמן, משה רבינו שבדור אלמן?

אגרא דהספידא דלוי

באותו הספד מר אחר מיטת עמוד ההוראה מרן הגריש"א זי"ע, הזכיר רבינו מרן הגריש"א צוק"ל מעשה רב המורה הלכה למעשה כיצד יש לנהוג בשעת חימום על הסתלקות גדול הדור.

"וזכורני בילדותי כשהלכתי עם אבי מורי צוק"ל במוצאי ש"ק מברכין אלול, להלוויתו של הגה"צ רבי דוד בהר"ן צוק"ל, שהיה תלמידו של בעל הלשם, ואז קם הגרז"ר בענגיס צוק"ל ונהם בהספדו בקול ארי, קול בכי ומספר תמרורים. והעיד הגרז"ר כי הוא זוכר בילדותו שבשבת מברכין אלול, כשהיה החזן קורא 'אלול' רבתה הבכייה בבית הכנסת מכל פינות הבית, עד שנזקקו להביא מים להחיות נפשם של כמה מתפללים שהתעלפו. והוסיף, כי הקדוש ברוך הוא נתן לנו התעוררות גדולה כהיום הזה, בפטירתו של אדם גדול שכזה. גם עכשיו הקב"ה מעורר אותנו בפטירת גדול דורינו!"

ושוב בהמשך הדברים, אחר שקונן קינה גדולה על האבדה הנוראה, שב להכות על קדקדו. המספד על מיתת צדיקים נועד לעורר הלבבות! כך הביא הוא שם: "החת"ס זיע"א בדרשות אומר וראויים הדברים למי שאמרם, שכשנפטר אדם גדול אם לא עומדים על עומק הדברים אין בזה תועלת והתורה עולה עמו ולאחר כמה שנים מתעוררים כשרואים את הירידה שבאה בעקבות פטירתו."

"ובכזה אדם נורא שנפטר צריכים התעוררות עמוק יותר ויותר, התעוררות בר קיימא כי התעוררות הטבעית יש לה קצבה וכמו שכתב שם החת"ס אם לא עומדים על העומק ומתעוררים בכל עוז למעשה, למעשה ממש, אם לא מקיימים בפועל הרי שגם אם בתחילה נראה שהכל נשאר

וכידוע ש"אשר חלק מחכמתו, זה לא סתם חכמה בעלמא מח מחודד מהשפה ולחורץ, אלא חכמי ישראל האמיתיים שחלק מחכמתו, זה בעצמותו נהפכת שת"ח כל גופו אש וכתב המהרש"א שם ש'הלא כה דברי כאש', ואם דבוק בתורה ותורת אלוקיו בלבו, אז כל גופו אש, עד שעבדינו ק"ו בגמ' סוף חגיגה ק"ו מסלמנדריא שזה תולדות האור ואין האור שולטת, ת"ח עצמו כ"ש שאין אור של גהינם שולטת בהן."

גם בהספד הגדול על הגאון האדיר רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל עמד מרן ראש הישיבה זי"ע על החובה לייקר את כבוד התורה: "התאספנו כאן לכבודה של תורה, וכדאיתא בגמרא במגילה, ובה אמרו שכבוד תורה חמור יותר מכמה דברים, אף מלימוד התורה. הנידון בסוגית הגמרא זה על לוויה והספד של חכם בתורה, ומבואר שם שכבוד התורה חמור יותר." "כאן התאספנו לכבודו של אדם גדול, וכשצריכים להספיד אדם שהוא גדול בענקים, שריד לדור דעה ממש, הרי שקשה מאד לצאת ידי חובת הספד. ואפשר לומר כאן, מה שאמר גאון ישראל מאור הגולה רבי עקיבא אייגר זי"ע, בהספד הידוע על רבינו הגר"א זי"ע, שבשעת ההספד אמר והתבטא בעוצם קדושתו וטהרתו, "איך אפשר לדבר ולהרבות שבחים, הרי אמרו בגמרא הקדושה 'אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא', וממילא אפשר לדבר בפניו רק 'מקצת שבחו', כך אמר רעק"א, ואולי בעניינינו, נאמר גם כאן, כיון ש'התם קאימנא' וזה בפניו, נאמר מקצת מן המקצת משבחו של הנפטר הגדול."

"ובאמת תמיד, בשעה שנפטר ת"ח, אפילו אם מדובר בתלמיד חכם שיש הרבה כמותו, ובדורות שהיה יותר זוהר של תורה וגדוליה בישראל, הרי שבכל אופן כל ת"ח שנפטר, יש בזה תמיד חסרון נורא, כל תלמיד חכם, ובמיוחד אם זה מהמיוחדים שבדור ממש, הרי תמיד זה חסרון נורא. ואמרו חז"ל 'כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוק, ברזל מעפר יוקח ואבן יצוק נחושת. אילו אם אבדו יש להן חליפין, אבל תלמיד חכם שמת מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו'. כל תלמיד חכם יש לו את היחודיות שבו. את התורה דיליה, לפי שורש נשמתו. מה שהשיג בזה כפי יגיעתו העצומה והנוראה, כל שכן וכל שכן בדורינו, בזמנים קשים של הסתר פנים, (ואף שב"ה יש תמיד תורה וזכות הרבים לומדי התורה), אבל הזמנים הם זמנים קשים, נתמעטו הדורות. וודאי שהאבידה גדולה מאד מאד, ובאדם גדול כזה הרי זה בבחינת לא נספד כהלכה, ואמרו 'שרגש עליהם ההר להורגן, מדה כנגד מדת שהם נתעצלו בהספדו של יהושע' קשה להספיד לא שייך להספיד כהלכה, אבל בודאי חובה לצאת בעיקר מידי מתעצל ח"ו."

"ישנה מציאות שח"ו מרגישים ש'עולם כמנהגו נוהג, ומי שנפטר הרי הוא 'הולך בדרך כל הארץ', לא מתבוננים להרגיש את הדבר הנורא של סילוקו של אדם כה גדול בתורה ויראת ד' ובכל מידה נכונה. וכתוב 'ארץ יראה ושקטה משמים השמעת דין', כשיש יראה, כשירצאים מ'מנוחת הנפש' כאשר מתבוננים ומבינים כמה גדולה האבידה, הרי שכל שיש יותר 'יראה' יש יותר 'ארץ שקטה', ואם יש בעולם פחות יראה ח"ו, ויש יותר קרירות והרגשה של 'שלום עלי נפשי' אז ארץ לא שקטה ח"ו. וח"ו 'משמים השמעת דין'. אנו צריכים להתעורר, על מה עשה ד' לנו, להתעורר בעיקר לתשובה, להתעורר ולהמשיך ביתר עוז בעבודת ד'."

"אני רגיל לומר, מה שקשה לי בענייני, על מה שגאון ישראל רבי ישראל סלנטר זי"ע מתבטא, באגרת הידועה שלו, שנכתבה בזקנתו 'ספו תמו גדולי היראים', ותימה לי, איך אפשר לומר 'ספו תמו' בדור שהיו בו גדולי עולם? אבל באמת מקור הדבר, במשנה הידועה בסוטה, פ"ט, על השעה שנפטר גדולי עולם, משמת רבי עקיבא, בטל כבוד התורה. משמת רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה, ושאר הדברים שמנו שם, בטל זיו החכמה בטלו אנשי מעשה, בטלו חסידות, יש שם הרבה הרבה 'בטלו', ואין יתכן בזמן כזה, שהיו תנאים ואמוראים ואחר כך גדולי עולם שאין לנו שום השגה בהם. ובזמן שכזה המשנה אומרת ש'בטלו'."

"רק כתוב כאן, שיש בכל הדורות דרגות, והדורות מתמעטים, 'אל תאמר שהיו ימים טובים מאלו', ואף שתמיד היו דורות שהיו מיוחדים, תמיד זה נמשך, הקב"ה משאיר דורות וגדולים כדי לעצור ולהאט את המורד, אבל יש לפעמים, שכלפי מה שהיה קודם, כלפי המושגים שהיו בדור קודם, כאשר מת זה, ומת זה, הרי שלא די לומר שהיה פחות ממה שהיה, אלא כלפי מה שהיה קודם, אז זה ממש 'בטלו'. וזה המקור לדברים שכתב ר' ישראל, של ה'ספו תמו', היינו כלפי מה שהיה זה 'ספו תמו', והרי שכלפיהם נשתכח מה זה יראה מה זה תורה."

תמה לה היריעה, אך לא הגענו אף למקצת מן המקצת של ההתעוררות אותה ציווה מרן ראש גולת אריאל במיתת צדיקים. ועכשיו שחסרנו את אותו מלאך הניצב על העין, איך נמצא נוחם? מי ירעיף רוב טובה?

מרבית ההספדים מאוצרות תלמידו המובהק הרב יאיר ארלנגר ובאדיבותו

אותו דבר, הרי שלאחר זמן, רואים שהיה ירידה גדולה מאד. נורא למתבונן!

כל מי שחצה את גיל הבינה לא יכול שלא לזכור ברתת, בחיל וברעדה את אותו מספד מזעזע שנשא גאון ישראל הצעיר לימים אך המוכר היטב בין כל יושבי שער, אחר הסתלקותה של אשת נעוריו. נותר הוא גלמוד וערירי באותה השעה. אין מי שיוכל לתאר ולהפליג בעוצמת השבר הנורא. אך ההספד, אותם מילים מעומק לב טהור, זעזעו תבל ומלואה.

"ד' נתן וד' לקח יהי שם ד' מבורך מעתה ועד עולם." ד' - הווי"ה רחמים "נתן", רחמים עצומים (!) היו לי, אני מוצא לחובה לומר לפני 'וד' לקח'.. מודה אני לפניך רבון כל העולמים על החסד הגדול אשר עשית עמדי... אין אדם נוסף שיודע מבלעדינו - אני ואת והרבש"ע - את החסד שזכיתי עד היום לכוז "עזרה בחיים". אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו אין אנחנו מספיקים להודות לד' אלקינו."

אך אחר סילוקו של צדיק נשגב, ראוי להביא חלק מהמשך המספד הנורא, אך קצרה היריעה מלהביא את ההספד המרטיט כולו, ובודאי שלא להוציא דבר מהקשרו. ולכאורה ראוי לכל בר דעת לשוב ולשנותו כפי שמובא בראש ספרא דבי רב ה'אהל רחל'.

תלמיד חכם גופו אש

לא ידע משה כי קרן אור פניו. עם בני ישראל כולו ירא מלהביט ומלגשת אליו, אך הוא ראה את המעלות הנשגבות באחרים. כאילו עסק בהספדו שלו עצמו, כך נראה בעליל בהספידו את חכמי דורו. כזה הוא למשל ההספד אותו נשא בקול נהי ובכי תמרורים בהלווייתו של ראש ישיבת אופקים הגאון הגדול רבי חיים קמיל זצוק"ל ביום שושן פורים:

"אף שבכל ת"ח זה נקרא סילוקא, הרי שיש ת"ח שזה נראה לעיניים, גם לעינינו הפשוטות ת"ח גדול ונשגב כזה... שחי בדביקות נוראה בתורה, כ"כ ידיעת התורה, כ"כ עמל התורה, יגעת ומצאת במושגים שאיננו רגילים לזה לפי דורינו, זה ממש מבהיל, עמלות בתורה מנעוריו ממש, עלה משה ונתעלה וכל עליותיו מעצמו, יגיעת עצמו, תמיד ה' חלקו עד כמה שהגיע בבהירות גדולה ונתעלה ונתעלה בתורה עם קניני התורה, שקידת התורה דביקות בתורה, יר"ש, דקדוק מצוות, דקדוק הלכה, עד שעלה ועלה וניהיה אדם הגדול בענקים."

"התורה נתנה לישראל, ועיקר התורה זה למקבלי התורה, לבני, תורת אלוקיו בלבו, זה נקרא נתינת התורה שהתורה יורדת לליבן של בני, וודאי שמשפיע על כל העולם כולו, אך עיקר ירידת התורה זה בני" מקבלי התורה שעמדו וקבלוה, זה נתינת התורה.

"נעשיו שיתו כלליתו כשני כדים שיל מימ, והיו נובעות תורה"

סיפור דברים מדטיט על גדלותו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל וצימאנו לתורה "כאבן השואבת" מאז ימי שחר נעוריו • "לא זכיתי לעמוד על רום גדלותו הנשגבה", מתבטא עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א, בשיחת זכרון נרגשת מיוחדת להפליס, שהתקיימה במעונו של מרן זצוק"ל

יחזקאל מן

"רבי שמואל למד רבות עם אבא זצ"ל. הם היו מסתגרים בחדר הלימוד שבבית ולומדים שעות על גבי שעות. זכורני כי עם רבי שמואל היה אבא לומד יותר מאשר עם הילדים האחרים. בעץ חיים הוא למד אצל הגאון הגדול רבי אפרים בורודיאנסקי זצ"ל ממנו קיבל הרבה, וטעם מלוא חופניו את סגנון ה'לומדות' הישיבתי. (בעת כתיבת השורות הללו, נודע על מאסרו של נינו בן העלייה הבה"ח מאיר בורודיאנסקי נ"י. הנה כי כן, תורה מחזרת על אכסניה שלה. י. מ.). כן שמע מן זצ"ל שיעורים בעיון ממרן הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל. אחד החברות הנודעות שלו בצעירותו היה הגאון רבי אפרים זלניק זצ"ל, ממקורבי ותלמידי מרן הברסקער רב".

מרן רבי שמואל זצ"ל למד גם אצל הגאון רבי ישעיה וינוגרד זצ"ל, וכפי שהעיד בן גילו הגאון רבי אליהו דוד רייכמן שליט"א שלמד באותו שיעור, כי רבי ישעיה היה מסתובב הלך ושוב בסערת הלימוד, והיה נעצר רק על יד מקומו של רבי שמואל, לשוחח עמו בתורה בלהט רב ובריתחא דאורייתא. כששאלו את רבי ישעיה על כך, התבטא בהפליגה יתירה אודות גדלותו של הנער הצעיר, ואמר כי אצלו אני מרגיש 'ומתלמידי יותר מכולם' באופן מרום וכפשוטו.

אמנם עיקר גדולתו ודרגתו של רבי שמואל הגיעה על ידי הכוחות העצומים שהשקיע בתורה, מעצמותו השקיע ויגע בתורה בכל כוחו ואונו, חלבו ודמו. כדוגמת מה שמצינו בחז"ל על אברהם אבינו: "ומהיכן למד אברהם את התורה? רבי שמעון אומר נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים והיו נובעות תורה, רבי לוי אמר מעצמו למד תורה" (בראשית רבה צ"ה, ג').

רבי שמואל היה יושב ב'שול' של חסידי ברסלב בשערי חסד, שם התפללו ותיקין. במשך היום היה בית המדרש שקט, ושם בחר רבי שמואל להתישב ללמוד ולגמול את התורה בעמקות וללא מפריעים. ימים ושבועות היה מסתגר במקום ולומד בהתמדה עצומה ונוראה. לאחר מכן בשנת תשי"ב בא רבנו בכרית הנישואין עם הרבנית מרת רחל ע"ה, בתו של הגאון רבי פנחס אליעזר פקשר זצ"ל. זכורני כי רבי פנחס זצ"ל היה כולו 'אש' בעבודת התפילה. אש קודש בעבודת ד'. אני חושב שרבי שמואל לקח ממנו מעלה זו להיות בוער באש והתלהבות, הן בתורה והן בתפילה.

רבנו מרן זצוק"ל היה דבוק בכל מאודו בגדולי הדורות הקודמים מהם ינק תורה ודרכי עבודה. ואנו מבקשים מאת הגאון הגדול שליט"א שיחלוק

סביב השולחן במעונו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, יושבים בני משפחת מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל ללימוד משניות. יום השנה לפטירתו של מרן הגרש"ז "אבוה דשמואל" חל השבוע ביום כ' באדר, והבנים והחתנים החשובים שליט"א התכנסו בבית הגדול בשערי חסד ללימוד סדר המשניות בצוותא.

כסאו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל עדיין עומד מיותם בראש השולחן, זועק בדומיה את הרגשת הלב של הגאונים בני הגרש"ז שליט"א ויתר בני המשפחה הדגולה, כי נפלה עטרת וניטלה תפארת - רבנו רבי שמואל זצוק"ל בכור האחים ועטרת הוד תפארתם איננו עוד.

בשעה מיוחדת זו, בה אבל וזכרון משמשים בערבוביא, זכינו להיכנס פנימה למעון קדשו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל. עם תום הלימוד המשותף לעילוי נשמה, נעתר ברצון יבדלחט"א עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א לייחד דברים אודות מעלת מרן זצוק"ל, כפי שחזה בקודש משך למעלה משבעה עשורי שנים, בהיותו אח קרוב שעמד בסמיכות לערש גידולו וצמיחתו של האילן הגדול שהכל נאחז בו ובתורתו.

איך צומחים לדרגות כה גבוהות? הכיצד זוכים להעפיל לדרגת אדם גדול ורם בענקים עד שמי רום? הקשינו קמיה דהגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א בפתח השיחה המיוחדת למוסף הזיכרון.

"רבי שמואל זצוק"ל נולד בקדושה!" אומר הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א, "מאז ינקתו חזו הכל כי אדם גדול צומח כאן. בנערותו בלט בכשרונו המיוחד ובזיכרון פנומנלי כבוד סוד שאינו מאבד טיפה. וכבר בקטנותו רכש ידיעות נרחבות בתורה. הוא ראה כמה זה מתוק... כמה מתוקה תורת ד' שאת טעמה טעם, ומאז לא פסק פומיה מגירסא כל ימיו." "היה לנו דוד שנפטר בצעירותו, הגאון רבי שמחה בונים ליזרזון זצ"ל. עוד בהיות רבי שמואל ילד צעיר היה מדבר עם הדוד בלימוד, והוא התבטא אודותיו לרבנית שלו כי 'הילד הצעיר הזה עוד יקומו מלפניו...' הדוד רבי שמחה בונים נלב"ע בקיצור ימים ושנים בשנת תש"ו, והתבטאות זו נאמרה מסתמא עוד שנים קודם לכן כשרבי שמואל היה ילד צעיר לימים וטרם היותו בר-מצוה. והוא אשר אמרנו כי כבר בקטנותו ניכר כי עדיין לגדולות".

מוסף זכרון
הפליס

שליחים לאבא כדי שישפיע על רבי שמואל לקבל על עצמו את עול הרבצת התורה בישיבה. אחר כך 'חטפו' אותו בישיבות נוספות כששמעו יצא ברחבי עולם התורה כחריף ובקי שהעמיד תלמידים הרבה. רבי שמואל כיהן אף בישיבת 'איתרי', כידוע, ואחר כך בישיבת 'קול תורה' שם ביקשוהו לכהן כראש הקיבוץ בישיבה, אותו ייסד וקיבץ בכוחותיו הגדולים. הוא שימש בישיבה כראש הקיבוץ לצד אבא זצ"ל שכינה כראש הישיבה. רק לאחר שחלפו שנים רבות של הרבצת תורה בכל כוחותיו, ייסד רבנו את הישיבה הגדולה 'מעלות התורה' בשערי חסד.

השעה התאחרה, והגאון הגדול שליט"א ממחר לצאת למעונו בשכונת בית וגן. טרם צאתו את הבית הזכרנו את הקשר ההדוק שהיה בין רבנו מרן זצוק"ל, לבין ה'שווער' רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל. חרב"ג הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א מתרפק על זכרונות חיים אלו, כיצד היה מרן הגרי"ש זצוק"ל תמיד מתפעל ממרן זצוק"ל ומרום דרגתו הנשגבה.

מרן זצוק"ל סיפר בעצמו, כי היה מרבה להיוועץ במרן הגרי"ש זצוק"ל אף בעניינים פרטיים. אחד הנוכחים מעיד את ששמע מפי רבנו רבי שמואל זצוק"ל, כי עוד לפני עשרות שנים כשנצרך להתקין לראשונה מכשיר טלפון בביתו, היו לו ולרבנית צדדים ושיקול דעת לכאן ולכאן, האם כדאי הדבר. מרן זצוק"ל שם פעמיו אל רבנו מרן הגרי"ש ונועץ עמו בדבר והכריע על פיו.

למשמע הדברים סיפר אחד הנוכחים מנכדי מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל על התבטאות נדירה שנשמעה מפיו של מרן הגרי"ש זצוק"ל. מי שמעיד על כך הוא נכדו הגדול של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, יבדלחט"א הגאון רבי דוב ישראל זלזון שליט"א, שסיפר כי לפני כארבעים שנה שהה אצל הסבא בשעה שהגיע רבנו מרן רבי שמואל זצוק"ל לשוחח עמו. לאחר שיצא מעמו התבטא מרן הגרי"ש לפתע ואמר: "הוא אדם גדול..." כך מעצמו התבטא מרן הגרי"ש זצוק"ל באופן נדיר ביותר.

תחת הרושם הכביר של מילותיו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, יצא הגאון הגדול שליט"א בצעדים מדודים את הבית הגדול, מעונו של רבנו מרן זצוק"ל, והותיר את הנוכחים שחים ומתפעמים בגדלותו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, שאך לפני עשרה ימים עוד זכינו לשהות במחיצתו.

עמנו את זיכרונותיו, באשר לתקופות רחוקות ועלומות אלו. אכן עוד בימי בחירתו, היו חבורה של תלמידי חכמים שנסעו בקביעות לבני ברק אל מרן החזון איש זצ"ל. נמנו עליהם הגאונים הגדולים רבי יוד'ל שפירא זצ"ל, רבי משה יהושע לנדא זצ"ל, רבי חיים ברים זצ"ל ועוד. רבי שמואל היה צעיר מהם בגילו, אולם דבק בהם והסתופף בצלם, ונהג לנסוע עמם אל מרן החזון איש.

בהיות רבנו בבני ברק, אירע פעם שצעד על המדרכה, ומרן החזון איש הבחין בו מרחוק מהעבר השני, והתקרב אליו לדבר עמו בלימוד, אף שהיה בחור צעיר לימים. עוד העידו כי רבי שמואל אמר סברא פלונית לחזון איש, והוא שיבח אותו על סברא זו.

גם עם מרן הרב מטשעבין זצוק"ל נקשר רבי שמואל למאד. כאן ברחוב אבן שפרוט התגורר מרן הרב מטשעבין זצ"ל והיה ביניהם קשר הדוק בדברי תורה. רבי שמואל היה בבחינת 'אבן שואבת' ששאב בצימאון אדיר את כל מכמני התורה מלוא חופנים, בנגלה ובנסתר, לומדעס והלכה, מכל הגדולים ששהה בקרבתם באותם ימים.

"האם אתם חושבים שהכרתי את רבי שמואל?" אומר לנו הגאון הגדול שליט"א כשמחשבותיו מפליגות, "פשוט לא הכרתי אותו... לא זכיתי לעמוד על רוב גדלותו".

הוא היה בקי בכל חדרי תורה ושקוע אך בלימוד התורה, אך בכישורו הרב היה קולט בין לבין אף ידיעות נרחבות מתולדות גדולי הדורות. הכל אצר בזיכרונו האדיר. כשהיה נצרך לעודד בחורים מתלמידיו היה נפתח לעתים שפע מעיינותיו ואוצרות בלומים של סיפורים על גדולי הדורות היו יוצאים מפיו בכדי להאהיב את הלימוד על התלמידים ולמשוך אותם אל לימוד התורה.

כיצד ומתי התחילה המסכת המפוארת של הרבצת התורה לאלפי תלמידים משך עשרות בשנים?

רבי שמואל זצ"ל התמנה להיות ר"מ בישיבת אמשינוב עוד בהיותו אברך צעיר לימים. ישיבה זו הייתה אמנם ברוח חסידית אך למדו בה עשרות מבני ירושלים, בחורים חריפים ומופלגים, שהפכו ברבות הימים למרביצי תורה ותלמידי חכמים נודעים. הגאון הגדול שליט"א מונה בפנינו רשימה ארוכה של גדולי הר"מים, רבנים ותלמידי חכמים שלמדו אצל רבנו זצ"ל עוד בימי צעירותו ומחשיבים עצמם כתלמידיו.

זכורני כי באותם ימים שלח האדמו"ר רבי מאיר'ל מאמשינוב זצ"ל

עמוד אש

"אחי הגדול ראש הישיבה זצ"ל היה עמוד אש, וכשיש מציאות של עמוד אש כולם נרתעים מאליהם, מפחד שלא ישרפו בהבל פיו; כעת זהו תפקיד של תלמידיו, לדאוג ולשמר שהוא תמשיך לבעור!..." • שיחה מרטיטה בחדרו של יבלחט"א הגאון רבי מרדכי אויערבאך שליט"א, רב קהילת 'אביר יעקב' בתל אביב

הרב יעקב גרוסנס

ימים ספורים לאחר תום ימי האבלות על מרן רבן של ישראל זצוק"ל, בקשנו רשות להיכנס אל היכלו של אחיו הגאון רבי מרדכי שליט"א, רב קהילת 'אביר יעקב' בתל אביב, ולחוש במעט את הרגשותיו בימים אלו. הגאון שליט"א נענה לנו במאור פנים למען כבוד אחיו הגדול זצוק"ל, והביאנו אל בית היין, בבית מדרשו, לאחר סיום יום של הרבצת תורה ויראה לתלמידיו ובני קהילתו.

הגאון שליט"א נאנח ופותח בתוגה: "בעצם מה יש לי לספר על אחי הגדול זצוק"ל, הרי כולכם ראיתם בעצמכם איך שכל כולו היה ממש מציאות של אש קודש". הוא מוסיף בעיניים מצועפות: "אנשי החברה קדישא אמרו שמעולם עדיין לא נתקלו בתופעה כזו של לוויה שכל הציבור בוכים כל כך... הייתה לכולם הרגשה שהוא עלה בסערה השמימה".

הגר"מ שליט"א אומר בסערת ליבו: "אין לנו צורך לספר עליו סיפורי מופתים, כאלו שאמיתותם מוטלת בספק. המופת הכי גדול שלו היה שלא פסיק פומיה מגירסיה, היה בקי בכל חדרי תורה, למד והגה בכל חלקי התורה בסתר ובגלוי".

השגות גבוהות בכל הש"ס מנעדרותו

אנו מבקשים לשמוע מעט על ימי נעוריו, בשנותיו הצעירות, על החיים בבית יחד כאחים, להבחיל"ח...

"האמת שכאשר הוא התחתן, אני הייתי ילד כבן עשר בלבד, ומלבד זאת זה כשישים שנה שאני בבחינת 'בן כפר' ורחוק מבית אבותי בירושלים, כך שאין לי בענייני הרבה מה להוסיף ולחדש".

"אני זוכר בתור ילד איך היה שוקד תמיד על תלמודו, בשטיבל של חסידי ברסלב בשערי חסד, בזמנו זה היה צריך עם פח ולא מבנה כמו היום. הסדר אז בת"ת עץ חיים היה שבכיתות הראשונות של הת"ת היו סניפים בכל השכונות ואח"כ עברו למרכז במחנה יהודה, אני הייתי ילד קטן בסניף של שערי חסד והייתי משחק בחוף בסמוך לביהכ"נ הנ"ל, עד היום עומדת לנגד עיני דמותו המופלאה כאשר הוא יושב שם שעות על גבי שעות ולומד יומם ולילה בהתמדה עצומה, אני זוכר את זה בתור ילד קטן, כשהוא היה בערך בחור בן שבע עשרה, ראיתי אותו לומד מסכת עבודה זרה בשקידה נפלאה, זכורני שלא הבנתי אז למה הוא לא לומד בבא קמא ובבא מציעא כמו כולם... כבר אז היו לו השגות גבוהות ונעלות יותר מכולם".

"הוא אמנם למד בישיבת עץ חיים, שם למד בחברותא עם ידידיו הגאון המופלא רבי אפרים זלזניק זצ"ל והגאון האדיר רבי מאיר סאלאווייציק זצ"ל ועוד, אך צורת הישיבה אז לא הייתה דומה כ"כ להיום, כאשר במשך השנים נהיה שולחן-ערוך שלם על צורת ישיבה ובחור ישיבה וסדרי

הישיבה... אז בעץ חיים היה יותר סגנון שכל אחד עושה מה שליכו חפץ, ולכן בזמנים רבים הוא למד לבדו במקומות אחרים ללא מסגרת, ושם עלה ונתעלה בכל כוחו".

"היו לו כשרונות עצומים ומיוחדים, אבל הוא היה מסתתר ולא בולט בשום דבר, הוא היה נסתר, מטבעו הוא היה שתקן. כשהוא הקים את הישיבה, הסבתא רוחמקין ע"ה התפלאה, איך ר' שמואל יכול להיות ראש ישיבה, הוא הרי לא יודע לפתוח את הפה, ואיך הוא יגיד שיעורים... אבל בסוף ראינו איך הוא עזעזע והפך את כל העולם כולו".

לא מתפעל משום דבר

"אני זוכר את מסיבת התנאים שלו, בסוף שנת תשי"א, חמיו היה ממשפחה של חסידי קרלין מבתי אונגרין, יש תמונה שמונחת לי מאד חזק בראש, אז היו עושים את התנאים בדירה של הכלה, והכל היה מלא אנשים, בחורים, שכנים וכו', והוא ישב ליד הגרש"ז זלזניק זצ"ל שהיה מראשי ישיבת עץ חיים והגיע כמייצג של הישיבה. אחי זצ"ל דרש בדברי תורה כנהוג, וכפי המקובל הציבור הפסיקוהו בשירה, אך הוא לא שת ליבו לכך והמשיך לדרוש שעה ארוכה כל הזמן בדברי תורה למרות השירה, ועד היום עומדת לנגד עיני התמונה איך כולם שרים והוא מתגבר על השירה וממשיך בדרשתו והגרש"ז זלזניק זצ"ל מטה אזניו ומתאמץ בכל כוחו לשמוע את דבריו. אז כילד הבחנתי כבר בתכונתו של אחי זצ"ל שלא מתחשב בשום דבר".

"מתחונתו של אחי זצ"ל זכור לי קוריוז מעניין. כאמור משפחת גיסתי הרבנית ע"ה היו חסידים ואצלם היה נהוג ה'מצוה טאנץ', אך סבי רא"ל רוחמקין זצ"ל היה 'מתנגד' גדול, ועם סיום הריקודים לפני שהתחילו במצוה טאנץ מיד תפס הוא בידיו של אאמו"ר זצ"ל ויחד יצאו במהירות מהאולם..."

רבים מבקשים לדעת, מה היה סוד הצלחתו בחינוך של האבא גאון ישראל מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, שזכה למה שרבים לא זכו, שכל בניו גדלו לגדולי תורה ותלמידי חכמים מובהקים, כשבראשם גאון דורנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל?

הגאון שליט"א מהרהר ופותח במעט דברי רקע: "באמת, התקופה של ימי בחרותו של אחי הגאון זצ"ל היתה התקופה הקשה ביותר בירושלים, היה אז יצרא דעבודה זרה עצום של הקמת המדינה עם כל תנועות הנוער אצ"ל הגנה ולח"י, היה אז סחף עצום של האוירה לשחרר את הארץ ולגרש את האנגלים, וכתוצאה מכך המצב ברוחניות היה נורא נורא. מהכיתה שלו נשארו רק ארבעה ילדים שומרי תורה ומצוות רח"ל. אני זוכר כשהייתי אז ילד פחות מבן שש כאשר הכריזו באו"ם על הקמת המדינה, מה שמכונה

מוסף זכרון
הפליס

I

הסבא הגרמני אויערבאך
שהיה בשליחות באמריקה
למען ישיבתו 'שער
השמים' בטקס קבלת
מפתח העיר ניו-יורק

מאד וישבו אצלו הרבה. בד"כ מטבע הדברים אדם קל לו להתקרב לנכדים יותר מבנים, וזקני היה עילוי שבעילויים, פה מפיך מרגליות, הוא הכיר את כל העולם וגם את כל התורות והסיפורים, ואחי זצ"ל מילא ממנו מלא חופניו באהבת תורה ויראת שמים, גם הרבה מהסיפורים על גדולי ישראל שסיפר שמע מאת זקני זצ"ל."

"עם חינוך זה, נתעלה אחי זצ"ל לפסגות מופלאות ועלה מעלה מעלה למדרגות שלא ניתן ואין לנו כלל מדה למדוד אותם. יש גמרא בבבא מציעא דכולי עלמא כיילי בכיילי זוטא ואיהו כייל בכלא רבא, אצלו הכל היה בכלא רבא."

'מוחין דגלות' מבית אבא, ללא כפתורים...

באיזו מידה הושפע מדמותו וחינוכו של אביו הגדול מרן הגרש"ז זצוק"ל?

"מצד אחד מרן אאמו"ר זצ"ל ואחי רה"י זצ"ל, היו שני עולמות שונים ונבדלים זה מזה. אבל באמת נראה וכבר אמרתי זאת, שהרבה מתכונותיו ודרכיו הוא למד וינק מאאמו"ר זצ"ל. וזאת כמובן מלבד כל מה שקיבל ממנו בדרכי הלימוד בעת שלמד עמו בילדותו, וכפי שתיאר זאת רה"י זצ"ל בדבריו בספר מנחת שלמה עמ"ס ביצה."

"ה'ברייטקייט' שהיה לו, המוחין דגלות, המרחבים בתורה, זה בא מאאמו"ר. הצמאון לדעת עוד ועוד, לבקש חכמה אצל כל התלמידי חכמים, והכוח והאומץ לחלוק על גדולי עולם."

"אני הגדרתי זאת, שאף אאמו"ר הלך עם האמת ללא מורא ואף כשהדברים לא מצאו חן בעיני הבריות, אך הוא היה 'מכופתר', הכל היה מאופק, ולאחי ראש הישיבה זצ"ל לא היו כפתורים, שום דבר לא עמד בדרכו. אבל השורש של הנהגתו היה מבית אאמו"ר."

"בשעתו מרן הגר"י קמינצקי זצ"ל הגיע לארה"ק ורצה מאד להביא

'כ"ט בנובמבר', רגשות השמחה שאפפו וסחפו אז את כולם היו אדירים, בכל מקום היו ריקודים ברחובות, הרכבים האטו את נסיעתם ואנשים התיישבו על הגגות ועל פינות שונות ברכב... עד היום עומדת לנגד עיני התמונה של הרחובות אז, איך כולם שרים ורוקדים "מדינה עברית עליה חופשית, בזה הספר הלבן יחי הדגל כחול לבן"... בבני ברק כל בתי מסחר של המשקאות נפתחו והוציאו החוצה יין לכל העוברים ושבים חינם אין כסף, כך היה בכל בני ברק, וכך היה כמעט אצל כל החרדים. זה תפס את כולם."

"זה היה אז המצב בכללותו בציבור החרדי ובעולם התורה של אז, ובתוך כל זה עלתה ונתגדלה דמותו הנפלאה של אחי ראש הישיבה זצוק"ל. אבל באמת אני חושב מסבא, יש לי תחושה, שאחי זצוק"ל לא נתנסה בזה בכלל. לא שהוא עמד בנסיון אלא שזה כלל לא היה נסיון עבורו, מרוב היותו שקוע כ"כ בדביקות בתורה, הדברים האלו לא דיברו אליו בכלל, רוב האנשים שנסחפו לזה, זה הגיע כי הם חיפשו סיפוק לנפשם, אבל הוא לא חיפש סיפוק כאשר היה לו את זה בשפע רב מעמלו בתורה."

"חושבני שזו התשובה לשאלתכם. הבית שלנו היה מלא כולו בשמחת התורה עצומה ונפלאה, היה מציאות אחרת מהשורר ברחוב, הכל היה ספוג תמיד באהבת תורה, צחקו על הכל, גדלנו באטמוספירה אחרת של אהבת תורה, שהכל זה דברים בטלים ורק התורה היא העיקר. זה היה מושרש מאד מאד, אהבת התורה בביתנו הייתה כמושגים שלא היו בנמצא אז בירושלים, כל הבית היה טבוע ומושרש באהבת תורה בלי מצרים, הכל היה אוריה של תורה."

"כמובן, החינוך לכך היה ע"י אבינו מורנו מרן הגרש"ז זצ"ל, אבל חלק גדול מכך היה גם מצד זקני הגרמני'ל אויערבאך זצ"ל. בערה בו אש קודש, והוא היה מלא בשמחת התורה ואהבת תורה. היה ממש בבחינת אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב את התורה בזה יכוזו לו, ידוע איך היה מוציא ממון רב מכיסו גם בזמני דוחק ועוני כדי לקנות ספרים. אני לא כ"כ הספקתי להכיר אותו היטב כי בפטירתו הייתי נער צעיר לפני בר מצוה, אבל אחי רה"י זצ"ל ויבלח"ט אחי הגרא"ד שליט"א, היו קשורים אליו

מוסף זכרון
הפלאס

"אני זוכר בתור
ילד קטן שנכנס
רכב בשבת
לשכונת שערי
חסד, כיצד אבא
זצ"ל עמד בחצר
כולו נסער ופניו
סמוקות ולוהטות
בשלהבת אש,
וממש זעק עליו
בצעקות ושאות
רמות ונוראות
במחאה על חילול
השבת, בצורה
שאינה שכיחה
כיום כלל"

עם גדולי ישראל זצוק"ל

אנו מבקשים מהגר"מ שליט"א לשמוע את הידוע לו על קשריו של מרן זצ"ל עם גדולי ישראל.

"על הקשר עם מרן החזו"א זצ"ל שמעתי מכן דודי הרב גרשון קרלנשטיין שליט"א שסיפר כי אחי זצ"ל היה נמצא הרבה אצל מרן החזו"א זצ"ל. מידי פעם הוא בא לתקופות לבני ברק לדבר עמו בלימוד והיה מתאכסן בביתם, בד"כ זה היה בבין הזמנים (למרות שבעץ חיים היו לימודים גם בימי בין הזמנים). היה פעם שהאריך הרבה בשיחה עם החזו"א וכשסיימו השעה הייתה מאוחרת והחזו"א רצה שיישן עמו בביתו וכבר התחיל להציע לו את המטה, אך אחי זצ"ל התעקש לחזור לישון אצל משפחת קרלנשטיין כדי שלא ידאגו לו. וסיפר לי הנ"ל שכאשר מרן החזו"א זצ"ל היה נכנס מחדר לבית המדרש לתפילת מנחה והיה רואה שאחי הגר"ש זצ"ל נמצא שם היתה נשפכת נהרה על פניו, ממש ראו עליו חיוך גדול."

"גם אצל מרן הגרי"ז זצ"ל היה נחשב ממש בן בית, תמיד היה חוזר ומספר דברים משם, וזאת מלבד מה שידע את תורתו מפי ידידו הגאון האדיר רבי מאיר הלוי זצ"ל בנו של הרב זצ"ל, זכורני גם פעמים שהתפלל

אותו לארה"ב לכהן בראשות ישיבת תורה ודעת ולהנהיג את הציבור החרדי בארה"ב, אך אאמו"ר זצ"ל התנגד לכך שיעזוב את ארץ ישראל, אצלו הענין של ארץ ישראל היה טבוע בדם, גם אצל אחי זצ"ל זה היה טבוע בדם שלא לצאת."

"ובאמת לא רק את הנהגתו ינק מאאמו"ר, אלא גם הרבה מדעותיו. כבר סיפרתי בעבר מה שאאמו"ר זצ"ל אמר לי כמה פעמים, שבעצם הוא שייך בדעותיו לחוגי הנטורי קרתא, רק משום שהם אינם מתנהגים בדרך ההנהגה למעשה הראויה הוא אינו מזדהה עמם, אילו הנהגתם היתה ראויה הוא היה מצטרף אליהם."

"אמי ע"ה סיפרה לי, שבלילה של כ"ט בנובמבר שהכריזו באו"ם על הקמת המדינה, וכבר הזכרנו לעיל את השמחה ששררה אז ברחובות, ואאמו"ר זצ"ל אמר לבני ביתו "עוד תראו כמה שאנחנו נסבול מהציונים האלו", והיו כאלו שממש התרגזו עליו שהוא משבש את השמחה עם אמירות כאלו..."

"אני זוכר בתור ילד קטן שנכנס רכב בשבת לשכונת שערי חסד, כיצד אאמו"ר עמד בחצר כולו נסער ופניו סמוקות ולוהטות בשלהבת אש, וממש זעק עליו בצעקות ושאות רמות ונוראות במחאה על חילול השבת, בצורה שאינה שכיחה כיום כלל."

מוסף זכרון
הפולס

"הרבה מהמציאות של אחי זצ"ל, הדקדוק במצוות, כל הברען ביראת שמים, החמימות לכל דבר שבקדושה, ואיך שהיה כל כולו אש קודש לה ותורתו, הוא ינק מהשהות במחיצתו של מרן הגרי"ז זצ"ל, שבה היה אפשר לחוש בפרח ויראה מהשי"ת".

"אני גם הייתי הולך לביתו של מרן הגרי"ז זצ"ל כל מוצאי שבת לתפילת ערבית, מרן אאמו"ר זצ"ל התפלא לשם מה אני הולך אם לא מדברים עמו או שומעים ממנו איזה ווארט, אבל בשבילי רק לראות את מרן הגרי"ז זצ"ל קורא קריאת שמע כבר היה מספיק, בעיני זה היה חשוב יותר מהכל, זה פלא, אבל אני יכול להעיד על עצמי שאחרי שראיתי את הקריאת שמע שלו, עד היום הזה אינני מסוגל לקרוא קריאת שמע במהירות, זה היה מחזה נשגב לראות אותו קורא שוב ושוב בפרח בדביקות עצומה "לאהבה את ד' ולעבדו", עם כל היראת חטא, עד היום המילים הללו מצלצלים לי בראש, וכן כנ"ל בסוף הקרי"ש "אני ד' א' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים..." איך שהוא היה אומר זאת עם כל היראה".

"גם קשריו המיוחדים עם מרן הגאון מטשעבין זצ"ל הם מן המפורסמות, הם גרו בשכונת ממש, אחי רה"י זצ"ל היה גר אחרי נישואיו ברחוב הגאונים והרב מטשעבין גר באבן שפרוט פינת חתם סופר, וכך נוצר הקשר המיוחד שהלך והעמיק במשך השנים. באמת בשעתו לא כ"כ ידענו מהקשר שהיה ביניהם, אבל אח"כ ברבות השנים שמענו איך היה מדבר עליו בהפלה כ"כ גדולה".

עמוד האש

הגאון רבי מרדכי שליט"א ממשיך לתאר בהשתפכות הלב את גדולתו המופלאה של מרן ראש הישיבה זצ"ל, בתורה ובעבודה.

"אחי זצ"ל אמנם היה 'מתנגד' הכי גדול, וכל חייו עסק והעמיק בתורת הגר"א זיע"א, אך מאידך גיסא הוא גם היה החסיד הגדול ביותר".

"המציאות שלו היתה 'עמוד האש', כל דבר בער בקרבו, לימוד התורה, יראת השם, אהבת השם, קיום המצוות, הכל היה בשיא ההתלהבות".

"היה בין המנחמים אדמו"ר אחד מחסידות מפורסמת, ואמרתי לו שאחי זצ"ל היה רותח בשבת הרבה יותר מאשר אצלכם... אינני יודע מתי

התחיל אצלו כל המהלך של שבת, אבל אין ספק שראו עליו בשבת הנהגה עילאית ומרוממת, עם כל הדיבורים הגבוהים על שבת".

"היתה לו שליטה בלי מצרים בכל התחומים, הוא גם היה בקי ישר והפוך בכל תורת החסידות, של כל החסידויות".

"בשעתו הוא עסק תקופה מסוימת בלימוד תורת הנסתר עם הגה"צ רבי משה לוריא זצ"ל ויבלח"ט הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א, שהיו מחסידי סלונים, וכידוע האדמו"ר הראשון מסלונים בעל יסוד העבודה חיבר ספר בקבלה בשם 'חסד לאברהם', והגר"מ לוריא זצ"ל אמר שכאשר הוא למד עם אחי זצ"ל היה מצטט לו אחי דברים מהספר הנ"ל של האדמו"ר מסלונים שהוא עצמו לא ידע מהם".

"כמובן, כל זה הוא רק ה'נובלות' חכמה, ועיקר עמלו כל ימי חייו היה בגופי תורה".

"כבר עברו שלשה ימים לבכי..."

"הרבנית שלו ע"ה נפלה למשכב כשהיתה כאן אצלנו בת"א בשבת אויפרוף לבני שהתחתן בבלגיה, כל בני המשפחה באו לשבת האויפרוף מאחר שלא ישתתפו בחתונה בחו"ל, אנחנו יצאנו לחו"ל מיד במוצאי שבת".

"לאחר מכן כשהסתלקה הרבנית ע"ה לבית עולמה הורה אאמו"ר זצ"ל שלא להודיע לנו על פטירתה עד אחרי השבת שבע ברכות כדי שלא לפגוע בשמחה, אחרי שבת מהרנו לחזור לארץ ישראל בכדי לבוא לנחמו. כשהגעתי אז לביתו לראשונה, נצבט לי הלב והתחלתי לבכות, אך הוא השתיק אותי מיד ואמר: הרי אמרו חז"ל שלשה לבכי וכבר עברו שלשה ימים. בכל דבר עמד לנגד עיניו ההלכה הצרופה, אף בתקופות קשות מנשוא".

לקראת סיום השיחה, מבקש הגאון שליט"א, להביע מרחשי ליבו.

"אחי הגדול ראש הישיבה זצ"ל היה עמוד אש, וכשיש מציאות של עמוד אש כולם מסתלקים מפחד שלא ישרפו בהבל פיו. עכשיו שהוא נפטר, ולצערנו יש איריה של כאלו שרוצים שלא ישאר ממנו זכר ח"ו, צריכים התלמידים להתארגן להושיב ישיבה על קברו ולהמשיך את דרכו ושללא יהיה רפיון ח"ו, עלינו ללקט ניצוצות מעמוד האש ככל שניתן לנו, שהאש שלו תמשיך לבעור ולא תכבה".

תורה, קדושה ויראת חטא

"שאיפתו הטהורה ובקשתו אלינו היא, 'זהחי יתן אל ליבו!' • שיחה רווית כאב
במעונו של הגאון רבי מאיר שמחה אויערבאך שליט"א, רב שכונת הדקל וחבר
הבד"צ בעיר ביתר עילית • שביבי זכרונות מאלפים

יוסף פרוש

נכנס לעובי הקורה, ובגודל ידיעותיו בתורה ובהלכה הגיע למסקנה מסוימת, אך למעשה פחד להכריע בדבר הלכה, ולא אבה להורות מאומה, ואמר לי שיש את הזקנים - זקני הדור, ושהם יכריעו, כי כל מה שהיה קשור ליראת חטא, היה ירא וחרד מאוד ולא אמר כלום, אף שבעינינו אחרים היה כידוע לוחם מלחמת ד'.

אפשר להגיד עליו את מה שאמרו על רבי שמעון בר יוחאי, "זה המרגיז ממלכות", כשראה שאין מי שיעשה למען כבוד שמים, היה ניצב כצור חלמיש, אבל לצד זה היה בענווה גדולה, וכשלא היה צריך שישמעו את דעתו, או כשפחד להורות בדבר הלכה, אמר בענווה אמיתית שילכו לשאול אצל הזקנים.

שאלנו על הקשר הלימודי שהיה בין מרן זיע"א לאב הגדול זצוק"ל. הגאון רבי מאיר שמחה שליט"א קם ממקומו, ופותח לפנינו את קובץ הזכרון "מבקשי תורה" שיצא לאור לזכרו של מרן הגרש"ז זצוק"ל, שם כותב מרן זיע"א (ביום ט' אדר - יום פטירתו) בהקדמה למאמרו על סוגיית הכנה דרבה, שאת ענייני מסכת ביצה למד לפני הבר מצוה (!), בחברותא עם אביו גאון ישראל זצוק"ל.

הגרמ"ש שליט"א מוסיף ומספר על שקידת תורתו העצומה של מרן זיע"א: הוא היה מונח רק בלימוד, כשהייתי ילד הוא כבר היה נשוי (הגאון שליט"א מצייץ באוזניו שאף הוא נולד ביום הכיפורים, ח"י שנים לאחר - להבחלה - אחיו הגדול מרן זיע"א), הוא למד אז חצי יום ב"שער השמים", וחצי יום בשיבת "עץ חיים", והיה מתמיד גדול מאוד, מלבד לימוד התורה לא היה לו אז בעולמו כלום, בטבעו היה מופנם ושקט, ולקח לו זמן עד שיצא מד' אמותיו ללמד תורה לרבים.

נקודה מעניינת מוסיף הגאון שליט"א: כשרבי שמואל היה בישיבת איתרי, הוא לא מסר שם שיעורים, אלא היה יושב ולומד בפינת בית המדרש, ובחורים באו לדבר עמו בלימוד, ושם היתה עיקר הרכבת תורתו, הוא העמיד שם בחורים שצמחו לגדולי תורה, בהם גם כאלו שבאו מבתיס הרחוקים קצת מעולמה של תורה, והוא בנה את אישיותם התורנית, והצמיחם לתלמידי חכמים ועמלי תורה.

הגאון שליט"א קם שוב ממקומו, ומוציא את ספרו של מרן זיע"א, "דרכי שמואל" על אהלות, ברטט ובהתרגשות הוא מקריא לפנינו את ההקדמה שכתב מרן זיע"א בענווה נוראה. אף שכבר היה אז פקיע שמיה כאחד מאדירי וגאוני התורה, הוא כותב על עצמו בביטול מופלג ש"לא זכה ללמוד". הגר"ר מאיר שמחה שליט"א הקריא לפנינו שוב ושוב מתוך ההקדמה, וציין באוזניו שהקדמה זו חשובה יותר מכל הסיפורים עליו, וכדאי מאוד להדפיסה ולפרסמה, כי זה מאפיין יותר מכל את אישיותו

נכנסנו למעונו של הגאון רבי מאיר שמחה שליט"א, ביקשנו לשמוע מפיו על דמותו של אחיו הגדול, עטרת תפארת ישראל, מרן רבנו ראש הישיבה זיע"א. את פניו של הגרמ"ש שליט"א מכסה עדיין עננה של אבל ועצבות, ומעיניו ניבט הצער העמוק על הסתלקותו לשמי רום של מרן זיע"א. באנחה חרישית הושיבנו ליד השולחן, והחל לדבר בכאב עצור: אחי הגדול זללה"ה נולד ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, יום לידתו מסמל מאוד את שלושת היסודות של כל ימי חייו. יום הכיפורים הוא יום הקדוש, מן המפורסמות הן גדול קדושתו ופרישותו, הוא התנהג הרבה בגינוני קדושה וטהרה, היה מרבה בטבילה במקווה, ויש סיפורים ידועים ומבהילים שידע להבחין על מידת טהרתם של בחורים.

יום הכיפורים הוא גם יום קבלת הלוחות השניות, ומבואר במדרשים שבעת נתינת הלוחות השניות נתחדש ענין לימוד התורה מתוך יגיעה וצער, וזה היה מהותו כל ימי חייו, יגיעת התורה בצורה נוראה, מתוך צער וייסורים, ולא מש מתוך האהל בשקידה עצומה ונשגבה שאינה ניתנת לתיאור.

ביום הכיפורים כל בני ישראל חוזרים בתשובה על חטאיהם, וכולם מפחדים אז מעבירות שבידם. יראת החטא שלו כל ימי חייו היה נורא ואיום, אפשר להאריך בזה הרבה, הוא היה דוגמא חיה של חרדה נוראה מכל חשש מכשול ח"ו. לפני מספר שנים הוא היה בביתי בשבת, היה זה לרגל הוצאת ספרי "אמרי שמחה", בנעימות המופלגת הוא הביא עמו דורון בקבוק יין משובח, בערב שבת הוא ראה את מקום העמדת התבשילים על האש, הגאון שליט"א קם ממקומו ומראה לנו שליד הכיריים של הגז נמצאת דלת המרפסת, כשראה זאת רבי שמואל שאל בחרדה גדולה, אם אין חשש בפתיחת הדלת שהאש תיכבה בשבת, וכל גופו היה רועד ומרתת כששאל בפחד על חשש זה (שהוא למעשה ספק גרמא בלבד) עד שהרגעתי ואמרתי לו שהכירה מכוסה היטב, ואין חשש שהאש תיכבה, וזה היה חלק מאצילות מידותיו המיוחדות, שאמר לי מיד בנעימות: נו, אם אתה אומר שזה בסדר, ניחא.

את יראת החטא הנוראה שהיתה לו, הוא ראה וקיבל אצל מרן הרב מבריסק זיע"א, שהיה הולך אליו הרבה, וקנה אצלו הרבה תורה ויראת שמים.

כשהיה מברך ברכת המזון, והיה מגיע לאמירת התיבות שאמירתם מעכבת, "ועל ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנו", היה חוזר ושונה מילים אלו ברתת וברעדה, ומלבד ההקפדה ההלכתית שבתוכן אלו, גם היו מרגישים איך שאומרים ברטט ובכוונה עצומה, בכל ליבו ונפשו.

לפני כעשר שנים היה פולמוס הלכתי מסוים, אחי רבי שמואל זצ"ל

מוסף זכרון
הפוליס

הגדולה. (ר' מסגרת).

שאלנו על לימוד תורת הקבלה של מרן זיע"א, מהיכן בא ללימוד עמוק זה?...

הגאון שליט"א משיב לנו בפשטות: זה הגיע מהתמדתו בכל דבר, כשלומדים הכל בהתמדה גדולה, מגיעים גם ללימוד הקבלה, ובאמת היה בקי מופלג בלימוד זה, ואמר לי פעם על ענין מסוים, שאינו נמצא בכל כתבי האר"י!... כמו כן היה כידוע בקי וידען מופלג בכל כתבי וספרי אדוננו הגר"א זי"ע.

על עבודת ד' המיוחדת של מרן זיע"א מספר לנו הגרמ"ש שליט"א: בליל הסדר היינו מסובים יחד אצל אבינו זלה"ה, כשהיה אומר "נשמת כל חי" והגיע לאמירת התיבות "כל עצמותי תאמרנה ד' מי כמוך" היו רואים

בחוש איך שכל גופו ועצמותיו היו מזדעזעים מפחד הדר גאון ד'. בליל הסדר היה אבינו זלה"ה אומר את ההגדה עם הפשט, באחד השנים האחרונות כשהיה חלש, ביקש מרבי שמואל שהוא יאמר את הפשט, ואמר בנעימות מיוחדת מאוד.

בסעודת ליל הסדר היה גם משורר ברוממות עילאית ובדביקות מופלאה, את הזמר הידוע של האבן עזרא "צמאה נפשי לאלוקים לק-ל חי".

בטרם יצאנו מביתו אומר לנו הגאון שליט"א: העיקר הוא "והחי יתן אל ליבו", לקחת וללמוד מהתמדתו הגדולה, מקדושתו ומיראת החטא, כי זה היה כל שאיפת ליבו הטהור של מרן זיע"א כל ימי חייו, להרבות תורה ויראה בכל בית ישראל.

"אקדמות מילין" ממרן זיע"א בראש "דרכי שמואל"

הבא לקפוץ קופץ וכו', וגדולים צדיקים במיתתם, וידעתי אשר רק בזכותה יבאו הדברים לאור עולם, ומאת ד' היתה זאת, אשר נתן ד' בלב חבירי היקרים הגדולים ממני בחכמה ויראת חטא וכל מדה נכונה, אשר הם לקחו כל העול והמעשה להוצאת הדברים לאור, וגם לרבות עריכת תוכן הענינים על עצמם, ישלם להם ד' יתברך כפעלם הטוב, ויתברכו בזה ובבא בכל מכל כל, ואם כי מצער ודל הוא, אבל כבר נודע הוא, אשר דבר אחד מן התורה, חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שוה לד"א של תורה, וחד אמר אפילו כל מצוותיה של תורה אינם שוות לדבר אחד מן התורה, והנה מאז שוטטו רעיוני לבוא במגילת ספר עלתה בלבי לקרוא בשם "דרכי שמואל" כי שמי בקרבן, ואחר שעלתה במחשבה לפני התבוננתי כי תיבת "דרכי" חושבנא דידה [עם מספר האותיות] כחושבן שם ביתי רחל, וזכרונה לברכה לחיי העולם הבא, והנני תפילה כי יהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל. ג' טבת, החדש אשר לקינו בו בכפלים, יראנו ד' בנחמת ציון וירושלים.

המחבר

אמר המחבר והמסדר, בלב נשבר ושפה רפה מדבר, כי מה לתבן את הבר, ומי אני היות נמנה עם חוברי חבר, הלא המה אנשי השם הגבורים, אשר מלאו כרסם בתלמוד ופוסקים, להם נאה, להם יאה, לבוא עם הספר, ולהורות אמרי שפר, ואף יראתם וצדקתם, עמדה להם, לא כן אנכי, אשר לא נעלם ממני מך ערכי, ויודע אני בעצמי, שאין בידי אפילו וכו' וכו', וחציף עלי מאן דמפרסם חטאה, ואשרי נשוי פשע כסוי חטאה, אנא ד' אלי, צורי וגואלי, האירה אלי פניך, כרוב חסדיך, וזכני לשוב לפניך, ולהיות תמיד דבוק בך, ובתורתך וביראתך, והאמנם אף כי ללמוד לא זכיתי, ללמד קצת לאחרים זכני בוראי וקוני, וחבירי ורבותי יעצוני וימריצוני, וביחוד הפציר בי, מרן אוהב ישראל בעל קהלות יעקב הקדוש אשר בקשתו וברכתו נר לרגלי, ובתוך הדברים היו דבריו כאש בוערת, אשר לכבוד התורה נחשבת, לבוא עם הספר בכתובים, לחדש ולבאר בפקודי ה' ישרים ומשמחים, זכותו הגדול יגן עלינו, ואכן גם רוח באנוש הוא, וגם אשר אשתי עזרתי וזכרונה לברכה, גילתה דעתה ורצונה, לבוא עם הספר אשר יזכר לטובה, ומאז רבות מחשבות וכו', וכבר אמרו ז"ל שמא תאמר כל

"אבא זצוק"ל רצה שנלמד אותו, שישאב ונקבל מימנו..."

"הוא היה גדול בכל דבר. בתורה, ביראה, בדבקות, בתפילה, בחסד, במידות טובות. השאלה היא מה אנחנו לוקחים איתנו; אבא זצ"ל לא אהב שמספרים סיפורים שהם גדולים ממידותינו, שלא שייכים אלינו... התפקיד שלנו זה להתבונן בדמותו – ולהתרומם" • שיחה מיוחדת עם הגאון רבי יעקב אויערבאך שליט"א

ל. אברהם

יום שלישי השבוע, שכונת עזרת תורה הירושלמית. בהדרת הכבוד עלינו ובאנו לבית הגאון רבי יעקב אויערבאך שליט"א, לשעה שהוקדשה עבור קוראי בטאון עולם התורה, הצמאים ומייחלים להתרפק על שולי גלימת מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

העיתוי, ימים ספורים אחרי ה'שבעה', היה מיוחד. בעוד שעות ספורות, כמו בכ"ג השנים האחרונות, יוצא הגאון שליט"א ל"שערי חסד", לסדר הלימוד המיוחד ליום הזיכרון של האבא הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל. כמה זה יהיה שונה הפעם, בהיעדרו של האבא הגדול...

יושבים אנו בחדר לימודו של הגאון שליט"א, העמוס בספרים בליים מרוב שימוש, והשיחה קולחת מפיו. כזו צניעות, כזו פשטות... בהקפדה על אמירת האמת במדויק, בלי גוזמאות ובלי קולות וברקים, בנוסח האצילי האופייני כל כך למשפחת אויערבאך. העובדות והאמת, כפי שהם וכפי שהם היו.

זכיתם לגדול בבית גדול, שגדל בו אדם גדול כזה...

אמנם לא נתגדלנו ביחד, כשהוא התחתן עדיין הייתי ילד, אבל שמענו הרבה על שנות בחירתו. כבר בישיבה קטנה בעץ חיים, הרבנים היו מדברים אליו כחבר, לא כתלמיד. היו שם הגאון בעל ה"דרכי דוד" והגאון בעל ה"גידולי שמואל", ועל כולם הגאון רבי ישעיה זאב וינוגרד בעל ה"שערי זיו", הם היו גדולים שכבר אבא זצ"ל היה תלמיד שלהם. ב"מעדני ארץ" יש התכתבות ארוכה בין האבא לבין הגאון רבי ישעיה זאב וינוגרד, עוד משנת תרצ"ט לערך. הם "חרשו" את כל שביעית...

רבי ישעיה וינוגרד היה עוד ראש ישיבה בוורשה בפולין, אחר כל הוא הגיע לארץ, והאבא היה תלמיד שלו. ובכל זאת, כשאחי הגדול מרן זצוק"ל היה עוד בחור צעיר, הם דיברו איתו בלימוד, לא כמו תלמיד ששואל, אלא דיברו בלימוד כמו עם חבר.

הייתה זו תקופה קשה, אפשר לומר שתשעים או תשעים וחמש אחוז מאלו שלמדו איתו בחיידר יצאו לתרבות רעה. היה אז מלחמת העולם, ואחר כך הקמת המדינה והאצ"ל, והיו הרבה שנסחפו, גם מבתי טובים. אבל הוא תמיד היה חזק מאוד, כחלמיש, בלימוד וביראת שמים ובדבקות בהקב"ה ללא הפסק.

ובכל זאת, יש זכרונות, מהבית?...

היו הרבה דברים... היה תמיד עושה כל דבר בחום ובהתעוררות, כל תפילה, כל ברכה, אני זוכר שהוא היה מגיע לליל הסדר אצל האבא, ממש בשנים הצעירות, הוא היה מגיע עם היין שלו, עם המצות שלו ועם המרור שלו, והוא היה כל הסדר בהתעוררות כבירה... כשהוא אמר "נשמת", ממש הקירות רעדו.

אני זוכר שבילדותי הלכתי לישון אצלו בבית, שמעתי אותו אז קורא קריאת שמע שעל המיטה, זה היה מבהיל.

אבא זצ"ל שיתף אותו בהרבה נידונים שהיו בהלכה. כשהיו שאלות שדיברו, הוא שיתף אותו ודן איתו. כשיצא הספר "שמירת שבת כהלכתה" במהדורה השנייה, זה היה לפני יותר מחמישים שנה, אבא מינה צוות מיוחד שיעבדו על זה ויבררו את ההלכה, והוא היה חלק מהצוות הזה.

הוא היה דבק בגדולי עולם. הייתה בירושלים קבוצה של תלמידי חכמים שנסעו למרן החזון איש, היו שם גאונים אמיתיים, רבי חיים ברים זצ"ל, רבי משה יהושע לנדא זצ"ל, רבי יהודה שפירא זצ"ל, והוא היה צעיר מהם בהרבה שנים, אבל הוא גם הצטרף אליהם והיה נוסע איתם לחזון איש.

הוא היה מדבר עם החזון איש בלימוד, והחזון איש מאוד נהנה לדבר איתו. היה לנו קרובי משפחה בבני ברק, משפחת קרלנשטיין, ההורים של ראש הישיבה דגורדנא זצ"ל. פעם הוא דיבר איתו עד שעה מאוחרת, החזון איש שאל אותו אם יש לו איפה לישון, הוא אמר לו שהוא הולך למשפחת קרלנשטיין, החזון איש אמר לו למה שלא תישן פה... סיפרו שהגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א שאל אותו פעם למה הוא לא בא לחזון איש יותר, רבינו זצוק"ל אמר לו שהוא לא רוצה להטריח את החזון איש, שנראה כל כך חלוש, אך הגר"ח שליט"א אמר לו, אני רואה איך הוא מתענג ואין לך מה לחשוש...

גם עם מרן הרב מברסק זצ"ל היה לו הרבה קשר, זה התחיל דרך בנו הגאון האדיר רבי מאיר הלוי זצוק"ל, וכך הוא היה מגיע לדבר איתו בלימוד. הוא תמיד ניסה לשאוב מכל אחד שהיה יכול.

איך היה המעמד שלו בירושלים של אז?

הוא מצד עצמו היה מאוד צנוע, אבל בכל מקום שהוא הלך התאספו והתלכדו סביבו אנשים, גם בשנות אברכותו הצעירות בכל מקום שהלך היו אנשים שבאו לדבר איתו בלימוד. אז זה היה דבר לא מצוי, אברך ליטאי

מוסף זכרון
הפולס

הסדר שם בכולל
היה שכל אחד
לומד מה שלבו
חפץ, היו שלמדו
קדשים, היו
שלמדו טהרות,
אחרים למדו
נשים נזיקין,
או הלכה, הוא
היה לומד עם
החברותא כל
הזמן, ובשעה
האחרונה היה
הולך לדבר
בלימוד עם
האברכים, וכך
דיבר עם כל אחד
בסוגיא שלו,
היה עובר מעניין
לעניין עם הבנה
ובקיאות נוראה
בכל העניינים

היה דואג לבחורים כמו אב, היה מלווה אותם אפילו לדברים הכי פשוטים. בתקופת השידוכים שהיה דואג להם ממש כמו אב לבניו, הוא גם נכנס להרבה עניינים של יחידים ולא היה מפחד אפילו מידידי הגדולים שיכעסו עליו, אם אחז שזו דרך האמת והצדק.

הוא החזיק ראש בכל דבר, ידע לדאוג לכל אחד. עם כל גדלותו, היה כל כך נעים לשבת איתו, כל כך נעים לשמוע ממנו, עוד ווארט, עוד סיפור, היה לו חוש בכל דבר, היה לו חוש גם בשירה, בכל דבר.

כל מה שעשה היה בגדול ממש, היה לו היקף שאין כדוגמתו בכל דבר. יש רמב"ן בסוף פרשת עקב על כך שיש אדם שהוא בדבקות גדולה אבל נמצא בעולם הזה. היה לוקח על עצמו דברים נוראים.

סיפר לי משהו שלמד איתו בחברותא בליל שבועות, כשלא היו מצברים בכל מקום, והוא כמוכן לא היה משתמש בחשמל של חברת החשמל שנוצר ע"י חילול שבת רח"ל, ואצלו היה מצבר. בסביבות השעה שתים עשרה בלילה נגמר המצבר ונכבה, אז הוא הלך והביא נר, וכך ישבו כל הלילה, שש שעות, ולמדו עם נרות.

שמעתם מפי האבא זצ"ל התייחסות?...

האבא לא היה רגיל לשבח את הילדים שלו, זה לא היה מדרכו. הוא היה שולח אותי לדבר איתו בלימוד, ללמוד ממנו, לקבל ממנו, אבל הוא לא היה רגיל לדבר על זה. בפועל, ראינו את רצונו שנלך ללמוד איתו.

הכל תמיהים ושואלים, איך היה לו זמן לכל הדברים?... זה גם אחד הפלאים, שאדם גדול יש לו זמן לכל. מה שיותר גדול יש לו יותר זמן. אדם קטן יש לו פחות זמן, אדם גדול, למה שצריך יש לו זמן... היה פעם אדם חולה בבית הכנסת, שבועיים היה בבית חולים, אחר כך הוא חזר. אנשים ניגשו להתנצל שהם רצו לבקר ולא הספיקו, הם עסוקים, אותו אדם הגיב ואמר: 'ר' שלמה זלמן היה אצלי שלוש פעמים, הוא כנראה לא עסוק!'

הוא היה גדול בכל דבר. צריך לדעת, אנשים גדולים הם גדולים בכל, בתורה, ביראה, בדבקות, בתפילה, בחסד, במידות טובות. השאלה היא מה אנחנו לוקחים איתנו. אבא זצ"ל לא היה אוהב שמספרים סיפורים על גדולים שהם סיפורים גדולים מדי, שבן אדם אומר מה זה שייך אלי... התפקיד שלנו זה לשאוב ממנו, לקבל ממנו, ממה שהוא היה.

צעיר, עם כזו חמימות וכזו שקיעות בלימוד, בכל נושא שהיה הוא היה עד הסוף, בכל עניין ועניין בלימוד, בהלכה, במוסר, בתפילה, בחסידות... בכל הדברים הוא היה גדול, אבל הוא עצמו תמיד אחז שהוא לא יודע. כמה שאדם יותר גדול הוא יותר אומר שהוא לא יודע, דווקא אנשים שלא יודעים כל כך מנסים להראות שהם יודעים.

הוא היה ראש כולל בישיבת שם בשכונת הבוכרים, היו שם אברכים ספרדים והוא היה מדבר איתם בלימוד. הסדר שם בכולל היה שכל אחד לומד מה שלבו חפץ, היו שלמדו קדשים, היו שלמדו טהרות, אחרים למדו נשים נזיקין, או הלכה, הוא היה לומד עם החברותא כל הזמן, ובשעה האחרונה הוא היה הולך לדבר בלימוד עם האברכים, והוא דיבר עם כל אחד בסוגיא שלו, כל הוא היה עובר מעניין לעניין עם הבנה ובקיאות נוראה בכל העניינים. היו באים גם הרבה בחורים מישיבות שונות, ממיר, מבריסק. היו באים בליל שבת ובשבת, לדבר בלימוד.

ב'שערי חסד' עברו מאות משפחות מכל הסגנונות, והוא היה בקשר עם כל סוגי האנשים, חסידים ליטאים וספרדים, והוא ידע להתייחס לכל אחד לפי הסגנון שלו. הוא ידע את כל הסגנונות של הלימוד, וגם היה בקיא בספרי החסידות כולל כל ההיסטוריה של החסידות השונות עם כל השושלות וההסתעפויות. המשפחה של הרבנית ע"ה היו חסידי קרלין והוא היה בקשר גדול ועמוק עם כולם.

הוא גם יצר קשר עם גדולי עולם שהיו בשכונה. הייתה תקופה מסוימת שהגיע לגור האדמו"ר מסטריקוב הגאון רבי אברהם לנדא זצ"ל, כשהגיע מפולין, הוא יצר איתו קשר והתיידד איתו.

אודות רוחב הלב שלו שהזכרתם, עם האנשים מכל הסגנונות, אפשר להרחיב עוד יותר?

היה לו לב רחב ורגיש. היה הולך להרנין לב אלמנה ולשמח אנשים. הוא עצמו תמיד היה בשמחה גדולה, למרות שהחיים שלו עצמם לא היו קלים. אני זוכר כשהאבא נפטר ובאנו לברך 'דיין האמת' ולעשות קריעה, הוא הזכיר לנו לברך בשמחה.

הוא היה נוהג בקדושה מיוחדת. לא הסיח דעת מהדבקות בבורא יתברך, ועם כל זה היה הולך לבקר אנשים ונשים קשות יום, כאשר כל זה היה יחד עם כל הנהגות הקדושה שנהג בהם ללא שום היסח הדעת. הוא נכנס לכל העניינים שנכנס לשם שמים.

"מזרן זצוק"ל הגיע ביום ראשון בבוקר, והשטריימל בידו..."

בני משפחת הגאון רבי ברוך אויערבאך זצ"ל, צעיר בנו של מרן הגרש"ז, מספרים בשיחה משותפת להפלט סיפורי הוד מבהילים, כפי שחוו במחיצת רבנו מרן ראש הישיבה זיע"א

יחזקאל מן

ראשון בשבוע. רבנו מרן זצוק"ל היה מגיע לארוחת הבוקר בבית הסבא, כשהשטריימל השבתי בידו! היינו נפעמים כשקלטנו לפתע שרבי שמואל ישב כל הלילה בבית המדרש והגה בתורה, וכלל לא חזר לביתו מאז מוצאי שבת קודש, ולו כדי להחליף את בגדי השבת.

בעוד אנו מדברים על שקיעותו הנוראה בתורה בכל כוחותיו, נזכרים האחים שליט"א בעובדה מפליאה ונוראה ששמעו מאביהם אודות כן: "עוד בימי צעירותו היה מרן זצ"ל משקיע עצמו בלימוד התורה עד כלות הכוחות, בלא שימת לב למתרחש עמו ובסביבתו. הגיעו הדברים עד כדי כך שהסבא מרן רבי שלמה זלמן זצ"ל החל לדאוג ולחשוש לבריאותו של רבנו. הוא פנה לאבינו רבי ברוך, צעיר הבנים, שהיה אז עדיין ילד, וביקש כי יפנה אל רבי שמואל להפיג דעתו מעט מעומק העיון לעניינים אחרים. הוא ביקש שידבר עמו מעט שיחת חולין, כדי שיוכל לפרש מעט מעמל התורה הנורא בו היה שרוי באותה עת. עד כדי כך היתה שקיעותו של מרן זצ"ל בתורה הקדושה".

"פעם זכיתי להסיע את מרן זצוק"ל לקבר השל"ה בטבריה", מפליג בן שיחנו בזיכרונותיו, "הוא השתתף אז בער"ח סיון במעמד התפילה של 'ועד הרבנים' על חינוך הבנים. נסענו בכביש המהיר ולפתע הרכב שלפנינו החל לעלות באש. נוצר במקום פקק תנועה ארוך והתנועה נעצרה. עמדנו דקות ארוכות תקועים במקומנו, סביבנו שורה המולה של ממש וצעקות, אך מרן זצ"ל לא שם לב כלל למתרחש סביב, בשקיעותו בתורה".

"המכונת שלנו עמדה צמוד לרכב שעלה באש, אך רק אחרי דקות ארוכות ננער מרן זצ"ל ושאל 'מדוע לא נוסעים?' היתה זו שקיעות בתורה שלא מעלמא הדין. הראיתי למרן את המתרחש, והייתי לחוץ שלא ניפגע מהאש כמו גם שלא נאחר למעמד התפילה. אולם מרן מיד תפס את הבהלה שאחזה ביושבי הרכב, והרגיע באומרו שהכל יהיה בסדר".

"כך היתה דרכו להרגיע את סביבתו ולהשרות אווירה נעימה", מסמכים בני שיחנו.

"במקרה אחר התלוויתי עמו לנסיעה, וסיפרתי לו מעשה אותו קראתי יום קודם לכן באחד הספרים. על אתר הגיב מרן זצ"ל ואמר כי אותו מחבר, אי אפשר לסמוך כלל על סיפוריו. מסתבר כי עשרות שנים קודם לכן ראה רבנו את הספר המדובר, וזכר היטב בכוח זכרוננו האדיר את הסיפור אותו ראיתי במקרה ביום האתמול".

פעם אירע שהתלוויתי עמו לניחום אבליים של תלמיד ותיק, שלמד אצל מרן רה"י כארבעים שנה קודם לכן. מרן זצ"ל שם לב כי האבל שרוי בצער ובקדרות רוח קשה. ברצותו לעודדו ולנחמו, פנה אליו מרן זצ"ל ואמר "אתה בוודאי זוכר את הקושיה שהקשית על הרשב"א בסוגיה פלונית..." - כשהנוכחים עומדים נפעמים מגודל זכרוננו של מרן זצ"ל, השקוע בדברי תורה בכל נימי נפשו.

עשרה בנים ובנות העמיד פוסק הדור מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל במשפחתו רמת היחס, שהקרינה הדר ופאר על עולם התורה והישיבות בארץ ישראל. בנו בכורו, קדוש מרחם אמו, היה רבנו קדוש ישראל מרן רה"י רבי שמואל זצוק"ל. צעיר הבנים ואחד החביבים שבהם היה הגאון רבי ברוך אויערבאך זצ"ל שנלב"ע בקיצור ימים ושנים בחודש אלול תשנ"ט, לאחר שנפגע בתאונת דרכים מחרידה, והוא אך בן מ"ו שנים.

על אף שהגאון רבי ברוך זצ"ל נולד בהיות רבנו מרן זצוק"ל כבן כ"ב שנים, ולאחר שכבר הקים את ביתו עם רעייתו הרבנית מרת רחל ע"ה, למדים אנו מפי בני המשפחה שליט"א כי יחסי קירבה ואחוות אחים מיוחדת שררו בין האח הצעיר רבי ברוך, לאחיו הבכור מרן זצוק"ל.

שלושת בניו של רבי ברוך זצ"ל, הרבנים הגאונים רבי חיים חייקל אויערבאך שליט"א, רבי אריה לייב אויערבאך שליט"א ורבי יצחק מאיר אויערבאך שליט"א, נעתרו ברצון לבקשת מערכת 'הפלט' לספר ולתאר את מסכת הידידות וקרבת הנפש בין הני תרי האחים הדגולים והנאהבים, מרן רבי שמואל זצ"ל ורבי ברוך זצ"ל. דומה כי ההגדרה הממצה והקולעת ביותר הניתנת להיאמר אודותיהם היא: "אלו בניו של רבי שלמה זלמן" - ותו לא מיד. אין צורך להוסיף דבר.

לאחר לימוד המשניות בליל היא"צ של הסבא הגדול מרן הגרש"ז זצוק"ל, התכנסנו ליד השולחן הדומה למזבח, הספוג באש קודש ובמערכות תורתו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל - "דער פעטער", הדוד הגדול והאהוב. ישבנו לשיחה ארוכה וקולחת, רוויית זיכרונות מרטיטים ומפעמים, וגילויי גדלות נוראה של רבנו מרן רה"י זצוק"ל.

שקיעות בתורה

הרבנים שליט"א, בני רבי ברוך זצ"ל, חוזרים לימים מקדם, עוד בחיי אביהם, כשהיה משמש בקודש את הסבא פוסק הדור מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל.

"אבינו זצ"ל עם אמנו תבדלחט"א ואנו הילדים, שהיינו צעירים ביותר, התגוררנו בביתו של הסבא רבי שלמה זלמן בשנותיו האחרונות. מאז הסתלקה הסבתא מרת חיה רבקה ע"ה ועד ליומו האחרון של הסבא, התגוררנו בביתו וזכינו לשמשו. משך עשור שנים גרנו בביתו וינקנו מאורחות חייו, מתורתו ומרוחו הגדולה".

"אבא זצ"ל היה סועד מדי בוקר עם הסבא רבי שלמה זלמן זצוק"ל את פת השחרית, ובשנים האחרונות היה רבנו מרן הגרש"ז זצוק"ל משתתף אף הוא בסעודה מדי יום ביומו. מאז הסתלקה עליו אשת נעוריו דודתנו מרת רחל ע"ה, היה נוהג מרן זצוק"ל לבוא אל בית אביו מדי יום לאכול עמו. כך זכינו להיכרות קרובה עם הדוד רבי שמואל זצוק"ל".

"כאן אנו מגיעים לסיפור גדולתו המפעים והתמדתו בתורה לילות כימים, כפשוטו ממש, כפי שחזינו בעינינו. זה היה קורה פעמים רבות בימי

מוסף זכרון
הפלט

דקדוק המצוות

האחים הרבנים שליט"א ממשיכים בסיפור נוסף כפי שחזו בעיניהם,

בני שיחנו מדגישים כי הסיפור התרחש לפני כעשר עד חמש עשרה שנים, כשכבר פקע שמו של ה'דרכי שמואל' בכל רחבי עולם התורה. ועם כל גדלותו, מרן זצוק"ל פנה באצילות רוחו לבית השכנים וטיפל בבעיה הנראית לנו כה פשוטה.

שח הרה"ג רבי יצחק מאיר אויערבאך שליט"א: "שהיתי פעם בבית דודתי הרבנית ליזרזון ע"ה בערב שבת, בעת שהגיע מרן זצ"ל לבקרה. היא היתה אלמנה שנים ארוכות ומרן זצ"ל הקפיד לבקרה ולעודדה. שמעתי את מרן זצ"ל יורד לפרטים הקטנים ומתעניין במאכלים שהכינה לכבוד שבת קודש... הוא שאל והתעניין כיצד ובאיזה אופן מכינים זאת, וכך שימח את האלמנה שראתה כיצד הוא מחשיב המאכלים שהכינה".

"מרן זצ"ל התעניין בכל פרט ופרט בחיינו, והדריכנו בנתיב העלייה של בן הישיבה. בכל פעם שהגעתי לביתו, התעניין מהיכן הגעתי והביע התפעלות מכך שבאתי ממרחק רב במיוחד. פעם ביום מתן תורה ביקשתי ברכה להצלחה בלימוד התורה, ומרן זצ"ל אמר לי בנועם כי מתן תורה צריך להרגיש בכל יום, דהרי 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים...' בהזדמנות אחרת שמעתי ממנו כי אין דעתו נוחה מעריכת מבחנים מרוכזים לבני הישיבות, הן משום שעל כל אחד ללמוד כפי ההספק הראוי לו באופן אישי, והן משום שהדבר עלול לפגוע בסדרי הישיבה".

"לא פעם ולא פעמים מרן זצ"ל שלח עמי כספים לבחורים שונים להם דאג" אומר אחד הנוכחים, "היו אלו בחורים שלמדו בכל רחבי עולם הישיבות. מרן זצ"ל שם דאגתם על לבו והתעניין באשר למצבו של כל אחד ואחד. בפעליו הכבירים של רבנו לטובת הבחורים, היתה המחשה חיה למושג של 'רב ותלמיד'. כי מי שרצה למצוא בדור שלנו אהבת רב לתלמידים בלב ונפש, הביט על מרן רה"י רבי שמואל זצ"ל ותלמידיו".

דאגה ומסירות

הבנים מספרים על ימי חייו האחרונים של אביהם רבי ברוך זצ"ל: "זה קרה בשלהי חודש אב תשנ"ט, כשאבינו זצ"ל נפגע בתאונת דרכים קשה מאוטובוס חולף ברחוב יחזקאל בירושלים. הוא אושפז בבית החולים במצב אנוש, ולאחר אחד עשר ימים השיב נשמתו המזוככת לבוראה. מרן רה"י שהיה אז בשלהי קייטא למנוחה בעיר צפת. אך מיד כשהגיעה אליו הידיעה על התאונה המחרידה יצא לירושלים, היישר לבית החולים למיטת אבינו".

"באותם ימים בהם שכב אבינו רבי ברוך זצ"ל בבית החולים, מרן רה"י כמעט לא מש ממיתו. הוא הביא את הגמרא והחברותא לבית החולים והיה עמו ועמנו בכל אותן שעות קשות. הימים היו תחילת זמן אלול, ומרן זצ"ל הביא עמו את אחד התלמידים לבית החולים ולמד בסמוך לחדר האשפוז של אבא. אף בשעת הפטירה של אבא, שהייתה בשעת לילה מאוחרת, בשתיים אחר חצות, כשאנו מיהרנו והגענו לבית החולים להיפרד מאבא ברגעיו האחרונים, מצאנו את מרן זצוק"ל עומד ליד המיטה וקורא פרקי תהלים".

"מאז הפכנו לבני ביתו וחלק ממשפחתו של מרן זצוק"ל. כידוע וכמפורסם דאגתו האבהית של מרן זצוק"ל לכל יתום ואלמנה. כך זכינו להיות חלק מהבית הזה, בשמחות ובשגרה, תמיד היינו מונחים על לוח לבו הגדול של מרן זצוק"ל. ערב חג הפסח אי אפשר שלא להיזכר כיצד היה מרן מעניק לנו מדי שנה מזה אחת ממצות המצווה שאפה בערב פסח מתוך חרדת קודש. אחר כל הדקדוקים וההידורים יצאו למרן זצ"ל מצות בודדות בלבד, ומהם היה צריך עוד להפריש מעשר, אולם מרן לא שכח להעניק מצת מצוה אחת לבני משפחת אחיו הצעיר".

"אף במוצאי שבת האחרון לחייו של מרן רה"י, טרם יצא לוועידת החינוך 'כתר טהור' בבני ברק, התאמץ מרן לבוא אל שמחת בר המצוה שנערכה לאחד מבני המשפחה בירושלים. הוא השתתף בשמחה זמן ממושך, כשהוא מאזין בקשב לדרשת הבר-מצוה שהיתה כפי הנראה הדרשה האחרונה ששמע בחייו חיותו".

אודות מרן זצוק"ל:

"בחורף תשנ"ב היתה שנה ברוכה בגשמים ואף קור גדול. שלג גדול וכבד ירד אז בירושלים משך כמה ימים רצופים ונערם לגובה רב. העיר כולה נצבעה בלבן ובכלל זאת סמטאות שערי חסד שהפכו לגוש לבן בוהק, אך מחליק ומסוכן. מפאת חלישות כוחותיו ומצב בריאותו לא יצא הסבא רבי שלמה זלמן כלל מפתח ביתו מספר ימים, בהמתנה עד שמוזג האוויר יתבהר ויתחמם".

"לאחר שחלפו ימים מספר החליטו בני המשפחה כי הגיעה השעה בה סבא יכול לצאת מהבית לעבר בית הכנסת. היינו ילדים צעירים, ושלחו אותו לנקות את גרם המדרגות הארוך שהוביל לבית הסבא. על המדרגות העקמומיות והישנות נערם שלג בגובה משמעותי, שלא הראה סימני הפשרה. אנו נאלצנו בעזרת יעה מתכת ישן לפנות את אט את השלג הגדול והמחליק כדי שיתאפשר לסבא לרדת מהבית בבטחה".

"היה זה כאמור בשנת תשנ"ב, לאחר שדודנו מרן רה"י עבר את שנתו השישים, והנה הוא מופיע לפתע על המדרגות הארוכות ומבקש מעמנו את היעה כדי לנקות את השלג. בגילו המבוגר חפץ מרן זצ"ל לזכות בעצמו במצות כיבוד אב שהזדמנה לידו. הוא לא ויתר על כך וגרף את השלג משך שעה ארוכה עבור סבא כשהוא מתכופף ומתאמץ רבות, עד שהיו נקיות משלג לגמרי".

על מידת הקפדתו של מרן זצ"ל בדקדוק המצוות וקיום ההלכה עד לגימיו ההרגש הדקים ביותר, מעיד הסיפור הבא:

"אירע פעם" מספר הרב הגאון רבי חייקל שליט"א, "שהתלויתי אל מרן ראש הישיבה כשהשתתף בלווייה של נפטר. היה זה ביום 'פסח שני', והמספידים האריכו בהספדים ארוכים ורבים. לפתע פנה אלי מרן זצ"ל וביקש שאדאג לו ללחמניה. לא הבנתי את פשר בקשתו באמצע לוויית הנפטר, מה עוד שמנהגו היה שכמעט ולא היה נוטל ידיו לסעודת פת באמצע השבוע".

"אמנם מלאתי את בקשתו, אך רק לאחר מכן הבנתי מה אירע. מרן זצ"ל אמר לי כי היום 'פסח שני' שמדינא דגמרא הוא אסור בהספד. ברגישותו הרבה חש כי היתה כאן פגיעה ביום זה ובחשיבותו, שלא כפי שמופיע בגמרא ובשו"ע. על כן, כדי להמעיט את הפגיעה ביקש מרן ליטול ידיו לסעודה, ויהיה בזה כדי לתקן את רושם האבלות שהתרחש במהלך ההלוויה וההספדים".

עובדה נוראה אחרת מספר אחד הבנים כי בעת שהתלווה למרן זצ"ל אל הכותל המערבי, עמד מרן זצ"ל ונשא תפילה ופרקי תהלים כשהוא שרוי בדבקות עצומה. היה זה במנהרה פנימה אל מול מקום קודש הקדשים, וכפי הנראה התעלה מרן זצ"ל אותה שעה לפסגות רוחניות עילאיות. "שמתי לב כי לפתע נעמד שוב בצנעה והתפלל תפילת שמונה עשרה, לאחר שכבר התפלל תפילת מעריב קודם לכן. ככל הנראה חפץ מרן זצ"ל לנצל את הדבקות אליה העפיל אותה עת, וכפי שנפסק בשו"ע דהררצה להתפלל תפלת נדבה ע"י חידוש, צריך שיהא מכיר את עצמו שהוא זריז וזהיר ואומד בדעתו שיוכל לכוון בתפילתו מראש ועד סוף, ואז רשאי להתפלל תפילת נדבה".

ובאותו ענין סיפר גיס רבנו, הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א, באחד ההספדים שנשא, כי אירע באחד מערבי השבתות שמרן זצ"ל הקדיש מזמנו שעות ארוכות לאיזו אלמנה שבורת לב, לחזקה ולעודדה. לאחר מכן פנה למקורבו וביקש להתפלל מנחה בכותל המערבי. בסיום התפילה אמר מרן זצ"ל למקורבו: "הנה שילם לי הקב"ה על כל השעות שהקדשתי למען האלמנה, היתה לי כזו תפילה שזכיתי ממש למראות אלוקים..." אמר ולא יסף.

טהרת המידות

"באחת השנים", מספר הרה"ג רבי אריה לייב שליט"א, "בליל יו"ט ראשון של פסח, לאחר תפילת מעריב, כשיצא רבנו רה"י מבית הכנסת הגיע לעומתו ילד קטן וסיפר בקול שאחותו בבית בוכה ללא הפוגות. מדוע היא בוכה? בירונו הנוכחים. הילד סיפר כי האחות איננה מרוצה מאיזשהו פריט של המלבושי יום טוב שקיבלה לרגל החג..."

"אם כך", אמר מרן זצוק"ל, "אעלה אל הבית ואנסה לדבר על לבה של הילדה, לנחמה ולהרגיעה..."

וכך עשה. מרן זצוק"ל טרח דקות ספורות קודם שהחל בעבודת הקודש של ליל הסדר, ועלה לבית אותה ילדה. במילים רכות דיבר ואמר שהכל בסדר, והצליח להשכין ולהחזיר את השלווה אל הבית לקראת עריכת הסדר.

מוסף זכרון
הפסח

"הגאון, החסיד!"

שיחת זכרון דומעת במעונו של הגאון הצדיק רבי יצחק ברוך דיאנסקי שליט"א
משגיח דיישיבת קול תורה

זה פשוט היה מעבר לכוחות שלו. הם היו הביטוי לחסידות הנוראה, לכוחות הגדולים ולדבקות העצומה בתורה, כאן ראו את גודל חסידותו, אשר לא ניתן לתאר במילים או בקולמוס, רק כדי שנתבע מעצמנו.

שמים בוכים

"דבר נוסף שחשוב להגדיר ולהתעורר, הוא לפי דברי המדרש על פטירת מרע"ה "שמים בוכים ואומרים 'אבד חסיד מן הארץ', ארץ בוכה ואומרת 'ישר באדם אין', וכשביקש יהושע רבו ולא מצאו, היה בוכה ואומר 'הושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מבני אדם'". מה הפירוש ששמים בוכים? על מה בוכים בשמים? הפשט הוא שהשמים בוכים כי חסידות זה דבר שמימי, זה דבר ששייך לשמים, לגבהי מרומים, וכשיש כאן חסיד שהסתלק, הרי שיש כאן מחסור בחסידות בארץ, חסר קצת שמים כאן בארץ, כי כפי שאמרתי, החסידות זה דבר שבא מפנימיות הנפש, זהו דבר שמימי.

הזכרתי בהספדים את דברי בעל 'חובות הלבבות' שכתב כי "התלמיד ימצא בלבו כשהוא משתדל בחכמה כח עליוני רוחני, אין בכח אדם להועילו בו, ולזה אמרו רבותינו זכרונם לברכה, חכם עדיף מנביא. ואמר אליהו (איוב ל"ב) אכן רוח היא באנוש", הכוחות הללו הם מעין נבואה, שאדם מקבל כוחות שמתעוררים בקרבו, החסיד המתחסד מקבל את אותם כוחות עליוניים רוחניים, ואם כן בהסתלקותו בוכים השמים, כי חסר משהו בארץ.

המשגיח שליט"א נסער ומזדעק: הלא ראש הישיבה זצ"ל הוא היה הדוגמה לבחינה של "האלוקים עשה את האדם ישר", וכלשון הרמב"ם הידוע בהלכות שמיטה ויובל, כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעבדו, לדעה את ד', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קודשים, ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים.

את עוצמת הביטוי הזה - "הבינו מדעו", ראינו תמיד אצל ראש הישיבה זצ"ל, איך שהוא חי תמיד עם ההבנה בשביל מה חיים כאן, ומעולם לא הסיח דעת לרגע. "הבינו מדעו ונדבה רוחו", עם חיות עצומה והתעוררות אין קץ, לדעת מה עיקר החיים, כאשר הוא מבדיל את עצמו מכל הסביבה והלך ישר כאשר עשה אותו האלוקים ופירק מעל צווארו עול החשבונות הרבים. זה היה כל מהותו, בלי חשבונות שחישבו בני אדם, אלא רק "הבינו מדעו". כל ההנהגה מה ואיך צריך לעשות. וכמדומני שיותר לומר שרואים שזה מה שהנחיל לתלמידיו, כל ההנהגה של התלמידים בישיבת 'מעלות התורה', ראיתי הרבה בוגרים מהם, שתמיד זה היה חלק שנטבע בהם, להיות דבוקים בתורה ולא לעשות חשבונות רבים וקטנים אשר חישבו בני אדם, דברים צדדיים ולא שייכים.

הרי ראו אצלו כולם, כבר בצעירותו, גם אם ניקח כדוגמה איך הוא היה יושב בחתונות, בשמחות, בכל מקום, ולומד בהתמדה, בלי לחשב חשבונות, לא להתפעל מכלום. כולם מסתובבים, אוכלים, מחייכים, והוא

הרב א. מנדל

ביראת הכבוד, ניגשנו וביקשנו - בשליחות הקוראים הדוויים - להטות אוזן לקול בכייתו של המשגיח דיישיבת 'קול תורה', גיסו של רבינו מרן זצ"ל. לקבל מושגים בדמות הענק בצילה חיינו.

התחושה היא שמאז פטירת רבינו הגדול, התפזרו בעולם מושגים עצומים, הגורמים להתרוממות והתחזקות רוחנית...

אכן יש הרבה, וכולם נובעים מדמותו הגדולה של ראש הישיבה זצ"ל.

הכרתם את רבינו זצ"ל שנים רבות...

מי הכיר אותו? ... מי יעלה בהר ד'?

השתדלתי שלא להתעצל בהספדו, לדבר על כמה דברים שיתרמו

להתעוררות, שיתנו השומעים את הלב להתעורר בהם.

ראשית, מפרט המשגיח, התייחסתי לתפילות הנוראות, תפילות שהיו

משהו מיוחד שלא היה כמותן, כל תפילה הייתה עם כל הכוחות ועם כל

הרוממות הנוראה, אני חושב שאם נתבונן בזה בעמקות, ההגדרה של זה

היא חסידות הנוראה.

רבינו יונה באבות מבאר את דברי המשנה "ולא עם הארץ חסיד",

ומדגיש: "לא הוצרך לומר ולא בור חסיד, שאף ירא חטא איננו, כי מתוך

הרקות שבו, גם מן עבירות לא ידע להישמר. אבל עם הארץ שהוא מעורב

עם הבריות במדות חשוכות, ויש בו מקצת דעות ישרות, יודע לשמור עצמו

מן הפשעים ויכול להיות צדיק ולעשות ולקיים מה שאמרו לו שנצטווה".

ופה מוסיף רבינו יונה: "אך אל מעלת החסידות לא יוכל להשיג, כי אם

גדול בתורה, שהיא מדה הצריכה טהרת הלב וזכות הנפש".

להגיע להתעוררות הפנימית שיש לאדם, זה יכול להיות רק מי שגדול

בתורה, זוהי החסידות. רק מכוח התורה אפשר להגיע לזכות הנפש וטהרת

הלב. התפילות הנוראיות של ראש הישיבה זצ"ל, עם כל הנפשיות, מלאות

עם טהרת הלב, זה מוכח על גדלותו, כי לזה שייך להגיע רק עם גדלות

בתורה, שקידה נוראה ורמה גדולה של עבודה ועמל בעיון התורה. איך

שכל רואיו ראו שהוא היה משקיע בכל הכוחות, שרוי במחשבת התורה

בלי הפסקה. מי שחי בצורה שכזו, הרי שהוא מתקדש, וזהו החסיד, ומכאן

הכוח לתפילות שכאלו.

כמה שמעתי, וכפי שהעיד לי הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א, איך

שהוא לא ויתר על שום תפילה שתהיה כצורתה העצומה, כשחשש שזה

לא יהיה באותו כח ועוצמה, הוא לא ויתר והתאזר בעוז. תיאר לי ר"מ

יפה שליט"א איך שפעם אחרי תפילה, שהיא הרבה מעבר להשגתו, הוא

הרגיש שהיה בזה איזה חסרון, והתפלל שוב תפילת נדבה ביתר שאת ועוז,

לפי מעלתו העצומה.

כפי שאמרתי אני חושב שזה הפשט בדברי רבינו יונה, זה הפשט

בתפילות של ראש הישיבה זצ"ל, שבאו מכוח החסידות, שנובעת מהעמל,

היגיעה והדבקות הנוראה בתורה הקדושה.

כמה העידו באוזני שראו פעם אחת את ראש הישיבה זצ"ל מתפלל, וזה

השפיע עליהם לזמן רב מאוד. היה אחד שפעם אמר לי שהוא עמד להביט

ולא היה מסוגל יותר, מרוב חלישות הדעת כשהבין לאלו דרגות ניתן להגיע

בתפילה... לא יכול היה לראות את העבודה שכלב עם ההשתפכות הנוראית,

"כאשר הושע לא מצא את רבו, אמר הושיעה ד' כי גמר חסיד כי פסו אמונים, מה הוא מוסיף על הבכיה של השמים ושל הארץ, הוא הוסיף את ה"הושיעה ד'". מה יהיה הלאה, הרי ראש הישיבה רומם את הדור כולו, דור שהולך ונהיה נמוך, והוא בדמותו, בשיחות שלו, בתביעה שלו, בתורה ביראה ובתפילה, בכל מהותו, רומם את הדור כולו. הרגשתי שזה מעין מה שהיה עם המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, שראו דמות שרוממה את כולם. על כך מקונן יהושע ומבקש "הושיעה ד' כי גמר חסיד", מה יהיה אחרי הסתלקות הצדיק, מי יתן את הרוממות והגדלות..."

מוסף זכרון
הפולס

מעשה ששמעתי השבוע, שבליל הסדר, כשיצא אחרי התפילה עטוף לבן, וכולו בשרעפי היום הגדול, בא אליו אדם וככה שבתו הקטנה לא רוצה לגשת לשולחן הסדר, מחמת שמתביישת, וראש הישיבה זצ"ל הלך לביתו להפיס את רוחה, עד שהרגיע את רוחה והיא באה לשולחן בטוב לבב. הלא אלה מעשים גדולים מאוד, מתוך אלפים של סיפורים שכאלו. היכולת לאזן בין כל הכוחות הנוראים הללו, ללכת בדרך שכותב הרמב"ם - הבינונית, לדעת לשלב, לדעת גבול של כל דבר. השמים בוכים והארץ בוכה.

סיפר לי פעם רבי מרדכי יפה שליט"א שהוא היה איתו אצל איזה אלמנה, והתעכב יותר מידי זמן ממה שתכנן, וכשיצאו הלכו לכותל, ואח"כ אמר לו ראש הישיבה זצ"ל שאמנם זה היה יותר מהזמן שתכנן, אך הקב"ה "פיצה" אותו, ובתפילה הוא ראה ממש "מראות אלוקים"... האזינו הנה זה דרך הישר, זה דרך ד', זהו הצדיק האמיתי.

כוח נוסף, הוא מה שכתוב בחז"ל שהקב"ה אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי עם פועלי אוון'. כתוב בחז"ל ש'מי יקום לי עם מרעים, היינו מי שעושה את המלחמה שלי, של הקב"ה, הוא לא לחם את המלחמה שלו, לא ענין אישי שלו, אלא את רצון ד', וזה מה שאומר הקב"ה, 'מי יתייצב לי', וזה היה ראש הישיבה זצ"ל, תמיד רק שאף לעשות רצון ד'.

המשגיח מוסיף ומציין את סיום מאמר חז"ל: "על ש"הושע לא מצא את רבו, אמר הושיעה ד' כי גמר חסיד כי פסו אמונים", הסברתי מה הוא מוסיף על הבכיה של השמים ושל הארץ, אלא הכוונה היא שהוא הוסיף את ה"הושיעה ד'", כשאחרי האבידה שואלים מה יהיה הלאה, הרי ראש הישיבה רומם את הדור כולו, דור שהולך ונהיה נמוך, והוא בדמותו, בשיחות שלו, בתביעה שלו, בחסידות שלו, בתורה, ביראה, בתפילה, בכל מהותו, רומם את הדור כולו. הרגשתי שזה מעין מה שהיה עם המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, שראו דמות שרוממה את כולם, וכידוע שראש הישיבה זצ"ל, כפי שסיפר לי בעצמו, למד אצלו בירושלים, והיה לו הרבה שייכות איתו, ואף הוא היה הדמות שרוממה את הדור כולו. ועל כך מקונן יהושע ומבקש "הושיעה ד' כי גמר חסיד", מה יהיה אחרי הסתלקות הצדיק, מי ירומם מי יתן את הרוממות הגדלות שלא נרד למטה.

כבר מצעירותו ראו את הגדלות הנוראה?

"כן, בודאי, מילדותו ממש. במלחמת תש"ח כשהיו הפגזות, כולם ירדו לקומה הראשונה, שהייתה כעין מקלט, ומורי חמי מרן הגרש"ז זצ"ל ישב עם ראש הישיבה זצ"ל ולמדו בהתמדה עצומה תחת שריקות הפגזים, בלי לזוז ממקומם. שומעים את השריקות מעל ראשם, ללא התפעלות. לימים, בימי מלחמת המפרץ, הוא ישב בבית המדרש ולמד, ואמר בחיך שהוא כבר רגיל לשמוע פגזים, כפי שהיה כשישב כשישב עם אביו. תלה את הכל באביו הגדול..."

"אוכל להמשיך עוד ועוד" אומר המשגיח שפינה עבורנו מזמנו היקר, "אך זה מן המעט, מחמת שיש חובה לספר, ובודאי לי אישית חובה של הכרת הטוב עצומה על כל מה שעשה וליווה, וזה רק מעט מן המעט לעורר את הלבבות עם הסתלקותו של ראש הישיבה זצ"ל".

שקוע בתלמודו, אם ניקח כדוגמה את הריכוז הנורא, בלי חשבונות, רק תורה יומם ולילה בהתמדה נוראה, פשוט ישר כאשר עשה אלוקים. וכפי שצינתי אני ראיתי את זה על הרבה מהתלמידים, שזה היה דרכם, זה החינוך שקיבלו, לפרוק חשבונות של בני אדם מעליהם, פשוט לפרוק חשבונות. בהמשך דברי המדרש אומרים חז"ל שהארץ בוכה וישר באדם אין, ויש להבין מה זה קשור לארץ? מכיון שהארץ התקלקלה על ידי החטא הקדמון, חטא עץ הדעת, ונהיה מצב של 'חשבונות רבים', ורע מעורב בטוב, הרי שהתיקון של הארץ הוא שהאדם יהיה ישר כאשר עשה אלוקים, זה התיקון לחטא, בלי שום חשבונות אחרים, כשיש כבר מצב ומציאות של ישרות, וממילא כשמסתלק אדם גדול, שכל כולו ישרות נוראית, רק דבוק בתורה וברצון ד', שאין על גביו אלא ד' אלוקיו ותורת ד', הרי שהארץ דומעת ובוכה, כי "ישר באדם אין" ואין מי שיתקן את הקלקול שיש בארץ...

בדרך הישר

בדברי קינתו ממשיך המשגיח שליט"א ומפרט נקודה נוספת שמדגישה את דמות הענק של רבינו מרן זצ"ל:

יש דבר נוסף, עוד נקודה שיצא לי להדגיש, האזינו שלו בדברים, לדעת לשלב את כל הכוחות והמעלות העצומות, איך שראש הישיבה זצ"ל ידע לשלב בין ההתמדה הנוראה והשקיעות הבלתי פוסקת בתורה, לתפילה הגבוהה בגבהי מרומים ממש, וביחד עם זה החסידים העצומים, אלמנות, יתומים ושבוירי לב שקיבלו ממנו ללא הרף וללא הפסק, סיוע והשתתפות בשמחות ולשמחם בכל לב, ומאידך להיות איתם בשעות קשות.

אספר לכם איך במשפחה ראינו שהיה לנו 'אח טוב'. רק למשל אספר כשרעייתי עברה ניתוח, הוא צם כל אותו היום וירד להתפלל בתחנונים בכותל, עד שקיבל הודעה שהכל עבר בשלום, ומזמן שהחלימה בא לבקר אותה בכל יום שיש לי כדי לרומם את רוחה. היה לי בן ששה בביה"ח 'רמב"ם' בחיפה, וראש הישיבה זצ"ל הגיע כל שבוע לבקר, עם החמימות ומאור הפנים העצום, כאשר קירב קרובים ורחוקים, כל אחד מישראל, כל מי שראהו חימם את לבבו.

אספר אגב מה שסיפר לי אברך שלמד בכולל בבני ברק, אברך תלמיד חכם שידע ש"ס, אבל הוא היה במצב רוח ירוד ומדוכא, ולא הצליחו להשיב את רוחו. באחד הימים היה פדיון הבן בבית מדרש סמוך לכולל בו הוא למד, והאברך נכנס, וכשחזר ראו שממש נשתנתה צורתו, הוא היה שמח וטוב לב. התברר שהוא שלא הכיר את ראש הישיבה זצ"ל, רק ראה את ראש הישיבה וקיבל שלום במאור פנים, זה לבד השיב את רוחו.

אזכיר עוד מעשה קטן שהוא גדול, הרבנית שלי בנערותה, הגיעה פעם עם כניסת יום הכיפורים לבית ראש הישיבה זצ"ל כשהרבנית ע"ה לא חשה בטוב, כדי להיות איתה, וראש הישיבה יצא לתפילה כשכולו שרעפי קודש, ומי שהכיר את מראהו ביום הקדוש, יודע איך זה היה נראה... ובכל זאת בזמנים הכי מקודשים הוא שלח כל פעם לראות מה עם הרבנית, לא נתן להשגות הגבוהות למנוע אותו מהחובה שלו לדאוג לה.

דרכי שימואל

סופר 'הפלס' במקבץ עובדות על דבקות עילאית בשלושה עמודי העולם
- תורה, עבודה וגמילות חסדים

"לולי תורתך שעשועי"

התקופה הקשה ביותר בחיי מרן זצ"ל היתה לפני עשרים ושמונה שנה, בעת הסתלקותה של הרבנית אשת חבר ע"ה. באותם ימים ושבעות נתגלה מרן ראש הישיבה זצ"ל במלוא הודו ותפארתו, כאשר התורה היתה שעשועיו ולחם חוקו ובהגיונה ובעיונה מצא ניחומים.

לפנינו כמה עובדות מאותם ימים נוראים, בהם נלקחה בחטף אשת נעוריו ע"ה, אשר כפי שהתבטא מרן זצ"ל בהספדו המרטיט כל לב לפני מיטתה אודותיה כי "נתנה מסרה עבורי את חייה, ולאחר שכבר נתנה חזרה שוב ונתנה, ועוד פעם נתנה..."

מהעובדות הבאות נשכיל להבין מלבד את דבר הדביקות העצומה בהגיונה של תורה בכל עת ובכל מצב, אף את העובדה כי באותם ימים ספורים, בהם ניטל ממנו 'פלג גופו' שקע מרן זצ"ל בכמה סוגיות עמוקות וחמורות שאין ביניהם שום שייכות, האחת במסכת שבת, השניה בעומק סדר נזיקין והשלישית בעניני סת"ם, ואלו רק הסוגיות הידועות לנו...

'יש ברירה או אין ברירה'...

בעת ימי חוליה האחרון של הרבנית ע"ה, לא סר מרן זצ"ל ממיטתה בבית החולים, ואף בעודו שם היו כל מעיינותיו שקועים עד לאחת בסוגיא ד'ברירה', וכפי שהעיד תלמידו ובן ביתו הקרוב הגאון רבי יוסף פטרוך שליט"א בעת אשכבתיה דרבי: "כשהרבנית ע"ה היתה בבית החולים, היינו איתו שם ודבר עמנו על 'יש ברירה, אין ברירה', 'בדרבנן, בדאורייתא', 'בעיקר מן התורה'..."

אף גדולי תורה יצאו בהשתוממות והתפעלות אין קץ לנוכח המחזה הגדול הזה. כך, אפוא, כאשר שב הגאון רבי אליהו דוד רייכמן שליט"א מביקורו אצל מרן זצ"ל בבית החולים באותה עת, אמר בהתפעלות מופלגת: "נכנסתי לחדר, מה רואים? ! - רבי שמואל יושב בתוך החדר בבית החולים עם דפים וספרים וכותב 'קונטרס ברירה' בסוגיות העמוקות של 'ברירה'!..."

'חצי נזק' ו'צוררות'

ביום שקם מרן זצ"ל מה'שבעה' על אשת נעוריו, שעתיים בלבד אחר שובו מבית החיים לפקוד את ציונה, מסר שיעור בסוגית 'חצי נזק' ו'צוררות' במשך כשעה ומחצה בעומק העיון וההבנה.

'פתוחות וסתומות'

באותם ימים עסק מרן זצ"ל רבות בסוגית 'פתוחות וסתומות', וחדש בה חידושים מופלאים, כאשר לאחר כחודש ימים הוציא לאור עולם קונטרס מחידושי תורתו אלו שנתחדשו לו בעודו בימי אבלו והתורה היתה

זאב פלדמן

אהבת תורה

"טרם לאיש הייתי"

עוד בהיותו ילד צעיר לימים, שקד מרן זצ"ל על תלמודו בכל עת. מלבד סדרי הלימוד במסכתות הנלמדות בתלמוד תורה 'עץ חיים', קבע עמו אביו הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל סדרי לימוד מיוחדים להוסיף חכמה על חכמתו בעומק העיון וההבנה.

כך, אפוא, העיד מרן ראש הישיבה זצ"ל בפתיחת חידושי תורתו בספר הזכרון 'מבקשי תורה' לזכרו של מרן הגרש"ז זצ"ל, אותה כתב ביום ט' אדר תשנ"ו - כ"ב שנים מיום טרם סילוקו לשמי רום: "אזכרה הימים בשנת ההפלאה טרם לאיש הייתי, ואז למדני אבא מארי זללה"ה מסכת ביצה, בנוסף על לימודי בהת"ת, בחדרו המיוחד ללימודו בבית ד' בלילות, ומול עיני דמות דיוקנו אז בעת לימודו ופניו פני להבים, כאשר כל מעייניו וחושיו ערים ומרוכזים לכל פרט ולכל נקודה במרחב הסוגיא ובהיקף ידיעותיו משוטט גם להמסתעף בשאר סוגיות הש"ס והפוסקים ואבזרייהו, וכולו מקריין האהבה הגדולה והשלהבת אשר יקדה בליבו לתורת ד' והמתיקות הגדולה אשר חש והמחיש, טעם והטעים".

'חרדל ודבורים' בדרך לחתונה

שח אחד מתלמידי מרן ראש הישיבה זצ"ל: "זכורני באחת השנים ימים ספורים קודם חג השבועות, התקיימה שמחת נישואין מסוימת באולם השוכן במרחק כרבע שעה הליכה מהישיבה הקדושה. היה זה באמצע סדר שלישי, ומרן זצ"ל היה שקוע בתלמודו בעוז ובחדוה, כשהוא מוקף בתלמידים. מאחר ומרן זצ"ל ידע שאף אני מתעתד ללכת להשתתף בחתונה זו, ניגש אלי לפתע ואמר: 'ישנה היום חתונה במלון המרכז, והאלמנה - אם הכלה באה פעמיים להזמיני, אבל מה אעשה לא למדתי די היום. כל היום היו אצלי אנשים, ועכשיו אני קצת לומד, אבל מצד שני האלמנה... ומה אעשה', ושב לתלמודו.

לאחר כרבע שעה שוב חזר אלי מרן זצ"ל ושוב תינה את צערו: 'מה אעשה? - חייבים לילך, אבל לא למדתי היום', ושוב שב לתלמודו. לאחר מכן פנה אליי בפעם השלישית ונראה היה כמעט כבוכה על כך שצריך לצאת מבית המדרש, ושוב חזר ואמר לי: 'אין ברירה, הולכים לחתונה...' בישיבה עסקו באותה עת בפרק 'לא יחפור' בסוגיית 'חרדל ודבורים', עמוק עמוק בדברי בעל המאור וברמב"ן, וכל הדרך לחתונה, אותה עשינו רגלית, ירדנו לעומק סוגיא קשה זו מתוך דביקות עצומה. כאשר הגענו לאולם, נכנס מרן זצ"ל להשתתף בחתונה, נכח שם כמה דקות, ובצאתו שוב חזר לשוחח עמי בעומק הסוגיא, עד ששב למקור חיותו בבית המדרש".

מוסף זכרון
הפלס

אחד התלמידים שח על מאורע לו היה עד, אחד מני רבים, אשר נחרט במוחו: "זכורני באחד הימים כאשר שב מרן זצ"ל ממעונו של רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל, התלווה אליו עסקן אחד ושוחח עמו בענייני ציבור. גם בתוך בית המדרש המשיך הלה לשוחח עמו ואף לאחר שהתיישב מרן זצ"ל במקומו. כאשר פתח מרן זצ"ל את מחברתו, המשיך מיד לכתוב מאותה מילה בה אחז קודם לכן, ומשך שתק הלה ולא המשיך בדיבורו, אולם מרן זצ"ל הורה לו להמשיך לדבר, כשבאותה עת המשיך בכתבתו מתוך ריכוז נורא".

העולם הזה הכי גדול

שח אחד מתלמידי הישיבה: "בזמן קיץ, כאשר תפילת מעריב מתקיימת סמוך לסדר שלישי, עורר מרן זצ"ל על החובה לנצל את הזמן ומיד עם סיום מעריב לפתוח בלימוד בלא שהות כלל. באחד הימים מיד לאחר מעריב, כאשר עבר מרן זצ"ל ליד מקומי והבחין שאני כבר יושב למול הגמרא, אמר בערגה: "העולם הזה הכי גדול הוא לשבת וללמוד מיד אחרי מעריב..." שאלתי בתמיהה: 'העולם הזה?', ומרן זצ"ל לא השיב ורק למחרת היום באותה השעה, כאשר עבר על יד המקום בו ישבתי, אמר שוב: "העולם הזה הכי גדול הוא לשבת וללמוד מיד אחרי מעריב..."

טהרות במוצאי פורים

עמלו הרב בתורה היה בכל עת ובכל שעה, כאשר כל הזמנים היו שווים בכך. כך, לדוגמא, שח אחד מתלמידי הקרובים: "זכורני שבאחד השנים אחר סעודת פורים עם התלמידים, עם כל ההמולה מחד ומאידך כוחות הנפש העצומים שהשקיע בכך כנודע, תיכף מיד אחר תפילת ערבית, ביקש מרן זצ"ל שיקראו מיד לחברותא. מאחר שהלה כבר שב לביתו, ביקש שיבוא תיכף ומיד עם מונית, ומיד עם הגיעו ישב עמו מרן זצ"ל ללמוד בעומק הסוגיות החמורות שבטהרות עד חצי הלילה..."

כל זאת היה אחר שטייגן מופלא שלא פסק גם בליל יום הפורים וביום, כאשר לצד שמחת היום השקיע עצמו מרן זצ"ל בעמלה של תורה כדת. בנותן ענין להביא את הדברים המרטיטים שאמר מרן ראש הישיבה זצ"ל על השקדן המופלא הגאון הגדול רבי חיים הכהן קמיל זצ"ל שנסתלק

שעשועיו.

בראש הקונטרס, אשר חזר ונדפס לימים בספר 'מנחת צבי' לתלמידו הגאון רבי צבי וידר שליט"א, כתב מרן זצ"ל דברים מרטיטים אלו: "עם וסמוך לסיום עריכת הדברים בירח טבת, היה בי יד ד', ובפרשה זו סתומה נלקחה ממני מאור חיי ומתה עלי אשתי הצדקנית והחסודה אשר נתן לי הקב"ה לעזרה לחיים, לא לפי מעשי, אלא ברוב רחמיו וחסדיו העצומים, ואשר עמדה לימיני בכל לבה ובכל נפשה, מרת רחל בת ר' פנחס אליעזר הכהן ז"ל, יזכור לה ד' מסירות נפשה ואהבתה הנוראה לתורה בלי מצרים".

"הרמב"ן של הסקאדים"

בלילה הראשון של מלחמת המפרץ, בעוד הכל היו יראים וחרדים מפני הבאות, לא נתן מרן זצ"ל שינה לעיניו ומתוך כך נפנה לבית המדרש לשקוד על תלמודו ויגע בעומק סוגיית 'תשביתו', כשהוא חוקר ויורד לעומק דברי הרמב"ן בהגדרת 'ביטול חמץ' במשך כל הלילה, עד שמכח העמל הלילי התחוורו דברי הרמב"ן לאשורן. מאז, כשציין לדברי רמב"ן אלו, היה מרגלא בפומיה של מרן זצ"ל לכנותם בשם "הרמב"ן של הסקאדים..."

"תשמוד עליהם"

חידושי תורתו היו חביבים בעיניו עד לאחת. אחד מתלמידי מרן זצ"ל שהיה יושב לצידו בהיכל הישיבה, זכה לקבל ממנו כמה וכמה פעמים את מחברותיו באמרו בתחינה: "תשמוד עליהם בשמירה מעולה!"...

בריכוז נורא

כל תלמידי מרן זצ"ל מעידים על ריכוזו העמוק וכח מחשבתו הכביר בעמלה של תורה, כאשר פעמים בעודו בעיונו המופלג בעיצומה של סוגיא מתוך ירידה לעומקה של סוגיא, באו ושאלו ממנו עצה ותושיה ופעמים שהשאלות וההכרעות היו קשות למאד, עם זאת רגע כמימריה לאחר שהשיב תשובתו, שב מרן זצ"ל לכתוב חידושי תורתו מאותה מילה בה הפסיק קודם לכן בלא שהות כלל.

כמשאוי ח"ו כי אם במנוחת הנפש נפלאה ובישוב הדעת מרובה, השתדל ונתעצם מאד להיות מרוכז היטב בעמדו בתפילה, בבחינת עומד לפני המלך ומתאמץ בכל כוחו שיצא מפיו כל תיבה ותיבה בכוונה, ושמחה גדולה היתה לו בכל יום אשר היה זוכה לעבור בכל תיבות התפילה בכוונה."

"ד' שפתי תפתח"

זמן רב היה מקדיש מרן זצ"ל לפתיחת התפילה, כאשר ברטט ובזיע ממש היה מתחנן ברגש ובהתעוררות: "ד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", כאשר לעיתים תיבות אלו לבד נמשכה אמירתם דקות ארוכות. גם בקרב אלו שהבחינו בו פעם אחת בלבד כשהוא עומד תפילתו, נחקק הדבר בליבם לעולמים, כאשר ניכר היה עליו כיצד עומדים לפני המלך וכי אכן מבקש ומתחנן הוא לפני ד' שיפתח פיו בתפילה.

בכל עת ובכל מקום

מידה מופלגת אחז בה מרן זצ"ל, כאשר עמלו בעבודת הלב היה בכל עת ובכל מקום בהם עמד בתפילה. מטבעו של עולם ודרך בני אדם, כאשר אין מתפללים הם במקומם הקבוע, תפילתם אינה בעוז כמו בעת עמדם במקומם הטבעי ולעיתים חסרים הם את יישוב הדעת המוחלט. לא כן מרן ראש הישיבה זצ"ל, אשר ביגיעתו העצומה בתפילתו, היו בכל עת, בכל מצב ובכל מקום.

כותב השורות זכה להתבונן באחד הימים בעת שהות מרן זצ"ל בשמחת נישואי אחד מתלמידיו הקרובים, ובעת עמדו לתפילת ערבית עמד נכח אחד עמודי האולם ושקע בתפילתו זמן טובא, כביכול עומד הוא בבית מדרשו.

פעם אחרת זכה כותב השורות לראותו עומד בתפילה כעבד לפני קונו בריכוז מוחלט וביראה ובפחד, כאשר היה זה בבית מדרש קטן וארעי לאחר שיחה שנשא שם במעלתה של תורה.

"אתה לא ראית מלאך?"

באחד הימים הגיע אל היכל הישיבה אביו של אחד מתלמידי הישיבה לדון עם מרן זצ"ל אודות הוראה פלונית שאמר ביחס לבנו. כאשר הגיע האב, נעמד מרן ראש הישיבה זצ"ל לתפילת מנחה. הלה עמד והמתין זמן ארוך בכל העת תפילתו והביט בו בהתרגשות. "כשסיים מרן זצ"ל את תפילתו, המתנתי שהלה יגש אליי", מספר אחד מתלמידיו הקרובים, "אולם להתפעתי הוא החל לצאת מבית המדרש. שאלתי מדוע אינו פונה למרן זצ"ל, והוא השיב: 'אתה לא ראית את ראש הישיבה מתפלל?'... אמרתי לו 'ראיתי', המשיך הלה בשאלה: 'אתה לא ראית מלאך? אני לא יכול להתווכח עם מלאך! אני חוזר לביתי!'".

"אבא כבר בבית המדרש"

כאשר היה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מתפלל תפילת שחרית בהיכל ישיבת 'מעלות התורה' ותדיר היה מקדים ביאתו זמן טובא קודם התפילה, היה בנו מרן ראש הישיבה זצ"ל מסתובב בין חדרי הבחורים להקיצם לתפילת השחר באמרו: "אבא כבר נמצא בבית המדרש, מחכה לשחרית", כשהוא מוסיף לעורר: "כתוב שדבר גדול הוא להתפלל עם הצדיק. אבא כבר בבית המדרש..."

ועשות חסד

המאור שבה מחזירן למוטב

רבים מספור הם העובדות על מעשי החסד והצדקה הכבירים שעשה מרן זצ"ל עם הנזקקים והנצרכים, האלמנות והיתומים, קשיי היום ודלי הרוח, שהכירם ושלא הכירם, אולם דומה כי ראוי לפתוח בעובדות

ביום הפורים דמוקפין שחל בשבת קודש, ו'נאים הדברים כשהם יוצאים מפי עושיהם': "הקב"ה לקח תורה בחזרה לשמים, והוא השריפה אשר שרף ד'. ואם מתבוננים בתאריך שהיתה הבשורה הנוראה, בימים של קבלת התורה מאהבה, שעד הזמן של מרדכי הצדיק, היה מודעה רבה לאוריתא, הייתה טענה שכפה הר כגיגית, עד שהגיע זמן של 'הדר קיבלוה מאהבה' ובטלה המודעה, בוודאי שהזמן הזה של ה'נטילתה' זה לא במקרה, בליל היום של החמישה עשר בזמנים של התוקף של 'קבלוה מאהבה'... שמענו שהגאון החסיד שבכהונה הסתלק בשבת קודש קודשים. 'נטילתה כנתינתה' והכל מודים דבשבת ניתנה תורה. רבי חיים היה שייך לזה. מי שראה אותו בשבת היה מבין ורואה את אור פניו. וזה בהכרח כל כך הרבה תורה, זה ה'טורח בערב שבת' הכי גדול שיכול להיות. רבי חיים ניטל בשבת, חזרה שליחות רבי חיים והוא יכול לומר לקב"ה 'עשיתי שליחותך'. האדם שליח בעולם הזה, וזה הכל לא בתחבולות מיוחדות. יגע ועמל, יגעת ומצאת תאמין, תורה שבעל פה שזה עיקר הברית, וזה רק בעמל, וזהו נטילתה כנתינתה, בזמן ה'קיימו וקיבלו' ובזמן השבת!..."

בלילות ראש השנה

אף בימי הדין, לא פסק מרן זצ"ל מהגיונו בעמלה של תורה, וכה שח אחד התלמידים: "לא ייצא המחזה מעיניי איך שבלילות ראש השנה אחר הסעודה, תוך כדי ה'עבודה' הנוראה של עבודת היום, שעות על גבי שעות של תפילות... ישב מרן זצ"ל בבית המדרש ועסק כל כולו בדברי הרא"ש והראשונים בדיני תקיעת שופר".

אף בעת הסעודות דראש השנה, כאשר היה מרן זצ"ל מיסב במחיצת תלמידיו בני הישיבה, היה מדבר עמם בלימוד בדיני התקיעות והמסכתא.

"תורה בלי חסרונות"

כאשר נכנס מנהל אחד מתלמודי התורה להתייעץ עמו בדבר לימוד פרק גמרא מסוים באחד הכיתות, וכאשר הציע את שיקוליו לכאן ולכאן אמר בשיטפא דלישנא: "חסרון נוסף שיש בפרק זה", על אתר הגיב מרן זצ"ל: "תורה - בלי חסרונות!..."

"אני גם יכול?"

על אף שקידתו העצומה ועמלו המופלא כל ימיו, מעולם לא אמר מרן זצ"ל לעצמו די לי בעמלי עד עתה, ותמיד תבע מעצמו עוד ועוד, וכפי שהיה שגור על לשונו: "ישנם אברכים ובחורים שלפעמים מגיעים לאיזה מצב של עליה וכבר מפסיקים להתאמץ כל כך ולהתעלות אלא רק לשמור על הקיים. יש בזה בחינה של 'נזורו אחור'... כך היה תמיד אצל כל גדולי ישראל האמתיים, רבותינו אשר מפיהם אנו חיים, תמיד הוסיפו שטייגן על שטייגן".

כה שמענו מאחד מניני רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל: "זכורני באחת הפעמים בהם עלה מרן ראש הישיבה זצ"ל למעונו של הסבא מרן זצ"ל, הביט כיצד מנצל הוא את הזמן המועט שבין שואל אחד למשנהו ושוקע מיד בתלמודו, ואמר לי: 'תראה את הסבא, תוך כדי האנשים, בין אחד לשני, הוא בתוך הגמרא, הוא לא עוזב את הגמרא'... והוסיף בערגה בענוותנותו: 'אני גם יכול? ! אני גם יכול? ! - כן אני יכול!...'".

ואני תפילה

"מקום גדול ונכבד בחיור"

את הקטעים המדברים אודות עבודת הלב הנשגבה שאחז בה, דומה שיש לפתוח בדברים שכתב מרן זצ"ל בעצמו בספר 'הליכות שלמה' אודות אביו הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל, וניכר כי 'מאן דנפח מדיליה נפח': "עבודת התפילה תפסה מקום גדול ונכבד בחייו יום יום, בתשומת לב מרובה על זה, הקפיד מאד להקדים ולבוא קצת זמן לפני התפילה ולהתעכב ולחכות לתפילה, והרבה נתן ליבו ודעתו על כן שלא יהא בבחינת קבע ודומה עליו

מוסף זכרון
הפליס

מרן זצ"ל נבהל ומיד קרא בצער: 'אוי לי שציערתי ילד קטן. עכשיו יומיים אחרי יום כיפור, והילד לא בר מחילה, הוא קטן, מה יהיה?' וקם ממקומו כאשר ניכר היה שמחפש דבר מה. 'נגשתי ושאלתי', שחה הרבנית ולס, 'אולי יש משהו שאני יכול לעזור לראש הישיבה?', והוא שאל בתגובה 'יש לכם משחק?', 'השבת שכל המשחקים נמצאים בין דברי המוקצה, אולם מצאתי במרפסת כדור משחק. אורו עיניו של מרן זצ"ל והוא נטל את הכדור, ניגש עמו לילד ואמר לו 'בוא ותשחק איתי'... כך במשך עשרים דקות (!), שיחק מרן זצ"ל בכדור עם הילד, כשהוא מגלגל מתחת לשולחן ועוד...

לאחר שחלפו עשרים דקות, שאל מרן זצ"ל: 'נראה שהוא התפייס? שהוא יזכור את המחילה-המשחק יותר מאשר את הפגיעה?'... ושב לתלמודו.

"אבל לא מספיק"

זמן רב קודם פרוס המועדות - סוכות ופסח, היה מרן זצ"ל מתחיל לדאוג לרווחתם של הנוקדים והאביונים, האלמנות והיתומים, אשר סיפק את צרכיהם באמונה רבות בשנים. עם זאת, כל העת טרח עבורם בכדי להוסיף עוד ועוד סכומים נכבדים בכדי שיעלה ביד הנצרכים הללו כדי שמחת יום טוב, ופעמים רבות כאשר העביר להם את סכומי הכסף בדרך כבוד התבטא ואמר: 'יש כאן הרבה, אבל לא מספיק'...

לעזרת כל איש מישראל

קודם צאת מסע הלוויית מרן ראש הישיבה זצ"ל, נכנס אל ביתו יהודי מבני עדות המזרח כשהוא מתייפח בכי מר ובסערה עצומה. לנוכחים במקום, סיפר הלה בקול בוכים כי באחד הימים נסע מרן זצ"ל עמו ועם בנו הקטן לאחד ממנהלי תלמודי התורה והורה לו לקבלו ללמוד בחיידר. והיודעים יודעים אל נכון כי עובדות שכאלו ישנם למאות ולאלפים...

לשמוח סוחר עתיקות

באחד הימים גילה סוחר עתיקות כמה כרכי ש"ס ישן מדפוס ז'יטומיר, עליהם הופיעה חתימתם של הגאון רבי חיים יהודה לייב אויערבאך זצ"ל ובנו מרן הגרש"ז זצ"ל, כשהם עומדים למכירה. על אתר ביקש לרוכשם ואכן עשה כך ופנה למעונו של מרן ראש הישיבה זצ"ל. בהגיעו, אמר הסוחר למרן זצ"ל כי חפץ להעניק לו את הספרים במתנה, אולם רוצה להותיר כך אחד לעצמו. מרן זצ"ל חייך והשיבו 'בשמחה רבה'. או אז פתח הסוחר את אחד הכרכים בעמודו הראשון ואמר למרן זצ"ל: 'יש כאן חתימה של האבא והסבא, אולי ראש הישיבה מוכן גם כן לחתום, שהרי שאר הכרכים שלכם ואני רק מקבל את הכרך הזה'... מרן זצ"ל נענה מיד לבקשתו וצירף את חתימתו, כשהוא מקפיד שלא לחתום היכן שביקש הסוחר, מעל חתימת אביו, אלא תחתיה... לאחר זמן מה שח הסוחר באזני מכריו כי 'את הגמרא שעליה חתומים שלושה דורות מכרתי, כאשר המחיר שקיבלתי עבורה היה יותר מכל כרכי הש"ס שקניתי'...

"איך יכולתי שלא לעזור לו?"

שבוע ומחצה קודם הסתלקותו של מרן זצ"ל, ביקש אברך אחד להתייעץ עמו באיזה ענין מורכב. לנוכח חולשתו הגדולה, הסתפקו בני הבית אשר עמדו באמונה על משמרתם האם להכניסו, ושאלו פי מרן זצ"ל ואמר 'הן'.

נכנס האברך ופרש את שאלתו. מרן ראש הישיבה זצ"ל נכנס עמו לעומק השיתין וירד לנככי הענין, כשהוא שוקל בדעתו ומציע צדדים לכאן ולכאן, במשך כמחצית השעה (!), עד שהתווה לו דרך ברורה. לאחר שיצא, שאל אחד מבני הבית את מרן זצ"ל מדוע טרח זמן כה רב בחולשה נוראה שכזו. השיב לו מרן ראש הישיבה זצ"ל: 'ראיתי לפני אברך ששואף אל האמת, איך יכולתי שלא לעזור לו?'...

מפעימות על 'תורת חסד' ללמדה לאחרים ועל טרחתו הרבה להוציא יקר מזולל להעלות נפשות יקרות על דרך המלך להושיבם באהלה של תורה. באחד הימים פנו אל מרן זצ"ל העוסקים בטיפול עם נער שסטה מדרך הישר אשר נתברך בכשרונות מיוחדים, בבקשה שיאות לדבר על ליבו של הנער אולי בזכותו ישוב לדרך התורה. ואכן, מרן זצ"ל נתן את הסכמתו.

בהגיעו, לא שוחח עמו מרן זצ"ל מאומה משוב ועד רע, אלא הזמינו ללמוד עמו ביחד גמרא. כאשר סיימו את לימודם פנה הנער אל מרן ראש הישיבה זצ"ל ואמר כשדמעות בעיניו: 'כבוד הרב, הרשה לי לומר לך באופן ישיר. הרב הוא הראשון שהתייחס אלי כשווה לשווה. הרגשתי בלימוד כמה הרב מאזין לדברים שלי ומחשיב את סברותי. הרב השיב לי את כבודי ומה שיאמר לי 'נעשה ונשמע'...'.

להשיב לב בנים

שח מנהלו של אחד מבתי הספר לקירוב המיועד לנוער העושה את צעדיו הראשונים בעולמה של תורה: 'בסיומה של אחת משנות הלימודים בבית הספר, הצלחנו בסייעתא דשמיא לסדר את כל בוגרי הכיתות הגבוהות בישיבות קדושות, מלבד שני תלמידים, כאשר אחד מהם החליט כי רצונו ללמוד מקצוע הרפואה והשני גמר אומר בדעתו להיות ספר. כל המאמצים שננקטו כדי לשנות את דעתם, עלו בתוהו'.

"כצעד אחרון לפני החלטתם הסופית, החלטתי לקחת את התלמידים הללו למעונו של מרן זצ"ל בתקווה שהשפעתו הגדולה תקרין עליהם. הגענו למעונו של מרן זצ"ל, ובעודנו עומדים על מפתן דלתו ורגע קט לפני כניסתנו, החליט האחד כי הוא משנה את דעתו ורצונו ללכת ללמוד בישיבה. השני שנותר בדעתו, נכנס לחדרו של מרן זצ"ל אשר שוחח עמו ביחידות במשך כחצי שעה, אשר לאחריה החליט אף הוא ללמוד מיד בישיבה'.

לב אלמנה ארנין

מסירותו המופלגת לאלמנות וליתומים נודעת היא בשערים זה רבות בשנים.

באחד הימים שמע מרן ראש הישיבה זצ"ל על מאורע מחריד בו במהלך ויכוח בין שני שומרי תורה ומצוות קם אחד מהם ופגע בנפש חברו רח"ל. בעוד הכל שמעו ונעצבו על ליבם, עלה מרן זצ"ל לבית האלמנה וחיזקה ועודדה. במשך תקופה ארוכה הקפיד מרן זצ"ל להופיע בביתה, על אף שלא הכירה מעולם לא אותה ולא את בני משפחתה שהיו מפשוטי העם, ולחזק את רוחה. במשך התקופה ירד מרן זצ"ל לנפש בני המשפחה ומתוך חכמת לב טוהה והתווה את דרכם לעולמה של תורה, עד שכיום הינם אברכים מופלגים עוסקי תורה ויראה.

דמי הדירה לאלמנה

אשה אלמנה אחת אשר התגוררה בסמיכות לבית אחד האדמו"רים, נכנסה לפניו באחד הימים ותינתה צרתה בפניו כי עומדת היא להשיא את בנה ואין בידה פרוטה לפורטה. כאשר חקר האדמו"ר ובדק את מצבה, שאל אותה איך חיתנה את בנה הקודם. השיבה האשה: 'גם אז לא היה לי מאומה, ואמרו לי שאלך לרבי שמואל אויערבאך והוא יתן בידי כסף להוצאות החתונה, ואכן הלכתי אליו וכאשר שמע על מצבי הדחוק מאד ובדק שאכן כך הם פני הדברים, אמר לי שמשמים הגעתי ביום טוב'... משום שהיום בדיוק מכר את הדירה שהיתה לו בדמי מפתח ברחוב גשר החיים ונתן לי את סכום הכסף בכדי שיהיה לי את הוצאות הנישואין'...

המשחק בכדור

בשבת בין יום הכיפורים לסוכות של אחת השנים, עלה מרן זצ"ל לבית הרבנית ולס, כאשר עמו באה קבוצת תלמידים ללמוד עמו. אחד התלמידים צירף אליו את אחיו הקטן והגישו לפני מרן זצ"ל אשר שאלו בחביבות: 'מה הרב'ה בחיידר לימד?', אולם הילד לא ענה מאומה. שאל מרן זצ"ל שוב: 'מה הרב'ה לימד?' ולפתע הילד פרץ בבכי...

סביבותינו נשיערה מאור

כל יהודי חש אבל יחיד בסילוק ארון האלוקים, אך תחושת האובדן של מקורבו הגדול ותלמידו הוותיק הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א אין לה שיעור. מתוך אנקת השבר ומבעד למסך הדמעות ליקטנו אי אלו פניני דעת משולי האדרת הגדולה כפי שצורבים בזכרוננו ונמסרו בשיחה מיוחדת למוסף האבל

משה פרוינד

החיים, ושאלתי האם אין אלו דברי ענווה. ענה לי רבינו בתמיהה ובחרדה: ר' מרדכי, האם ענווה היא שקר? ! ארי, 'ענוה גדולה מכולם'...

"זכיתי שקידבת אותי בזכות אבות"

תורת חיים ואהבת חסד הן שמותיו הנרדפים של הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א. רבים מכירים אותו בהיותו מהיושבים ראשונה בממלכת התורה בשיבת מיר, רבים יותר מכירים אותו מהגמ"ח אהבת חסד. בקרב בני התורה התרגלנו בשנים האחרונות לראותו במחיצת רבינו זצ"ל, מתי מעט התוודעו לפועליו בשליחות רבינו, פעילויות שבסתר ובגלוי, עם רבינו או בשליחותו. בהרכבה מענייני הצדקות שעברו תחת ידי רבינו זצ"ל, היה רבי מרדכי יבדל"א שלוחו הנאמן. ביקשנו לשמוע ממנו על ההיכרות מקרוב ועל דרכו בקודש עם רבינו, אך הוא סירב לדבר על עצמו. בשיחה עם בניו שיחיו, הרחבנו את היריעה אודות תחילת היכרותו עם רבינו.

"זקננו הגאון הצדיק המשגיח הגר"ד יפה זצ"ל, היה מעוניין שאבינו יבדל"א יהיה מקושר עם אדם גדול", אומרים הבנים. "לשם כך התייעץ עם הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל (שהיה גיסו ודודו של רבינו), ושימש לפניו כראש ישיבת המקובלים שער השמים), שאמר לו להידיבק בזקני הדור זה קשה יותר, ולכן כדאי שידבק במי שיהיה לגדול דוגמת רבינו זצ"ל. ואכן, מדי יום שיש היה מגיע אבינו להתפלל בביהכ"ס 'אגודה' (מגן אברהם) ברחוב השל"ה שבשכונת שערי חסד, שם התפללו מרנן הגרש"ז, 'אבוה דשומאל', ורבינו זצוק"ל. לאחר התפילה היה שוטח אבינו את שאלותיו קמי רבינו זצ"ל.

באחת מהפעמים אמר רבינו זצ"ל לאבינו יבדל"א: שאלותיך מתאימות להציען בפני אביו גאון ישראל הגרש"ז זצ"ל, ואכן כך נהג. לאחר פטירת מרן הגרש"ז המשיך אבינו אצל רבינו זצ"ל, אך לימים כשהיו שואלים את רבינו זצ"ל על הקשר ביניהם, היה משיב שזכה לרבי מרדכי שליט"א מדין ירושה... ואכן אבינו המשיך מדי יום שיש במשך שנים רבות ללמוד עם רבינו זצ"ל ולהתלוות אליו בנסיעותיו לתפילת מנחה בכותל המערבי בפניא דמעלי שבתא, ובביקוריו הרבים בבתי האלמנות והיתומים שאותם נהג לחזק לעודד ולתמוך, כפי שהעלה בהספדו שאי אפשר לתאר איך דאג רבינו לכל אחד, לכל לב שבור. כמה שימח והחיה קשי יום יתומים ואלמנות. מעשה נורא סיפר: הייתה אלמנה שהסתגרה בחדרה ולא רצתה להתנחם, ואמרה שאין לה במה להתנחם. אמרתי לה מצווה להתנחם. אני חוזר לבית של קירות, אין לי הורים, אין לי אישה וילדים אבל מצווה להתנחם. היא ענתה: אתה אדם גדול. השבתי לה: אם הקב"ה נתן לך את הניסיון הזה את אישה גדולה. לקחתי את הצער שלי לנחם בו אחרים, 'דין גרמא דעשיראי ביר'."

כשהיה רבי מרדכי חוזר לביתו לאחר נסיעותיו עמו, לא פעם היה זה אך שעה קלה לפני כניסת השבת, אז היה מתקשר לאביו המשגיח זצ"ל לאחל "גוט שבת" ולעדכן על ענייני היום באורחות החיים שלמד מרבינו הגדול זצ"ל.

פעמים רבות היה המשגיח זצ"ל מבקש קודם יום שיש, שיזכיר לפניו או ישאל בעצת רבינו זצ"ל.

כאשר היה נפרד רבי מרדכי מרבינו, היה מברך אותו כל יום שיש שיזכה לטעום את טעם השבת. בהספדו הזכיר זאת רבי מרדכי והוסיף, שהיה תדיר מעורר רבינו זצ"ל על קדושת השבת, שבת קודש קודשים... כמה ערג וציפה לזכות לשבת מרוממת. וכשהלחין רבינו על כך שמרבה לדבר בשישיה על מעלת השבת, ומסופק האם יש מכך תועלת, אמר לפניו: הראש ישיבה, כל אחד שדרך פה על מפתן הישיבה השבת שלו מרוממת יותר...

"גדולים צדיקים במיתתם", "יהי נא פי שנים ברוחך אלינו". יהי רצון שנזכה להידיבק בתורה, בתפילה, בשבת ובבין אדם לחברו.

ידועה ומפורסמת עבודת התפילה הנשגבה של רבינו ראש הישיבה זכר צדיק וקדוש לברכה, בהתרפקות ובהשתוקקות גדולה כבן שהוא מתחטא על אביו, כך היה מתחטא לפני המקום, והאריכו התלמידים בימי השלושה לבכי ושבעה למספד, בגודל ועוצם עבודת התפילה, וכפי שמרגלא בפומיה משמו של רבינו בחיי על דברי יונה הנביא: "בהתעטף עלי נפשי וגו' תבוא אליך תפילתו אל היכל קדשך", שהתפילה שהיא מתוך עטיפת הנפש, היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך.

תלמידו מקורבו הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א, שהיה ראשון הספדים, השכיל לתאר, בשעת חימום קודם צאת מיטתו של ראש הישיבה זצוקל"ה מביתו, על העבודה להשיג את מעלת התפילה, לפני התפילה וגם לאחריה, על ההשתוקקות לתפילה טובה.

השבוע בשיחתנו עימו, רבי מרדכי מקדים ואומר, שהכוונה בדבריו שיהיו דברים שיש בהם תועלת כפי שלימדנו רבינו, ויהיו לטובת נשמתו. הזכרנו את שסיפר על שכשנסעו לבקר את אחיו הרב דטבריה הגאון הגדול רא"ד שליט"א, נסעו קודם לתפילת מנחה במירון, פעמים רבות בדרך התחנן רבינו וביקש שנזכה לתפילה טובה.

רבי מרדכי מתאר וממחיש לנו את העניין, כי רבינו זצ"ל ראה בתפילה טובה מתנה שהרעיף עליו הי"ת. ביום שיש אחד לקחתי את רבינו לבני זוג ברמות שאמר לי שלו כבר לא היה כוח אליהם... אבל הרבנית ע"ה החזיקה אותם. שעה שלמה הם פרקו בפניו את הלב, לאחמ"כ נסענו להתפלל מנחה בכותל. בחזור אמר לי רבינו: נתתי להם מהזמן שלי, והקב"ה שילם לי תפילה טובה.

ומאידך, באחד מימי שיש התפללנו בישיבה הקדושה, ואח"כ אמר לי רבינו: התפילה לא הייתה כ"כ טובה, אך אל תחשוב שהישיבה היא בגלל שלא היינו בכותל, אלא אולי הארכנו (קודם לכן) בדברים שלא היה צריך. ויתירה מכך, מוסיף רבי מרדכי, רבינו בחן בכל דבר את עצמו בתפילה, כשזכה לתפילה טובה הרגשתו הייתה שהבורא מרוצה ממנו, עד כדי כך שיום שיש אחד אחרי מנחה בכותל אמר לי רבינו: זכיתי שהתפילה הייתה ב"ה טובה, הנני מקווה שתקנתי את המנחה של יום שיש שעבר, נורא למתבונן, איך רבינו הגדול זצ"ל חי את החיסרון של התפילה שבוע שלם. למשמע אוזן, הובעה תמיהה, הרי אמרתם שהכוונה בדברים שיש בהם תועלת כפי שלימדנו רבינו, והרי הם מעשים העומדים ברומו של עולם, לאדם הניצב כמלאך, מה לנו ולדרגה שכזו?

יש לדעת, שכאשר נפטרים אנשים גדולים אין תביעה למה לא הגענו לדרגתם, אבל יש עלינו תביעה שנלמד מהם ונתעלה. ובכל זאת, מהו החלק של "למעשה", שרבינו הוריש לנו שנוכל להידיבק בדרכיו?

ראש הישיבה זצ"ל השאיר לנו ירושה גדולה. מחד, השאיר לנו שלא נשכח את מעמד הר סיני, שלא נשכח שיש לנו תורה ומצוות, החזיר בנו שהאור הגדול הוא להיות אברך! הדבר הכי טוב שיש לנו זה לדבוק בתורה, עוד תפילה, עוד שבת, אנו עם מודשני עונג!

ומאידך, את החובה למסירות נפש על קיום התורה והמצוות, כפי שנוכחתי בעצמי כאשר ניסו פעמים להניא אותו מלהתערב בעניינים שחששו שיינזק מהם, אמר רבינו זצ"ל: אמרתם היום 'קריאת שמע', אמרתם 'בכל לבבך בכל נפשך בכל מאדך', איזה חשבונות אתם מחשבים? לעומת זאת בחשבון שמים, תבע רבינו עצמו בדקדוק נורא. התלוויתי אליו באחת הפעמים לנסיעה לבני ברק. בדרך ערך חשבון נפש, ביקר את עצמו מאוד, עד שהיה קשה לשמוע את הדברים, ובוודאי שאי אפשר לחזור עליהם. לבסוף אמר: 'אמנם לא זכיתי ללמוד אבל זכיתי קצת ללמד'. ושאל אותי האם ידוע לי היכן כתובים דברים כאלו. השבתי: בהקדמה לנפש

מוסף זכרון
הפולס

תלמיד אצל רבו

אלון בכות מתלמידו חביבו נאמן ביתו הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א

פסיעות ראשונות בהיכלה של "מעלות התורה".

אי מי מפנה אותי לירכתי בית המדרש. שם, יושב על הספסל, ללא בגד עליון, בפשטות מדהימה -

יהודי מבוגר, בעל הדרת פנים - והרבה יותר מכך: עניינים חודרות, פולחות את קרבין יחד עם הארת פנים וחמימות בלתי נתפסת.

אפס גינוני כבוד - ורגש הערצה והתבטלות ממלא את כולל - לעד.

כבר באותו הרגע אתה חש את אפסות העולם הרוגש שסביבנו ומבין, בבהירות נפלאה, שהעולם האמיתי הוא כאן: סביב הר"ש בכלים או הרמב"ם בפירוש המשנה בכוורת.

כאן הופך "בתר מעיקרא או בתר תבר מנא" - ממושג למדני - למציאות חיה.

ברגע אחד מכה ההכרה, שאם אינך יודע את התוספות של "חרכ חלל" או את הרשב"א בעירובין בדיון "לבוד" בכלים - הרי שחסר אתה צורת אדם.

שקיעות נוראה, עד כלות הכוחות כפשוטו - לצנוח על הספסל ולהמשיך כעבור שעה שעתיים באיזו חיות ורוממות - באיזו "שירת התורה" - אשר עין ראתה.

וכשהגיעה שעת התפלה - ולפתע אתה רואה בעיניך, בעיני בשר של בחור צעיר ותוהה -

את התגלמות המושג "ואני תפלה" - שטבע דוד מלכנו.

אין כל מציאות לאדם העומד בתפלה - כולו התבטלות, התרפקות כניעה ודבקות לאין סוף ברוך הוא.

תדיר, כאשר פקח את עיניו בסיום הפסיעות - היה ניכר בחוש שמגיע ממקום אחר ו"מחפש את עצמו" היכן הוא מצוי.

באותה השנה, כשהיה שרוי באבלות על פטירת הרבנית ע"ה - והתפלל לפני העמוד - שמענו אותו, היטב חותך בשפתיו הבורעות:

הטוב שמך - ולך נאה להודות...!

כאשר ראינו את רבנו ראש הישיבה זיע"א עומד בתפלה -

היה ניכר בחוש כיצד העולם הגשמי מתמוסס לו - והמציאות הרוחנית של "מלא כל הארץ כבודו" - חיה במוחש - והריהו עומד לפני המלך ביראה ובאהבה "נושא ונותן ממש עמו יתברך, לפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא ית"ש מאזין אליו... כאשר ידבר איש אל רעהו... [מס"י י"ט] תוך השגות עליונות כידוע.

שעת צהריים מוקדמת - ביהמ"ד מלא בריתחא דאורייתא

ולפתע ניגש בחור צנום ותולה דף דפדפת, מקופל על חציו - על הבימה:

ע' בר"ן שם ובר"י מיגאש ובתוס' וכו' וכו' וכו' [כך במקור] ואתה יודע שבעוד כשעה יחל מעמד מסירת התורה:

ראש הישיבה נעמד, כשאחד הממונים תולה

לו את המיקרופון בדש בגדו ושרעפיו תפוסין בסוגיה, והוא מתחיל לדבר בעניינים עצומות למחצה:

כמעין המתגבר, משרשי הסוגיה בראשונים, והחידוש המפורסם של גדולי האחרונים ולאחר מכן, בקול שקט, אך חוצב להבות, מוכיח מגוף דברי הגמ' כי הכרח הוא להעמיד פשט חדש שיתיישב על לשון האמוראים הקדושים,

ואתה רואה כיצד הוא לועס וחי את המלים הגדושות, בלא רטוריקה, לעתים בקול נמוך שקשה מאד להאזין, אך בבעירה פנימית החצובה מהאש הגדולה של מתן תורה בהר סיני.

וכשמסיים, בלי שום שעה וזמן, אלא באיזו נקודה שהרתיחה פגה במקצת - ועיניו הקדושות נפקחות לרווחה - ונהרה עצומה שוטפת את פניו.

כעת ניגשים כפירי אריות ללחום מלחמתה של תורה והוא משיב, בחדווה עצומה ובבהירות...!

וכשנעמד למסור שיחת התעוררות -

בתביעה נוקבת, פולחת לב, והמלים הקדושות יוצאות מפיו

- ויש להן ממשות. והן נכנסות פנימה כפשוטו והופכות את הקרביים.

מציאות ד', התורה הקדושה, רוממות האדם, ופגם החטא -

הכל הופך למציאות חיה, והתביעה זועקת - להתעלות, להשתלם,

לנטות מפשוטן של החיים אל "חיים כולכם היום" אל החיים האמיתיים.

וכבר העידו, שאף אצל הפחותים בין תלמידיו, גם אם לא רומם אותם לאן שרצה - מכל מקום את הטעם בעולם הזה, את הנהגות, עקר מקרבם באבחה.

הסיפוק שלהם יבוא כעת רק מתוספת רוממות רוחנית:

הגיעו הדברים לידי כך עד שפנה פעם לתלמיד צעיר ומבקש דרך, ואמר לו - שיחותי אינן מיועדות בעבורך. אתה מקבל זאת "קשה" מידי...

וכאן אנו מגיעים לנקודה, אחת הנקודות המרכזיות:

תדיר ריחפה סביבו התחושה של "עזו וחדוה במקומו".

באור היתה שוררת דרך קבע מין שמחה דקיקה,

של מי שזכה לאור באור פני מלך.

שמחה המתעצמת תכופות כאשר הארה חדשה בתוס' רי"ד הנהירה את הסוגיה או לאחר תפילה מרוממת, בהתפשטות הגשמיות,

או במיוחד כאשר זכה להרנין לב אלמנה או כל אדם שנצרך לעזרתו והוא, את כל כולו נתן - את הרוחניות והגשמיות, וכעת הוא טובל בים של אושר ותענוג מוחשיים.

השמחה סביבותיו היתה תמידית, מהולה

ביראה.

מותר לפעמים ואף נצרך לומר איזו מילתא דבדיחותא,

אך לעולם - לעולם!!!

אין שמץ של התפרקות.

העול, עול מלכות שמים - נרגש במוחש:

שויתי ד' לנגדי תמיד.

ימים נוראים!...

חרדת הדין ניתנת למישוש...

בשעת הסעודות, כאשר זכינו וסעד עם בני הישיבה,

רובה של סעודה היתה לימוד משניות ר"ה

בעיון ובהעמקה,

וכלה באימה וביראה כשאף לנקוש במזלגות לא ההינו יתר על המידה...

לא היתה בה בסעודה אף לא שמץ של התפרקות ושחרור מהתפילות הממושכות והנוראות...

אשרי עין ראתה שמחתו הנוראה כשהוא משורר למלכו של עולם "אין קצבה לשנותיך" וההתעלות הבלתי נתנת לתיאור

כשהוא זועק עם החזן - והכהנים והעם...

וכך היה מונה.... אחת...! והוא מטפס ועולה ופניו להבים וכמעט יוצא מתוך גופו - ללא שום מליצה.

ושמחתו הנוראה במוצאי יום הקדוש, בכפרה ובסליחה

כאשר התיישב מיד בתום מעריב והבדלה, בביהמ"ד ללימוד מתוק ורצוף...

ועל כולם שבת!!!

קדש קדשים! היום הכי קדוש בשנה יותר מיום כ"ב

והתפלות, למעלה למשכיל,

והלימוד הקדוש בספרא דצניעותא, שעות רבות מתום תפלת מעריב בליל ש"ק ועד השעות הקטנות של הלילה,

ואז, רק אז נפנה לקדש על היין

- ופניו להבים והוא רואה מוחשית את בריאת שמים וארץ

ואת מנוחת השבת - בעליית העולמות למקומן...

כמה תבע ללא הרף - שבת, שבת!!!

דומה כי מי שדרך על מפתן היכלו - כבר איננו מסוגל להסתאב בשיקוצי העולם ה"חרדי"

ביומא דנשמתא.

הריהו חש בכל הרמ"ח - שבת קביעא וקיימא...!

הדיבורים, והכתיבה, קשים, מבולבלים, האבדה קשה מנשוא, והתחושות והזכרונות מתפרצים ומתערבלים.

החרדה מ"מתעצל" ומאידך מהידיעה שגבהו דרכי, ואין לנו השגה...

יהי רצון שנזכה לדבוק בקצות דרכי ולקיים את אשר קיים בשלמות: שוית ד' לנגדי תמיד.

אבינו רוענו

כוס של דמעות, בשיחה מרטיטה עם הרה"ג רבי דוד ביזרמן שליט"א
- מקורבו ונאמן ביתו של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל

כאשר הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א ישב יום אחד לבקשת רבינו זצ"ל לסדר את הכתבים, וביקש שאעזור לו מעט. הייתה זו עבודה מאומצת של כמעט יום שלם רק בסידור דפי הכתבים, ואז קלטתי את ההיקף האדיר. שני אנשים צעירים עובדים קשה כמעט יום שלם רק לסדר את הדפים. כמה זמן לקח לכתוב אותם, לחפש אותם, להגיה ולהשלים אותם... ומאז נוספו עוד רבבות דפים, על כל התורה כולה. זה מים של מי התורה, מים שאין להם סוף. התפרסם כבר בהספרים עוצם עמל תורתו הנורא, והביטויים של גדולי עולם על השליטה המדהימה בכל מקום בתורה, בש"ס ופוסקים, בעומק העיון, בשו"תים ובכל חלקי התורה כפשוטו, עם עדויות של זקני חכמי הקבלה הספרדים, שהעידו כי כל דבר הקשה יביאון אליו וכי כל רז לא אניס ליה כפשוטו, והביטויים של גדולים בכל חלקי התורה שהוא לא הניח כלום מהתורה שאינו מונח בו.

בדרך אגב, מתאר ר' דוד, איך לעיתים בשעות הלילה, כשספרי תורת הנסתר היו על שולחנו, הקפיד רבינו מרן זצ"ל לסלק מהשולחן כשאי מי הגיע, ולהשאיר רק את הגמרא על שולחנו... והזכרון המבהיל... לבד מכך שכל התורה הייתה כמונחת אצלו כבקופסא, הרי שכל סברה שנאמרה, כל חבורה, הוא זכר אחרי שנים, וידע לרומם בזה את מי שממולו. זכורני שפעם בשעת לימוד אמר לי "כאן אמרת סברה שכזו לפני כן וכך שנים", זה היה שנים רבות אחרי שהסברא, שכבר לא זכרתי, נאמרה. והיו אלו דברים של יום ביומו, דברים ששמע לפני עשרות שנים, 'דערהער', רעיון, סברא או חידוש, שזכר את האומר והנאמר. הדברים ארוכים, אבל לא יאומנו, בהיקף הזכרון. כמו גם הידע העצום בכל נושא, הלכה, אגדה, דרוש, קבלה, חסידות, ראשונים ואחרונים, כשאנשים גדולים, שהיו גדולים בתחומים שונים בתורה, עמדו פשוט נפעמים, נוכח הידע העצום מחד, והמעמיק מאידך, שהיה לרבינו זצ"ל.

חכם הרזים

חכמה עילאה ופלאית, ליוותה את רבינו מרן זצ"ל כל חייו... פעמים רבות לא ידעתי על דברים שהוא אמר, אם זה רק חכמה נוראה או רוח הקודש, אבל זה היה בלי סוף. תמיד היה ספק היכן הגבול בין החכמה העילאה והעצומה, לדברים שהם ממש רוח הקודש המדברת מתוך גרונו. ישנן מאות עובדות, וכפי שאני ראתי באופן אישי, ואחרים שהעידו ויעידו על כך, איך הוא תמיד היה צופה מהלכים קדימה. הייתה לו ראייה הרבה מעבר לראייה רגילה, ההתייעצות איתו הייתה ממש בחינה של אורים ותומים, כל התלבטות הייתה לה תשובה, הוא ענה בבהירות ובתיאור הדברים באופן מופלא, כשתמיד התברר אחר כך איך הוא צפה את כל המהלכים, ויהי לפלא. שמענו בהספרים סיפורים ללא גבול על כך, וזה מלבד מה שראיתי בעיני ממש, שהעצות וההנחיות היו ממש בחינה של אורים ותומים. במקרים רבים הוא חתך והנחה באופן ברור, והיו מקרים בהם הוא השאיר ולא הכריע, אלא הציב לשואל את הצדדים, כשהוא משאיר לו במקרים מסוימים להחליט, אחרי שהציג וניתח איתו באופן מופלא את כל הנושא.

השיחה עם ר' דוד, כפי שמשער כל קורא, רוויה דמעות של אבל ויתמות, אותם ניתן למשש בידיים. איננו מן הדברנים, איש שיחנו, ומטבע הדברים הוא חושף טפח ומכסה אלפיים. עשרים וחמש שנים זכה לשהות לצד מרן זצ"ל, לשרת נאמנה את המאור הגדול, ולחזות מקרוב בעבודת הקודש של עמוד האש.

קשה להביע במילים את התחושות, הכאב, הזכרונות והגעגועים של ר' דוד, שראה כל כך הרבה, והתחמם במשך שנים ארוכות לאורו הגדול של רבינו מרן זצ"ל. מעט מן הדברים הצלחנו להעלות על הכתב, גיצים ורשפים מלהט התורה, העבודה והחסד שאפפו את דמותו הטמירה והנעלמה, ולא נסתר מעיניו של ר' דוד.

המונים, לאין מספר, הלכו אבלים בחוצות ירושלים בעת אשכבתיה דרבי. הדמעות זלגו כמים, הבגדים קרועים, הכל דוויים וסחופים, מרגישים כבנים יחידים. לר' דוד כל זה היה ברור מאליו, "אלו אותם אלפים, מכל הסוגים ומכל הגוונים, שהגיעו וחשו כאן בקיטונו של רבינו את החום והלהט, הרגישו שהם שואבים מכאן את חיותם, הגשמים והרוחניות כאחד. אין פה וקולמוס שיוכל לספר או לתאר, את אין ספור המקרים של כל אלו שחשו, לאחר שנכנסו בשערי הבית באבן שפרוט 3, שהם בבית אבא... אביהן של ישראל, של כל יחיד ויחיד".

קשה לו לר' דוד לפרט, הסיפורים הם ללא גבול ומידה, אנשים שרבינו מרן זצ"ל היה השושבין בחתונות ילדיהם, הוא התחייב, הוא שילם, הוא עמד מצד חתן או הכלה, הוא ליווה, תמך, עזר, סייע וייעץ. המונים, שקיבלו כל אחד בפרטות 'טיפול אישי', כמו היו בנים יחידים ואהובים.

עמלות בתורה עד כלות הכוחות

"המילים נעתקות" מתאר ר' דוד בעין דומעת, "מי יוכל לתאר את גדולתו בתורה ואת העמל הבילתי פוסק".

אחת העדויות עלתה השבוע באחד מההספרים הרבים, הייתה זו על התבטאות של אביו הגדול מרן הגרש"ז זצ"ל, כאשר אי מי בא בטענה על בנו הגדול, שלא עולה שבועות ארוכים על מיטה... ומרן הגרש"ז הגיב בחיוך: "הוא כבר לא בגיל חינוך"...

בני הישיבה לדורותיה זוכרים, שלא פעם הוא פרש לשנתו רק בשעה הקרובה לעת הבוקר, אחרי לילות ארוכים ללא שינה, אנו מציינים באוזני ר' דוד.

אכן כן, למעשה עד התקופה של חוליו האחרון, אוכל לומר כי במשך שנים רבות, את רוב הלילות העביר על שולחנו. הוא לא נכנס למיטה, אלא נשאר שקוד על תלמודו, כשאחרי שעות ארוכות של לימוד מעמיק, הוא היה מנמנם על הכסא... לעיתים הוא היה נכנס לישון בשעה שש בבוקר, למשך כחצי שעה או שעה, ומתחיל את סדר היום, כשהוא היה מנסה להסתיר זאת גם ממני, ולומר בביטול שאך במקרה הוא נרדם כאן על הכסא...

או אז נבעו המעיינות הבילתי פוסקים של חידושי התורה, הלא כן? רבינו הגדול זצ"ל כתב בלי סוף, בדקדוק ובהגהה ללא קץ. הוא היה אומר על עצמו שהוא יותר מוחק מאשר כותב... אני נזכר לפני שנים רבות,

מוסף זכרון
הפליס

מגיל שבע עשרה ועד שבעים, החל מרתת כשראש הישיבה נכנס לחדר". ואלה עובדות שכולם ראו בעיניהם. ומאידך – הרגישו וראו את החיבה העצומה, את החום לכל תלמיד, לכל מי שהתקרב, לכל נער צעיר או קשיש, אדם מצליח או מסכן, פיקח או פשוט הדעת, כולם זכו לחום וקרבה שהחיו אותם ממש. זו לא סתירה, היתה כאן בחינה של "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך", ומאידך המסירות בלי גבולות לכל אחד, שזלגה והאירה את נפשו של כל אחד. מסירות שלא שייך בכלל לדבר או לתאר בכמה מילים, כמה מקרים שרבינו דאג וסייע, ואפילו דבר פעוט, כמו אנשים שהגיעו אליו, והוא ידע שהם צריכים לחזור אל מחוץ לעיר וקשה להם, הוא הזמין עבורם מונית, שילם על הנסיעה, ושלחם במאור פנים. לא אחד ולא שנים...

הוא לא חשב כלל על עצמו, תמיד רק חשב איך ניתן לסייע לאחרים, במסירות נוראה.

ותשחק ליום אחרון

בחודשים האחרונים, רבינו מרן זצ"ל הלך ונחלש. איך נראתה עבודת הקודש בתקופה זו?

"הוא צדק"ל התבטא רבות: 'ב"ה שנותנים לי זמן לעשות חשבון הנפש, ולהתכונן לעולם שכולו טוב'. ביום שישי האחרון, בכניסת השבת אחר שרופאים בדקוהו, הוא אמר: 'ב"ה שזוכים לעשות קידוש, ב"ה שזוכים להיכנס לשבת'... הוא כנראה הרגיש או ידע את מצבו טוב יותר מכולנו.

אספר לך משהו מעניין. יש יהודי חשוב מחו"ל, שקבע להיכנס לענין חשוב מאוד לרבינו זצ"ל במוצאי שבת פרשת זכור... [השבת בה נסתלק]. והנה ביום חמישי פונה אלי לפתע רבינו זצ"ל ומבקש שאקרא לו להגיע באותו יום. לא ידעתי איך להשיגו, אך אחרי מאמצים הגעתי אליו, והוא אכן הגיע וישב עם רבינו זצ"ל שנפרד ממנו לשלום. בשעת מעשה כלל לא הובן מדוע הוא מבקש שגיע דוקא כעת...

בחודשים האחרונים הוא גם מיעט ממש באכילה, וככל הנראה איהו ידע שהוא מתכונן למעבר אל הטרקלין.

בדמעות, מתאר ר' דוד את השעות האחרונות:

ליל שבת היה אצלו קודש לתורה. הוא היה סועד מאוחר. במשך שנים רבות נהג מיד אחרי תפילת ליל שבת, לשבת על מקומו שעות רבות בביהמ"ד 'אגודה שול', ולעסוק בתורה, לפעמים עד קרוב לחצות, ואז החל את סעודת השבת. בשבת האחרונה הוא קידש מוקדם מהרגיל, ואת המשניות, אותם הוא למד בדרך כלל לפני הסעודה, הוא למד בזמן הסעודה. אחרי הסעודה הוא ישב ולמד, ואז נכנס לחדרו וביקש 'משנה ברורה' הלכות פסח.

בערך בשעה 11.30 הוא קם ממקומו, וניגש אלי לחדרי, כשעל פניו שלווה ונהרה שהפעים אותי. בשעת מעשה לא הבנתי מה פשר אותו אור שנסוך על פניו. לאחר דברים אחדים ניגש אל מיטתו ועוד דיבר מעט. ואז, כאשר התכוננתי לצאת מחדרו, לפתע השתנו פניו, הרים את ידיו מעל לראשו בתנוחה בה נהג לעתים בזמן הלימוד, ויצאה נשמתו באחת. מאחר וידענו שהוא לא חש בטוב בתקופה האחרונה, היה סיכום עם רופא שגר בסמיכות ממש, שישאיר את הטלפון דלוק למקרה שיהיה בו צורך, ואכן בתוך רגע הוזעקו כוחות ההצלה והרופא שהגיע במהירות, אך כבר נגזרה הגזירה. ניצחו ארזלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש...

יתומים היינו.

אספר אנקדוטה שאירעה לא מכבר. היה זה ביאריציט של הרבנית, כשהאחראי רשם את שמי שאלמד מסכת הוריות, וסיכם איתי שיזכיר לי חודשיים לפני היאריציט ללמוד את המסכת שלקחתי על עצמי. למעשה הוא לא הזכיר לי על כך, וכמובן שאיש לא ידע מכך שאני אמור ללמוד את המסכת הזו, שהיא אמנם קצרה בכמות הדפים, אבל קשה ומלאה מושגים קשים. זכיתי ללמוד בחברותא עם רבינו זצ"ל. כחודש לפני היאריציט, ניגש אלי רבינו זצ"ל, ושאל כאילו לעצמו: "מה נלמד כעת?" – והחליט: "הוריות". במשך כמה שבועות ישבנו ללמוד בעיון את המסכת. והנה כמה ימים לפני היאריציט, צלצל אלי האחראי, ואמר שרשום אצלו שאני אמור לסיים את המסכת עד ליד טבת, יום הפטירה של הרבנית ע"ה, כשעם רבינו למדתי מעט יותר מ-11 דף, ונשארו לי עוד כשלושה דפים, שעמלתי קשה לסייםם בזמן שנשארו, וברור שלא היה שייך ללמוד כראוי את המסכת בזמן הקצר הזה, אילולא הייתי לומד אותה קודם עם רבינו. כשניגשתי בחיך לרבינו זצ"ל וסיפרתי לו על המופת, הוא נענה: "נו, זה מופת של האחראי"...

ליבן של ישראל

מה תוכל לספר אודות תפילתו הנוראה, הרבים שביקשו את ברכתו ותפילותיו עליהם?

היו אנשים לאין סוף, שמתקשרים ומבקשים ברכות ורבינו התפלל בכל ליבו, כשהוא מניח את הפתקים בהם רשם את שמות הפונים, במקום עומדו בתפילה. הרבה היו מתקשרים לאחר מכן להודות ומספרים שנושעו.

כיצד הגיב רבינו מרן זצ"ל לשמע הידיעה שהם נושעו?

"הוא לא התייחס לעובדה שהוא התפלל, אבל הוא שמח שמחה גדולה בישועה של כל אחד. אפילו פעם התלונן, שמספרים לו בעת הצער, כשהוא אכן מצטער צער רב ומעתיר בתפילה, ולא תמיד זוכרים לשמח אותו בישועה. האהבה העצומה לכל אחד, וה'עמו אנוכי בצרה', היו לפלא של ממש.

ידוע שהיה מקבל לעצה, ברכה והכוונה כל אחד, יותר מכוחותיו. אכן. במשך עשרות שנים שימש ביתו של רבינו תל תלפיות, כפי שהעידו והכירו מצעירותו ממש. חכמת התורה והתבונה העמוקה שבו, היו למשען ומשענה לרבים רבים. שנים רבות, ללא שעות, ללא כוחות, אפילו בתקופה האחרונה כשהיה חלש מאוד, הוא קיבל אנשים כשהוא שוכב במיטה, אבל לא נח מלסייע, באפיסת כוחות של ממש.

ליראה ולאהבה

הנהגתו עם התלמידים היתה בדרך ייחודית, יראת הרוממות מחד, ואהבה עצומה מאידך. אנחנו מבקשים מר' דוד, כמי שעמד מקרוב, להרחיב על כך מעט.

קשה לתאר, קשה לדבר, אבל כל מי שנגע בידית של הדלת ידע שמחד יש פחד ואימה, יראת הכבוד, יראת הרוממות, יראה לעמוד לפני רבינו הגדול זצ"ל, ומאידך אהבה עצומה לכל אחד, וקשר עמוק בלתי נפסק, בלתי נתפס. השבוע התבטא באוזני תלמיד, שלמד בישיבה לפני כעשרים וחמש שנה, ומאז הוא נמצא במקומות רחוקים ואחרים, ובדמעות הוא אמר: לא ידעתי עד עתה כמה רבינו עמוק נטוע בתוכי ליבי...

היראה הייתה מוחשית. זכורני בהזמנות של אסיפה מסוימת, שהתבטא אחד מתלמידיו הגדולים של רבינו זצ"ל, ש"כל מי שהיה פה

מתוך האוהל

נטפי דמע ודברי הספד על מדנא ורבנא ראש הישיבה זי"ע ועכ"א, מקולמוסו של אחד מראשוני תלמידי מרן ראש הישיבה זצוק"ל, הגאון רבי בנימין בירנבוים שליט"א ראש ישיבת חכמת שלמה בב"ב, אשר נעתר לבקשת בטאון עולם התורה לזכות את הרבים מזכרונותיו, לאחר עשרות שנים בהם לא מש מתוך אהלו הקדוש של רבו הגדול

היה מוחלט, משום שהאירוע פגע בגזע המוח. גם יש עניין כאן לציין מה ששמעתי שם, שהגוי של שבת של ביי"ח איכילוב התקשר לגוי של שבת בבי"ח שערי צדק ירושלים, וע"י כך נודע הדבר למרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל בשבת, קם וביקש להתקשר למנהל המחלקה בבית חולים איכילוב, ודיבר עמו בעצמו בש"ק, ואמר לו שאסור להתייחס וצריך לעשות כל טעדיק שבעולם להציל את הרבנית. ואמר שדיבר בעצמו בטלפון עם הרופא הכי בכיר כדי לזרז בכל צורה את הרופאים, שלא ייפלו לידי יאוש במקרה כזה שאין לו תקווה על פי הרפואה, אלא להשתדל בהצלחת נפשות בלי רפיון ידיים.

וכראות עינינו את עוצם עבודתו וכיצד מתחטא הוא לפני קונו, כדמות הקשת בתוך הענן, כהוד אשר הלביש צור ליצורים, כטוהר הנתון בצניף טהור, מראה כהן, אשרי עין ראתה זאת, הדליק להבה בלבבות תלמידיו. למשמע אוזן דאבה נפשנו, ותלכנה עפעפינו נחלי מים, ומי ייטיב את המנורה, ומי ידליק אורה, ומי יחם הלבבות ומי יחתה הגחלים בנשמות דבר יום ביומו. ואמרו חכמים על הפסוק "כרום זולות לבני אדם", אלו דברים שעומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, והיא תפילה כראוי. על כן נהגתי כבר מימים ימימה לקחת את בני השיעור הגבוה בישיבה להתפלל עם מרן רה"י זצ"ל במועדים, כדי לקבל מושג מהי תפילה בוקעת רקיעים.

תורה

דיברנו רבות בלימוד עם גדולי ת"ח בישיבה, אולם כאשר דברנו עם מרן מו"ר, ראינו שעוד רחוקים אנו מרחק רב מקניין הסוגיה. עומק לימודו היה מבהיל, ובכל מהלך של דברי תורה האמור לפניו היה יורד לשורשם של דברים ומראה באופן מבהיל את המעלות וחסרונות של השטיקל תורה. היו בישיבה חכמים בתורה גדולים ביותר, אבל רוחב דעתו ועומק לבו – זה היה מבהיל. איננו יכולים לעמוד על היקף גדולתו בים התורה, ובעמקות הסוגיות בכל מקום.

את דברי התורה שנתן לי להדפיס בתוך ההסכמה שלו לספרי "משאת בנימין" על מסכת שבת, אודות כמה נושאים שנגעתי בהם, כתב בהינף קולמוס כמעין המתגבר, כנחשול מים כבירים בלא עיכוב ובלא שהות ובלא גמגום ובלא מחיקה, בפעם אחת דברים עמוקים ונפלאים. כך גם ענה לי מיד בדואר על נושא של ביטול בשבת בדבר שמצטמק ורע לו, בעומק העיון, בפלפול עצום שהעלה על גבי גלויה פשוטה בדברים יקרים מפז, שהודפסו בתוך ספרי.

לפני כחמש עשרה שנים לאחר הקמת ישיבת "חכמת שלמה", הוזמנתי לבחון בחורים מכיתות ח' שונות בעיר, והיה מלמד ת"ח מובהק מיוחד מאוד בעמל התורה, הרב הגאון רבי אפרים שפיגל זצ"ל, אשר העמיד את כיתתו בדרגה גבוהה שלא הכרתי בשום מקום. דרכו של הרה"ג שפיגל הייתה להיכנס לביתם של גדולי ראשי הישיבות בא"י כדי לבחון את בחוריו.

רב ותלמיד

היינו קבוצת בחורים מישיבת חברון שייסדנו את ישיבת אתרי לאחר היכרות עם הגר"מ אוליפנט זצ"ל, מתוך שיעורים שמסר לפנינו בסדר קדשים במסכת תמורה במשך זמן הקיץ תשכ"ז. הצטרפתי לייסוד הישיבה לאחר התייעצות מעמיקה עם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהכיר אישית את העניין.

לאחר כשנה הבאנו לישיבה מתוך הכרות קודמת את התלמידים הגדולים הגאונים הגרש"י גלבר שליט"א, הגר"א נובוגרודצקי שליט"א, הגר"א אייזנטל שליט"א, והגר"א בוקוולד שליט"א, ועוד רבים וטובים. ולאחר מכן בא לאיתרי לכהן פאר מו"ר מרן הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך זצ"ל הכ"מ והיה מראשי הישיבה כמה שנים.

תפילה

נמשכנו כולנו אליו כמו אל אור מגורת המאור הטהור, אף שהיו שם כמה גדולי תורה, אבל הוא משך לבנו ביתר עוז וביתר שאת, מעבודת התפילה עד עומק העיון והידע המקיף העצום. פעם אחת ניגש אליי אחד מחבריי, ואמר לי: 'התבונן ברבנו ראש הישיבה איך הוא קורא קריאת שמע, כולו מרתת וזיע וחיל ורעדה יאחזנו'. אם יש ציור של וינועו העם ויעמדו מרחוק, היה זה בזמן קריאת שמע של רבנו זי"ע. אין להשוות את מה שראינו לפני שלוש שנים וארבעים שנה לשנים האחרונות שאלפי עיניים עקבו אחריו, והצניע מעט או הרבה את דרכו בקודש. כמו כן להתעמק בשיעורו היה זה מעבודות הקשות שבמקדש.

זמן קצר לאחר שהרבנית נפטרה, נכנסתי לפניו אל בית החולים איכילוב בתל אביב, בהיותו שרוי שם לאחר הפטירה. (מרן זצוק"ל והרבנית ע"ה, היו בשבת קודש אורחים של אחיו הגאון רבי מרדכי אויערבאך שליט"א בתל אביב באירוע של שמחה משפחתית, ואז קיבלה אירוע מוחי חריף בגזע המוח), ושמעתי מפיו שהיה צריך לזרז את עצמו ביותר לומר ברכת 'דיין האמת' בשמחה, כדברי רש"י בסוגיה בברכות. וסיפור לי שם על אתר, שישב לפני הרבנית זמן ממושך לבדו בעודה מחוסרת הכרה, וסגר הדלת ושמעו אותו מתחנן ומתחטא לאלוקיו בכל לשון של בקשה וישועה, ופנה אליה מקירות לבבו בבקשה, בזעקה ובבכי: "רחל, שטיי אוף, שטיי אוף" (רחל, תקומי, תקומי). וקיבלתי זאת בהבנה כאילו תפילה ובקשה היוצאת מן השפתיים יש לה קיום, כמאמרם ברית כרותה לשפתיים. ומי כמוהו עמוד התפילה, רכב ישראל ופרשיו, דטב לן לישראל כרתיכין ופרשין.

אף סיפרו לי שם שהרבנית עם כל המצב הקשה של חוסר הכרה עמוק, אבל כאשר כיסוי הראש זז קצת ממקומו, היה מורגש כאילו ידה נטויה לכיוון הראש לתקן הדבר, והיה לפלא בעיני הרופאים שצינינו זאת כדבר המושרש כטבע שני על אודות צניעות כיסוי הראש, אף שחוסר ההכרה

מוסף זכרון
הפולס

הוא מרשם לשכחה מחמת עומק מהלך הדברים, ומצד שני, אמר, 'שטויות זוכרים'. ור"ל אם אהבת התורה תהיה כאהבת השטויות והנייעס, לא תהיה בעיה עם הזיכרון.

באותה הזדמנות בשבת חנוכה סיפר לי על המחסור ששרר בביתם בתקופת הצנע, שהיה להם למחייתם פעם אחת בשבוע ביצה קשה אחת, וחילקו אותה לשמונה חלקים כדי שכל אחד מהילדים יקבל פרוסה אחת מהביצה.

(ב) היה זה סמוך לפעולתו הכבירה והעצומה של מרן הרב שך זצ"ל, אשר בזרוע עוזו הקים את התנועה של בני התורה. סמוך לכך ביקר אצל רבנו הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל, וסיפר לו שבערב הבחירות, כאשר כל העולם רגש ורעש, והרב שך זצ"ל הפעיל את כל הכלים וכל הכוחות להקמת התנועה, התקשר אליו מרן הרב שך זצ"ל שיבוא אליו בדחיפות בבוקר שלמחרת, היינו ביום הבחירות. הרב פינקוס היה בטוח שכל עניין הבחירות המונח על הכף תלוי בכך, ויצא לפנות בוקר מביתו באופקים כמדומה 3:30, ודפק על דלתו של מרן הרב שך הרבה קודם תפילת שחרית ובדחילו ורחימו התייצב לפניו. הרב שך שלף חבילה של עשרת אלפים דולר, ואמר לו שבערב נכנס איזה בחור ישיבה מתושבי אופקים לחופה, ולרש אין כל, וצריך שייכנס בלב שמח לחופה, ורק עתה השיג תמיכה בשבילו, על כן ייסע בדחיפות חזרה כדי ליתן הכסף ליד החתן קודם כניסתו לחופה. ואמר מרן מו"ר בהתפעלות על הסיפור הזה, שלזאת נקרא הרב שך ליבן של ישראל. (והוא גרגיר מכל אשר נעשה על ידו תחת השמש).

(ג) בער"ש חנוכה הדליק נרות חנוכה בכניסת השבת זמן ירושלים, ולבו רעד ורגש על שלמות הנרות שידלקו עד שתכלה רגל מן השוק. כמה שמחה ירדה עליו בשובו מביה"כ והנרות עדיין דולקים, שש ושמש עליהם כמוצא שלל רב.

מספר עובדות אודות הקשר הקרוב שבין מרן רה"י לבין רבנו הגדול מרן בעל האבי עזרי:

נכנסתי רבות למרן הרב שך זצ"ל בשאלות שונות, ופעמים רבות בנושא חינוך. הייתה קבוצה של הורים ונוער חילוני שנכנסו לכולל בתל אביב

כך נהג כמדי שנה בשנה שנים רבות. הוא סיפר לי פעם אחת שבאותה שנה ביקש להיכנס למרן מו"ר זצ"ל שיבחן את בני כיתתו - כך סיפר לי ברוב התפעלות, והסכים רבנו לכך, ואמר שמקציב לזאת כעשרים דקות, אבל למעשה בחן אותם כשעתיים. וסיפר לי הרב שפיגל שמרן זצ"ל לא ידע מראש על איו סוגיה הם נבחרים, ותוך כדי המבחן נתגלה לו מחזה עצום שרבנו ידע על פה את כל לשונות הראשונים ושלט במפרשים בסוגיה על בוריה. ואמר לי שמעולם לא ראה אף פעם מחזה כזה ושלטה כזאת בשום מקום אצל שום ראש ישיבה אחר שביקר אי פעם עם תלמידיו במעונו.

הייתי בביתו לפני כארבעים שנה, ונודע לי שם שדיינים רבים באים אליו להתייעץ עמו בתיקים סבוכים בענייני אבן העזר, ונכנס איתם לעומק הסוגיה להוציא הדין אל נכון. באותו זמן גם אמר לי שיש בידו כשלושה כרכים עמוסים של דברי תורה ופולפול בדברי אביו גאון ישראל זצוק"ל שנכתבו בס' שמירת שבת כהלכתה, ונסתפק אם להוציאם לאור.

לפני כארבעים שנה הייתי אורח שלו בביתו בגשר החיים בשבת קודש חנוכה. ושמעתי ממנו ג' דברים באותה שבת חנוכה:

(א) סיפר על אביו גאון ישראל ז"ל שמעולם לא שכח לשון של רבותינו הראשונים, ואשר ראה פעם אחת בחיים, ידע אותו על בוריו ככתבו וכלשונו מילה במילה. עד שנחלה בגיל ששים ומאז נח קצת מתוקפו. והיינו כי נחלה במחזור הדם, ושכב בבית חולים הדסה, ואמרו הרופאים שבקור הירושלמי העז, היה צריך ללבוש גרביים חמים שלא היו לו, על כן נחלה במחזור הדם, וכשיצא לא היה בשיא תוקפו ועוזו כהוא זה, כלקיקת הכלב מן הים. ונזכרתי מה שכתבו על ראש גולת אריאל רבנו ר' חיים עוזר זצ"ל שנקלע לאכסניה אחת והיה שם ספר הרשב"א שנחסרו בו כשני דפים, והוא השלים וכתב אותם על פה מילה במילה, ונבדק ונמצא כדבריו לא חסר אחת מהם. ונזכרתי מה שכתב החפץ חיים אודות המשנה על רבי אליעזר בור סוד שאינו מאבד טיפה. ושאל מה הרבנותא בכך הרי זו מתנת שמים, וכתב לתרץ שעיקר הזיכרון העצום היה באהבת תורה של כל דיבור ודיבור כמאמר הכתוב "הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחֶם בֶּן בִּטְנָה גַם אֵלָה תִּשְׁכַּחנָּה וְאִנִּי לֹא אֶשְׁכַּח" (ישעיהו מט טו). ופעם אחת שאלתי את מרן מו"ר הכ"מ אודות הזיכרון שאינו מספיק כלל, וענה ואמר מצד אחד לימוד בעיון

כאשר רציתי להדפיס את הספר, קרה ונקלע לפניי איש אשר דיבר על לבי להוציאו לאור על ידו, והספר לא יצא במתכונת מהודרת מספיק, בעיקר משום שהיו לו שוליים מצומצמים מאוד. ראש הישיבה לא היה מוכן לקבל טעויות לא ברוחניות וגם לא בגשמיות, ונוף בי שכך לא מוציאים ספר תורני לאור, בדוחק ובצמצום. הייתי נבוך מהדברים שלא נעמו לאוזן, אך הרבנית ע"ה שמעה מהמטבח את דברי הקפדתו ורצה לסלון, לקחה לידיה את הספר ואמרה: 'לא נורא בכלל, זה נראה טוב מאוד, לא צריך להצטער, זה דבר יפה בעתו'.

תלמיד ורב

כאשר הלכתי לצדו בלוויה של מרן הקה"י זצ"ל, ושאלתי אותו מה אמורים אברכים להרגיש לאחר כמה שנות לימוד בכולל, כשאברכים התובעים מעצמם לרכוש רוממות גבוהה בקנייני התורה ועמלה, ומנגד אינם חשים בסיפוק עצמי דיו במילוי שאיפותיהם. וענה ואמר שכל צעד קטן בדרך הנכונה הוא בגדר מעלות התורה, וצריך להיות שמח בכל קניין קטן של דברי תורה, וכתוב על מעשיהם של צדיקים, 'אספרם מחול ירביון', היינו שאין נצרך למעשים כבירים דווקא ולהשליך נפשו על קידוש השם, אלא כל גרגיר קטן מצטרף לחול הים, אשר יחדיו יכולים הגרגרים הללו לעצור כל משברי ים. הוא דיבר על הצורך להיות בשמחה ורוממות על כל צעד קטן או גדול בעולמה של תורה.

תוך כדי כך הגענו לבית החיים של זכרון מאיר. עמדו שם אלפים רבים ללא מספר, היה חום עצום של למעלה משלושים מעלות, דוחק נורא. מכל עבר נקראו קריאות הצלה, אך גם אנשי הרפואה לא היה ביכולתם להיכנס בדוחק העצום הזה, אלא רק מילאו בקבוקי מים וזרקו מעל לראשי עם קודש. רבנו לא שת לבו לזאת, והתחיל להיכנס לתוך הדוחק לחדור פנימה אל מקום הקבורה. לאחר שלוש ארבע שורות לחשתי על אוזנו שאי אפשר להתקדם יותר; הקושי בנשימה והדוחק היו כבדים. הוא לא התייחס למצב והמשיך בדרכו. אני עוקב אחריו בדאגה, והוא חותר וחותר במים אדירים מפלס דרכו עד מקום הציון, ומשתתף בעצמו במו ידי בקבורת מרן הקה"י זי"ע. עם סתימת הגולל, בשובו לשלום מן הקודש, התיישב אין אונים על אבן גדולה ביציאה מבית החיים, נשען לקיר ואמר שהוא על סף עילפון, אך חיוק את עצמו 'אתחזק ואתגבר בס"ד'. הזמנתי אותו להיכנס לביתי אשר בסמוך, שינוח ויאכל קמעה. והביע את הסכמתו, ובבואו נפל על המיטה בסלון, באומרו למלווי תאכלו אתם. לשאלתי מדוע רבנו אינו אוכל, השיב

לבקש שיעורי תורה, ועלו שם שאלות מגוונות וכבדות, והוא הדריך בכל דבר קטן וגדול, ובכך נוצרה היכרות קרובה מאוד. בשלב מסוים פניתי למרן רשכבה"ג הרב שך זצוק"ל בבקשה שיכתוב הסכמה על ספרי "משאת בנימין" על מסכת שבת, ושאל כמה שנים אני עמל בנושא זה. השבתי לו, כחמש שנים. הוא אמר: 'נו, א"כ אפשר כבר לכתוב ספר אחר חמש שנות לימוד בנושא', והיה נראה שאכן יכתוב הסכמה בקרוב. לאחר זמן קצר נקראתי אליו ועליתי לישיבת פוניבז' לפגוש אותו בדרכו לביתו, (תמונה מצורפת). הוא אחז בידי בחביבות עצומה, וביקש ממני לקבל עליו עול הרבצת תורה בישיבה ותיקה וידועה בבני ברק. הרגשתי הייתה כי עם נתינת ההסכמה הוא מעוניין בתשובתי החיובית לבקשתו.

בתקופה זו דעתי הייתה נתונה להשלמת הוצאת ספר נוסף על מסכת אחרת, ולכך נטלתי פסק זמן מסוים למחשבה. תוך כדי כך הפכה ההצעה לבלתי מעשית. ובעודי ממתין להסכמה, עליתי למרן מו"ר הגר"ש אויערבאך זצוק"ל הכ"מ, וסיפרתי לו על ענין ההסכמה ואת ההצעה של מרן הרב שך זצוק"ל, וכי ההסכמה שהובטחה מתעכבת. מו"ר מרן זצ"ל לקח זאת אל לבו, ונסע מיד למרן הרב שך זצוק"ל ונכנס לפניו, באמרו כי לאחר שהובטחה הסכמה צריך לראות לסיים את הדבר בהקדם. כך סיפר לי רבנו. באותו יום התיישב מרן הרב שך זצוק"ל לכתוב את הסכמתו, ולמחרת שלח את הנכד להודיע לי שאפשר לקבל אותה מיד. כך הייתה דרכו של מו"ר ראש הישיבה זצ"ל הכ"מ, לאורך כל חייו, כל עניין שראה אותו ראוי ונכון וישר, היה נלחם עליו ולא ויתר למציאות להתנהל מעצמה לפי דרכה. ראיתי אצלו הנהגה נפלאה זו רבות בשנים בכל דבר ועניין.

גם זכיתי לקבל את הסכמתו של מו"ר בליווי דברי תורתו העמוקים מיני ים על הסוגיות הנידונות בספר. היה בדעתי לכתוב כותרת להסכמתו, וחששתי שמא לא יהיה הנוסח לרוחו, על כן הבאתי לו את ספרי עם כל ההסכמות והפתיחה וכל עמודי השער הנלווים, והסכמתו בלועזית בכללם. היה זה באמצע חתונה בבני ברק, וברקע הרבה דברים המסיחים את הדעת. וכשעלעל בין דפי הספר והפך דף אחרי דף, נוכח לראות כהרף עיין כי על הסכמתו נכתבה הכותרת "הגאון החסיד". ומיד ציווני למחוק את הכינוי "החסיד", (נ.ב. נוסח זה כתוב רק על ציון הגר"א והחזו"א). אמרתי לו: 'הרי פלוני ידידי הגאון - אחד מגדולי תלמידי מרן - הוציא חיבור עם כותרת זו על הסכמתו, ואף אני חפצי בכך'. וענה ואמר, היות ואתה הקדמת ושאלת, הריני מבקש לא לכתוב כך עליי. ואכן זו הייתה כל כוונתי ולא לשאול להדיא, אלא להבליע את השאלה ולראות אם יעלים עין בתוך כלל הדברים, ולא יקפיד עליי בזאת. אולם בתפיסתו כהרף עין את השאלה האמיתית, לרוב ענותנותו לא הסכים לנוסח המיוחד הזה.

מוסף זכרון
הפולס

הידוע מהגר"י מלצ"ל במהדורה מצומצמת. כל עותק מודפס אמור להינתן ליד פלוגי אלמוני, ולא לצורך מסחר. עותק ראשון מסר ליד מו"ר הגרש"א זצ"ל, ושאלתי אותו מדוע, וענה כידוע הוא האיש שתורת הגר"א שגורה על פיו בנגלה ובנסתר.

אמר פעם מערכה שלמה על קדושת מעלת השבת והביא הרבה מדברי הגר"א, ושאלו אותו היכן הם הכתובים הללו, וציין כל דבר במקומו אע"פ שבחלקם לא היו ידועים כלל. פעם אחת שאלתי אותו, ילמדנו רבנו מהיכן הוא שואב את כל דברי הגר"א הללו, מאיזה ספרים ומניין המקורות, וענה לי בחביבות הדעת, 'אם אספר לך את סודותיי, מה יישאר לי...'.

כידוע היה נוהג בנענועים עם נענועי הלולב גם כדברי המ"ב שלצד מטה, הכוונה שלא להפוך את הלולב עם ראשו למטה, אלא להוריד ידיו מטה והלולב נשאר במצבו המקורי וראשו למעלה, אחרת אין זה דרך גידולו. אבל מרבנו הגר"א נמסר ונכתב בספר שהיה מטה את ראש הלולב כלפי מטה כמין סולם, וידיו מחזיקות בתחתית הלולב. כל שנה בחג הסוכות הייתי לוקח את התלמידים להתפלל במחיצתו, והם נכנסו ונעמדו לידו בשעת הנענועים, וסעפרו לי מנהגו זה, שמנענע הלולב גם כמ"ב וגם כגר"א, אבל עתה שמעתי מהגר"ב גינזלר שליט"א שבעשר השנים האחרונות נהג רק כהגר"א.

השיבה

כאשר התבקשתי ע"י מרן הרב שך זצ"ל לפתוח את השיבה לפני עשרים וארבע שנה, ביקשתי להתכבד בנשיאותו. הוא ענה ואמר שאצלו נשיא אינו תואר כבוד שכתוב בבלנק של השיבה, אלא למעשה הוא חייב לקבל דו"ח פעם בשבועיים על כל תלמיד ותלמיד, ואין לו כוח לעת זקנה לשאת במשא הגדול הזה. שאלתי אותו א"כ הנני מעוניין שמו"ר מרן הגר"ש יהיה נשיא השיבה, אבל אולי יש מקום לחוש לקפידא שאיני מבקש נשיאות מחכמי התורה אשר בכאן, נוקצת דומה למה שהיה נוהג לאסור בשר של שחוט חוץ בקהילות בחו"ל. וענה ואמר בנחרצות: 'הגרש"א ראוי להיות נשיא בכל הארץ'.

ואמר כי הוא יום שמת בו רבו, ויש לצום בו, כמבואר בפוסקים מעיקר הדין שהיה נהוג פעם בישראל. אך לבקשתו, הביאו לפניו לשתות. הוא ביקש כוסית קטנה, מילא אותה במין ושתה, ולאחר מספר דקות שתה כוסית נוספת. לשאלתי מדוע אינו שתה אחר המאמץ הנורא, השיב ואמר כי יום שמת בו רבו אי אפשר אלא פחות פחות מכשיעור. לקח לו שתיים לשתות בדרך זו, עד שהתאושש.

באותה שעה נזכרתי שהייתי נוהג להתפלל בבית מדרשו של מרן בעל הקה"י זי"ע, ובשנה אחת בחג הראשון של סוכות באתי להתפלל שחרית (כמדומה עם הנץ), וכל הקהל עבר ליטול את האתרוג של רבנו הקה"י זי"ע. פתאום הנני רואה את מו"ר זצוק"ל. שאלתי אותו בפליאה איך הגיע הלום, וענה ואמר הייתי בחג הראשון אצל אחי הגר"מ אויערבאך שליט"א בתל אביב, וקמתי בשעות הקטנות של הלילה ללכת בלילה (כשעה וחצי) כדי לזכות לברך על האתרוג של מרן הקה"י זצוק"ל.

זה מקור המסירות והקשר הנפשי העמוק של תלמיד לרבו, ולכן קרא לחדר החדש 'תפארת יעקב' ת"ו.

הזמנתי לסעודת מצווה של הכנסת ס"ת מטעם הישיבה 'חכמת שלמה', את מורנו הגאון הגדול רבי מיכל יהודה לפקוביץ ורבנו זצ"ל, ולהבדיל בין חיים לחיים גם אנוכי ישבתי במחיצתם. הגרמ"ל פנה ואמר לגרש"א כשהוא מצביע עליי, שהנני תלמיד שלו, ר"ל בתור שבח ורום המעלה. והגרש"א ענה בענוות חן ומאור פנים, 'אמנם כך הוא לשון בני אדם, אבל לא הגעתי למידה זו של רב ותלמיד'. הייתי המום מענוות חן זו, לא יכולתי הכיל זאת, כמה הייתי נותן לזכות לכתרה של עטרה נשגבה זו, לשמש תלמידו של רבנו אריה דבי עילאי, אבל הוא בענוות חן אמר שאינו ראוי לכתר זה של רב ותלמיד. עיני עיני יורדה מים על שבר בת עמי.

הגר"א

ידוע שכל דרכיו כיוון לדרכו של הגר"א בתפילה, במצוות וגם בתורת הסוד. ישנו יהודי שהתמסר בעשרים השנים אחרונות לתורת הנסתר, והוציא לאור סידור הגר"א על פי סוד [להבדיל מסידור הגר"א אשי ישראל

חופף על הבית

תלמידו של ראש הישיבה, הרה"ג ר' ברוך לנג שליט"א, ר"מ בישיבת 'בית דוד' בב"ב,
בשיחה רווית כאב וגעגוע על הימים שהיו ונגדעו באחת

צבי יצחקי

הלומד עד סוף ימיו. היה לו חשוב לתת אף לבחורים הצעירים את ההרגשה שבינו את מניעי מעשיהם.

ככלל, בכל דבר הייתה לו השקפה ברורה; אולם הדברים לא נאמרו כהוראה, אלא באופן שיתקבלו על לב השומע. שיוכלו לשאול ולדון עימו על הדברים.

אף סיפורים על גדולי הדורות הוא העביר לבחורים, ולא אחת בשיחות פרטיות. לרוב היו הדברים מכוונים לסיטואציה שבה עמד התלמיד, ובחכמתו ידע ראש הישיבה להעביר את המסר בעדינות וללקוט מ'מעשה רב' את המוטל עלינו. הוא היה מספר על צורת התנהגות של הבריסקער רב, ופירט מה אנו יכולים ללמוד מכך, ומה אינו נוגע בעבורנו. המהלך תמיד היה: סיפור, ביאור העניין, והחילוק בין הנקודות שקשורות אלינו ויש לשאוף ל'מתי יגיעו מעשי', לבין ההרגשים שלא קשורים אלינו, לא מבחינת ההנהגה ולא מבחינת הזמן.

למשל; בביתו של בני, בה כווד רבי שמואל בסנדקאות, סיפר לי ראש הישיבה בדרך לנטילת ידיים לסעודה על המהרי"ל דיסקין שהוזמן לשמש כסנדק בבית, אולם התמהמה בתפילתו, ובעל הברית לא המתין ומל את בנו. לזכותו של בעל הברית, טען ר' שמואל שחס על הזמן היקר שהולך לאיבוד בהמתנה. אולם ודאי שאין זו הדרך, וההנהגה עצמה אינה ראויה. לפני שנים הסביר ראש הישיבה את שאירע באשכנז - גרמניה. כיצד יתכן, הוא שאל, שבשנים ספורות פשו רוחות ההשכלה בצורה כה עזה, במקביל לפריחת ישיבות של גדולי עולם. והשיב, שבמקומות שלא הרהרו אחר הרבנים, באזורים שבהם שררה תמימות בציבור, ולא הייתה אפשרות לשאול ולברר, כי הרב אמר ואסור לסתור את דבריו - לא היה מי שימנע מההשכלה להתפשט. שהרי ראשוני המשכילים התעטפו ב'איצטלא דרבנן' והיו מבאי בית המדרש, ובתקופה קצרה הייתה ההידרדרות. מה שאין כן במקומות שבהם למדו לא לקבל כל דבר כפשוטו, אלא לחקור אחר הדברים. כשהציבור היה ערני והפעיל חוש ביקורת כשחשים בסטייה, הצליחו היהודים להישמר ולהישאר ביהדותם. כשהציבור מאפשר סטיות, מתחילה הנפילה, רח"ל.

אצל ראש הישיבה העובדות היו ברורות. ומה שלא היה מובן - תמיד הייתה האפשרות לשאול ולברר, גם בשאלות פרטיות. ואיני מדבר כרגע על גדולתו בתורה ובלימוד כלל, אלא על ענייני היומיום.

התחושה הייתה שר' שמואל לא הורה רק מדיניותו, אלא מתוך שימוש תלמידי חכמים, ולא רק בדור האחרון. כשדברתי עימו לגבי גיל הנישואין, ענה לי: כך וכך נהגו בישיבתו של החת"ס סופר, על פיו. והוא ידע את הנאמר בגמרא וברמב"ם והיה מגאוני ההוראה. אמנם הוא לא היה בימים הללו מזקני הדור ואף הזכיר לי שאלות מסוימות ששאלו את זקני הדור (הסטיילפער והרב שך). הוא היה אז כבן נ"ב שנים ובכל זאת הביע את דעתו, משום שבדבריו היה ביטחון של מי שחקר את הדברים. בכל שאלה הייתה משנתו סדורה ומוגשת בצורה מסודרת. אתה סומך, לא כי ר' שמואל אמר, אלא כי הדברים מבוארים.

למרות גדולתו בתורה, מפעם היה לראות את הדרך ארץ שהייתה לו כלפי גדולים, גם כשדן עימם בהלכה. כשהזכיר את דעתו של אביו, הוסיף

בחור צעיר הייתי, בשנה רביעית בישיבת פוניבז'. חבר מהמשפחות המיוחסות של ירושלים סיפר על הישיבה שהוקמה כשנתיים קודם לכן, ישיבת 'מעלות התורה'. "אתה לא מכיר את רבי שמואל אויערבאך", אמר לי אחד מחברי, "זה הפסד בעבורך. זוהי דמות שתרום אותך, אתה תיהנה ותגדל מהשהייה במחיצתו. לפחות תנסה". ניסיתי, לאחר שהתייעצתי עם רבינו הגדול מרן הרב שך זצ"ל, שעודדני והמריצני לצעד הזה. היה זה באדר תשמ"ה. הישיבה הייתה מורכבת מקיבוץ של בחורים בוגרים ומאברכים. ניגשתי לראש הישיבה והתחלתי לדבר עימו בלימוד. פתחתי בשאלה - והופתעתי. כל צורת השיחה הייתה שונה לחלוטין מהמוכר לי. אני מכיר בגודלו של האדם שעזמו אני מדבר, ולמרות זאת הוא משוחח 'בגובה העיניים', ללא כל סממן גבוה. דיבורים פשוטים ומילים פשוטות.

הפשטות מחד והרבגוניות העשירה מאידך נתנו לי, בחור שטרם מלאו לו עשרים שנה, את ההרגשה שאכן הגעתי להימצא במחיצתו של 'אדם גדול'. שנים מאוחר יותר ציין באוזני ראש הישיבה: אתה הראשון שהגעתי מפוניבז'. לאחר מכן כבר היו רבים נוספים. לא למדתי שם תקופה ארוכה במיוחד, אולם די בתקופה קצרה במחיצת ר' שמואל. התקופה הקצרה השפיעה רבות על חיי ועל ביתי. בבית ידעו שכל שאלה שתהיה ובכל הכרעה קשה - ר' שמואל הוא הכתובת.

איני מדבר רק על שאלות בסוגיות עצמן או בענייני הלימוד, אלא בנושאים רחבים בהרבה ומקיפים. תמיד יכלו לשמוע ולקבל ממנו, והוא אף שמח לשמוע את תלמידיו. היו לו הדרכות ברורות בנושאי לימוד.

לא אחד מתחבט באשר לעדיפות סדרי הלימוד. האם על בחור צעיר להשקיע בעיון, או שמא דווקא מומלץ שירכוש בקיאות במסכתות עצמן? הרי צעיר הוא ומה ביכולתו לחדש מתוך עיון תלמוד? לר' שמואל הייתה משנה סדורה בנושא. בגבהות מוחו הוא לא ביטל את החידושים של בני התשחורת. להיפך. הוא העריך את מתנת השמים שמאפשרת לבחור צעיר להעמיק בלימוד ולחדש. יחד עם זאת, דרבן להשקיע גם בבקאות, על מנת שהידע הפשוט ברחבות התורה לא יזנח.

הוא אף אמר שחסד ד' הוא, שכיום מעריכים את החכמה בעולם, ועל כן הגיוני שבחור יהגה בלימוד התורה. הרי בכל העולם עוסקים בלימוד מקצועות ובלימודים שונים, להבדיל. אילולא זאת, הניסיון של בחורי הישיבה היה גדול, כפי שהיה בתקופה שבין מלחמות העולם, ומי יודע אם היו מסוגלים לעמוד בו. הרי האדם מושפע מסביבתו.

לא אחת הזכיר לי ראש הישיבה, כי חומר שנכנס למוח למטרה מסוימת, הלימוד יעמוד למטרה זו בלבד. דבר זה שיך לחכמה הכללית, ואף ישנם סימוכין מחקריים לדבר. סטודנט שמשקיע מאמץ בידיעת החומר למבחן, התוכן ייחקק במוחו עד למבחן. בנוגע ללימוד אצל בחורים צעירים, הוא הסביר שיש לדעת כיצד לגשת ללימוד. גם כשבוחנים את התלמידים על החומר הנלמד, יש להקפיד שהמטרה לא תהיה ההצלחה במבחן, אלא המבחן יהווה רק דרבון לידיעת התורה, על מנת שהלימוד ייחקק בקרב

מוסף זכרון
הפולס

יצאתי מסוחרר מהשיחה. נגלה בפני עולם צלול, מבורר. הסיפורים רק המחישו את המסר שרצה להעביר בעדינות לתלמידיו. היו גם מקרים נדירים, בהם ענה: יש לי תשובה והסבר, אולם אין הם מיועדים בעבורך. ולמרות זאת, יכלו לסמוך על דבריו. כשהכל כל כך בהיר, אפשר לסמוך גם במקרים בודדים שאי אפשר לפרש את ההוראה. האמת הייתה נר לרגליו, בכל מצב.

גם בהלכות נהג כן. לא היה אצלו עניין של 'חומרה' בעלמא. תמיד היה ברור מדוע נהג כן.

מטבע הדברים, ההכרעות המורכבות יותר לאדם, הן אלו שאין לשואל נטייה לצד כלשהו, אולם להחלטה תהיה השפעה ישירה על סביבתו ועלולה לפגוע באחרים. גם בסוג דברים אלו, ההרגשה הייתה שאוכל להיות רגוע כאשר אפרוש את השאלה בפני ראש הישיבה, והוא יקף את המכלול בראייתו ויענה לי כראוי. דוגמה מאפיינת לכך הייתה באחת השנים, בה ביקשו שאהיה ראש חבורה בכולל.

לצערי, המציאות בשטח הייתה שונה מהמתוכנן. ההרכב לא היה מוצלח, ואווירת הלימוד המצופה נעדרה מהמקום. עלתה השאלה האם להמשיך בכל זאת במתכונת הנוכחית, או שיש מקום לפרק את הקבוצה ולפתוח את החבורה במתכונת איכותית יותר. במקרה שכזה, יש חשש לפגיעה באברכים צעירים ובכני משפחותיהם.

קמתי ועליתי ירושלימה. הגשתי את הדברים בפני ראש הישיבה, והגישה הייתה כל כך בהירה ומחזורת. 'מהי המטרה של הכולל?' שאל רבי שמואל לאחר ששטחתי את הנתונים, ולימד אותי שכדי להכריע בדבר, יש לדעת לשם מה הוקם, ומה התכנון לגביו. אם היה מדובר בכולל של 1,000 אברכים, הנידון היה שונה והאחריות לפיזורם הייתה אחרת. כעת. מדובר על 18-20 אברכים, והמצב הנוכחי עוצר אותך בלימוד. הרי לא הלכת על דעת כן, חילק את העניינים.

וכשיש גב ברור, והכרעה מובנת בטעם, פורקה הקבוצה, ונוצרה קבוצה חדשה, איכותית ומרוממת. התחושה הקרובה הייתה שהדברים נאמרים בדעת ובתבונה, וכאן יקבלו תשובה שהיא תשובה. בהלכה, בהנהגה,

בענווה חלא בר חמרא (חומץ בן יין), וכשהזכיר הנהגות מלפנים, הוא התבטל, אבל תמיד הסביר אם זה שייך או לא ולמה. ההרגשה הייתה שהוא יודע מה הוא אומר ("אבא אומר כך, חלא בר חמרא. אבל..."). לדרגתם זה שייך, אבל לא לדרגתנו. לא כביקורת או כדרישת קבלו דעתי, אלא 'זו דעתי'.

הוא עקב אחר הנהגות תלמידי החכמים שבדור, וסיפר לי שהלך בעצמו לראות את הבריסקער רב בראש השנה, לאחר שהתפלל במניין ותיקין. הבריסקער רב סיים הראשון את תפילת העמידה, והביט בפליאה בציבור, למראה אריכות התפילה. והוסיף ר' שמואל ואמר לי: אצל הבריסקער רב, בכל ימות השנה הייתה התפילה בכבוד ראש ובכוונה. לכן הוא לא הבין מה יש להאריך בתפילת ראש השנה. וסיים: הלוואי שאנחנו נהיה אנשים אחרים בימים נוראים.

הוא גם היה במאפיית מצות של הבריסקער רב. "זה היה מעבר למושגים שלי", הוא הסביר לי בפשטות אופיינית, "ולשם לא הלכתי שוב. אין לי מה ללמוד מכך". כך החדיר בפשטות שלא להיתפס לפעולות החיצוניות, אלא להתמקד בתוכן. הוא העריך אנשים גדולים, אולם חילק מה לגבינו, ואילו הכרעות והנהגות אמורות ללמדנו.

כשהבחין שיש לעזור תלמיד בנושא מסוים, סובב זאת בחכמה על ידי סיפורים מגדולי הדורות הקודמים. כך למשל סיפר לי, כשהייתה לו מטרה מסוימת בכך, שבתקופה שלמד בחברותא עם ר' וועלוול צ'צ'יק, פגש אותו סמוך לחג פסח, והפטיר כי מן הסתם נהג הוא כבריסקער רב לאכול את ה'כזיתים' במצות יד (ה'פרושים' נהגו לאכול רק מצות מכונה).

"איני מבין", השיב ר' וועלוול, "וכי משום שהבריסקער רב נהג כך, אף עלי לנהוג כן?" בכך רמז שאין טעם בחיקוי החיצוני של ההנהגות. יש ללמוד את תוכן הדברים לעומק. ר' שמואל אף הוסיף ואמר לי: "יש כאלו שמחקים את ההנהגות של הבריסקער רב. נראה אותם מחקים גם את מידת הביטחון שעמד בה..." הוא הסביר את הנהגת חומרותיו, שלא היו חששות הלכתיות, אלא נבעו מיראת השמים הנוראה שהייתה בכל פעולה, והוסיף מספר סיפורים על כך.

החובה המוטלת עליהם. הסיבה היא שיש יותר סיפוק בחוץ. זו לא הנהגה נכונה. זו טעות. היא מחכה וצריך לדאוג לכך". הבנתי שככל הנראה חזר ממעשה מצווה גדול, ואיחר לשוב לביתו, והוא ראה לנכון לומר לי זאת. נכנסתי אליו כעבור דקות ספורות, אולם האמירה נחקקה בי. כשהגענו לסעודה שלישית, תמיד ביררה הרבנית לאן עלינו לחזור וציידה בכסף לנסיעות, כשהיה צורך.

באחת השבתות ישבנו עימו בסעודה שלישית, הגאונים ר' צבי וידר ור' אליעזר מאיר ואני. באותה השנה תשעה באב יצא ביום חמישי, ובתחילת השבוע שלאחר מכן הישיבה התעתדה לנסוע לקמפ בין הזמנים. ר' שמואל דיבר דברים נשגבים על דרכי הלימוד, היראה וחובת האדם בעולמו, והשיחה התארכה מאוד.

בתוך כדי השיחה נכנס יהודי לביתו של ראש הישיבה. כיפה קבורה בין רעמת שערותיו, וכא להתלונן שתרם סכום כסף לישיבה ואין על כך הנצחה. "אצלי שבת", התנצל ר' שמואל, "איני יכול לדבר על כך". אולם היהודי המשיך להתלונן ולהסביר את דבריו. ניגשה הרבנית מהדלת השנייה. "היהודי לאחר מעריב", אמרה באידיש לראש הישיבה, "ואינו מבין מדוע אתה טוען שעדיין שבת". כששמע ר' שמואל את דברי הרבנית, הסביר ליהודי: "אצלי שבת עדיין, אולם בנוגע לשאלתך, הישיבה אינה שלי. אין לי פה כלום". כשהשעה התארכה, ניגשה שוב הרבנית, וציינה שמנייני מעריב מסתיימים, ותיכף ניאלץ ללכת לזכרון משה". מאוחר יותר, פגשה הרבנית את רעייתי, וציינה ואמרה שלר' שמואל היה עונג לשבת עם האברכים יותר מכל הנסיעה.

ראש הישיבה חפץ להמשיך וללמוד לעצמו, כך טען בפני; כמשלו של הגר"א שככל שהכלי מתמלא, הוא זוכה להשקות את הכלים שסביבו. "לא אני פתחתי את הישיבה", הודה בפני, "הרב שך ואבא החליטו שיהיה פה ישיבה. אז יש. היא אינה שלי אישית, לא אני יצרתי אותה". כך ביטל את הצורך שיהיה לו משהו משלו.

סיפר לי בזמנו ידידי, שנסע עם ראש הישיבה בניסן תש"ן לכנס ב"ד אליהו. הרב שך, כידוע, הכין לדבר על נושאים נוספים, השייכים לציבור בני התורה, אולם בסוף נותר בזעקתו הידועה. בדרך חזר בירר התלמיד, כפי שהיינו רגילים לשאול על כל דבר: בשביל זה הגענו? בשביל לשמוע את הדברים הפשוטים, לכאורה לציבור בני התורה? מה קיבלנו מכך? ר' שמואל התבונן בו: "אני עוד שומע. ואתה

בהכרעות קשות. יש כאן גדלות מוחין. תמיד התקבלתי אצלו בהרגשה נפלאה. הגם שלא שהיתי בצילו זמן רב, תמיד שידר שהוא שמח בבואי. לא אחת השמחה הייתה מלווה בתביעה. "היכן אתם אווזים בלימוד? מה אתה אומר על הקושיא ההיא?" לחיות בקרבתו זה היה מחייב. כשהוא ציפה מתלמידיו לידע רחב יותר, הוא תבע זאת.

היו פעמים, וניכרו דברי אמת, ששמח שהגיעו תלמידים שאינם נמצאים באזור לעיתים קרובות. הוא לא היסס לפרגן במילים פשוטות, בענוות חן ובידידות טבעית, כל פעם בנוסח אחר. היו פעמים שהודה על שבאתי 'לאוורר אותו', ופעמים שהעביר מסר דרך חבר נוסף ששמח בביקורי.

כשהגעתי עם הילדים לפני בר מצווה, איזו הרגשה של שמחה הוא נתן להם, וחזר כמה פעמים שהוא היה שמח להגיע לסעודה, וחבל שהדבר לא מזדמן לו. זאת למרות שלא היה קשר יומיומי. יחד עם זאת, תמיד הילדים ידעו שהוא יכול להפתיע אותם בשאלה בלימוד או במבחן קצר, ותמיד הראה את חיבתו ואת שמחתו כשענו את התשובות.

לא אחת עברה במוחי המחשבה, שמן הסתם ר' שמואל לא יודע שבעבודתו הפרטית הוא מרום את הבית האישי שלנו. דמותו של ר' שמואל חופפת על הבית. עצם הדבר שיש מציאות של ר' שמואל, שכולו שקידת התורה, כולו תפילה, הטבה לשני בצורה שלמעלה מהמושגים, מגדלת אותנו, מבין השיטין. די היה להבחין בהתרגשות הילדים כשנסענו לר' שמואל, וההכנה לכך שכללה אפשרות לשאלות מפתיעות.

ואי אפשר שלא להזכיר את ההשראה שנתנה הרבנית. כשהגענו כזוג צעיר לבית הקטן בגשר החיים, הייתה הפינה של הנשים. הרבנית כל כך פרגנה על חשיבותו ועל מעלתו של החתן הצעיר. אין צורך להסביר כמה מוסף לאישה צעירה לשמוע זאת. בשנים מאוחרות יותר תמיד התעניינה הרבנית בשלום הילדים.

כשהרבנית פגשה את רעייתי באחת החתונות, לאחר שעליתי בשבת לראש הישיבה, ביררה בעדינות מדוע לא הצטרפה עם הילדים לביקור. רעייתי הסבירה שלא רצתה לטלטל. פנתה הרבנית לידידותיה וקראה בהתפעלות: ראינה איך נוהגת אישה צעירה. החמימות והמילים הטובות תמכו בבתים הצעירים, והדוגמאות והסיפורים על כך רבים הם.

הצורה הטבעית שהתחנכנו במחיצתו הייתה עבודה עם ביקורת עצמית. באחד הימים הגעתי לביתו, אולם הוא עדיין לא שב. כשירדתי במדרגות, פגשתי בו כשהוא ממהר להגיע הביתה. "טבע האנשים לעשות חסד עם האחרים", אמר ספק לי ספק לעצמו כביקורת, "ושוכחים הם את

מוסף זכרון
הפולס

בדאגה. כך נשא את כולם על ליבו.

תמיד הכיר ראש הישיבה תודה בכל דבר שהייתה לו תועלת בכך. בוודאי כשמדובר היה בתועלת רוחנית. כאשר בן אחי שליט"א קרא בישיבה את מגילת 'איכה' ובכה במהלך הפסוקים, פרגן לי ראש הישיבה כשהגעתי כמה ימים לאחר מכן, שרואים שהוא מבית טוב, שחי את האבלות.

במשך תקופה אף אותו אחיין כתב את שיעורי ראש הישיבה, וכשהגעתי לרבי שמואל, אמר לי בשחוק, כי אחייני לא זקוק לזכויות שלי כדי להיות בישיבה. יש לו זכות עצמית. הזכרתי את עניין כתיבת השיעורים, אולם ר' שמואל ביטל את הדברים. "הוא עולה ומתעלה", כך אמר. "זה העיקר, ואין קשר לכתיבת השיעורים". כשראש הישיבה ראה בחורים ואברכים מתעלים בתורה, הוא שאב מכך עונג. זה היה כל חייו, ובכך הוא ראה את תכלית החיים.

בתקופה שלאחר נישואי למדתי בלילות עם בחור ירושלמי בוגר הישיבה, והוא שח בפני כדלהלן: סבו היה אחראי על הגשת ארוחת הבוקר במטבח הישיבה. יהודי צדיק ומבוגר היה, ולמרות הוראתו של ראש הישיבה, שלאחר שעה מסוימת אין להוציא אוכל לבחורים, ריחם עליהם והמשיך להאכילם.

גער בו רבי שמואל על שאינו נשמע לדברים וסדרי הישיבה עלולים להתערער. נפגע נכדו שכך דיבר ראש הישיבה לסבו, והתאונן בפני הגאון הגדול ר' זונדל קרויזר, תוך תיאור השתלשלות האירועים.

ענה לו ר' זונדל: "ר' שמואל הוא גברא רבא. אדם גדול שמעשיו מחושבים. על כן, הפעולות מאוזנות אצלו בצורה מחושבת. ואין נפק"מ כלל אם אתה זוכה להבין את מושגיו או לא".

וכך הרגשנו. אדם גדול, שהליכותיו ודיבוריו מחושבים היטב עד להפליא.

אבי שליט"א ביקש לציין: כתבנו מעט מאוד, בפרט כאשר מדובר ב'למעלה מהמושגים' בהכל. אין לדבר על התמדת התורה, עבודת התפילה, חסד במסירות שאין כדוגמתה. שלושת עמודי העולם ראינו וחשנו. ועל כולם האמת האהובה מכל. ובכל זאת לא נימנע מפירוורים קטנים שיוכלו להביא לתועלת, בגדר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי".

כבר שואל? ולא רצה לדבר איתו באותו ערב.

למחרת בבוקר הוא קרא לידידי. "אנחנו הולכים לשמוע דרשות יפות?" תמה. "באנו לראות לב יהודי כואב! לב יהודי שכואב על עם ישראל, על כבוד שמים, על יהדות. ולכן שווה להגיע", והאריך לבאר את המצב הכואב.

הייתה לר' שמואל הערכה עד אין קץ לרב שך, אבל עם הבנה. הוא שאל את הרב שך על דברים. תמיד ציין שאפשר לשאול גם השאלות הקשות ביותר. לא לנהות בעיוורון אחר הדברים, אלא לברר.

כשמן הגאון ר' שמואל רוזובסקי נפטר בתמוז תשל"ט, לאחר מחלה ממושכת, הספידו הרב שך בשעת ההלוויה. ראש הישיבה שמואל ואביו מרן ר' שלמה זלמן ישבו בהיכל הישיבה במשא ההספדים. בין הדברים דיבר הרב שך על ההספק המועט של בחורי הישיבות בלימוד, דבר העלול להוציא אותם 'עמרצים'.

חמש שנים לאחר מכן, בשנת תשמ"ד, הזכיר באוזני ר' שמואל את ההספד וציין: "אבא הצדיק ואישר כל מילה שהרב שך אמר. אני (חלא בר חמרא) בוודאי שהסכמתי עם הדברים, אך הרהרתי איך אומרים את הדברים בציבור. וכי לא יתכן שיהיו שישמעו את הדברים וימנעו את ילדיהם מלהגיע לישיבות?" והוסיף מיד: "לרב שך יש ס"ד ששום מכשול לא יצא מתחת ידו, אבל בשבילנו - האם מותר לומר דבר כזה בציבור? רציתי לשאול אותו, ואני עדיין רוצה לשאול אותו, ואני יודע שהרב שך מתחשב בדעתי".

היתה פעם שפגעו במורה הוראה על מאמר הלכתי שכתב, ושמו של מרן רה"י שורבב גם כן לסיפור, למרות שלא כן היו הדברים.

ראש הישיבה לא רצה להוציא הכחשה לדברים, ומאידך, אותו מורה הוראה היה פגוע. למרות שלא היה לר' שמואל כל קשר עם אותו אחד, הסתובב עימו כשעה ארוכה, ניסה לפייסו ולהסביר שאין לו מה לעשות בעניין שרוב השם, אולם ביאר לו באופן נפלא כמה עובדות עמומות השייכות לעובדה של המאמר, ושוחח עימו בכמה דברים, עד שנחה דעתו. זו הייתה צורת הפיוס המוחכמת של ראש הישיבה.

פעם שח לי בכאב: אנשים מגיעים לבכות ולבקש שאתפלל על קרוב משפחה חולה, אולם שוכחים ליידע אותי כשהוא מבריא. משאירים אותי

אי הלשון המזהרת להגות באמרי שיפר

אם יתן איש כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו (שה"ש פ"ח ז'), כד דמך רבי יוחנן היה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוזו לו (מ"ד) ♦ באהבתה ישגה תמיד: גוהות ושיביבי אור מהתמדתו הפלאית של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל ודבקותו המופלגת בשקידת התורה הקדושה ויגיעתה ♦ שיחה עם כמה מתלמידיו, אשר זכו ונגעו בשולי גלימתו והיו סמוכים על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן

ז. יוספי

"בליל שבת קודש היה האור מהמצבר כבה כחצי שעה קודם חצות הלילה", מעלה זיכרון מלא רגש וערגה אחד מתלמידי מרן ראש הישיבה ומבני משפחתו שיבלח"א. "אנחנו מדברים על לפני ארבעים שנה, באותם ימים ושנים בהם הראש ישיבה זצ"ל התגורר עדיין בדירה בגשר החיים, הייתי אז בחור צעיר וישנתי אצלו בבית בחדר אחד שבו הדלת הייתה עם זכוכית שקופה מחוספסת, כזאת שרואים דרכה רק צללית. החושך השתרר בבית, שהרי הראש ישיבה הקפיד לא להשתמש בחשמל בשב"ק. כך היה, שבביתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל כליל שבת בשעה אחת עשרה וחצי היה כבה האור של שבת, ולאור קלוש שהגיע מבחוץ הייתי רואה בהשתאות את צלליתו מבעד לזכוכית, והיה הולך ושב הלך ושוב בחדר הסמוך, חוזר בעל פה דף אחרי דף, תוס' ועוד תוס' במתיקות שאין לה שיעור, כך במשך שעות ארוכות עד לפנות בוקר ממש. כל לילה ולילה במשך שנים ארוכות לא עלה רבינו זצ"ל על יצועו, והיה עמל בתורה בדבקות עצומה כל שעות הלילה, ונרדם רק פחות משיתין נשמין מעת לעת, והדברים מפורסמים וידועים. מה שהיה הפלא בעיני איך אפילו בשב"ק תוך כדי החושך, היה חוזר ומשנן באהבה יוקדת משניות, גמרות וראשונים כלשונם ממש".

מעיד תלמידו חביבו הרה"ג שליט"א מעשה נורא, פעם אחת נזדמן תלמיד מחוץ לעיר לשב"ק, והזמינו רבינו ראש הישיבה זצוק"ל שיהיה אורח בביתו. סיפר התלמיד שלא עצם עין כל הלילה, שרבינו היה יושב והוגה בתורה בעמל ויגיעה ומתיקות עד אין קץ ותכלית. וממשיך ומספר בדיו הווה עובדא, באותו ליל שב"ק קפץ וכבה החשמל, ונתורה רק מנורה קטנה כמעט זעזעורית במטבח ביתו. חשב האורח שרבינו "הבין" כי כלו כל הקיצין ופרש לשנתו. אך מיד לאחר רגעים ספורים יצא מחדרו וראה את רבינו ראש הישיבה עומד על כיסא במטבח ליד האור הקטן הזעזעורי הזה, ומחזיק בידו ספרא דצניעותא לרבינו הגר"א, והיה רבינו ראש הישיבה שקוע כל כולו בתוך הדברים. לאחר כמה שעות שוב קם ממיתו וראה את המראה הנורא של רבינו ראש הישיבה זצוק"ל עדיין באותו מקום ובאותו מאמץ עילאי, עומד על הכיסא עם הספרא דצניעותא לרבינו הגר"א, וכך נמשכו השעות הטמירות עד עלות השחר.

באופן כללי יומא דשבתא היה מיוחד בהפלגה בדבקות מוחלטת

בלימוד התורה ביגיעה עצומה. מובא הרי בספר חסידים סי' ק"ה, בוז הלשון: "כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה, תדרשנה ותחזיק בה, לפי שהיא כמת מצווה שאין לו קוברין שיגדל שכן המתעסק בו". וכתב על זה בספר יעלזו חסידים (מבעל הפלא יועץ): "ושמעתי על רב אחד שבבילי הפורים היה יושב ועוסק בתורה רוב הלילה. אמר, בלילה זה הכל אוכלים ושותים ושמחים ואין לו להקב"ה מי שיעסוק בתורתו, אעסוק אני ותהא תורת חשובה לפני המקום". בס' חומת הדת פט"ז בהגהה הביא עניין ספר החסידים הנ"ל לגבי מצוות תלמוד תורה בכלל ועיי"ש. הרגש זה היה מצוי אצל רבינו ראש הישיבה זצוק"ל, שהיה עמל בהתמדה מופלגת שאין לתאר בכל יום ובכל שעה, אולם יתר על כך בכל עת מיוחדת, דווקא בשבתות ומועדים, אז היה מתחזק בגבורה ולא פסק פומא מגרסא ממש, וניצל כל רגע וכל שהות קטנה לעמל התורה באהבה עצומה.

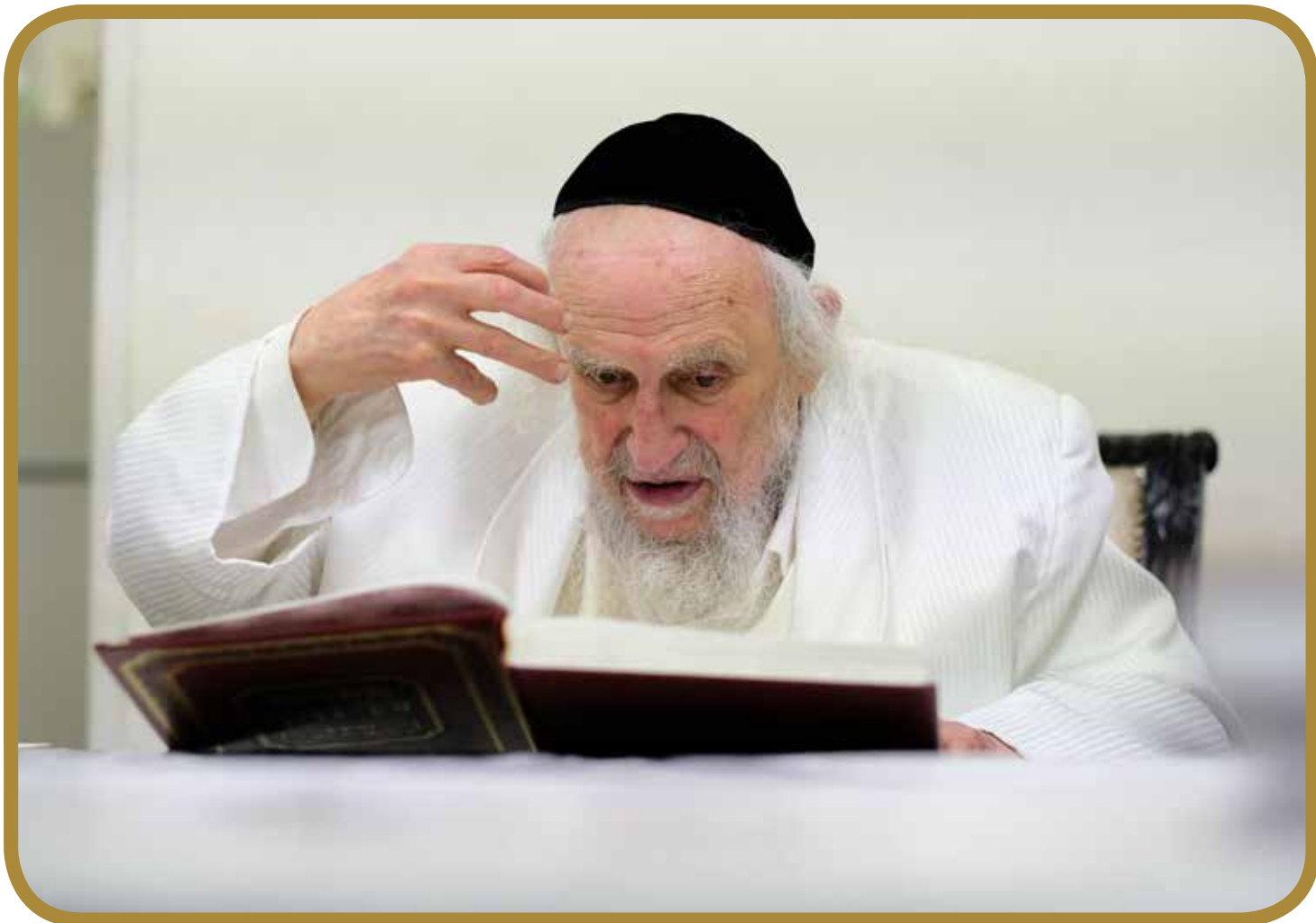
"צריך להקדים ולהבין", דומע תלמידו אהובו של רבינו ראש הישיבה זצוק"ל, הגאון רבי אליהו וינר שליט"א, "אופי ההתמדה הנוראה של רבינו ראש הישיבה זצוק"ל היה ייחודי ולא מצוי, שהיה דבוק כל כולו ושרעפיו במחשבה בעיון הסוגיות. לא פעם היה נדמה לאלו שהיו עמו וסביבו שעוסק בעניינים אחרים, ואפילו מעשים פשוטים כמו ללכת להניח את הספר במקום או להכין כוס תה, וכן כשהיה מאיר פניו בחמימות לאלפים שעברו בבית לברך ולהתברך ובמיוחד בתקופת המועדים, והיה רבינו ראש הישיבה באותן שעות ארוכות שקוע במחשבתו כולו בסוגיות החמורות (וידוע מה שמעידים תלמידיו, שהיה יושב וכותב חידו"ת, והיו נכנסים אנשים ולאחר שסיים דבריו עימם היה שב מיד כהרף עין וממשיך באותה מילה ממש בה הפסיק, כמי שלא הסיח דעתו מעולם. וכך הרי האמת - שלא הסיח דעתו). יש כמה אנפין להתמדה, אצל רבינו הכ"מ ראינו דבקות מוחלטת שלא להסיח דעת מלימוד התורה ומהוויות דאביי ורבא אפילו לרגעים מועטים, ולמשוך את גבול היכולת האנושית כל פעם יותר ויותר בהתאמצות הגוף והנפש לדבקות בתורה הקדושה.

מיום עומדי על דעתי כל ימי הייתי מתאבק באבק רגליו של רבינו, ובכל השנים האלו מעולם ממש איני זוכר שהיה הולך יותר משתיים שלוש פסיעות מבלי לזמזם במתיקות ניגון מלא גישמאק של מתיקות הלימוד. והפשט בזה, שגם כשהיה הולך מהכא להתם לא היה מסיח דעתו וליבו מעומקה של הלכה.

ואחרי ככלות הכל, הקפיד מאוד על עצמו שיהיה בהצנע לכת ולא להחציץ את השקיעות בלימוד. כמה פעמים אמר, שלא הבין למה אתה עושה תנועה של לימוד כשאתה לא ליד הגמרא, ותמה בפליאה מדוע

מוסף זכרון
הפליס

לראש ישיבה היו סדרי לימוד, שהיה רוצה להספיק כל הש"ס. פעם אחת יצאנו לגלי צאנו בנתניה בבין הזמנים, והיינו עמו כמה בחורים. הוא אמר לי, שכדי להרגיש בין הזמנים הוא רוצה ללמוד מסכתא עבודה זרה, שמזה זמן לא הספיק לחזור עליה. זה היה הבין הזמנים של הראש ישיבה, מלבד הכתבים הרבים שהיה כותב ביומי דפגרא ובימי בין הזמנים. בכלל באופן כללי היה לראש ישיבה סדר לימוד סביב השנה כולו, והיה מסיים ראש השנה קודם ר"ה, יומא קודם יו"כ, ומיד במוצאי יום הכיפורים לא היה הולך אל ביתו, אלא היו מביאים אליו לבית מדרש כוס קפה לשבור את הצום, והיה יושב מיד ופותח מסכתא סוכה עד שעה מאוחרת בלילה. קודם היארציית רבנית הצדקנית ע"ה היה נוהג לסיים מסכתא בכורות. קודם הפורים למד תענית ומגילה, וקודם הפסח פסחים, ועובדה נוראה ונפלאה אנו רואים, שבכל שנה היה מסיים המסכתא בערב פסח, והשנה סיים קודם הסתלקותו. בכל שנה היה מתחיל פסחים למחרת הפורים, והשנה הספיק לסיים פסחים קודם פורים. שאלו את הראש ישיבה מה קרה, ובענוונותו ענה ואמר שלא היה לו כוח לעיון אז הקדים והתחיל פסחים. עוד מעשה נורא אירע בשנת תשמ"ט, כשהיה היארציית הראשון של תלמידו חביבו הבה"ח אליעזר שלזינגר הי"ד, בן הגאון רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א, שנרצח בידי בני עוולה, וקיבלו ע"ע כל בני הישיבה לסיים את הש"ס. ביום היארציית גילו שהייתה טעות, ואף אחד לא לקח על עצמו עירובין. אמר רבינו: נו, אז אני אקח. וישב ולמד כל אותו היום שעות על גבי שעות, עד שסיים מסכתא עירובין ביום אחד, וסיים את הש"ס לע"נ התלמיד היקר הי"ד.

ביום שמחת תורה כמה הייתה השמחה רבה בדברקות גדולה כלהבת אש ממש. רבינו עודד את אחד מהתלמידים המקורבים שיהיה ער כל ליל שמחת תורה בשקידה עצומה, ולאחר מכן שלא ילך לישון ביום שמחת תורה, אלא ימשיך בשקיעות בתורה בהתמדה. מספר אותו תלמיד, שמיד לאחר הבדלה, כשהיה בשיא עייפותו לאחר לילה ויום רצופים בעמל ובשמחת התורה, תפסו רבינו ראש הישיבה זצוק"ל ואמר לו - נו, אחרי שמיני עצרת כזה מרומם ונפלא, מה יותר מתאים מלשבת עכשיו וללמוד. ומיד פתח עמו גמרא ולמד עד ארבע לפנות בוקר. גויל אלו רְקִיעִי, קְנִי כָל חוֹרְשָׁתָא: דִּין אֱלוֹ יָמִי, וְכָל מִי כְּנִישׁוֹתָא: דִּינִי אֶרְעָא סְפָרִי, וְרִשְׁמֵי רִשְׁוֹתָא: עדיין לא היינו זוכים לעמוד ולהקיף את עוצם גודל מעלת ההתמדה הנוראה והמופלאה של רבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה.

שלאנשים יהיה עניין שאחרים יראו שהם שקועים במחשבתם בעומקא של סוגיא. יש פה טעם לפגם, ומשום כך מיד נהג להסתיר עומק שקיעותו המופלגת, ורק הקרובים ממש שמו ליבם לכך שכל כולו בשרעפי ראשונים ואחרונים, בבלי וירושלמי וסוגיות העיון שלמדו בישיבה בכל זמן.

תורה היא וללמוד אני צריך, והעזתי פני ושאלתי את רבינו ראש הישיבה מדוע, כפי הידוע לכולם, היה נוהג בעת שמחות לשבת עם גמרא פתוחה וללמוד, ובתקופות אחרות היה כותב חידושי תורה בשמחות. מדוע לא חש לאותה טענה של הסתרה. והשיב לי שיש עמו ב' טעמים הגוברים על הצורך בהסתרת דרכי התמדתו. הטעם הראשון הוא משום שבשמחות יש יותר הפרעות וקשה להתרכז במחשבה לבד, ומשום כך עדיף לבזות עצמו על דברי תורה, ובלבד שתהיה לו אפשרות להביא עצמו ליותר שקיעות, למרות כל הרעש וההפרעות סביב. הטעם השני הוא, שכאשר יושב עם גמרא פתוחה למעשה אנשים פחות ניגשים, משום שחוששים להפריע, ויוצא הפסדו שעושה בדרך שיש חיסרון בהסתרה בשכרו שלמעשה יכול ללמוד יותר.

"במשך חמש שנים תמימות זכיתי להסתופף תחת הדרת גלימתו הטהורה", בא בדברים הרה"ג רבי אליהו ויינר שליט"א. "זכיתי שקירבנו קרבה גדולה והשפיע מלוא הכלי שמן זית זך טהור, והאציל מהוד תורתו הקדושה על תלמידיו. היה קובע שנלמד בכל יום סדר ג' ומסיימים לתוך הלילה, ומעשה שתיים בערך לפנות בוקר הייתי מנצל את הרגע שהיה הראש ישיבה מנמנם לרגע ומנסה לחמוק ולעלות על יצועי. אולם הראש ישיבה היה מתעורר מיד וממשיך בדיוק מאותה מילה שהפסיק, ולא מבין מדוע אני רוצה ללכת לישון. כשהייתי 'מצליח' לחמוק, היה מעיר לי בבוקר בחיוך ואומר 'פתאום נעלמת', שהיה שקוע כולו בסוגיה גם כאשר נפלו עיניו ותפסתו תנומה.

היו לראש ישיבה זצוק"ל כוחות הנפש אדירים ששלטו על הגוף לחלוטין, הוא היה שקוע בגבורה עילאית לילות שלמים בלימוד, ולאחר מכן ממשיך ללמוד את הסוגיות של הבוקר בעיון נורא. אם הייתה העייפות קשה על הראש ישיבה, היה קם ומהלך בבית המדרש הלון ושוב כדי להתעורר, ופעמים שהיה מתחיל לאסוף ספרים ולסדרם כדי להעיר עצמו. פעם אחת ראייתו יוצא ומניח ראשו תחת תחת הברז הפתוח ושוטף את כל ראשו, כדי להתעורר ולא ליפול לשינה, אלא להמשיך בעמל התורה ביגיעה מופלאה.

כרצונו וכשאפת ליבו. מבחינת רבינו, "למלא מצברים" בבין הזמנים זה ללמוד בשקט מהבוקר עד הלילה בדירה שהציבור אינו יודע עליה.

אתה רוצה שנתאר את הלימוד עם ראש ישיבה זצוק"ל? מתפלא אחד מהתלמידים האחרונים שזכו ולמדו עם רבינו ראש הישיבה בחברותא בלילות. זה לא היה לילה אחד שלמדנו בו כיום ממש, זה היה כל ערב מחדש, כל ערב. מתחילים בשמונה בערב ומסיימים כשנפלים ונרדמים. זה יכול להיות שתיים בלילה, שלוש, והיו לילות שהשינה נפלה גם בחמש בבוקר. סדר הלימוד היה "לעבור על הש"ס", סדרי מועד וקדשים שלא לומדים במחזור הישיבתי, והרי גם את המסכתות הללו חייבים ללמוד. הלימוד הזה לא פסק בשום מצב, וגם אם היה נצרך לצאת בשעות ערב לחתונה וכדומה, הייתי מתלווה אליו, והיה לומד ומדבר בלימוד כל הנסיעה ממש כאילו אין טרדות הדרך, כאילו זה קל. בחתונה עצמה גם המשיך את הלימוד, כאילו אין כלום סביב.

בספר בניין עולם אשר ראה אור בהעלמת שם המלקט, אולם זכה להסכמה נלהבת ממרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצוק"ל, מביא שתי עובדות מהמציאות שהייתה נהוגה בישיבת קלם, אשר לכאורה

שח אחד מן התלמידים שליט"א: "היה זה כמה ימים קודם חג השבועות בסדר שלישי בשיבה, הייתה חתונה של קרובים לרבינו מרן רה"י זצוק"ל, ורבינו הכ"מ ידע שגם אני צריך ללכת לשם. החתונה התקיימה במלון המרכז (מרחק של כרבע שעה הליכה מהישיבה), ורבינו עסק בלימוד הסוגיא, הוא יצא באמצע מחוץ לביהמ"ד ואמר לי: יש חתונה היום, צריך ללכת אבל... וחוזר ללימודו. לאחר רבע שעה שוב קם ואומר: יש לי חתונה וחייבים ללכת, האלמנה (אם הכלה) באה כמה פעמים להזמין בטרחה, אבל מה אעשה, כאב רבינו בענוותנותו הנוראה, לא למדתי היום כלום, כל היום היו אנשים, מה אעשה? ושוב חזר ללימודו אחר כרבע שעה שוב אמר לי: מה אעשה, צריך ללכת, אבל... וממש היה שרוי בצער רב, עד שלבסוף הראש ישיבה החליט כי אין ברירה, צריך ללכת. וכך הלכנו רגלית כל הדרך עד מלון המרכז, וכל הדרך הראש ישיבה זצ"ל חוזר בינו ובינו על הסוגיות "חרדל" ו"דבורים", בעל המאור ורמב"ן, ר' יוסי ורבנן על הניזק להרחיק, על המזיק להרחיק ושוב חרדל ודבורים, ורבינו רה"י מדבר אלי וכאילו דן איתי כך כל הדרך עד שהגענו לאולם, שם הוא ישב כמה דקות ושימח חתן וכלה ואלמנה, כך היה כל הדרך חוזר אל הבית מדרש. הכל כמילתא דפשיטא ובלא לעשות עניין כלל, באהבה נוראה ודבקות בתורה שאי אפשר לתאר.

בזמן אחר יצא שהתלוויתי לרבינו ראש הישיבה זצוק"ל, שהיה צריך ללכת לשמחה מסוימת. היה זה באחת מהשעות הסוערות מאוד מבחינה ציבורית, ומה היו דבריו בכל הדרך? רק פותח טפח, טומאה רצוצה, סוף טומאה לצאת, רמב"ם, גאון... ותמיד זהו כל שיגור ושיחו. העולם כולו נרעש, ורבינו ראש הישיבה שקוע בטהרות. כל אחד היה רואה, מסיים ואומר אותו תלמיד לרבינו רה"י זצוק"ל, "כי יכולים היו להיכנס בזמנים הכי סבוכים כשכל כלל ישראל על כף המאזניים, עולמות רועשים, ובכל העולם מציינים: ר' שמואל אומר כך ור' שמואל אומר לעשות כך, אך כשבאים לרבינו עצמו הוא מצוי כולו עמוק עמוק בעומקא של הלכה ועיון הסוגיות בזרעים או בבא מציעא..."

כך גם הפליא במעשה הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א, שנוהג לשוב ולספר על עוד שעה אחת, בה עמד והשתומם נוכח גדלותו הפלאית של רבינו ראש הישיבה זצוק"ל ודבקותו בלימוד התורה הקדושה. היה זה לפני שנים כאשר עמדה לפתחו הכרעה חמורה ברגעים גורליים הנוגעים לענייני ציבור חמורים, ורבינו זי"ע המתין למומחה גדול בתחומו ויר"ש, לשמוע דעתו המקצועית לגבי ההתנהלות המתאימה באותה פרשה חמורה, והיאך לכלכל את הצעדים הבאים. אותו מומחה, שהיה מנאמני רבינו ראש הישיבה זצוק"ל, התקשר ואמר שנתקל באונס גמור, ונאלץ לאחר לפגישה בארבעים דקות. מספר הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א שיבלח"א, איך עמד בהשתוממות ופלא כיצד רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לא הקדיש אפילו רגע להתעסקות מיותרת באותה פרשה ציבורית מסעירה, אלא מיד החל במשא ומתן בעומק עיון הסוגיות בחריפות והפלגה, כשוחה בים מים חיים ממש, ולא ניכר עליו כלל לרגע כמימריה שהיה טרוד כל כך באותו עניין ציבורי, אלא היה שקוע כל כולו בהוויות הסוגיות. עד אשר הגיע אותו מומחה, ומרן זי"ע נפנה מתוך הכרח לעסוק באותו עניין. אולם עד לאותו רגע ממש למרות הטרדה הגדולה, לא הקדיש רבינו ראש הישיבה זצוק"ל זמן להתעסקות מיותרת, אלא פנה ליבו ומחשבתו לעסוק בדברי תורה בעמקות.

מעידה הרבנית וולס תחי', שהיה רבינו מרן ראש הישיבה מגיע אל ביתה בימי הבחירות הסוערים שהיו הכל שוחרים לפתחו, וכל רגע וכל יום היו הכרעות גורליות. הוא היה מסתגר בחדר למשך שש שעות רצופות, ואפילו כוס מים לא שתה, רק למד בשקידה עצומה ונוראה יום אחר יום אחר יום. לא עזרו כל הלחצים מבחוץ באותן שעות, הוא היה נותר ספון בחדרו ביגיעת התורה ללא הפרעות כלל. וכן מעידה, שבימי הקיץ מיד אחר הבדלה בשיבה, כידוע היה שיעור משניות, ולאחר מכן סדרי הלימוד הנוספים, וסמוך לחצות הלילה היה נוסע ואוכל בביתה סעודת מלווה מלכה. העידה הרבנית וולס תחי', כי בשנה האחרונה היה מבקש גמרא מיד כשסיים מלווה מלכה, ושוב היה יושב בלי שום הפרעות, ולא היה זו ממקומו ארבע שעות בכל מוצאי שבת.

כך היה גם בבין הזמנים אחד, כפי שמספר תלמידו, כששמע שאצל אחד האברכים המתגורר בשערי חסד מצויה השמחה ועבר להתגורר בבית השווער לתקופה, קראו וביקש ממנו רשות לקחת מפתח וללמוד אצלו. וכך היה, לקח עימו החברותא ולמד איתו ימים שלמים רצופים, והיו יוצאים רק לתפילות, ובלילה היה שולחו במונית לביתו. כל המבקרים ואלו הרוצים להיכנס קמיה ראש הישיבה נדחו, מפני שלא ידעו היכן הוא מצוי. ככל הנראה הרגיש שבבין הזמנים הינו חייב לעצמו מעט "חופש" ללמוד

מוסף זכרון
הפליס

אין קשר ביניהן, אבל למתבונן ומבין דרכי העמל והשקיעות ויקרת כל רגע ורגע בעמל התורה ביגיעה כפי הנהגת רבינו ראש הישיבה זצוק"ל, הרי הדברים פשוטים ונהירים דהא בהא תליא. העובדה הראשונה שמביא המחבר, שהיה ככל הנראה הוא עצמו יוצא כור היתוך הזהב של היכלא דקלם, היא כפי שכותב: "ובישיבת קלם היו סדרי לימוד שארכו חמש דקות כל סדר, בזמנים אלו: א. במוצאי שבת של זמן קיץ אחר הבדלה, לימוד גפ"ת במשך חמש דקות (בגלל השעה המאוחרת לא הייתה אפשרות לקבוע סדר לימוד ארוך). ב. בכל שבתות השנה לפני תפילת מוסף לימוד מוסר במשך חמש דקות". עד כאן עניין אחד המאיר את הנקודה של יקרת כל רגע ורגע. אולם יתרה מכך, מביא בהמשך דבריו: "וידועה העובדה: שקבוצת אצילים באה לבקר את ישיבת קלם, והגיעו לפתח הישיבה בקול המולה ורעש גדול של שקשוק מרכבותיהם ונחרת הסוסים, ואף אחד מהתלמידים לא הסב את ראשו להסתכל לסיבת הרעש ולא הפנה את מבטו לצד האורחים".

בהורמנא דקלם הדעת שולטת שלטון ללא מיצרים על הלב, על העיניים ועל המחשבה. המשמעת העצמית מגיעה עד עומק הנפש. זו הייתה הנהגה הפשוטה, אולם משנסגרו וננעלו שערי בית המדרש הגדול דקלם, נותרה אותה הנהגה נוראה של שלטון הדעת וניצול הזמן בכל פעימת לב ובכל תקתוק חוגו של שעון וכל רגע שחולף - אותה הנהגה נשגבה של שלטון הבחירה בחיים ובתורה בכל שנייה ושנייה ובכל מבט ובכל תנועה, אותה הנהגת שלטון הדעת של קלם, המסוגלת להתנתק מקול המולה ומצחלות בכל מצב ובכל שעה, אותה הנהגה הייתה מיוחמת ובודדה בעולם ולא מצאה מנוחה ומקום, עד שהגיע רבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה ונטלה לאותה תפיסה ומשמעת עצמית עד אין חקר, והפכה לשגרת חייו הקדושים. כך יצא שאותו סיפור על האצילים שהגיעו לחזות בפלא של קלם, ולא זכו אפילו לא למבט חטוף או הצצה מאותם מחזיקי עולם הדבוקים לגמרא בקלם, חזר ונשנה בכל יום ובכל עת כאשר חזו כולם, והיה מחזה נפוץ שהפך זה מכבר לאות ולסמל, לראות את רבינו יושב עם גמרא פתוחה במזרח של שמחה בה השתתף, שקוע בכל ישותו בגמרא, וכל צהלות ומצחלות וענייני השמחה שסביב לא מגיעות ולא נוגעות לקצה הדף גמרא.

רבינו מרן רה"י האריך לעורר על ענין השמחה בלימוד התורה, והידיעה ש"אשרינו מה טוב חלקינו" וכי האושר הגדול ביותר הוא, שזכינו להסתופף בחצרות בית ד',

רגיל היה רבינו ראש הישיבה זצוק"ל לחזור על דברי רבינו הגר"א ז"ל, ש"השמח בחלקו" קאי גם על לימוד התורה, שיהיה שמח בחלקו, אבל לא "שבע" בחלקו, כי "אוהב כסף לא ישבע כסף". והדגיש רבינו זצוק"ל, כי דרך זו חשובה במיוחד בימי הנעורים, ימי השחרות, ימים של "כחיצים ביד גיבור" שבהם ד"ת נבלעים בדמו, זהו הזמן של השאיפות, זמן שלאדם יש כוח לשאוף ולרצות, ויש לו הכוח ל"ויגבה ליבו בדרכי ד'", שזהו חלק גדול בהשגת התורה. ועבודתנו היא לא רק לחיות ולעשות את זה בשמחה, ובאהבה; תורה, תפילה ועבודת ד' בשמחה כל הימים.

הרה"ג רבי אלימלך פובידלו שליט"א, מחשובי תלמידי מרן ראש הישיבה, נזכר בכאב בדמות דיוקנו של רבינו זצוק"ל שעה שהיה מגיע אל בית המדרש הגר"א ולן בעומקא של הלכה כפשוטו. קשה לספר עובדא אחת או יותר ולהצביע על מעשה אחד שהיה יותר בולט, הרי ההנהגות האלו היו תורת חיים ממש, וכל חיי חיותו של רבינו מרן ראש הישיבה

זמן מתן תורתנו במחיצת רבינו זיע"א

ללמוד עם תלמיד סוגיה חמורה, ובכל השנים כתב רבינו זצוק"ל מכתב לבני הישיבה על קדושת לילה זה, שלא ידברו דברים בטלים. אחר התפילה והקידוש בשחרית רבינו ראש הישיבה היה חוזר ולומד עוד שעות רבות, בחשקה עצומה.

"זכורני", הוסיף וסיפר אחד מן התלמידים, "כי שנה אחת באחד מימי הספירה סיפר בחור שהיה מקורב למרן רה"י זצוק"ל, לאביו מרן הגרש"ז זצוק"ל, כי מאחרי הפסח לא עלה רה"י על מיטה, ורק עסק בתורה"ק וישן במקומו בשעת ההכרח, התבטא מרן הגרש"ז זצוק"ל בחיך: 'מדוע עושה כך? נו, טוב, אני כבר פטור ממצוות חינוך...' "

מרגלא היה בפומיה דרבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לשון ה'מעשה רב' על הגר"א, שהתחיל מיד אחר הפסח עד שבועות ללמוד בפרישות גדולה כהכנה לקבלת התורה. ואף שאין לנו שום ציור על עמלו של רבינו הגר"א ז"ל, מכל מקום רואים שתמיד שייך תוספת וחיזוק.

מתאר אחד מהתלמידים הרה"ג שליט"א: "אין לתאר את ההתעוררות מהמציאות בישיבה לקראת ימי מתן תורה שראינו בחוש את רבינו זצוק"ל, ויגיעת התורה העצומה בימי הספירה. לאחר מכן ביום חג השבועות, איך היה יושב ולומד בלהב אש קודש, כאשר בליל חג השבועות חוץ מאמירת התיקון ולימוד גמרא, השתדל וטרח

בתחילת בין הזמנים דניסן, קרא לתלמידו חביבו הרה"ג רבי שמואל פרוש שליט"א ואמר לו שילמד עימו חברותא בבין הזמנים. נו, ומה לומדים? בוא נלמד מגדל וכוורת, אומר הראש הישיבה זצוק"ל. והיה יושב התלמיד קמי רבו בהשתוממות נוראה - שהיה רבינו ראש הישיבה פותח ומתחיל ללמוד את המשנה כאילו זו הפעם הראשונה שרואה אותה, ואחר כך המפרשים כולם ודיוקי הלשונות בראשונים ובאחרונים וכל הסוגיה בעומק העיון. כאילו מעולם לא כתב על הפרקים האלו את חיבורו הגדול. ביום שלאחר מכן שאלו תלמידו הרב פרוש מה נלמד היום, והשיב שוב: מגדל וכוורת. כך היה יום אחר יום, יושב היה רבינו ראש הישיבה זצוק"ל ולומד את הסוגיה מחדש מתחילה ממש כתינוק שנולד. כל המשנה, כל הראשונים, הכל בדקדוק רב ומופלא כביכול זו הפעם הראשונה שרואה את המשניות.

יש כאן פליאה על גבי פליאה, שהרי סיפרה הרבנית וולס, שעוד בחיי חיותה אמרה לה הרבנית א"ח של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, הרבנית רחל ע"ה - מה יהיה עם הכתבים על אהלות, מה יהיה עם כל מה שכתב כבר. כלומר, כאשר התחיל לעשות עבור רעייתו, ואנו חשבנו לתומנו שנטל על עצמו לחדש לימודו פעם ראשונה מסכתא אהלות, מתברר שכבר שנים קודם לכן היה בידו חיבור שחיבר, כפי שהעידה הרבנית ע"ה בדיוק על אותה מסכתא. ובכל זאת כל יום ויום היו כחדשים.

למעשה, כן היה באופן דומה ומבהיל גם לאחר פטירת אביו מרן הגאון רבי שלמה זלמן זצוק"ל, שקיבל על עצמו ללמוד פרק כירה, ומן הסתם היה זה בשל המעשה אותו סיפר על אביו זצוק"ל, שהסתגר בחדרו למשך כמה שבועות כדי ללמוד "כירה", ומסתמא הרגיש רבינו שזה מחייב אותו והתחיל מיד "כירה" וסוגיות חמורות של שהיה והטמנה. בחלק מאותם זמנים היה יושב עם תלמידו הגר"א וינר וחוזר עימו שוב ושוב על אותה הסוגיה, והכל מראשיתה ממש גפ"ת ושאר מפרשים. העיד פעם הרה"ג רבי אליהו וינר, שאיתו לבד למד פרק כירה לכל הפחות מאה פעמים, וכל פעם מתחילה ממש עם היסודות הפשוטים כולם, כקטן שנולד.

העיד וסיפר אחד מגדולי התלמידים שליט"א: "כשלמדו בישיבה סוגיית גוף ופירות, פירות דקל ודקל לפרותיו מה שרבינו הקצות עומד על משנת מהר"ם אלשיך ז"ל, פנה רבינו לתלמידים בסערת הלימוד ואמר: חושבים אתם שהמהר"ם אלשיך עסק בחיבוריו על התורה והאגדה? והקריא לנו מה שכתב האלשיך הקדוש בהקדמתו, שכל השבוע ישיה ימים הוא סגור בבית המדרש עם תלמידים, ועסוקים בהיות דאביי ורבא, ומודה לזוגתו שמוכנה שכל השבוע יעסוק עם התלמידים, ורק לקראת שבת שהיה צריך לומר דרשה כתב את דרשות האלשיך הקדוש".

ומה נפלאו דבריו של רבינו רה"י זצוק"ל שנוהג היה לספר על מרן הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל, שהיה מתלונן איך פעם היה כל אחד עושה 'שטייגען', וממשיך עוד ועוד עד יום מותו. והוסיף רבינו רה"י זצוק"ל: "והנה היום אנו רואים שכל אלה שהגיעו לאיזה דרגה, הגיעו לאיזה השגה, וכבר עוצרים, ולכל היותר שומרים על מה שהשיגו. די להם במה שהשיגו!"

סיפר רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל: "גדולי ישראל, תמיד, עד יומם האחרון, רצו עוד גישמאק ועוד הבנה... אבי מורי זצ"ל היה בביקור אצל רבי איסר זלמן מלצר, והיה אז הגרא"ז בן למעלה משבעים שנה, ואמר לאבי שהוא לומד כעת זבחים, כי הוא מרגיש שחסר לו קצת בשטייגען! וכך היה אצל כל הגדולים, תמיד עם כל הכוחות". מוסיף תלמיד רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל ומתאר: "מי לא יזכור שבאותו שבוע שנפלה הרבנית ע"ה רבינו היה איתה בחדרה בבית החולים איכילוב כל השבוע, והג"ר ד. ר. שליט"א, בשובו מביקור אצל רבינו בבית החולים, אמר: רואים את רבינו יושב בתוך החדר באיכילוב עם דפים וספרים וכותב 'קונטרס ברירה' בסוגיות העמוקות של ברירה, אשרי עין ראתה זאת".

ומעין הדברים מוסיף ומספר אחד מן התלמידים שליט"א: "זכורני בהלוויה של הרב שבתי פונקל ז"ל שהייתה בצום גדליה, וחיכו להלוויה ברח' רלב"ח בגאולה ליד ביהמ"ד דגור. כשראה רבינו שיש זמן עד שתתחיל ההלוויה שהגיעה מב"ב, נכנס לביהמ"ד גור כאחד הלומדים עם חברותא, ושעה ארוכה למד כהרגלו עד שיצאה ההלוויה. זו הייתה כל דרכו של רבינו בכל אופן ובכל מקום בהתמדה מופלגת ובהצנע לכת והסתור דרכיו, בלא לעשות עניין מעצמו ומלימודו. ידוע, שכשהיה מגיע לציון הקדוש דרשב"י במירון היה יושב בתוך המערה עם חברותא עם גמרא גדולה, ואף שמסתובבים מסביב כל סוגי האנשים, הוא יושב עם חברותא בצד ועוסק שעות ארוכות בעמל התורה כאילו הוא כעת בשערי חסד בבית הכנסת הגר"א".

זצוק"ל היו כמקשה אחת לד' ולתורתו בלבד.

בכל אופן נציין הרגש אחד לכל הפחות. כידוע, אחר פטירת הרבנית מרת רחל ע"ה לקח ראש הישיבה ע"ע ללמוד בעומק ובעיון מסכתא אהלות. בסיום אותה שנה אף הוציא את ה"דרכי שמואל" על אהלות, כידוע. את היגיעה המופלגת והנוראה במסכתא הזאת אין לשער ואין לתאר. בכל לילה אחר סדרי הלימוד בישיבה וכן בין הסדרים היה שקוע כל כולו בסוגיות הקשות והחמורות של פרק מגדל וכוורת. וכמה וכמה קניינים חידש ביגיעה עצומה באותם פרקים ובסוגיות האלו לאחר ימים ולילות וחודשים שעמל ויגע בסוגיות. אני זוכר, שבליל ראש השנה מיד אחרי מעריב התיישב עם אהלות ועמל שעות ארוכות בעמקות. כל אותה שנה היה עמל על אותם פרקים ואתן סוגיות חמורות עד שכתב את הפרקים בחדושו, ואף לאחר שכתב תיקן ומחק וכתב מחדש אינספור פעמים, והכל ביגיעה מחודשת. לאחר שנה בסמוך ליום היארצייט לרבנית ע"ה, זכה והוציא את חיבורו "דרכי שמואל", שהיה לסולת זכה ומזוככת מחידושי תורתו על פרקי אהלות.

וכאן בעצם מתחיל הסיפור האמיתי להראות גדלותו. באותה שנה מיד

מוסף זכרון
הפליס

אדם כי ימות באהל

אחד מגאוני התורה שבירושלים היה הגאון הנודע רבי משה יהושע לנדא בן ר' לוי יצחק זצ"ל (כ"א טבת תרפ"א - ה' אדר תש"מ), מגדולי תלמידי החזון איש, בעמח"ס ישועת משה, שהיה גר ברחוב השל"ה בשכונת שערי חסד בירושלים, בבניין הצמוד לביהמ"ד הגר"א, ואל מול בימ"ד קטן נוסף שבשכונה. מלבד גדולתו התורנית, נודע רבי משה יהושע בקולמוסו הטהור, הצח והזך, בו העלה מרגשות ליבו, לב הארי, ביצירות שונות לדורות.

אחת מהן הייתה הפואמה הבאה, שנכתבה - על פי המקובל - לאחר שבבית המדרש הקטן שלמול ביתו ישב מרן ראש הישיבה זצוק"ל, אז בחור צעיר, בשקידה עצומה, יומם ולילה, ועסק בתורה. רבי משה יהושע, שהתפעם מן המחזה של ההתמדה העצומה, כתב אז את השורות הבאות, שפורסמו לימים לילדי ישראל, להגביר חשקם לאהבת לימוד התורה.

עמלה של תורה

הוא יחוש מתקו של תרוץ... רק אשר התלבט
ימים מספר על מאמר סתום או הלכה תמוהה,
התנסה בעשרה נסיונות של ישובים דחוקים,
פלפל פלפולים של הכל, וקשיה בעינה עומדת,
רק הוא יחוש אותה חדרה עלאית,
תציף את כל בתי הנפש, תשקה
מייך-האשר הנצחי, יינה של תורת אמת
עת תבריק שלא במתכונ סברה ישרה, זכה, ברה
(אי מזה לפתע באה? מי זה העירה פתאם?)
תישר הדורות הסגיה, תבהיר צפונותיה המפלאות,
בה יפלט לבטח דרכו, במבוך נפתוליה הטמירים.
ואם כי לשד מח ועצמות ימצו ממנו הסוגיות
ואם כי ברב עמל וטרח יגיע עד חקרן -
מה כדאים אלה הקרבנות, קרבנות ללא-אשמה,
כהן גדול תמיד להיות, משמש לפני ולפנים.
מה נעים זה הטרח, זה העמל הכרוך,
חז"ל עליו הזהירו ב"סנהדרין": "אדם לעמל ילד -
לא לעמלה של מלאכה, לא לעמלה של שיחה,
אלא לעמלה של תורה..."

י. ל. לנדא

...ושמואל פוזם לאטו נגון גמרא ידוע,
יפה לפזמו תוך עיון בסגיה תמורה,
עת נתון המוח בסבך של קשיות ופרוקים,
כלו מרכז למצא בתעלומה את נקדת המוצא.
יפה לפזמו בלילה בשעה מאחרת,
קשוב להמית הרוח המתדפק עצוב בחלון
בית-מדרש מואר, לשלב בקצב הנגינה
משניות, בריתות ותוספתות, מימרות תנאים ואמוראים,
פלגותות, קשיות ואכעיות, הויות דאבי ורבא,
לצלול במעמקי דבריהם, ולהתבשם בטללים רוחניים,
סברות הוה-אמינה ומסקנה, דעת מקשן ותרחין
מבררים הלכה לאמתה, דין ממצים עד תמו.
וכמה יוארו העינים עם כל חדוש נוסף,
עם כל טפה חדשה, מוקרת ממעין הדעת,
עם כל אגל רענן, חנון מטל השמים.
כמה ירחב הלב, כמה יגיל ויעלוז!
זר לא יבין לשמחה מה זה עשה,
זר לא יבין מה פשר נהרה זאת
תמיד נסוכה על פני בני-ישיבה חורים,
מה הגצים המהבהבים באישוני עיניהם השקועות?
רק אשר חש תריפותה של קשיה,

יערוך במיטור לקחי, תזל בטל אמרתי

מאחורי העולם המופלא שנגלה בשיחות המוסר הנוקבות והיורדות עד לשיתן,
של רבינו הגדול זכר צדיק וקדוש לברכה

של דרכי המוסר, של לימוד מעשי לדרך העלייה. העלאת הדברים על הכתב חושפת רק טפח זעיר מה"קול גדול ולא יסף" שהיו בשיחותיו של רבינו. אהה, איה הלשון הממהרת להגות באמרי שפר.

מעיינותיו של רבינו הגדול הם כמים שאין להם סוף. לאורך השנים נשתמרו מאות הקלטות ורבות דפים של תלמידים, בהם ממה שזכיתי לכתוב בשעת השמיעה, וממה שכתבו גדולים וטובים לאורך כל השנים, למעלה משלושים שנה. אוצר אדיר של הארות לנפש ולנשמה, גילויים נפלאים של רוממות הדעת שנצטברו עוד ועוד.

ההכרה שהטמיעה בי את הפחד והמורא, כמו גם הרצון לעסוק בדברים הגבוהים והעמוקים, הייתה במשך שנים כאשר כבר הוחל בכתיבת השיחות ועריכתן לעצמי. באותה עת הדבר לא היה ידוע לאיש, והלב מהסס ומתחבט איך וכיצד להציג את הדברים קמיה רבינו הגדול ז"ע ולבקשו על כך.

באחד הימים, כששהיתי בביתו בשל ענין אחר, הוא פנה לפתע והחל מדבר על השיחות ושאלני רצוי לכתבם... הייתי כאיש נדהם. הפליאה הייתה עצומה, היאך "חכם עדיף מנביא" ובחכמה עליונה למעלה מבינת אנוש הרגיש והבין שיש מחשבה שכזו. או אז, בנעימות ובהארת פנים כדרכו, בהביר והסביר, כיצד כדאי שתהיה צורת הכתיבה ואופן מסירת תוכן הדברים. מחד, להעביר בשפה ברורה ובהירה את עומק הדברים מחד, ומאידך, לשמר את ה"קול חוצב להבות אש" שישמע מבין השיטין.

עומקן של השיחות, בנוסף לעובדה שכל אחד ואחד נטל מתוכן את השייך לחלקו ולנשמתו, גילו רבדי רבדים של עמקות והיקף. המוני שיחות הוקלטו, וכפל כפליים מהן נכתבו. העריכה נעשתה בליווי ובהכוונה צמודה של רבינו הגדול, אשר בתוך שלל מעלותיו העצומות, ניחן בכישרון כתיבה עמוקה ועשירה כאחד מן הקדמונים באופן מבהיל [ועוד יסופר בזה לדור ואכמ"ל]. הוא היה מעורר ומדברך את מלאכת הכתיבה והעריכה באהבה רבה ואהבת עולם.

לאחר זמן הושלמו השיחות לכלל ספר, וכשנתן רבינו הגדול את ההורמנא והרשות להוצאת הספר הראשון - על עבודת אלול, הוא צירף את מכתבו המרגש בו הוא כותב בענותותו הנוראה: "ובאשר הדברים עצמם דברי א"ח נאמנים ונחמדים אמרתי גם אני אל תמנע טוב מבעליו, וכאשר העידו לי חברי היקרים שיחיו, שיש להם התעוררות גדולה בכל עת וזמן אשר הדברים הללו לנגד עיניהם..."

רבינו זיע"א מסיים בהסכמתו לספר הראשון: "ויתן ד' ית"ש והדברים ישפיעו עלי שפע קודש להתעורר משנתנו ולשוב אל ית"ש, לעבודתו ליראתו באמת ובתמים..."

במעמד הנורא של כתיבת ההסכמה, קבע אז רבינו ראש הישיבה את שם הספר, "אהל רחל", על שם הרבנית ע"ה, והוא עבר ותיקן את הניסוח המדויק של מצבת הזיכרון לע"ה הרבנית ע"ה. התוספת "דרכי מוסר

דברי הנביא "אשר אמרנו בצילו נחיה, אוי נא לנו כי חטאנו" ניכרו על ריסי עיניהם של אלפים, שטופי דמע וקרועי בגדים, שהילכו שפופים אחר מיטת רבינו הגדול אשר היה לנו לעיניים.

הקולמוס רוטט והיד ממאנת מלכתוב את המילים "רבינו הגדול זצוק"ל", רבינו שהיה לנו כאב ממש, מגדל, מלווה, תומך, מסייע, מרומם, תובע ומנחם.

בחללן של מאות עצרות המספד שנשאו גדולי התורה ותלמידים, נתברר שוב ושוב שלא ניתן להקיף את דמותו הענקית של רבינו הגדול, בכל עמודי עולם: תורה, עבודה גמילות חסדים, ובכל סולם המעלות של רבי פנחס בן יאיר, עד תכליתן ממש.

בתוך כל המכלול, מאירות באור יקרות השעות הרבות בהן עסק והדריך בדרכי העבודה ויראת ד' והנחילן מורשה לדור.

חלק קטן מן האוצרות העצומים שנגלו לפני כל מי שזכה להתחמם ולו מעט לאורו של רבינו, היו שיחותיו מרוממות הלב והנפש, בהן הטעים ופרס מעט מן ההשגות הנוראות בפסגות שבהן היה שרוי; שיחות שדרשו ותבעו תביעה נוקבת ומנקרת גידין עד למעשה למעשה ממש.

"ניתוח נפש פתוח", כך הגדיר פעם אחד מהשומעים, את השיחות - אלו שנמסרו בישיבה בימות החול. השיחות הנשגבות בשבת קודש - בליל שבת ובסעודה השלישית, וכן המשאות שנשא בהתאסף ראשי עם, היו כ"שיעורים כלליים" בדרכי העבודה, בהטמעת מושגים נשגבים, בדרך ללימוד כל מאמר חז"ל בעומק ובהיקף נורא, ובידידה לכוחות הנפש ונבכייה, אשר בזה היה רב גובריה וחיליה של רבינו ראש הישיבה הכ"מ.

"כל מילה מגיעה מחלק אחר בתורה", זוהי ההגדרה שהגדירו גדולי תורה מחשבה וקבלה את השיחות, אשר היו בנויות רבדים רבדים, מעשה חושב. למבינים את המוסר הפשוט, ולמבינים את עומק הדברים, והמילים "דברי אלוקים חיים" בנויות ובלולות מכל חלקי התורה כולה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, בנגלה ובנסתר.

אחד הדברים המפורסמים בשיחותיו הייתה העובדה שהן לא נמסרו כ"מערכה" מוכנה ומסודרת מראש, אלא דברים שנחצבו מליבו הטהור של רבינו, בסערת התעלותו האישית החבויה והנסתרת. וכך היו תקופות ממושכות בהן נאמרו שבוע אחר שבוע שיחות שלמות סביב אותו הנושא, שוב ושוב, כאשר השומעים מרגישים בחוש בהתרווממות העצומה שאפפה את הדברים הנשגבים. "במשך חודשים מאז שהגעתי לישיבה", מספר לי אחד התלמידים, "לא הבנתי את הדברים, רק העיניים היו דבוקות בפניו המאירות של רבינו זצוק"ל, וכאשר בחלוף השנים נפתחו בפניי מעיינות החכמה, או אז גיליתי את האוצרות העצומים שהיו גנוזים בשיחות".

הריבוי העצום של השיחות והמאמרים ושל דברי התורה שנאמרו בשבת קודש, ודברים שנשא במקומות רבים, הם אוצר אדיר של עבודת ד',

מוסף זכרון
הפולס

מתוך לוחות הדפוס הישנים, וכך נאמר גם לרבינו זצוק"ל. והנה בדרך אל הדפוס, כשנכנסתי לרבינו ראש הישיבה זצוק"ל להתברך על תחילת ההדפסה, כשהכול כבר מוכן ורק נותר לקבל את ברכתו, הוא אמר לפתע: "מסתמא ייכנסו כאן שיחות חדשות נוספות", ויהי לפלא, שהרי דובר במפורש על השימוש בלוחות הישנים. עניתי שכרגע מדובר על שימוש בלוחות הישנים ללא תוספות.

בשעות שלאחר מכן התרחש דבר פלא. לגודל המבוכה של המדפיסים, התברר שלוחות הדפוס פשוט נעלמו, המדפיס האשים את הכורך, והלה שלח אותי למחסן, וכך לאחר יום שלם של חיפושים ונסיעות מהכא להתם העליתי חרס ביד, עד שלא הייתה ברירה והיה צורך לייצר לוחות חדשים. ומשכך נתקיים רצונו הטהור של רבינו הקדוש במלואו, הספר הופיע ובו כעשרים שיחות חדשות...

אלו הן רק מעט שבמעט מן העובדות המופלאות שליוו כל צעד ושעל בהוצאת הספרים.

כשיצא הספר על חנוכה ופורים, קיבל רבינו זצוק"ל את הדפים לידו לפני תקופת בין הזמנים, ובמשך שעות רבות הוא חי ונשם את הדברים, העיר והאיר.

וכשיצא הספר, נכנסנו אל הקודש פנימה, כתמיד, יחד עם תלמידים ותיקים, שעסקו בתורת רבינו ועמלו להביא עומק דבריו ו'חיו' את ההבנות הדקות, כל אחד לפי כוחות נפשו. כשנכנסנו עם הספרים החדשים שהגיעו מבית הדפוס, צהבו פניו של ראש הישיבה זצוק"ל. היו אלו רגעים של נחת דקדושה, שלוו בברכה ותפילה שיהיו הדברים למשיבי נפש לכל הלומדים בהם.

פעמים רבות נקראתי לקיטונו לשמוע בחרדת קודש במחשבה עמוקה ובהתויה מפורטת את הדרך שנועדה להעביר את עומק הדברים, ולהטיף טל של תחיה לכלל ישראל.

מלבד הספרים שהודפסו, נכתבו במשך השנים מאות רבות של שיחות, הספרים ומשאות קודש, ומעט מזעיר מים השיחות העצום יצאו לאור בס"ד באלפי עותקים, בקבצים, חוברות וקונטרסים. הדבר חוזר על עצמו, כאשר בכל פעם, כל הדבר הקשה יביאון אליו. מחזות מופלאים נראו בביתו של

ועבודה ד"ר אף היא מכתב ידו ממש. מאחר והספר נדפס לע"נ הרבנית, הובא בכרך הראשון ההספד על הרבנית ע"ה, אשר הודפס לאחר פטירתה באלפי עותקים, נשלח לכל קצוות תבל, ועשה רושם גדול של התעוררות וחיזוק בקרב אלפים ורבבות מבקשי ד'.

התגובות לספר היו נלהבות. העושר הנדיר של עומק המחשבה ודרכי העבודה, השפיע על אלפים, מציבורים שונים, בארץ ובעולם, אשר נחשפו למושגים גבוהים, לתביעות נשגבות ולמוסר נוקב. וכך הפך הספר כבן לווייה לכל מבקש דרך ומסילה, אורח חיים למעלה למשכיל.

העיד באוזני אחד מגדולי המוסר והמחשבה בדורנו, שבכל נושא של עבודה לא זזה ידו מהספר, והוא לא היחיד.

התגובות הרבות של תלמידים ושל תלמידי חכמים ובעלי מחשבה ומוסר מכל העולם, הביאו בעקבותיהן את עריכתן של שיחות נוספות בענייני המועדים, פסח וסוכות. זכינו לשבת אצל רבינו ראש הישיבה במשך שעות ארוכות ולדון עמו בעניינן. זכינו ששיחות אחדות נכתבו בכתב ידו ממש, בהן חשף בזרוע עוזו עולמות גבוהים וטמירים לעילא ולעילא. בשנת תשס"ה הופיע החלק על המועדים, ובו שיחות נוספות על פסח ושבועות.

לאורך כל הדרך ההכרעות היו פלאיות ממש, וגילמו בחובן את רוח ד' שאפפה את כל הוראות רבינו הגדול זי"ע. כך היה, למשל, כאשר סיפרתי לראש הישיבה זצוק"ל שהספר על מועדים, ובו החלקים של פסח ושבועות, מעומד ומוכן לדפוס. ביום כ"ה באדר תשס"ה הספר הובא להסכמה אצל רבינו ראש הישיבה. ואז, במעמד הכתיבה, הוא אמר לפתע: "מסתמא יהיה כאן גם על סוכות"... משפט בלתי מובן לכאורה, כאשר היה ברור שסוכות לא שייך לכרך זה, וכפי שאכן חזרתי ואמרתי באוזניו. והנה באורח פלא, כמה שעות לאחר מכן, התברר שישנה מערכה שלימה של שיחות מוכנות, שנכתבו והוגהו על ידי רבינו ראש הישיבה בעצמו, ושולבו באותו הלילה בספר...

ומעשה נוסף שמעיד על עוצם הסיוע ממרום שזכינו לו בכל צעד ושעל: היה זה בעת הוצאת מהדורה נוספת על חודש אלול, כאשר המחשבה הייתה להוציא במהירות את הספר באותה המתכונת ממש, כמעשהו בראשונה,

רבינו ראש הישיבה, כאשר הוא עצמו מגיה ועובר על הדברים, וכהרף עין, בסקירה אחת, שת לבו לכל פרט ופרט, כאשר לכל ביטוי ומשפט יש משמעות דקה, תוך שהוא מבהיר, מנהיר, מגיה ומלטש בקולמוסו הטהור, ובעיקר מדריך ומנווט, לדעת את הדרך, להכיר את המלאכה הנכונה.

פעמים הייתה הרגשה של "רוח ד' מדברת מתוך גרונו", כאשר היינו עומדים נכחו כנפעמים ולא מאמינים לתפיסה כמראה הבזק, ולעומק של כל הערה, אשר כל אחת היא 'שיעור' בפני עצמו, ללמוד את הדרך הנכונה להעלות את הדברים על הכתב. לעיתים, בשעת ליל או בוקר, היה תלמידו הגדול העומד על ימינו, לא ימish מתוך האוהל, הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א, מתקשר, ומבקש לציין עוד פרט שאמר והאיר רבינו, או מבקש בשמו להגיע, לזכות לעוד שעות של אור גדול.

לא אוכל למנות, כי רבות הן, אותן הפעמים בהן זכיתי למחזה מופלא, לעמוד אל מול רבינו הגדול, ולראות איך במוחו הכביר, תופס את מכלול הדברים כהרף עין, מעיר ומשנה, ובעיקר מנחה ומנווט, איך תיעשה המלאכה. בעינו הטובה מדרבן ומרומם מחד, דורש ותובע מאידך.

אין ספור מקרים, העט לא תכלה מלכתוב. רק אציין לדוגמה: באחד הקבצים שהיו בו שיחות רבות, הוחלט ברגע האחרון, מספר דקות לפני שהייתי בדרכי לרבינו, להכניס באמצע הספר שיחה קצרה, שלא הייתה ערוכה בשלימות המניחה את הדעת, אך הכוונה הייתה שאת ההשלמה נעשה אחרי שהיא תהיה בידו של רבינו הגדול.

שלושים שניות (!) עברו מאז שהגיע הקובץ לידו של רבינו, עד שהוא הוא הצביע על השיחה ההיא ושאל "מאי האי" ... כאשר מרוב תדהמה אמרתי: "זה עדיין לא מוכן, וגם אם כן נוריד את זה", ושלחתי יד לתלוש את הדפים. "לא, לא", עצר רבינו, "תשאיר, אבל לא כך..."

[במאמר המוסגר, יצוין כי היה זה דבר של קבע, מפליא כל רואה, שהעיד על רוח ד' שאפפה את רבינו, יחד עם חכמה בלתי נתפסת. כאשר הגיעו אליו מחברי ספרים, היה קולט כהרף עין ממש, באופן פלאי, את כל הנקודות שבספר, הן למעלה והן לחסרון, והיה מרומם ומעורר מחד, ומאידך מציב ציונים והערות כדי לשכלל ולשפר.

סיפר אחד מחשובי התלמידי חכמים שהוציא לאור לוח שנה, והלוח האחרון שהוציא השתנה במעט, והיה דק יותר במילימטר מהקודם, וכשהגישו לפני רבינו, עוד בטרם פתח אמר לו ראש הישיבה: "הרי זה דק יותר, מה שינית? תעשה כמו שהיה בעבר", והיה אותו ת"ח כאיש נדהם... אחד מתלמידיו שליט"א הוציא ספר של ליקוטי הלכות שהכיל כחמש מאות עמודים. הוא כמובן דקדק והגיה את תוכן הספר במשך חודשים ארוכים. והנה כאשר נכנס לרבינו, החל רבינו לעלעל בספר, ובתוך פחות מדקה הצביע לו על פסק שיש בו מכשול.

מעשים כאלו היו לרוב, כפי שיכול להעיד כל בעל מחבר שהביא את ספרו אל רבינו, וראה בעיניו כיצד רבינו זכה לרוח ד' נדירה, עם חכמתו העצומה, ותפס מיד כל מעלה או חסרון שיש בספר, וידע לשבח להאיר או להעיר כשנדרש.

קשה לתאר על הכתב את השעות הרבות בקיטונו של רבינו הגדול, שבהן נפלה בחלקנו הזכות למאור פנים ולרוממות הדעת. לעיתים היה זה בשעות מאוחרות מאוד, אחרי חצות ליל, ולעיתים בימי בין הזמנים. היראה החופפת את שולחנו הטהור של רבינו, מחרידה כל לב, והוא יושב ועובר על הדברים, ופניו משתנות לגווים מתחלפים. אמת מה נהדר היה המראה ומה נשגב החיזיון. ישבתי מוקדם מעוצמת החוויה, כי כשיחותיו הנוצרות כך גם הוא 'חי' בחיות עצומה את הדברים הגבוהים מעל גבוה. היו אלו רגעים שלא יישכחו מלב, תורה שלמה הם וללמוד הם צריכים.

באותן שעות ניתן היה להבין במקצת מה גנו וטומן בשיחות הנשגבות, אז פתח רבינו הגדול צוהר וחרך צר לאוצר הידע העצום וההבנה העמוקה, בדרכם של גדולי המוסר והיראה.

אז ניתן היה להיווכח קמעא בהיכרות העמוקה שלוותה בחיות מופלאה של הדרכים השונות, שהוא ככל עצמותו גילם את כולן ממש. הוא חי לעומק ממש את הדרכים והנתיבים השונים בעבודת ד'.

היו אלו שעות רצון נדירות, בהן העניק רבינו וחנן מתנת חנים מהאוצר הגדול של חכמת בעלי היראה, חכמי המוסר ועובדי ד' ותורתם, מעומק חכמת הנפש והחינוך, מתוך הידע העצום וההבנה המבהילה שהייתה לו בנבכי נפשו של כל אדם. העיד על כך כל מי שבא בדל"ת אמותיו וזכה לכרות אוזן, לשמוע וללמוד, לספוג מעט מטל התחיה אשר הטיף באהבה מכוחו הגדול.

גם במבט של ננס, ניתן היה לראות במוחש כיצד תופעה זו התבטאה לא רק בשיחות לגווניהן, אלא גם בהעמדת התלמידים. במשך עשרות בשנים העמיד רבינו הגדול אלפי תלמידים, בדרכי העבודה השונות, ובכל

אחד ואחד שתל רבינו בעומק נשמתו גרעין צמיחה וגדילה.

כאמור, שיחותיו מלאות וגדושות ביסודות נאמנים, מושרשים ובלולים במכלול הדרכים בעבודת ד', שבילים מופלאים ונסתרים, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כאשר תחזינה עיני כל מעיין צמא דעת מבקש עליה. בהזדמנויות שונות היו השיחות גבוה מעל גבוה, ומעשים רבים ונפלאים היו בזה. וזכורני באירוסיו של אחד מתלמידיו הגדולים הגאון רבי א.ו. שליט"א, שהיה בשבוע שקראו בו פרשת מטות, הייתה עת רצון בה ביאר רבינו הגדול את דברי הרמב"ן הנשגבים בפסוק ג'. הוא דיבר כשכולו להבת אש, ובסוף הדברים סיים ואמר: "ברור שבחור שבאירוסיו מדברים כאלה דברים אין צורך יותר להפליג בשבחו..." כאשר הבאתי לפניו את הדברים כתובים, צהבו פניו, אך אמר שעדין לא הגיעה השעה לכתוב לפרסמם ברבים.

דוגמה נוספת, כאשר בשמחת שבע ברכות של אחד מתלמידיו ששימשו בכל לב, הג"ר א. א. שליט"א, היה רבינו זיע"א בשמחה גדולה. ולכבוד שמחת החתן העזתי לחזור לפני הנוכחים - בליל של אנשים ממינים שונים - ביאור עמוק ששמעתי מרבינו זצוק"ל על דברי המהר"ל. לאחר מספר ימים קרא לי רבינו זצוק"ל ואמר בתוכחת אוהב, שיש להיזהר לדעת לפני מי מדברים וחוזרים על דברים מעין אלו...

כך למשל היה בסעודת הפורים באחת השנים, כשראש הישיבה זצוק"ל החל לשאת משאו במשתה היין, והפליג בעניין ה'דעת' וה'עד דלא ידע', מערכה נשגבה ומופלאה. לאחר מכן כשזכיתי להכניס לפניו את הדברים כתובים, שמח שמחה גדולה, אך ביקש מטעם הכמוס עמו שלעת עתה יישארו הדברים בכתובים ולא יפורסמו, עד שלימים הסכים שהדברים יתפרסמו בספר "אהל רחל" על ימי הפורים, ורבים ייהנו לאורם. ואין אלו המעשים אלא כטיפה מן הים ואכמ"ל.

לא אשכח את המילים ששח תלמיד חכם גדול בימים שעוד היה נער צעיר, כשעדיין לא היו ברשותו כלי המוח והנפש לרדת לעומק הדברים. תוך שהוא עומד בשיחה שעה ארוכה ועיניו לא ניתקות מן המחזה, אמר: "אני רואה את הלב מדבר, זה ממלא אותי חיות". ענקי תורה ויראה עמדו נפעמים לנוכח השיחות, והעידו נאמנה כי הדברים חדרו לעמקי נפשם בתביעה בלתי פוסקת. רבים הכירו את הדברים רק מפי כתבם, אז ניכרה חכמתו העצומה של רבינו, בהנחיה ובהדרכה איך לכתוב את הדברים, כך שגם אלו שלא שמעו מפיו, יזכו שהדברים ייכנסו לתוך ליבם באותה אש ורשפת שנפקו מפומיה דרבינו זיע"א.

כל מי שהיה נוכח בשיחותיו של רבינו זצוק"ל, אם בליל שבת קודש, אם בישיבה הקדושה, אם בימי המועדים, אם בסעודה השלישית, אם בכינוסי האברכים ובכל שאר המעמדות, במשך עשרות בשנים, לא יוכל לשכוח את הרגעים הנשגבים, את רגעי העלייה והרחבת הנפש, כשרבינו נוגע בעומק הדברים, מתוך תמצית דם ליבו הטהור, יוצק ונוטע עולמות של רוח ד' ויראה בלב כל שומע.

אחד מזקני ראשי הישיבות שזכה שכל בניו למדו אצל רבינו, נענה כששאלוהו מדוע שלחם אליו: "אני יודע רק דבר אחד, כל מי שעמד לידו, נדבקה בו יראת שמים..."

קשה לתאר את רגעי הכתיבה של השיחות הרבות, כאשר כל מי שהכיר מקרוב, כל מי ששמע וליבו הבין, ידע כיצד נאמרו ונמסרו השיחות כמעין הנובע ממקור מים חיים, מעין של ליבן של ישראל, שכל התורה כולה כלולה בו. לעיתים, אחרי שעות רבות של עמל ויגיעה, של שמיעה וכתביבה ורצון להבין עד דק, להבין עומק של כל מילה וביטוי, נתגלו עומק לפנים מעומק אוצרות יקרים נחמדים מזהב ומפז. לא אגזים אם אומר את אשר הרגישו תלמידים, כשלעתים בשעת ליל מאוחרת אחרי שעות של יגיעה, של שמיעה שוב ושוב, וניסיון להבין כל מילה, לאחר שקיבלו בהירות בעומק הסוגיה המוסרית, כמעט יצאו הרגליים במחול של שמחה.

מאז בחסדי שמים עברו תחת ידו של רבינו הגדול מאות רבות של שיחות ומאמרים, ובעינו החדה הוא הביע במילים מדודות וקצובות הערות, תיקונים ושינויים, והנחה מה להוציא מיד, ועם מה יש להמתין עוד.

פעמים רבות, ביקשתי למצוא את מקורם של חלק מהדברים הנשגבים. לא פעם נשלחתי להביא ספר פלוני מבית המדרש, ושם תיכף ומיד הצביע רבינו זצוק"ל על המקום. היה זה מחזה מפליא לראות את עומק הדברים, ולעיתים במשפט אחד (!) הייתה כלולה מערכה שלימה של דברי חז"ל בכמה וכמה מדרשים, ואחרי עמל וידיעה עצומים התברר עומק הדברים.

פעמים עמלנו להבין מטבעות לשון שבהם נקט ראש הישיבה, ולאחר

במשך השנים הופיעו חלק מן הדברים בקבצים תורניים רבים, בארץ ובחו"ל. זכורני את אחד הקונטרסים הראשונים שיצא והבעיר את הלבבות לעמל התורה. אותו קונטרס הודפס ברבבת עותקים, שרבים מהם הגיעו אל מעבר לים. באחד הכוללים הגדולים בחו"ל ביקש ראש הכולל חוברת לכל אברך, ודרש שכל אחד ואחד מהם ילמד את הדברים...

אין בכוח הקולמוס לתאר כיצד במשך שעות רבות, ולאורך השנים, הנחה רבינו והאיר את עומק ההבנה בשיחות. כיצד השקיע מכוחו ומזמנו היקרים מפז להתוות את הדרך בכתיבתן, ואת השמחה שהייתה לו כאשר אנשים רבים באו וסיפרו לפניו על גודל ההתעוררות שהייתה להם מהשיחות.

כל ספר שיצא, כל חוברת, כל קובץ ושיחה, וכן השיחות שהתפרסמו בביטאון עולם התורה "הפלס", הפכו לנחלת המונים, ורבים שלמדו בהם הגיעו קמיה רבינו הגדול להודות לו על טללי תחיה ואורה שיצק בחיי רוחם.

רבינו זצוק"ל בענוותנותו הנוראה שמח אתם ביחד, כי הלא הוא חש שאין אלה הדברים שלו, אלא דברי רבותינו הקדושים חז"ל והמדרשים הבוררים כלפידים, "דברי אלוקים חיים", ואין הוא אלא "כאחד מן החבורה" המעורר את הלבבות.

העין דומעת בהעלותו בזכרוננו את השבתות והמועדים, את אור הימים הנוראים ושאר הזמנים המקודשים, ואת ההבנה בעומק כל צורת הבריאה, שרבינו בשיחותיו גילה טפח וטיפה מן הים הגדול.

אחד מחשובי התלמידים שליט"א, שצמח וגדל לאילנא רברבא ממש, לאור ומכוח שיחותיו של רבינו הגדול זצוק"ל, והיה ממביני עומק הדעת שבהם, שח לי בשעה שהתלונן לפניו על ריבוי השיחות על שבת, אמר לו מרן זיע"א: "פעם אתה עוד תבין את זה..."

אמר לי בהזדמנות אחד מגדולי הת"ח, בקי עצום בכל ספרי המחשבה והמוסר, אשר אף מילא כריסו בשלל ספרי החסידות והעבודה: "אני מעיד עלי כי אין מועד או חג שאיני לומד את שיחות הראש ישיבה, זה הספר היחידי שמקיף ('למבינים') את כל סוגיות המחשבה בעוצם הימים הקדושים ונוראותם, 'נסתר' ברבדים של מוסר והעבודה למעשה, והדברים ממלאים אותי חיות, שמעוררת כל מה שלמדתי במשך השנים."

אוי מה היה לנו, ועתה בעווננו ניטל מאתנו יקר תפארת חמודות, ובוודאי המשך לימוד והפצת תורתו הגדולה, היא תהיה לנו, ולעורר הלבבות לעבודתו ית"ש.

חיפוש ועמל נגלתה לעין השליטה המחרידה בכל מכמני התורה בנגלה ובנסתר, מה שלא יוכל הפה לספר והעט להביע. אירע גם שהשאלה נותרה ללא מענה, ונשאר המקור כמעין החתום, כשטעמו ונימוקו עמו שטרם הגיע הזמן לגלות גנוזי נסתרות...

מקרה אחד מיני רבים, כאשר רבינו זצוק"ל לא ציין מקור לדברי הגר"א אותם היה רגיל לחזור ולומר. אחד מגדולי המוסר והיראה בדורנו פנה וביקש שאשאל את רבינו למקור, מאחר שהוא מעביר את דבריו לאלפים. יחד עם חברי ניסינו למצוא את המקור, ואף פנינו למספר תלמידי חכמה שנחשבו כמומחים ומבינים במרחבי תורת רבינו הגר"א, והללו הבהירו ש"אין כזה גאון"... לימים כשזכינו לראות את דברי הגר"א, התברר גודל הבקאות והעיון של רבינו זיע"א, כשבכמה מילים בביאור הגר"א לספר יצירה, מתבאר ומתברר כל היסוד, ויהי לפלא...

היו גם מקרים רבים, כאשר נמצא המקור הנסתר לדברים הנשגבים, סוגיה ערוכה ועמוקה, שהובאה כהערה בתחתית הגיליון, כאשר בהם ביקש רבינו הגדול להשמיט את ההערה, מטעמים הכמוסים, ולהניח את הדברים כמות שהם.

רבים העידו על התועלת העצומה מספרי שיחותיו של רבינו הגדול זיע"א. זכורני שאחד מגדולי היראים שבדור התבטא פעם לפניו על התועלת העצומה שהייתה לו. כן סיפר אחד מחשובי ראשי הישיבות שפתח פעם את הספר, ולאחר כרבע שעה קם ממנו שטוף דמעות. גדול וקטן נער עם איש ישיבה מצאו בו את מבוקשם להתעלות ולהתרומם מתולדות גוש עפר.

[ולפלא היה הדבר, שידוע לכל הלומד בספרים ושומע שיחותיו של רבינו הגדול זיע"א, שהדברים דנפקו מפומיה דרבינו היו כעין מאכל הרוחני של מן, שבו כל אחד מצא טעם שביקש, וכך היה בשיחות ובספרי "אהל רחל", יש שחשו את דברי המוסר הנוקבים, אחרים את הביאור בכל פרט מדברי חז"ל, כאלה ששמעו את קולו מדבר מתוך הכתב, ואחרים את רוממות הדעת. וכדוגמה אחת מיני רבות, זכורני שאחד מחשובי תלמידיו, הבקי גם בחכמת האמת, הגיע פעם לפני ולפני חברי, בשעה שיצאה המהדר"ק על אלול, והפליג בשמחה העצומה שיש לו מהספר בכלל ומאחת השיחות בפרט, כשהוא עומד ומבאר איך שיחת המוסר היא מכילה וכוללת יסודות נשגבים ועמוקים בחכמת האמת. הוא עומד ומבאר ואנחנו מביטים בו בלא להבין מה הוא אומר, שהרי השיחה ההיא נכתבה כשיחת התעוררות, אך הוא ממשיך ומצביע על מילותיו של רבינו ראש הישיבה שמכילות ברבדים העמוקים את כל עומק הדברים כהבנתו...]

ייסוד והעמידת הכוללים – במישנת רבינו מרן זצ"ל

י. יעקובזון

במשך שנים רבות, שימש רבינו מרן זצ"ל כאב ורב לאלפי אברכים, כשהוא עומד מדרבן מזרז ומסייע להקמת כוללי אברכים בכל רחבי אר"ק. מזה עשרות בשנים, היה רבינו מרן זצ"ל "התובע הגדול" לאברכי הכוללים, להעצים את השאיפה הגדולה – ללמוד בשביל ללמוד, וכפי שהיה זועק תובע ודורש: "אנו צריכים לשמוח בריבוי לומדי התורה ולהיזהר מכל השפעה של מחשבת 'פן ירבה', שזו היתה עצת פרעה. דברים אלו היו מושרשים בכל הדורות, תמיד ידעו שללמוד תורה זוהי הזכות הגדולה ביותר, תמיד ידעו שהתורה עצמה היא הפתרון לכל, דבר זה היה מושרש בבתים, אצל האנשים ואצל הנשים..."

כשרצה רבינו מרן זצ"ל את מושגי הלימוד בכולל, סיפר בהספרו על רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל:

"אני זוכר שהסבתא ע"ה, אם אבינו זללה"ה, היתה מספרת בהתפעלות על אימי ע"ה, שפעם אחרי חתונתם ראתה את הילדים הקטנים שבגדיהם התלכלכו והשתהו מלהחליף בגדיהם, והיא העירה לאימי ע"ה על כך, והתשובה היתה פשוטה: 'הבגדים מונחים בארון בחדר שבו האבא זצ"ל ישב ולמד, ואם כן לא שייך להיכנס, אפילו אם רק יש חשש שהדבר עלול להפריע לו לרגע קט'. הסבתא שמעה זאת, שמחה, וסיפרה זאת בהתפעלות. כך היה אז כל כך פשוט, שידעו שאין דבר אחר יותר מתורה. כך גם הרבנית ע"ה, אשת מורינו ורבינו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצ"ל, לא חסכה מעצמה כל עמל וטרח, אך ורק שבעלה הגדול (שליט"א) זצ"ל ילמד תורה, כמובן שאני כבן יכול להעיד יותר על אימי זללה"ה, אבל הכרתי גם את הרבנית אלישיב ע"ה, ואני יכול לומר שכל מה שנתנו ליבם ונפשם שהבעל יעסוק בתורה לא היה בזה מחשבות או חלומות שע"י כך הכבוד יגיע, שייצא מהם לבסוף פוסק הדור, לא חשבו על זה כלל, לא חשבו על העתיד, ועל תכליתם, רק היה מושרש בפשטות שהבעל יושב לומד תורה, וזה האושר הכי גדול וזו התכלית.

התביעה הנוקבת הגיעה גם לידי מעשה, כאשר מלבד הסיוע והדרבן לאברכים רבים, הרי שרבינו מרן זצ"ל במשך עשרות שנים, היה זה הוא שהחל לכתת רגליו ואסף את כל כוחותיו, כדי להעמיד כוללים ולסייע בידם בכל תוקף ועוז, כבר לפני עשרות בשנים היה ידוע כי ראשית הקמת 'רשתות' הכוללים וכוללי הענק היו פרי רוחו של רבינו מרן זצ"ל, כבר לפני עשרות שנים, היה זה הוא שהחל שליווה שדרבן וסייע בכל כוחו, לחיזוקם של הכוללים בכל רחבי הארץ, הן כוללים קטנים או מקומיים, והן הכוללים הגדולים, כאשר הוא עצמו עמל ויגע להעמיד את מקומות התורה, מכתת רגליו וכותב מכתבים לנדיבי עם.

תלמידו הגאון רבי מיכאל פלס שליט"א, שח על השעות בהם הוא ישב אחרי נישואיו עם רבינו מרן זצ"ל, כשהוא שח איתו בארוכה על צורת הכוללים ודרך העליה של כל יחיד ויחיד, ומה שהוחלט בענין עם רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל.

תלמידי ישיבתו 'מעלות התורה' לאורך השנים, זוכרים את השעות הרבות אותם היה משקיע רבינו זצוק"ל עבור ראשי הכוללים מכל רחבי הארץ, שהיו מגיעים תדיר לקיטונו ולבית המדרש, ורבינו מרן זצ"ל היה מתאמץ בתצומות עוז לתת להם את כל הסיוע והעזרה, להעמיד תורה

על תילה, כפי שהיה ידוע ומפורסם בעבר, היה זה רבינו מרן זצ"ל, שייסד את המושג הידוע כיום של רשתות הכוללים הגדולים, תחילה היה זה רשת 'כולל הר"ן' ורשת הכוללים 'בית אבא' במודיעין עילית, לו מסר רבינו את נפשו בכל כוחו וכיתת רגליו למענו, ודרך מאות כוללים נוספים, בהם רשת הכוללים הגדולה 'עטרת שלמה', שהוא יגע וטרח להקים, כשראשיה אף הביעו את הכרת תודתם בקריאת שם הכולל על שם אביו מרן הגרש"ז זצ"ל.

במהלך השנים האחרונות, נוצר מכורח השעה והבלבול, צורך דחוף בהקמת כוללי אברכים חדשים, כשרבינו נוטל על עצמו את העול לדחוף, לדרבן ולסייע בכל עוז, כשקצרה היריעה מלתאר את היקף פעולותיו של רבינו בענין. כשהודות למאמציו הרבים הוקמו כוללים רבים, ובהם הכוללים של הגר"מ דינר שליט"א, הגר"ש אויערבאך שליט"א, הגר"ד פרידמן שליט"א, הגר"נ הייזלר שליט"א, הגר"י וולפא שליט"א וכן הכולל של הגאון הגדול הגר"ש דויטש שליט"א, ועוד כוללים רבים מקומיים.

קצרה היריעה מלספר, על פעולותיו הכבירות של רבינו מרן זצ"ל, שהתבטא כי "הכוללים היום זה הצלת התורה והיהדות ממש", שהקיד דם והתבזה, כדי להעמיד ולהקים מקומות תורה, ויצק רוח של טהרת התורה, בהעמדת הכוללים על תילם.

מוסף זכרון
הפולס

שבועיים קודם הסתלקותו לשמי מרומים, נשא רבינו מרן זצ"ל, משא חיזוק על ענין קיום הכוללים, במעמד דינר שע"י איגוד הכוללים שבגשיאותו, המשא מוצע"ק משפטים-שקלים תשע"ח שהתקיים בשכונת שערי חסד בירושלים, ובה מעין צוואתו על משמר הכוללים • בשיחה שמתפרסמת לראשונה, תבע רבינו מרן זצ"ל לעמוד על קיום הכוללים, שהם הם הצלת התורה והיהדות

להקים כולל תמיד היה דברים העומדים ברומנו של עולם הכוללים היום זה הצלת התורה והיהדות ממש

הקב"ה רצה דירה בתחתונים שקשורים בגוף. ואחר המעמד הנורא, היתה תביעה על "ויסעו מהר ד'", תביעה על הדור הנורא שאמרו חז"ל שלא יהיה כמותו עד דאתי משיח, ומכל מקום חז"ל יש להם כח לבקר ולהגדיר "כתינוק הבורח" פחד פחדים, ואח"כ שוב היה ויאכלו וישתו, היה מעין 'היימיש' (לפי מושגיני), חסר את היראה והפחד, ורש"י מביא ובווהר הרחיבו בזה, שאז כבר נגזר 'בקרובי אקדש'. קשה לדבר, על כלל ישראל, שיהיה לתועלת ולא יהיה סתם קטרוג ח"ו, ומאידך עת לדבר, שהרי 'אשר קרך' זה הכי גרוע, הכי גרוע, יש אי הבנות הרבה, יש תמימות קצת, נתרבו התמימים... זמנים קשים, שלא כדאי מפני הכבוד לפרט פרטי פרטים.

כאשר מדברים על הקמת כוללים, צריך לזכור שזה תמיד דברים העומדים ברומנו של עולם, שהרי תלמוד תורה כנגד כולם, ובשעה שיש מצב שהם מכריזים בגלוי שהם רוצים לעקור ח"ו את החרדיות וחרדים, ואינני יודע אם היה מצב שכזה, אני מפחד להתבטא... עס קאכט זיך 'אשר קרך' - יש רתיחה של אשר קרך... הקב"ה יסלח לי, אני מפחד לדבר אבל יש גם עת לדבר לתועלת, אני מדלג מפני כבודם של ישראל, אני גם לא ראוי הקב"ה יודע בכל האמת, אני לא ראוי, אבל לפעמים כשיש מצב שכזה, הרי שמפני כבודה של תורה כל אחד יכול לדבר, וכידוע שפעם נזהרו בזה מאוד, וכששיצא לאור ה'ראשית חכמה' היתה אסיפה של גדולי הדור, ודנו אם המחבר היה בדרגה של הדברים שנכתבו בספר, עד שנפלה פתקא מן שמיא וכתבה 'קיים זה מה שכתוב בזה'. ובאמת זה דבר מובן, שכאשר באים להגיד לאחרים דברי התעוררות, הרי יש כאן חיוב של 'קשוט עצמך', שלא יהיה קטרוג ח"ו.

ואולם למרות זאת, מקובלנו מרבנותינו גדולי הדורות, וכן שמעתי הרבה פעמים מאבי מורי זללה"ה. שבדורות האחרונים, לא עת לחשות, ולא לחכות שרק מי שראוי ידבר, כי מוכרחים לעורר היום, אם כל אחד יחכה עד שיהיה ראוי לדבר, מי יודע מה יקרה... זו ממש סכנה. והיום הכוללים זה הצלת התורה והיהדות, הצלת התורה והיהדות ממש, כל אשר נדבר ליבו לבוא פה, ביין תוקף הענין, אשרי מי שיקח חלק בזה, זה קיום התורה.

והקב"ה יאיר עינינו בתורתו, ויוריד מאיתנו כל הקרירות והבלבולים, ומלאה הארץ דעה את ד', ובקרוב יתגלה כבודו בעולם, בגאולה השלימה, במהרה בימינו אמן. (השיחה נכתבה על ידי אחד השומעים)

ברשות כל הקהל קדוש ובתוכם השם.

ידועים דברי השל"ה הקדוש, שכאשר כלל ישראל קוראים את הפרשה בספר תורה שנכתב ומוגה לשמה, עם התגין, עם הטעמים, עם הבעל קורא, וכפי שמובא בהלכה שעומדים כביכול מסביב לקורא כנגד מרע"ה וכו' "דברך ד' ניצב בשמים", והדברים חיים וקיימים, קול גדול ולא יסף, הדברים חיים וקיימים, יש ממש התחדשות של מעמד הר סיני, כמו שמבאר רבינו הגר"א ז"ל שעל השעה הזו אמרו רז"ל "יפה שעה אחת בתורה ובמעשים טובים יותר מכל חיי העולם הבא", אם היינו זוכים ולא היה את החטא של 'אביך הראשון חטא', עץ הדעת, אז הינו זוכים שזה יהיה המצב הכללי, אבל אחר החטא, היתה רק שעה אחת שזכינו לזה בזמן קבלת התורה.

יש לשון בחז"ל בזה"ק, שהמעמד הזה הוא הזמן הכי גדול שהיה, ואף שבעקבות המציאות הגדולה של קריעת ים סוף, ושל "ראתה שפחה מה שלא ראה וכו'", הגיעו למעלת דור דעה, ויש שביארו שאף על פי שזכו אז למעלה הגדולה, הרי שמי שלא היה ראוי לא נשאר בו, והשפחה נשארה שפחה, אך ברמב"ם לא משמע כן, ומשמע שהייחוד של דור דעה לא היה רק לאותה שעה שעברו בים, כפי שכתב הרמב"ם בביאור חטאו של משה במי מריבה, דכיון שהיו דור דעה, אשר שפחה מהם יותר מיחזקאל, וכולם מביטים ומסתכלים במשה רבינו ורואים שכועס, היה בזה פגם למשה רבינו, והרי שפתי הרמב"ם ברור מיללו, שהדור דעה לכל גדלותם בקריעת ים סוף, עמדו במעלתם כל העת, גם שפחה שבהם, כל אחד כפי הכלים שבו, וכלשון הרמב"ם שנסתכלו בזיו העליון, ובהם היו ראויים לאכילת המן. ומ"מ זה מה שחז"ל מדגישים, שמה שיחשבו שהיה בים אינו דומה כלל וכלל למה שהיה במעמד הר סיני, כי לשעה הזאת אין שום השגה, וכלל ישראל היו במצב של אדה"ר לפני החטא ופסקה זוהמתן, ובזמן הזה של מעמד הר סיני הגיעו כלל ישראל לשיא כזאת שאין שום השגה.

ומבאר הגר"א ז"ל, שבתחילה היו כל עשרת הדברות בדיבור אחד. וכלל ישראל לא השיגו בזה, ופרחה נשמתם, ורק מרע"ה שמע, ואחר כך חזרו לחיים בטל של תחיה. ואחר כך החל לפרט, וגם אז אנוכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו. מיד פחדו ממה שקרה, ואמרו "דבר אתה עמנו ונשמעה".

ואמרו חז"ל שמרע"ה תש כוחו כנקבה. מרע"ה, רעיא מהימנא, הוא תש כוחו כנקבה, הוא רצה שכל ישראל יהיו יותר במדרגה גבוהה. ובמדרגתם הגבוהה, היה בזה ירידה. וזו היתה תחילת הפורענות, שאחריה מיד "ויסעו מהר ד' ופרשה של פורעניות", וכתב הגר"א ז"ל שכשאמרו "דבר אתה", חזר יצר הרע לליבם.

ומבאר הגר"א ז"ל על דברי ישעיה בזמן החורבן הנורא, כאשר הוא מעורר ותובע "נזורו אחור". הנביא תובע על שורש החטא, ומה הוא "נזורו אחור", בעת מתן תורה, בשעה שאמרו דבר אתה עמנו, אז נזורו אחור. כאשר כלל ישראל הגיעו לדרגה ששומעים הקב"ה בעצמו, ובאותה עת, ביקשו לירד מהמדרגה הגבוהה ואמרו "דבר אתה עמנו", כי כאשר הם הגיעו לפי דרגתם לשיא כזה, ובאמצע השטייגען' היה מציאות של חולשה, זה היה פגם גדול.

וכפי שמבאר רבינו הגר"א ז"ל, שידוע האדם הוא תמיד במצב של "למען סור משאול מטה", ואינו עומד, אלא או עולה או ח"ו שאול מטה. וכשירדו, כשלא רצו למעלתם לשמוע דבר ד', שם נכנס יצרא דע"ז, שם מונח שורש החטאים הגדולים.

ואף משה רבינו ע"ה שהיה עניו מכל האדם שעל פני האדמה, ואמרו חז"ל 'כ"ד מוכי שחין ונפשו של משה נמוכה מכולם' אבל לא ממלאך, כי מלאך הוא מציאות של 'עומד', אך כלל ישראל הרבה יותר ממלאכים, וכלשון רש"י ביבמות "גוף - פרגוד שחוצץ בין שכינה למלאכים, ושם רוחות ונשמות נתונות, שנבראו מששת ימי בראשית, העתידות להינתן בגופים העתידים להיבראות" (יבמות ס"ב ע"ב), כי אנחנו קשורים לקב"ה,

את העולם! אין הגדרה ממצה מזו. רק לפני שנים מעטות היה כאן דור אשר הוגדר "דור חלש". נראה היה כאילו סיפורי ההוד של מסירות נפש על קיום התורה הינם נחלת העבר ח"ו. רבינו זצ"ל הפיח רוח חיים בעצמות היבשות, רומם את ציבור בני התורה מעפר, ויצר יש מאין, יהודים המוכנים להקריב כל אשר להם עבור בוראם ותורתו. להט הקדושה העצום שבער בקרבו הקריין על סובביו ועל כל העולם כולו, שהתמלא ברגשי קודש לעבודת השי"ת באמת ובלי חשבונות גשמיים.

רבינו מרן זצ"ל, ככל הידוע, מעולם לא פנה אל אי-מי בבקשה להקים מוסד כלשהו, הוא פשוט רומם את הציבור לפסגות כה עליונות, עד שבכל מקום קמו, מהשפעתו העצומה, אנשים בעלי "בינה וגבורה" שהבינו בעצמם את אשר עליהם לעשות. אכן, לאחר שאלו הוקמו, היה מעורר, מחזק ופועל בכל כוחותיו לקיומם והחזקתם, ובפרט להחזקת הכוללים, בהם ראה את עיקר ויסוד קיום התורה.

ביושבי לפני רבינו מרן זצ"ל בערב חג השבועות האחרון, עלה שמו של אחד האברכים החשובים בכולל, אשר ראש הישיבה מכירו בלומדו בעבר בישיבה. סיפורי שהוא בן עליה אמיתי ושקוע בלימוד התורה. ראש הישיבה ענה כי זה הוא שכרו של מי שאינו נשמע לעצותיהם של יועצי הנישואין למיניהם, אשר יועצים לאברכים שב"שנה הראשונה" לא ייצאו ללמוד בשעות הערב, אלא להישאר ולבלות עם האשה. בדבריו עורר בכאב על אותם יועצים, ואמר כי "עצותיהם" הנלוות מוכיחות כי אף הם הושפעו מאווירת הקרירות האיומה הפרושה בקרב הציבור, המעדיף חיי שעה על פני חיי עולם, והוסיף כי הכל חברו יחדיו "מכל הכיוונים" [כשהוא מחווה בידיו הקדושות לאות כי מקיפים אותנו מכל הכיוונים], להסיט את הציבור התורתי מן היהדות המקורית.

סיפורי אח"כ את הדברים לאותו אברך בן עליה, ע"מ לעודדו להמשיך בדרכו הקדושה, והוא סיפר כי אכן בשעתו, בשנה הראשונה לנישואיו, התייעץ עם רבינו מרן זצ"ל האם יש לבלות עם האשה בשנה הראשונה,

אחד מתלמידיו הותיקים של רבינו מרן זצ"ל הוא הגאון רבי יעקב וולפא שליט"א, העומד בראשות כולל 'בית אלעזר וחנה' בבית שמש, בדברים שנשא לזכרו של רבינו מרן זצ"ל, פרש את 'משנת הכוללים', בעובדות מופלאות כפי שינק מרבינו מרן זצ"ל:

פרק מיוחד בחיי רבינו מרן זצ"ל היה, ללא ספק, רצונו ופעולותיו הכבירות להרמת קרן התורה ע"י ייסוד כוללי האברכים ברחבי ארה"ק. אמנם, הצורך המיוחד בהקמת הכוללים בשנים האחרונות, נוצר בעקבות רדיפות והצקות איומות, אותן חוו אברכים רבים במסגרות הלימוד בהן למדו, וזאת עקב רצונם ושאיפתם העזה לדבוק בעץ החיים ולהמשיך את מסורת הדורות ללא שינוי, כפי שהורונו והדריכונו גדולי הדורות עד רבינו מרן זצ"ל.

עם זאת, רבינו מרן זצ"ל היה חוזר ומזכיר לראשי הכוללים פעמים רבות, כי אסור לשכוח את עצם מטרת הקמת הכוללים: הרמת קרן התורה הקדושה, ובפרט תורתם של האברכים היקרים העמלים בתורה מתוך הדחק. מרגלא בפומיה של ראש הישיבה זצ"ל בכל עת, הערכתו העצומה לאברכים היושבים והוגים בתורה, ובעצם קיומם ראה את התגשמות ההבטחה האלוקית "כי לא תשכח מפי זרעו".

מקורבו של רבינו זצ"ל, יבדלחט"א הג"ר מרדכי יפה שליט"א, סיפר בהספדו בביהמ"ד 'היכל יוסף שלום', כי פעם התאונן רבינו מרן זצ"ל בפניו, על כי אברכים נכנסים לשמוע את שיחות המוסר אותן נושא הוא בפני תלמידי הישיבה, באומרו: "הרי כבר כתבתי בעבר מודעה שהאברכים לא ייכנסו לשיחות המוסר, אז גם אם המודעה כבר ירדה, יש להם להבין כי ההוראה נותרה בעינה".

רבי מרדכי שאלו מיד, מדוע באמת ראש הישיבה אינו מתיר לאברכים להיכנס. הלא חפצים המה לשמוע דברי מוסר ותוכחה על מנת להתחזק כראוי בעבודת השי"ת. ענהו ראש הישיבה זצ"ל בפנים עגומות: "ולמה לא יבינו. וכי איך יכול אני לדבר דברי מוסר בפני אברכים עמלי תורה, אני מתבייש לדבר בפניהם!"

כך ראינו גם כן בכל שנה בליל י"ד טבת, יום השנה של הרבנית ע"ה, אשר בשנים האחרונות יוחד ליל ההתייחדות עם זכרה עבור תלמידי רבינו, האברכים בלבד. את משאו בכינוס זה, היה פותח בדברי התנצלות על שהוא בכלל מעז לדבר בפני אברכים עמלי תורה. ניכר היה בעליל כי באמת קשה עליו הדיבור בפניהם. בשנה זו, האחרונה, לא נשא דברים במעמד זה. כמו כל מה שדיבר רבינו זצ"ל, אף דברים אלו לא היו מן השפה ולחוץ. הנוכחים והשומעים חשו בעליל את הערכתו העצומה לאברכים היקרים, ההוגים ועוסקים בתורה ללא פרסום ומתוך הדחק. אך לא היה זה רק הודות לענוותנותו הנוראה. בכח תורתו וקדושתו, וידיעותיו הכבירות בתורת הנגלה והסוד, הכיר ראש הישיבה זצ"ל אל נכון את המעלה העצומה של עסק התורה. הכרה רחבה ועמוקה זו הניעה אותו לפעול בכל כוחותיו למען התורה בטהרתה, בכל התחומים, ובפרט בכל הנוגע לתורתם של האברכים. במשאותיו הידועים של רבינו מרן זצ"ל בשנים האחרונות ביום השנה של רבינו הגדול מרן בעל 'אבי עזרי' זיע"א, היה מזכיר תדיר גם את מרן בעל החזון"א זיע"א שימי פטירתם סמוכים ונראים. בדבריו היה חוזר ואומר בלשון זו: "החזון איש הפך את העולם!" תוך שהוא מתאר את מצב התורה לאחר החורבן הנורא בשנות השואה, ולעומת זאת את פריחת עולם התורה בהנחיית מרן החזון"א. כה היו דבריו (מתוך 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים' - שיחת רבינו מרן זצ"ל מוצש"ק חיי שרה חשוון תשע"ו, שיר"ל ע"י הרה"ג ר' יאיר ארלנגר שליט"א): "כאשר היתה תקופה קשה, בזמנים שאחרי השואה הנוראה, וקשה לתאר במלים איך היה נראה מצב התורה ולומדיה, בא"י ובכל העולם. ובשעה ההיא האיר לנו הקב"ה ושתל בדור ההוא את רבינו החזון"א רבן של ישראל - גם להראות שירידת הדורות זה לא 'גזירת הכתוב' ח"ו, כידוע דבר גדולתו וכאן הוא אתרא דמרא, ובעצם כל העולם הוא 'אתרא דמרא' של החזון"א - להחזיר עטרת תפארת לימוד התורה, הגמרא, הפוסקים העמל והיגיעה ליושנם, והיה בזה ברוב רחמיו של הקב"ה ישועה גדולה לכלל ישראל.

אני זוכר את ההשפעה העצומה שהיתה אז למרן זיע"א בכל היכלי התורה. גם אחרי שעלה למרום ונסתלק לישיבה של מעלה, היתה רוח התורה בשיא תפארתה עוד הרבה שנים. זכורני שהיתה מציאות שנמשכה עוד שנים אחר פטירתו של מרן, כאשר היו מציעים לאברכים איזו משרה למסור שיעור וכיו"ב, הם באו לשאול. היו מסופקים מאד האם יעמדו בהשקעה של הכנת השיעור וכו', מאחר שהיתה רוח של 'תורה' שהשאיר רבינו החזון"א, שצריך לעבור את כל התורה בעיון ובעמל, מסכתא אחר מסכתא, הלכה אחר הלכה עם העיון הגדול, ואין זמן להשקיע ב'משרה'. זו היתה האווירה, תורה ורק תורה. וכשיש את זה לא צריך יותר..."

כמה נאים הדברים למי שאמרם. מרן ראש הישיבה זצ"ל פשוט "הפך

מוסף זכרון
הפליס

נכבדה עבור הכולל. במדה ולא היה מוצא בכיסו, היה קם ומחפש בכיס החליפה. אם גם שם לא היה כסף, היה מטריח עצמו לחדרו תוך שהוא מבקש ממני להישאר לשבת עד שיחזור. המחזה חזר על עצמו פעמים כה רבות, עד שאם בתחילה חשתי אי-נעימות עקב טרחתי, הרי שבמשך השנים הרגשתי כאילו זהו דבר המובן מאליו...

לאחר שהוקמו בע"ה גנים לבנות בעירנו בית שמש, וידע כי נטלתי על עצמי חלק בהחזקתם, היה מתעניין תדיר במצבם, והביע קורת רוח מרובה על כל ילדה שנוספה, תוך שהוא מוסיף כי "יש למסור את הנפש על זה!" אך לבסוף כשהרים את תרומתו האישית היה מדגיש: "זה עבור הכולל!" הדבר חזר על עצמו מספר פעמים. לבית הספר דאג בדרכים אחרות.

דקות הבנות ושאיפתו הקדושה של רבינו זצ"ל בנוגע לרוממותם של עמלי התורה, התבטא במעשה דלהלן. אפשר לראות בדברים אלו את צוואתו לדורות, את המבט האמיתי והראוי על תורתם של האברכים היקרים, ואת הזהירות והשמירה המפליגים, אותם יש לנקוט בכל הקשור לצורת לימוד זו: "כאשר האדמו"ר רבי יהושע מבעלזא זצ"ל, מייסד 'מחזיקי הדת', יצא להילחם במהרסים, פנה לגאון בעל 'שואל ומשיב' רבי יוסף שאול נתנון זצ"ל... ואמר לו שאולי משום שיש צורך בוויכוחים עם הסופרים, כדי לקיים 'דע מה שתשיב', אם כן חשוב לנו שטובי המוחות ייכנסו בזה. ואילו היו טובי הכישרונות והעילויים שבקרבנו עונים להם, היו משפיעים בזה לטובה ועוצרים את הסכנה.

והשיב על זה רבי יוסף שאול, שאמנם האמת כך היא, והוא אכן יודע שזהו המצב, אבל אם ח"ו בעלי הכוחות והכישרונות יעסקו בדבר נוסף מלבד לימוד התורה, הרי זה יוריד במשהו ויפגום מהרמה וה'שטייגן' של הלימוד. ואף שזה לשמור על צורת היהדות, אבל ה'שטייגן' אין לערנען! זה עוד יותר מחזיק את התורה, וצריך לשמור על זה מכל משמר!" (רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל במשאו הנ"ל).

שהרי כך יועצים היועצים למיניהם. רבינו מרן זצ"ל דיבר אז בחריפות נגד המגמה הכללית הנפשעת הנובעת מאותם עצות אחיותפל. בעקבות כך המשיך האברך לשקוד על תלמודו גם בשעות הערב, כאשר אשתו מסייעת לו אף היא בשמירת סדרי הלימוד.

בדרך אגב יצוין, כי מעשה זה היה כאמור מיד לאחר נישואיו. ואילו היום כבר יש לו ב"ה שלושה ילדים. בשנים הללו רעש וסער העולם היהודי בעקבות הגזירות הנוראות הידועות לשמצה, אשר התרגשו על הציבור החרדי בארה"ק, וכידוע ומפורסם שרבינו מרן זצ"ל מסר נפשו והצטער צער גדול על רדיפת הדת, והיה עסוק במציאת דרכים שונות לבטל את רוע הגזירה. ועם כל זאת זכר את תלמידו ששאלו בנוגע ללימוד סדר שלישי בשנה הראשונה. עד כמה נתן רבינו מרן זצ"ל את כל ישותו עבור תלמידיו היקרים לו כבניו ממש.

שבועיים קודם הסתלקותו, במוצאי שבת קדש פרשת משפטים-שקלים, השתתף בדינר מיוחד שנערך ע"י "איגוד הכוללים" שבנשיאותו. במשאו עורר את לב נדיבי העם על הזכות הגדולה שבהחזקת התורה, ובפרט בזמנים קשים שרבים קמים על התורה. משסיים, התנצל לפני הנוכחים כי היה רוצה להיות נוכח בשעת ההתרמה, אך חולשתו מונעת ממנו זאת. בסיום הערב נדהמו ראשי הכוללים לראות את משמשו המסור של רבינו זצ"ל, יבדלחט"א רבי דוד בידרמן שליט"א, שהגיע שוב אל האולם והפעם לבדו, באומרו כי רבינו מרן זצ"ל שלחו לברר על מידת הצלחתו של הדינר...

באחת הפעמים בהם שהיתי בבית רבינו מרן זצ"ל, פגשתי את ידידי הג"ר מרדכי דינר שליט"א, ראש רשת הכוללים הידועה 'דעת שמואל' רבי מרדכי שליט"א ביקש מרבינו מרן זצ"ל, שקיבלו בכבוד גדול, שידבר עם מספר נגידי עם שירימו תרומתם עבור הכוללים. כידוע, רבינו מרן זצ"ל בעדינות נפשו קשה היה עליו דבר זה, אך לבקשתו של יבדלחט"א רבי מרדכי הסכים על אתר.

כמעט בכל פעם שנכנסתי למעונו בכל נושא שהוא, היה מרים תרומה

בעקבי הצאן על משיכנות הרועים

רסיסי זכרון מהולים בדמעה, בהנהגת צאן קדשים ילדי תשב"ר ובנות בית יעקב, הצלתם מטרף פורצי הגדרות והעמדת שערי ציון וד' אמות של הלכה ברורה במשיכנות יעקב, של מרן רבינו ראש הישיבה זצוק"ל

הרב יוסף הלוי וואלפא

שלומי אמוני ישראל נוטפות דמעה בלתי פוסק. מעת העלות הענן, הרועה נאמן שעשרות בשנים רעה את גדיי הצאן באהבת אין קץ ובחמלה ללא גבולות. ליבו הרחום לא נח ולא שקט עד אשר זכה לייצב החומות ולגדור הפרצות, להנחיל מורשה, הדרך הכבושה והסלולה מדור דור. השורות הבאות נכתבות עדיין תחת ההלם והאלם, האופף את כל מי שזכה לצעוד לאורו של המאור הגדול לדורו, שנשא את משא הדור על כתפיו ועשרות שנים עמד על משמר מסורת טהרת החינוך.

”ד' צדיק יבחן, ובמה הוא בוחנו במרעה צאן. בדק לדוד ומצאו רועה יפה שנאמר ויקחו ממכלאות צאן ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן.”
[שמ"ר ב' ב']
הלכות עדיין ממאנים להתנחם, הרגשות צפים ועולים ועיני רבבות

על משמור החינוך

מול המדיחים והמסיתים, ניצב רבינו הגדול זי"ע לנצור ולהגן על נפשם הזכה של תינוקות של בית רבן

רבינו זי"ע א נענה לבקשתם ולבקשתם, ובהסכמתם הטיל את המעמסה הכבדה על כתפי הרה"ג רבי אליהו טומבק שליט"א, שלאחר התייעצויות נוספות הסכים לקחת על עצמו את התפקיד הקשה על שכמו. מה עוד שבצעד תקדימי החליט מייסד המפעל הגדול רבינו מרן זי"ע א בעת יסודו וכינונו של הת"ת, כשלאחר מכן זכו גם לעידודו של יבדל"א הגאון הגדול רבי ישראל יצחק קלמנוביץ שליט"א בעל ה'אהלי ישועה', כי תלמוד התורה החדש יתנזר לחלוטין מתקציבי הממשלה ויתנהל באופן מוחלט ועצמאי על טהרת הקודש.

הימים הם כבר ימי בין המצרים, שבועות מספר לפני סיום שנת הלימודים, ורק קצת יותר מחודש ימים נותרו למנהלי הת"ת החדש לפעול לרישום תלמידים למוסד החדש, לדאוג לצוות חינוכי והנהלה רוחנית ולמצוא את המקום שיוכל לאכלס את התלמידים.

תוך זמן קצר עמדה ההנהלה בפני זרם גובר של הורים שהחליטו להעביר את ילדיהם לתלמוד תורה החדש שבעצת רבינו זי"ע א ישא את שמו של מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע א. אם היוזמים הראשונים חשבו לפתוח את התלמוד תורה בכיתת מכינה ואולי גם כיתה א' ובהמשך יגדל המוסד ויתפתח באופן טבעי, הרי שהמציאות גברה על הדמיון וכבר בחודש אלול נמנו על תלמידי הת"ת כמאתיים וחמישים ילדים, החל מכיתת מכינה ועד כיתה ח'.

ההתפתחות הברוכה וההצלחה המרשימה והבלתי טבעית, תוך גילויי הסייעתא דשמיא להם זכו מנהלי התלמוד תורה 'תפארת יעקב', עודנה מפעימה ומדרבנת את מנהלי המוסדות החדשים הרבים שקמו בעקבותיהם בכל ריכוזי היהדות החרדית בארץ הקודש,

קיץ שנת תשע"ה. למעלה משנה שבני התורה נתונים למשיסה. קנאה בלתי נתפסת יחד עם שנאה בלתי מתפשרת, מביאות בעקבותיהן מסע רדיפות והצקות שקשה לחזור ולתאר. ניסיונות להרוס מבצרי תורה ויראה, מלווים בגירוש בעלי תפקיד תורני וציבורי מקרב בני התורה. אמהות לילדים מאבדות את מקור פרנסתן, מרביצי תורה מושלכים מהיכליהם, ושליחי ציבור מסולקים מבתי כנסיותיהם. אב מתנכר לבנו ואם משכיחה מלב, פרי בטנה. פקידי הצדקה מעלימים עניהם משבורי לב וגוזלים את עניי בית ישראל, ועל כולנה, ילדי תשב"ר נרדפים ומושפלים, מוכים עד כדי פיקוח נפש בידי חבריהם לספסלי הלימודים, כשהמחנכים וההורים ממלמלים מילות גנאי לצאת ידי חובה, ומשפשפים ידיהם ומודים בליבם פנימה למכים בהנאה בלתי מוסתרת.

רבינו זי"ע א שומע ולבו דאב, עינו דומעת וכולו עטוף יגון. אך מעז יצא מתוך, במבטו הרחב רואה רבינו את המצב הקשה כפתח לתקומה. מעומק הרדיפה וניסיונות ההרס, תבוא הרפואה למכה הנוראה הניצבת לפתח החינוך התורני של ילדי ישראל.

בתחילת חודש תמוז של אותה שנה עלתה קבוצת תלמידים וותיקים מהעיר בני ברק, בראשות שלוחא דרחמנא הרה"ג רבי משה מלאכי שליט"א נציג בני התורה במועצת העיר, למענו של רבינו זי"ע א לשפוך את אשר בלבבם. ילדיהם מתקשים ללכת לתלמודי התורה, הם אבדו את השמחה בלימוד ואת האמון במלמדיהם. "אנחנו חוששים לעתידם הרוחני והתורני במוסדות אלו", אומרים ההורים. הם העלו בפני רבינו הצעה לפתוח תלמוד תורה ייחודי לבני התורה בעיר בני ברק, ובקשו את הסכמתו וברכתו.

מוסף זכרון
הפולס

אב רחמן

בטרם תיפרס היריעה על שמירת והנהגת מסורת החינוך התורני בדרך ישראל סבא של מרן זיע"א, נביא את סיפורו של אותו ילד שמסיבות בריאותיות נאלץ לפני כיוכל שנים, לעזוב את בית הוריו ומשפחתו באחת מערי ישראל, ועבר להתגורר בעיר הקודש ירושלים אצל בני משפחה. באופן טבעי קשה היה לילד שעוד טרם הגיע לגיל ההפלאה, להתמודד עם הגעגועים לבית אביו ולחדר הורתו.

היו אלו השנים בהן כבר נודע מרן זצוק"ל אצל גדולי התורה, כמי שעתיד להנהיג את הדור כולו וכי רב חילו ותקפו בכל חלקי התורה בנגלה ובנסתר. עד כי כבר אז, התבטא עליו אחד מגדולי התורה וראשי הישיבות שליט"א, כי עומד הוא בדרגה גבוהה יחד עם זקני ומאורי הדור ההוא, בביטויים מופלגים ביותר. כל שעה ביומו של מרן זיע"א, מנוצלת עד תום ליגעה בהכנת שיעוריו והעיון התמידי בסדרי לימודיו. לא היה קל להפנות אל מרן זיע"א בקשה לקביעת חברותא, בוודאי לא ביום השבת שכולו היה קודש ללימוד בעיון ודבקות עילאית, קל וחומר לא ילד שזה עתה החל ללמוד גפ"ת.

אך מה רבתה הפליאה שלא עבר זמן רב מאז הגיע הילד, להתגורר בשכונתו של מרן זיע"א, והנה הוא זוכה ללמוד מידי שבת בשבתו בשעות הצהריים בחברותא עם מרן זיע"א. זאת לצד מגדנות ותופינים שטרחה להגיש לילד שרחק מאמו, הרבנית הצדקנית אשת חבר מרת רחל ע"ה. חברותא שנמשכה שנים רבות והחלה מדאגתו וחרדתו של מרן זיע"א לילד הזר, שנסיבות החיים הרחיקו אותו ממקור גידולו.

לנגד עינינו עדיין כמו חי, מבטי החיבה וברכות השלום אותן העניק מרן זיע"א לילדי ירושלים תלמידי ת"ת קמניץ, שהיו נחפזים לקבל את ברכתו בעברו בסמוך לבית תלמודם, בהליכתו וחזרתו מהכולל 'אהלי שם' בראשו עמד והשוכן בשכונת הבורים. כבר אז, לפני למעלה מארבעים שנה היה מתעניין אצל הילדים הרכים על תלמודם, חדר לצמיחתם הרוחנית, ומפנה ליבו משקיעותו ומחשבתו בתורתו למען ילדי ישראל.

לב כל ישראל

אין זה סוד כי מסיבות שאין כאן המקום להאריך בהן, ניצבו רבים

מההורים בפני קשיים בקבלת ילידיהם למוסדות החינוך התורניים, עוד בשנת תשמ"ח כתב רבינו הגדול מרן ראש הישיבה בעל האבי עזרי זיע"א, ש"לא לעשות שום אפליה בקבלת תלמידים בחדרים".

אל מעונו של רבינו זיע"א הגיעו במשך השנים מאות הורים מהקהילות התורניות המתפתחות בכל רחבי ארץ הקודש, כשעיניהם כלות לנפש צאצאיהם המסורבים להיקלט באותם מוסדות חינוך. היו אלו אבות לילדי תשב"ר שלא טעמו טעם חטא ושערי בית החינוך נותרו נעולים בפניהם, בחורי חמד שהצטיינו בלימודיהם ומסיבות בלתי ענייניות לא התקבלו לישיבות, לצד אמהות ובנות ששערי בית יעקב נותרו סגורים בעדם.

איה העט שתתאר את היגון שניכט מפניו של רבינו לבם של ישראל זיע"א, באותן שעות שהורים אלו שפכו את צקון ליבם בפני אוהבם של ישראל. הוא היה מפנה את היקר מכל - זמן לימודו - לשמיעת מצוקת האבות והאמהות. לצד דברי הנוחם שהשמיע בפני ההורים, היה פונה באופן מידי למנהלי המוסדות ורבני הקהילות, מטיל את כל כובד משקלו להסביר ולשכנע את מי שהיה צריך, למנוע את האפליה ולקבל את כל מי שחפץ לחנך את ידיו ברוח ההשקפה התורנית המסורה לנו מרבתינו.

כשהיו הדברים יגעים, היה מוכן לצאת למרחקים על מנת לפעול לקבלת התלמידים. באחד המקרים בהם נותרו מספר רב של ילדים שלא התקבלו לחידר בעירם, פעל ללא לאות חדשים ארוכים עד שמנהלי המוסדות נעתרו וקבלו את התלמידים למוסדותיהם.

במקרים אחרים היה מייצג להורים שאם יש באפשרותם יעברו להתגורר בשכונות וערים בהם קיימים מוסדות חינוך שהיו בנשיאותו, שאצלם יכול היה לפעול בנקל לקבל את אותם תלמידים מסורבי קליטה.

מי ינחמנו?

ככל שהרחבנו על מפעליו הגדולים של רבינו זיע"א בהקמת המוסדות והנהגת רבבות בני התורה בשנים האחרונות, כך גדל הכאב הבלתי פוסק על הסתלקותו לפתע פתאום של מאור עינינו, מתווה נתיבותינו רבינו זיע"א שעלה למרום.

בטוחנו, כי כשם שבחיי חיותו דאג את דאגת הכלל והיחיד, כך גם בהיותו במחיצת קדושי עליון תחת כנפי השכינה ימליץ טוב בעדנו עדי נזכה לגאולה השלמה במהרה, ואז נינחם.

בירושלים, ותלמוד תורה המרכזי לבני התורה בעיר מודיעין עלית. לקראת שנת הלימודים תשע"ח נפתחו עוד ועוד מוסדות חינוך לילדי תשב"ר על טהרת הקודש, בטבריה, במושב תפרח לילדי קהילות בני התורה בדרום ובשכונת בית וגן בירושלים.

כינוסי רבי הוד התקיימו במעונו של רבינו זיע"א לקראת פתיחתו והקמתו של כל מוסד חדש, רבינו זיע"א ראה בהקמת מוסדות החינוך החדשים צו השעה שאין חשוב ממנו, כשהורי וילדי המוסדות קבלו אצל מרן זיע"א יחס מיוחד על מסירות נפשם לחינוך ילידיהם, תוך כדי התחייבויות כספיות אדירות כשכר לימוד, שמכסים רק קומץ מהעול הכלכלי הכבד המוטל על כתפי מנהלי המוסדות.

אם ההורים והילדים זכו ליחס מיוחד בבואם אל הקודש פנימה, הרי שמנהלי המוסדות, אלו המפקירים את עצמם וביתם למען יסוד מערכת חינוך חדשה על טהרת הקודש, זכו למלוא חפניים עצה ותבונה, בהדרכה רצופה על כל צעד ושעל בהנהלת המוסדות. כשברכתו חופפת עליהם ומסייעת להם במסעותיהם המרובים להתדפק על פתחי נדיבים להחזקת התורה.

במסירות ואהבה

שוחחנו בימים כאובים אלו עם הרה"ג רבי אליהו טומבק שליט"א מנהל רשת תלמודי התורה 'תפארת יעקב', שהינו הנחשון להקמת המוסדות החדשים, שזכה ומוסדותיו מתפתחים כל העת לתפארת ביעקב, שהטעימנו טיפה מן הים מהקרב העצומה והדאגה של רבינו למוסדות טיפוחיו תלמודי התורה החדשים על טהרת הקודש.

"אין צורך לומר שלפני כל החלטה בדבר קבלת מלמדים וכדומה, היינו נכנסים ושואלים את מרן זיע"א", אומר המנהל, "כך גם בקביעת סדרי הלימוד שהורנו ללמוד לפי הסדרים שנהוגים בכלל ישראל בדורות

כך בשנה השניה הכפיל מספר התלמידים את עצמו, ואף נפתח סניף נוסד עם מאות תלמידים בירושלים. בשנה השלישית, נפתחו כיתות מקבילות גם בסניף הת"ת בירושלים ונפתחו סניפים נוספים בשכונת רמות בירושלים, ובמערב העיר בני ברק. כשלעת עתה מונים ילדי רשת תלמודי התורה תפארת יעקב למעלה מאלף ומאתיים תלמידים בלע"ה"ר, כן ירבו.

הרפואה שקדמה למכה

במהלך שנת הלימודים תשע"ו התגלה עד כמה חיוני ונצרך היה הקמת מוסד חינוכי על טהרת הקודש. שוב ושוב התפרסמו ידיעות על ניסיונות ההתערבות של השלטונות בתכני הלימוד והעצמאות החינוכית של תלמודי התורה, אם בדרישה להתחייבות לשינויים מרחקי לכת והרסניים בהוספת לימודי ליב"ה בתלמודי התורה, ואם בדרישה להכשרה פדגוגית ומקצועית מוכרת של מחנכי התשב"ר.

רבינו זיע"א שניסיונות ההתערבות הובאו לפתחו נודעו והורה שאין לחתום על שום מסמך הנותן הסכמה כלשהי לשינוי ופשרה בשום נושא חינוכי, גם במחיר של איבוד תקציבים ותמיכות וממשלתיות גבוהות ככל שיהיו.

לצד החרדה והמלחמה על שמירת עצמאות החינוך התורני במוסדות הוותיקים, נחלצו בני התורה בכל מקומות מושבותיהם בהוראת רבינו זיע"א לפתוח תלמודי תורה בכל הריכוזים והשכונות החרדיות בארץ.

במהלך חודש חשוון כינס רבינו זיע"א במעונו מספר אברכים בני תורה משכונת נוה יעקב בירושלים. הוא פרס בפניהם את דעתו על הצורך וחובת השעה בפתיחת תלמוד תורה לבני האברכים, שכדי שיהיה שמור מכל משמר עליו להיות על טהרת הקודש, ללא צורך והזדקקות כלשהי לתקציבי השלטונות. מה שהביא בהמשך להקמתם וליסודם לקראת שנת הלימודים תשע"ז של תלמודי התורה 'נפש החיים' בשכונת נוה יעקב

"עד כמה אהב רבינו זיע"א את ילדי הת"ת, מסיים מנהל רשת תלמודי התורה 'תפארת יעקב', "נוכחנו בכל אירוע מרכזי שערכנו כשרבינו זיע"א התייחס בראש וראשונה לילדי הת"ת". ראינו זאת גם בעת שהתקיימה בבית המדרש אהל משה שבבני ברק מעמד הכנסת ספר תורה שנכתב מתרומת ונדבת לב מקורבו וחביבו של רבינו זיע"א הרה"ג רבי משה הטורי שליט"א וביתו. ילדי הת"ת נעמדו בסמוך לרבינו זיע"א ושרו ורקדו מולו כראוי לכבודה של תורה. בין הנוכחים היו כאלו שראו בהתנהגותם טרחה או חוסר כבוד לרבינו זיע"א, ובקשו מהילדים להתרחק מרבינו זיע"א. אך רבינו זיע"א שמעודו בחל בגינוני כבוד מדומה כלשהו, החווה בידו ומנע זאת מהם. תוך שהוא מביע את שמחתו והנאתו מהתנהגותם התמימה ואהבתם הטהורה של ילדי תשכ"ר לתורה ולומדיה".

האחרונים ולא לשנות ממה שקבעו רבותינו מייסדי תלמודי התורה הוותיקים מעת יסוד היישוב הישן בארה"ק".

"רבינו זיע"א לא הסתפק במעקב אחר הנושאים הרוחניים והחינוכיים גרידא", מוסיף הרה"ג רבי אליהו טומבק שליט"א, "הוא התעניין בכל פרט מהתנאים הגשמיים. לא אחת אף שאל אם אנו יוצאים מדי פעם עם ילדי הת"ת לטיולים? כשאמרנו לו פעם שילדי הת"ת בירושלים יצאו לטיול, אמר בשעת חדווה כי 'הוא מקווה שיציאה לצפון אינה סיור במאה שערים ולחילופין טיול לדרום אינו נסיעה לשכונת שערי חסד'. הוא עמד על כך שהתלמידים יבואו לתלמוד תורה בשמחה, יהיו קשורים בעבודות אהבה למלמדיהם ולתורתם, מה עוד שכאמור אחת הסיבות שהביאו לפתיחת המוסדות הייתה שילדים אבדו את האמון במלמדיהם ומקום לימודם לשעבר".

תאמר לבית יעקב

כשרוח סערה עוקרת את המסורת המושרשת, מתייצב בעוז מנחיל התורה זצוק"ל ובתעצומות נפשו מחזיר את עטרת 'בית יעקב' ליושנה

במכתבו האחרון של עט"ר מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל במוצ"ש מקץ תשע"ב, הוא מתייחס גם לנושא זה של החדרת לימודים זרים לכרם בית ישראל כשבין דבריו כתב: "ובפרט שמודיעים בגלוי שמטרתם בכל מגמות אלו שינוי הרוח והמהות של הציבור החרדי". לאחר מכן המשיך והורה: "ועל כן יש לקרוא אל תלך בדרך איתם מנע רגלך מנתיבתם ועם שונים אל תתערב"

דומה שאין כמו משפט זה במכתבו של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל - שהתקבל כצוואתו הרוחנית לדורות הבאים - אותו ניתן לראות כהדרכה והוראה מעשית לעתיד, הקמת מוסדות חינוך שיהיו נקיים מכל התערבות זרה, עד כדי התנתקות מוחלטת מתקציבי השלטונות.

כמה דומה משפט זה של מרן הגר"ש זצוק"ל לדבריו האחרונים של רבינו זיע"א לציבור יראי ד', במכתבו לקראת כינוס 'כתר טהור' של ועידת החינוך מטעם מוסדות בית יעקב בני התורה בעיר בני ברק, שאף הם התקבלו כצוואה רוחנית חינוכית של רבינו זיע"א על חובת ההתבדלות וההתנתקות מכל התערבות שלטונית במוסדות החינוך של צאצאיו: "וכבר מילתנו אמורה, שבזמנים קשים אלו שהכל רואים בכיור את מטרותם לא תבוא ולא תקום ח"ו, אין מנוס אלא להתנתק מהם ומהמונם לגמרי".

בעד הנפש חני נא

במשך הזמן חלו אכן תמורות ושינויים רבים בדרך בה התנהלו רבים ממוסדות החינוך לבנות במקומות שונים בארץ. הדברים היו בעצם סוד גלוי לכל מי שהתמצא במתרחש במערכות החינוך השונות. כותב השורות אף שמע על ניסיונות ההתערבות של השלטונות והעבודה הקשה לעמוד מול כל ניסיון שכזה לפני למעלה מעשור שנים, מפיו של אחד מראשי אחת ממערכות החינוך הגדולות ביותר של הציבור החרדי.

הדברים היו ידועים והובאו לידיעת רבינו זיע"א. באחת משיחותיו עם שלוחא דרחמנא הרה"ג רבי חיים רוחמקין שליט"א לקראת הקמת בית הספר בית יעקב בעיר בני ברק, - שכרבים ממוסדות החינוך שהיו בנשיאות רבינו זיע"א הוסב שמו ל'דרכי שמואל' ע"ש ולזכרו של רבינו זיע"א - התבטא רבינו זיע"א שכבר חמש עשרה שנה מתחוללת מלחמה מתוחכמת של ראשי השלטון לשנות ולהוביל להרס עצמאות החינוך החרדי בארץ. היו אלו קבוצות הורים בעיר מודיעין עלית ששמו אל ליבם איך לכיתות הלימוד של בנותיהן מתקבלות בנות למשפחות שאין תוכם כפרס, ולפעמים מגלים בהליכותיהם עד כמה רחוקים הם מניהול אורח חיים של יראי ד'. קבלת תלמידות אלו נעשתה לא אחת בהוראה של משרד החינוך, או מפחד שהימנעות מקבלת תלמידות אלו עלול להזיק למוסד מבחינה כלכלית.

לאחר שנועצו עם רבינו זיע"א, ולאחר שהגאון רבי יוסף רובינשטיין שליט"א רב בית המדרש אהל רחל וראש כולל רצופות ומשפחתו, לקחו לבקשת רבינו זיע"א את העול הכבד של ניהול והחזקת המוסדות, נפתח בחודש אלול תשע"ב בית הספר בית יעקב החדש בעיר מודיעין עלית. מי שהתמסר רבות להקמת בית הספר היה הגאון רבי אשר זליג רובינשטיין זצ"ל שאף נשא דברים בכינוס האברכים הראשון להקמת בית הספר.

עת החליטו גדולי הדור לפני למעלה ממאה שנה להקים מסגרות חינוכיות לבנות ישראל, ולעמוד לימין אם בישראל מרת שרה שנירר ע"ה - שהשבע יחול יום הזכרון שלה - ביסוד תנועת בית יעקב, הייתה לנגד עיניהם הטהורות שצפו למרחוק, שתי מטרות עיקריות. האחת הרחקת בנות ישראל ממוסדות חינוך והשכלה שיביאו להרס וחורבן אמונתן הטהורה, והשנייה העמדת דורות של בנות נאמנות לקל חי שיקימו את ביתן בדרך ישראל סבא ויגדלו את צאצאיהם בדרך התורה והיראה.

בהמשך - בעיקר לאחר חורבן יהדות אירופה ומרכזי התורה ועלותם על המוקד של רבבות אלפי ישראל ששקדו על תלמודם בהיכלי הישיבות, בתי המדרש ברחבי ליטא, פולין, הוגריה ויתר מדינות אירופה - היו מוסדות בית יעקב בכל אתר ואתר, בית היוצר לאלפי ורבבות בנות ישראל כשרות, שהכירו בערך הנעלה של מסירות נפש ללימוד התורה והקריבו עצמן להקמת בתים של תורה, בהם עול הפרנסה מוטל על כתפי עקרת הבית כשהבעל ספון בבית המדרש ומקדיש את עתותיו ללימוד התורה.

גדולי ומאורי הדורות חששו כל העת שמא וחלילה תשתנה המגמה, ואותם לימודים כלליים שנלמדו בבתי החינוך של בית יעקב, וההשתלמויות לקראת הכשרתן של הבנות לשמש כמחנכות דור העתיד, ייהפכו חלילה לעיקר ולימודי הקודש והעמדת ערך לימוד התורה מעל כל הערכים והחינוך ליראת שמים יישארו מאחור. לשם כך קבעו כללים יסודיים וברורים ביחס הניתן ללימודי החול, לדוגמא נקבע כי השעות הראשונות בכל יום לימודים יוקדשו ללימודי קודש. כך נקבעו המסגרות ומספר השנים בהן תשתלמנה הבנות בלימודים בסמינרים למורות, כשהם לוחמים בכל עוד לבל תינתן שום דריסת רגל להתערבות שלטונית בתכני הלימוד ודרכי ההוראה.

לצורך כך הועמדו מפקחות ומחנכות שעמדו על משמרת מסורת בית יעקב. בראשן הייתה הרבנית מרת שרה רוטברג ע"ה, אשת חבר להגאון הגדול רבי זלמן רוטברג זצוק"ל ראש ישיבת בית מאיר ובתו של מרן הגאון רבי מאיר קרליץ זצוק"ל. כאחייניתו של מרן החזון איש זצוק"ל זכתה לקבל ממנו הוראות ברורות איך להעמיד את יסודות החינוך התורני בארץ ישראל, עליהן הקפידה עד יומה האחרון.

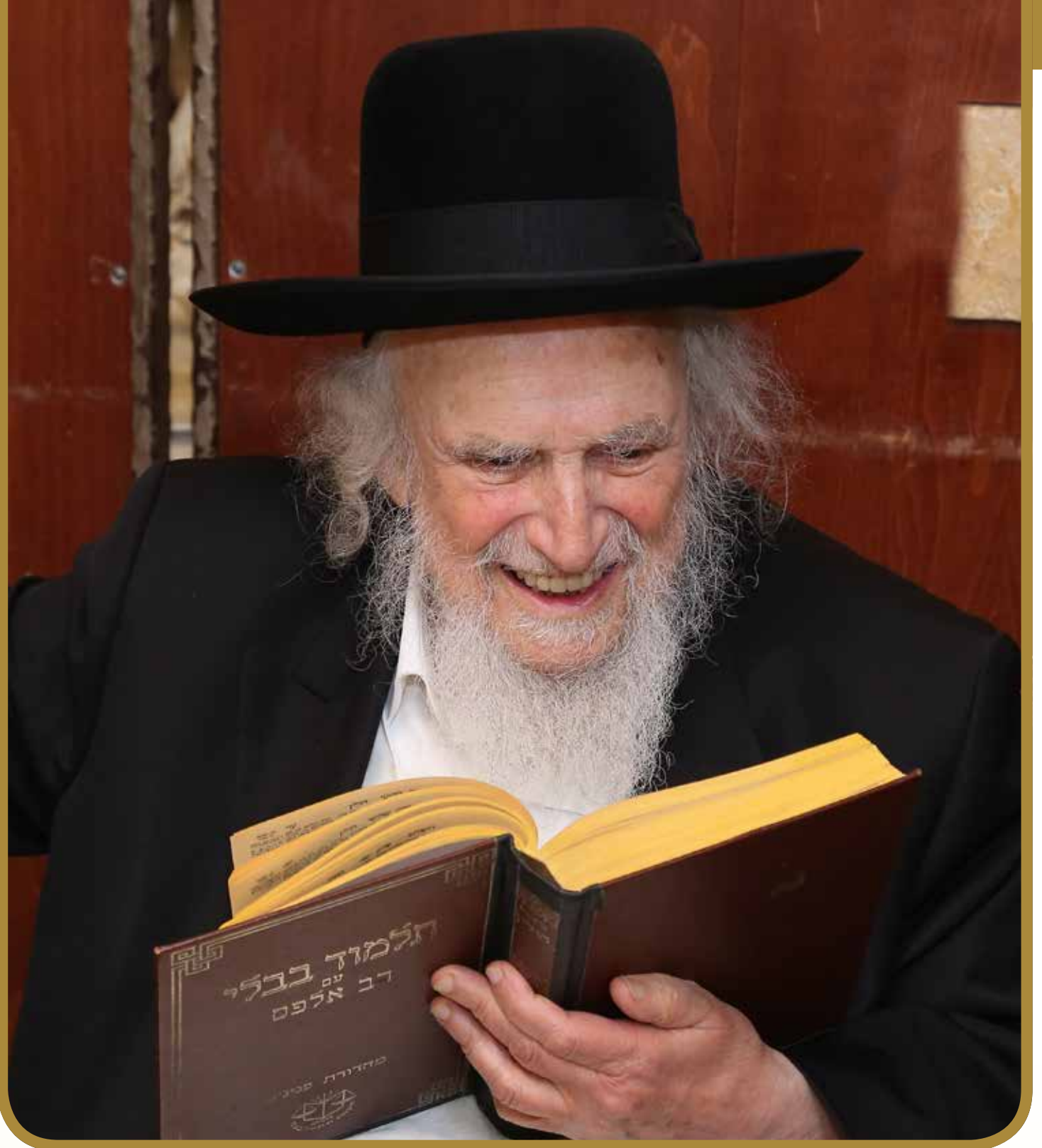
עוד לפני עשרות שנים החלו השלטונות לדרוש לבצע שינויים במתכונת הלימודים בסמינרים ובתי הספר, כשרבינו הגדול מרן הבעל האבי עזרי זצוק"ל עמד על המשמר ולא אחת קרא אליו את מנהלי הסמינרים הגדולים ונתן להם הוראות ברורות לבל ישנו חלילה מהמתכונת אותה הנחילו לנו גדולי הדורות.

צופה נחתך לבית יעקב

אט, ובפרט לאחר הסתלקותם של מנהיגי הדור הקודם, החלו שינויים מינוריים אך משמעותיים בהנהגת מוסדות החינוך והסמינרים. פעמים רבות נעשו השינויים בלא שימת לב וכוונת זדון, אך עקב השינויים בסגנון החיים הכללי וציאתן של נשים רבות לעסוק לפרנסתן במקצועות נוספים מלבד ההוראה, השתרשו בקרב הציבור מגמות פסולות שרובן נבעו מההתערבות בחיי החולין של הציבוריות בארץ ישראל.

מוסף זכרון
הפולס

יוקמו מוסדות חינוך לבנות שיהיו מנותקים מכל השפעה שלילית של משרד החינוך, תוך תשלום כבד שמוסדות אלו לא יהנו כלל מתקציבי השלטונות. הוא מזמן למענו את מקורביו הרה"ג רבי חיים רוחמקין שליט"א יו"ר בני תורה בעיר ברק, והרה"ג רבי יהודה רבי מטובי אישי החינוך עיה"ק ירושלים ומטיל עליהם את המשימה הכבדה לפתוח את המוסדות כבר לקראת שנת הלימודים תשע"ז.

"היינו כבר בעיצומם של ימי חודש תמוז", מספר לנו הרה"ג רבי חיים רוחמקין שליט"א, "ידעתי שאני לא יכול לסרב לבקשתו של רבינו זיע"א, ויחד עם קבוצת אברכים התחלנו לפעול להקמת בית הספר". "לא ידענו מי יהיו התלמידות והוריהן, לא היה לנו צוות חינוכי והנהלה, ובוודאי שלא משכן ראוי", ממשיך ומספר הרה"ג רבי חיים רוחמקין שליט"א. "כמו ההורים סמכנו על רבינו זיע"א וברכתו ואכן בסייעתא דשמיא מופלאה, זכינו ובתחילת חודש אלול נפתח בית הספר, כשבכל דבר ודבר אנו מקבלים את הדרכתו והוראתו של רבינו זיע"א".

"ההורים סומכים עלי", אמר רבינו זיע"א להרה"ג רבי חיים רוחמקין שליט"א באחת ההזדמנויות בהן שאל אותו והתעניין בכל פרט ופרט ממה שקורה בבית הספר. "גם אנו הבנו את גודל האחריות וכל דבר, קטן כגדול, הובא להכרעת רבינו זיע"א". בהמשך הוא מספר שגם ההתייחסות להליכות התלמידה בתעודה, נעשתה בהוראתו של רבינו זיע"א.

התעניינותו של מרן זצוק"ל בכל פרטי ההתנהלות של ביה"ס הוכיחה עד כמה דאגתו לקיומו ולהצלחתו של המוסד היתה חקוקה על לוח ליבו. הרה"ג רבי חיים רוחמקין שליט"א מספר על אחד מביקוריו האחרונים אצל רבינו זיע"א על מנת לדרון ולשאול בענייני בית הספר. "היה זה בשלהי חודש שבט האחרון, הגעתי למעונו של רבינו מיד לאחר אמירתו את השיעור שנאמר כרגיל תוך מיצוי כל הכוחות הגשמיים. למרות חולשתו הורה רבינו זיע"א להכניסני לחדרו". תוך כדי השיחה הפליג רבינו והרבה לשוחח עמי

היה זה בית הספר לבנות הראשון שהוקם בתקופה זו, כשהוא מתנזר לחלוטין מכל קשר חינוכי ותקציבי עם משרד החינוך. קשיים רבים עמדו בפני המייסדים, מפריעים שונים עמדו בדרכם. אך במסירות נפש ובהתייעצות מתמדת עם רבינו זיע"א, זכו לסייעתא דשמיא מופלאה, וכיום מונה בית הספר למעלה מארבע מאות תלמידות כ"י.

את החשיבות וההערכה של רבינו זיע"א לרעיון הקמת המוסדות באופן של ניתוק ממקורות תקציביים של השלטונות, ניתן ללמוד מהתייחסותו לשאלה מתי לערוך את חנוכת הבית למבנה החדש של בית הספר. היה זה לאחר גלגולים וטלטולים שעברו תלמידות בית הספר ממבנה אחד למשנהו, ובחסדי שמים נרכש בניין רחב ידיים עבור בית הספר. על השאלה האם ניתן לערוך את מסיבת חנוכת הבית והדינר לטובת בית הספר בחודש אלול, ענה רבינו זיע"א שזוהי ההכנה הטובה לימים הנוראים ואף הוא עצמו טרח והגיע להשתתף באותה מסיבה בחודש אלול תשע"ו.

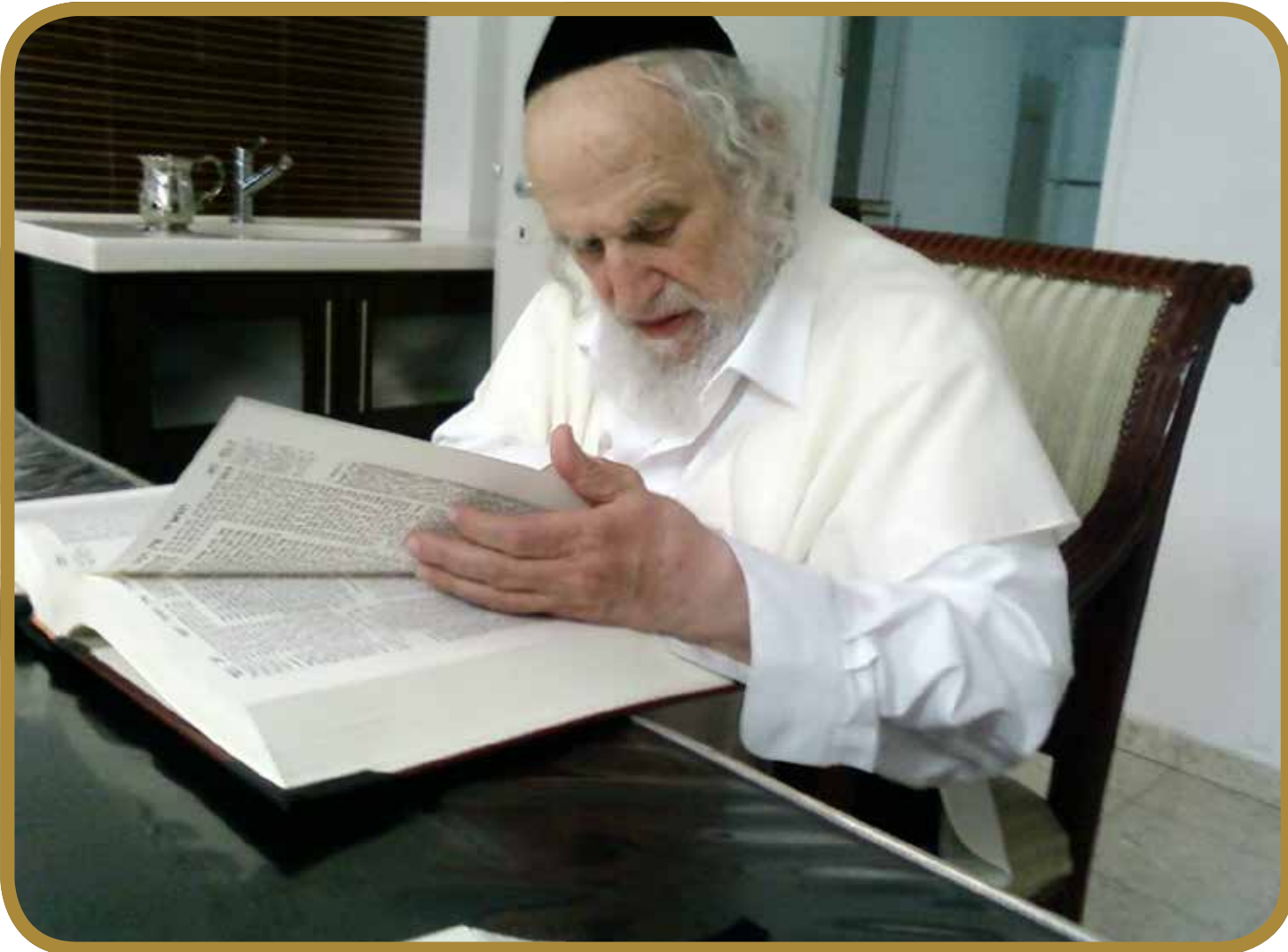
בכל עיר ועיר

קיץ תשע"ו. ציבור בני התורה הולך ומתגבש באלפיו תחת דגלו של רבינו זיע"א, אך יחד עם זאת מתפשטת רוח הקרירות לכל דבר שבקדושה. דברים שהיו ברורים לכל נער ונערה, הפכו להיות נושאים לוויכוחים רעיוניים. יסודות בהלכות צניעות, הנהגות בסיסיות בדרכי החינוך, הפכו להיות חומרות ונהגות של קיצונים וקנאים.

עוד ועוד הורים הגיעו ותינו את צערם בפני רבינו זיע"א, על מה שמתחולל במוסדות החינוך הקיימים, כשהם מבקשים את הדרכתו להמשך הדרך בה ילכו לגדל את בנותיהם בדרך המסורה.

רבינו זיע"א קיבל את ההחלטה שהגיעה העת וגם בירושלים ובני ברק

אמנו מאברהם אבינו לגרש את ישמעאל מביתו, כשהקב"ה מסכים על פיה ואומר לאברהם 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה'. בדור האחרון היו אלו מורות הסמינרים של בית יעקב, שהצטרפו לאם היהודיה ודאגן לעצב את דמותן של אמהות דור העתיד. להחזיר בהן את השקפת התורה על סערות התקופה, להשריש בהן את ערך לימוד התורה. ומעל הכל לגדל דור של נשות ישראל כשרות, ההולכות בדרכי אמותינו בצניעות וחדורות יראת שמים ויראת חטא. במסגרת שיחותינו עם מייסדי ומנהלי המוסדות בשבוע האחרון, שוחחנו גם הרה"ג רבי אהרן יעקבוביץ' שליט"א מנהל סמינר בית יעקב החדש לבני התורה בעיר מודיעין עלית.

"הורים החלו לשים לב כי מקצועות חול שונים החלו לקבל יחס מועדף", מספר לנו הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א. "תלמידות התבקשו למעט להיעדר - גם מסיבות מוצדקות - משיעורי אנגלית ולהעדיף להיעדר משיעורים אחרים", ממשיך ומספר הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א. "בנות לאבות שכל הווייתם, שיגם ורוחם הינו לימוד התורה, קבלו מעמד נחות בקרב יתר התלמידות, כשאת ההערכה הגדולה מקבלים אבות בעלי יכולת כלכלית או מי שמשמשים בתפקידים ציבוריים שונים".

"קבלנו על עצמנו את הוראת רבינו זיע"א", מספר הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א, ויחד עם קבוצת הורים בעלי מסירות נפש יצאנו לדרך הארוכה וב"ה אנו רואים כל העת סייעתא דשמיא מופלה בכל מעשי דינו". כשרואים את ההתפתחות הברוכה תוך שנים ספורות של בתי הספר הראשונים שהוקמו, ואלו שנפתחו בעקבותיהם בשכונות וערים נוספות דוגמת שכונת נוה יעקב בירושלים, המונים כיום למעלה מאלף בנות כ"י, למדים אנו עד כמה גדולים מעשי רבינו זיע"א שבאהבתו וחמלתו הרבה נשא את דאגתן של בנות ישראל על לוח לבו כל עת.

באותה תקופה - כסלו תשע"ה - סבר רבינו זיע"א שלא כדאי לצאת בפרסום רחב על הקמת הסמינר החדש, או מפני ש'כבוד ד' הסתר דבר' או מפני ש'אינן הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין'. כך שהמשימה לנהל תקופת רישום הייתה קשה יותר וכן המאמצים לגייס משאבים כלכליים להחזקת המוסד, ללא הגב הציבורי שבטאון עולם התורה 'הפלס' נותן

בנושאים שונים כשבתוך דבריו הוא אומר לי: "אמש היה אצלי הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א, עליך לדעת שהוא [הגאב"ד הגאון הגדול שליט"א] מבין את כל הנושאים לעומקם של דברים ובבהירות מוחלטת. כבר עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל סמך עליו ועל שיקול דעתו". רבינו זיע"א הוסיף ואמר לי: "אתה יודע, הרי לא תמיד אפשר לעלות אלי לירושלים, לכן בבני ברק אתה יכול לשאול גם את הגאון הגדול רבי צבי שליט"א".

בשונה מהעיר בני ברק שם עמדו למייסדי בית הספר שבועות ספורים להתארגנות, בירושלים החלו ההכנות לפתיחת בית הספר מיד לאחר חג הפסח.

"הורים החלו לשים לב כי מקצועות חול שונים החלו לקבל יחס מועדף", מספר לנו הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א. "תלמידות התבקשו למעט להיעדר - גם מסיבות מוצדקות - משיעורי אנגלית ולהעדיף להיעדר משיעורים אחרים", ממשיך ומספר הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א. "בנות לאבות שכל הווייתם, שיגם ורוחם הינו לימוד התורה, קבלו מעמד נחות בקרב יתר התלמידות, כשאת ההערכה הגדולה מקבלים אבות בעלי יכולת כלכלית או מי שמשמשים בתפקידים ציבוריים שונים".

"קבלנו על עצמנו את הוראת רבינו זיע"א", מספר הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א, ויחד עם קבוצת הורים בעלי מסירות נפש יצאנו לדרך הארוכה וב"ה אנו רואים כל העת סייעתא דשמיא מופלה בכל מעשי דינו". כשרואים את ההתפתחות הברוכה תוך שנים ספורות של בתי הספר הראשונים שהוקמו, ואלו שנפתחו בעקבותיהם בשכונות וערים נוספות דוגמת שכונת נוה יעקב בירושלים, המונים כיום למעלה מאלף בנות כ"י, למדים אנו עד כמה גדולים מעשי רבינו זיע"א שבאהבתו וחמלתו הרבה נשא את דאגתן של בנות ישראל על לוח לבו כל עת.

כרחל וכלאה אשר בנו את בית ישראל

מאז ומקדם היו אמותינו הקדושות היסוד והבסיס האיתן לחינוכם של בני ובנות ישראל. חז"ל הקדושים כבר למדו זאת מבקשתה של שרה

מוסף זכרון
הפלס

כיום לכלל המוסדות, התעצמו לאין ערוך.

אך חסד ד' היה עמנו, כשעצתו וברכתו התמידית של רבינו ליוותה אותנו כל העת, וכיום אנו זוכים ומאות תלמידות לומדות בחדווה ומתחנכות בדרך ורוח תנועת בית יעקב ההיסטורית.

"שלוש מטרות עמדו בפני רבינו זיע"א בעת שהחליט בקיץ תשע"ו על הקמת הסמינר החדש אהל רחל", מספר לנו הרה"ג רבי נתנאל לינדר שליט"א מנהל הסמינרים בירושלים ובבני ברק, שהוקמו לזכרה ולעילוי נשמתה של הרבנית הצדקנית אשת חבר לרבינו זיע"א מרת רחל ע"ה.

"בשיחותיו עמי", ממשיך הרה"ג רבי נתנאל לינדר שליט"א, "הוא אמר לי את שלושתן". הראשונה והעיקרית שבהן, היא נושא היראת שמים. "איך ייתכן שבבתי אברכים תלמידי חכמים יגעי תורה ויראי שמים, גדלים לא אחת בנים שרחקו מדרך התורה, לעומתם זוכים כל מיני 'פוערים' [כפריים ובורים] לגדל בנים שהינם פארי הדור?", שאל אותי רבינו זיע"א, כשהוא ממשיך ועונה: "הכל תלוי באם הבנים. אם האמא חדורה ביראת שמים אזי היא תצליח להעביר יראת שמים זו לילדיה. אך אם האמא – עקרת הבית – חלשה ביראה זו, לא יעזרו הסדרים הרצופים והיגעה בתורה של האבא". משום כך הוא אומר מנהל הסמינרים ביקש שנחזיר עטרה ליושנה והדגש עליו יושנת הסמינר יהיה נושא היראת שמים. דקדוק ההלכה, חרדת הדין של הימים הנוראים וכל נושא הצניעות.

הדבר השני היה נושא ההשקפה התורנית. לא ייתכן שבת תשמע בבית דברי השקפה על מה שמתחולל מסביבנו ובבואה לסמינר תשמע דברים אחרים. אם מפי המורות ואם מפי הבנות. נושא יסודי זה מביא בעקבותיו את המטרה השלישית. הלא אם בנותינו תתחנכנה באווירה שונה ממה שהבית משרד, מי תרצה להתחתן עם בני הישיבות שלנו. "איזו בת" שאל רבינו זיע"א "תהיה מוכנה לשמוע מחברותיה ומורותיה שחתנה משתתף בהפגנות וחוסס כבישים"?

משום כך ראה חובה קדושה להקים את הסמינרים בירושלים ובבני ברק, כשהוא מטיל את כל כובד משקלו בעידוד ההורים לרשום את בנותיהם לסמינר. הוא השקיע את מיטב זמנו באסיפות ושיחות אישיות, עם גדולי התורה שליט"א והורי התלמידות, לצד ההדרכות התמידיות להנהלת הסמינר. לא אחת התבטא ואמר: "הורים ימרטו את שערות ראשיהם על כך שלא העבירו את בנותיהם לסמינרים החדשים".

ואכן, זוכים כל הסמינרים שהוקמו בהוראתו והדרכתו של רבינו זיע"א, להנחיל מורשת ההשקפה התורנית לבנות. חדורות יראת שמים טהורה מעבירות המורות וכל צוות ההנהלה את אשר שמעו וקבלו במסורת הדורות. לדוגמא רק מציינים בסמינרים את הכבוד וההערכה שמקבלות אחיות לבני העליה אסירי עולם התורה שזכו לקדש שם שמים בעת האחרונה. אלו בזיונות הן היו סופגות אילו נשאר במקומות האחרים?

מה יפו פעמיך

רכזות שלל ארגוני הנוער החילוני, ונסיעה משותפת לביקור במחנות ההשמדה של נשות חינוך מסמינרים וארגונים חרדיים, בצוותא עם אישים חילוניים וראשי תנועות הנוער הלאומיות.

מספר חדשים לאחר הקמת הסמינר במודיעין עלית, פגש הרה"ג רבי אהרן יעקובוביץ' שליט"א מנהל הסמינר בכניסה למעונו של רבינו זיע"א מספר הורים כאובים, שתינו את כאבם על המושגים המעוותים והפעילויות הפסולות להן נחשפות בנותיהן במסגרת התנועות והארגונים הוותיקים.

כמי ששמע את ההוראה להקמת הסמינר וענה: 'הנני שלחני', כך גם בנושא זה, התייצב הרה"ג רבי אהרן יעקובוביץ' שליט"א ובהוראת רבינו זיע"א הוקמה תנועת 'פעמיך'. המאגדת בתוכה את בנות משפחות בני התורה בעשרות קבוצות בריכוזים חרדיים בכל רחבי הארץ. זכה הארגון שכל פעולותיו נעשו בהכוונתו של רבינו זיע"א, וכארגוני הבנות שנוסדו לאחר הקמת הסמינר בקרקוב, היה לבסיס והגרעין למאות הבנות שבעקבות ההשתתפות בפעולות הארגון, שביססו את יתר הסמינרים החדשים שהוקמו בהוראת רבינו זיע"א. כיתר הארגונים מתקיימות פעילויות מרתקות בשילוב טיולים ונסיעות, הרצאות וכינוסי שמחה. אך בשונה מיתר הארגונים נשאר ארגון 'פעמיך' זך למשמעות הפסוקים שהזכרנו, והתוו את יסוד תנועת בית יעקב ההיסטורית.

'שויתי ד' לנגדי תמיד', 'עבדו את ד' בשמחה' ו'למנות ימינו כן הודע', היו הפסוקים ששיננה בכל עת מרת שרה שנירר ע"ה לתלמידותיה בסמינר בית יעקב בקראקוב שבפולין. פסוקים המבטאים באופן ברור וחד משמעי, את נשמת אפה של תנועת בית יעקב. יראת שמים אמיתית, קיום המצוות מתוך שמחה והידיעה שימינו כצל עובר. כשדברים אלו חקוקים בלבותיהן של בנות ישראל, קל יותר להחזיר את השקפת התורה, לבטל את השאיפות של קריירה מקצועית והיחס האמיתי הניתן למי שאינו שלם עם אלוקיו.

ברוח זו הוקמה תנועת בנות אגודת ישראל ויתר ארגוני הבנות, שהיוו מסגרת חינוכית בלתי פורמאלית, להשלמת ההווי הרוחני של בנות בית יעקב. אך ברבות השנים וככל שתנועות וארגונים אלו זכין להינתן מתקציבי השלטון, כך חלחל הארס וההרס המכוון של ראשי המדינה גם לארגונים אלו.

מושגים של אחדות העם ושיתוף פעולה עם תנועות נוער המבוססות על כפירה בד', אמנות של הכרה בשונה וגבורה לאומית והתחייבויות מגומגמות על הסכמה ואמונה ברעיון הציוני, החלו להתדפק על דלתות תנועות וארגוני הבנות. לא כאן המקום לפרט את הפעולות החמורות שהתבצעו, בהן פעילויות משותפות לרכוזות ארגון בנות חרדיות יחד עם

ורעי את גדיותיך

הילדים הרכים בידי מבקשי רעתם, המנסים לכבות כל זיק של התלהבות רוחנית מליבותיהם הרכים.

רבינו זיע"א שדברי רבותינו הקדושים ש'אם אין גדיים אין תיישים' היו לנגד עינו בכל עת, הבין שבמצב שנוצר עתידם הרחני של ילדי ישראל הכשרים נמצא בסכנה עצומה. עקב כך הורה להקים גני ילדים על טהרת הקודש בכל עיר ועיר ולכל רמות הגיל השונות. היו אלו נאמניו שעל כל אחד מהם אפשר לומר: 'איתמחי גבור ואיתמחי קמיעא', הרה"ג; רבי אהרן יעקובוביץ' שליט"א מייסד ומנהל הסמינר במודיעין עלית, רבי חיים רוחמקין שליט"א מייסד ומנהל בית הספר 'דרכי שמואל' בבני ברק ורבי יהודה רבי מייסד ומנהל בית הספר בית יעקב בירושלים. הם היו הנחשונים שהקימו רשתות גנים כל אחד בעירו, כשאליהם הצטרפו רבים בכל הערים החרדיות בארץ, בהן מתחנכות למעלה מאלף בנים ובנות כ"י בכיתות גן בכל הגילאים, כשההורים מלאי תודה והערכה למנהלים המוסרים נפש לרווחת התלמידות והגננות.

כך קיימים כיום עשרות כיתות בשכונות רבות בערים; ירושלים, בני ברק, מודיעין עלית, ביתר, בית שמש אלעד טבריה ועוד. כשלקראת השנה הבאה ייפתחו גנים נוספים בעוד ערים ושכונות חרדיות רבות.

מוסף זכרון
הפולס

מה טובו אהל"ך יעקב

הכנת הידיעה התכנסו ובאו חלקם של הגבאים לשיחה משותפת עם כתבנו. דומה שאם באותם ימים עמד מספרם של בתי הכנסיות על קרוב לעשרים, כיום כבר אין כמעט שכונה בערים החרדיות בה לא קיים בית כנסת ומניין של ציבור בני התורה המבינים בעם.

די אם נציין את הערים המרכזיות בהם בכל אחת מהן קיימים לפחות עשרה בתי כנסיות ובתי מדרשות של ציבור בני התורה כבני ברק ירושלים ומודיעין עילית, כשבחלקן למעלה מעשרים בתי כנסיות ומנייני תפילות של ציבור היראים לדבר ד'. בהם מתקיימים שיעורי תורה ופעילות חינוכית לילדי תשב"ר לצד כינוסים והרצאות חיזוק בדרכי הנהגת הבית היהודי והשקפת רבותינו לנשות בני התורה.

רבינו זיע"א ראה בהתפתחות בתי הכנסיות חלק מרכזי בבניית ועיצוב דמותו של הציבור, משום כך הודריך והורה שגם אם האפשרות לקיים במקום תפילות רק בשבתות ומועדים חובה לפתוח את בתי הכנסת הללו, כשהוא מעודד כל הזמן ומעורר על החובה להתפלל עם ציבור הירא וחרד לדבר ד'.

במהלך ימי האבל והבכי על הסתלקותו לחיי עד של רבינו רשכבה"ג זיע"א, שוחחו מספר אברכים חשובים על התפתחותן של קהילות הקודש של בני התורה בכל רחבי הארץ, שעמדו תחת נשיאותו של רבינו זיע"א. בתוך הדברים התבטא אחד הדוברים, שמי שרוצה לבחון עד כמה גדל ופרץ לרוב ציבור היראים המבינים בעם, יוכל לעשות זאת לפי מספר מודעות האבל שפרסמו בתי הכנסיות ובתי המדרשות של ציבור זה בבטאון עולם התורה בימים שלאחר העלות הענן מעל המחנה. אם בימי האבל על עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ניתן היה לספור על כף היד את מודעות האבל שהתפרסמו ב'הפלס' מטעם בתי כנסיות ובתי מדרשות של ציבור זה, הרי שעתה, לאחר כשש שנים מאז העמיד רבינו זיע"א את ההתארגנות החרדית החדשה כאבן יסוד בדרך לשמירת מסורת התורה, הישיבות והחינוך, פורסמו קרוב למאה מודעות אבל מטעמם של בתי כנסיות ובתי המדרשות של ציבור ענק זה שהולך וגדל מיום ליום.

בגיליון חג הסוכות תשע"ז התפרסמה ב'הפלס' ידיעה על בתי הכנסת החדשים שהוקמו בריכוזי היהדות החרדית בשנים האחרונות. לקראת

מצודתו פרוסה

על הקשר ההדוק בין רבינו זיע"א ומוסדות התורה של המרא דאתרא שליט"א בראשון לציון

המרא דאתרא שליט"א, ידידת נעורים של הרבנית מרת רחל ע"ה. מרן שליט"א אף הגיע לקבוע מזוזה בחנוכת הבית של הצרכניה. ברבות השנים ועם הקמתם של מרכזים מוזלים נוספים באזור המותאמים למשפחות תורניות נסגרה הצרכניה.

באחת הפעמים שהגיעו המרא דאתרא ומחברי ההנהלה לשאול את רבינו זיע"א בנושא מהותי בהתנהלות החיידר, נבצר מהמנהל הרה"ג רבי עזריאל אהרן וואלפא שליט"א לבוא עמהם. למרות שהמרא דאתרא שליט"א, אביו של המנהל, אמר לרבינו שהם באים בהסכמתו של המנהל לקבל כל הכרעה שתתקבל, סירב רבינו זיע"א ברגישותו המיוחדת לכבוד הזולת לדון בעניין ללא המנהל.

בשנים האחרונות היו תקופות ארוכות שנמנע מהת"ת התקציב של משרד החינוך, עקב סירובה של ההנהלה - בהוראת רבינו זיע"א - לחתום על המסמכים שנדרשו לחתום עליהם. בהמשך הציע רבינו זיע"א להנהלה את הדרך להתנהל מול הרשויות, ובברכתו ובעצתו הצליחו לפעול לקבלת האישורים לקבלת התקציב, בלי לוותר על קוצו של יו"ד בנושאים החינוכיים והרוחניים.

לא רבים יודעים, אך המוסד החינוכי הראשון שאת נשיאותו והכוונתו נטל עליו רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, לא שכן באחד מריכוזי היהדות החרדית בארץ. היה זה החיידר בעיר ראשון לציון, שנוסד עם התרחבות קהילת המתחזקים והמתקרבים לחיי תורה ומצוות בעיר, תלמידיו של המרא דאתרא הגאון רבי יהודה דוד הלוי וואלפא שליט"א, שמיום שחבש יחד עם רבינו זיע"א את ספסל הלימודים בת"ת עץ חיים בירושלים, לא פסקה אהבה ורעות ביניהם כל הימים.

היה לפני כשלושים שנה, זה מספר שנים שבמכון ללימודי היהדות 'מצאנו מים' מיסודו של המרא דאתרא שליט"א, מתרבות המשפחות שמאסו בחיי החילוניות והתקרבו לד' ולתורתו. מרבם ומורם הגאון רבי יהודה דוד הלוי וואלפא שליט"א ומיתר הרבנים שמלמדים במקום, הם מקבלים את ההשקפה הנכונה לכל נושא רוחני וחינוכי. רבים מהם מעוניינים להעניק לילדיהם חינוך תורני מובהק כמסורת ישראל סבא, והת"ת המקומי במסגרת החינוך העצמאי, שבו משולבים לימודי חול מעבר לנהוג בחיידרים הוותיקים, כבר אינו עונה על שאיפתם.

במקביל, הגיעו ילדיו של הרה"ג רבי עזריאל אהרן הלוי וואלפא שליט"א וילדיהם של אברכים צעירים מבני הקהילה לגיל חינוך, כך שהצורך בהקמת חיידר ברוח ישראל סבא והלך. אך טבעי היה להציע לרבינו זיע"א, שעשרות שנים ליווה בעצה את כל פעולותיו של המרא דאתרא שליט"א בעיר, לקחת את עול נשיאות החיידר החדש. לאחר קבלת ברכתו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה בעל האבי עזרי צדק"ל, ניאות רבינו זיע"א ונטל על כתפיו את עול נשיאות החיידר.

מאז, מלבד יתר העניינים שבהם נועצו המרא דאתרא שליט"א ובני ביתו עם רבינו זיע"א, נוספו גם השאלות השונות בהנהגת החיידר. אם בנושא קבלת תלמידים וקביעת דרכי הלימוד, ואם בהתנהלות מול משרד החינוך ומפקחיו.

בהמשך אף נוסדה ישיבה לצעירים כהמשך לחיידר. גם בנושא הישיבה היה מן הסמכות הרוחנית, שאליה הובאו להכרעה כל השאלות שעלו מעת לעת בהנהגת הישיבה.

עם התרחבות הקהילה והצורך בהקמת צרכניה מתאימה למשפחות תורניות, נפתחה בעיר צרכניית 'תקות רחל', ע"ש של הרבנית הצדקנית מרת רחל ע"ה, אשת חבר של רבינו זיע"א. זאת בהצעת הרבנית הצדקנית מרת אלטע מלכה ע"ה, אשת חבר של

עבודת הצלותהון דישראל

עבודת התפילה הנשגבת של מרן ראש הישיבה זיע"א, נודעת כבר עשרות שנים בין יושבי אוהלה של תורה. מקרוב ומרחוק באו לחזות בצל עבודתו הטמירה. בלב מלא ערגה, כיסופים וגעגועים, נזכר אחד מתלמידיו הקרובים באותן שעות מופלאות של העבודה שבלב

אי"ש ימיני

בית המדרש אגודה שול בשערי חסד, שעת שחר. אל בית המדרש צועד רבינו מרן ראש הישיבה אחר ליל כמעט ללא שינה, פסוקי הקרבנות מזדמרים מתוך פיו, והקריאה "צפונה", בעת היכנסו לבית המדרש, נחרטת בלבבות השומעים, בהגיעו להתחטא לפני קונו כבן לפני אביו.

תפילתו של ר' שמואל, הוא ה"עמודא צלותהון דישראל", כך התבטא עליו הגאון הגדול רבי ישראל יעקב פישר זצוק"ל, הייתה מראה מרעיד כל לב. שעות ארוכות של השתפכות בתפילה לפני הקב"ה, פניו אש להבה, ומיהו אשר יכול לתאר את אותם רגעים נוראים של תפילה.

בבית המדרש שבביתו, או בהגר"א, בזכרון משה, באיצקוביץ, ב"יזדים" או ב"פרושים", בשמחת נישואין או בבר מצווה, תמיד אותה תפילה נוראית, אותה סערת חושים מרטיטה כל רואה ולב, תפילה שגם העומדים מבחוץ משתאים, רואים מראות אלוקים! בכייה בתחנונים בהתרפקות נוראה...

בשיחה שכתב בכתב ידו על עבודת התפילה ביאר רבינו ראש הישיבה מהי התפילה במילים שמתארות את תפילתו שלו, שכל מי שחזה בה לא ישכחה.

"עיקר גדול בעבודת התפילה, ההתחדשות ושפיכת הנפש בכל תפילה, לא כאילו חזרה על התפילה של יום אתמול, כי אם כן כאילו ניטל ח"ו כל הלב של התפילה... שכל תפלה ותפילה תהיה כחדשה ממש, עכשיו ממש מבקש ומתפלל, ובאמת כנודע כי כן הדברים בשרשם העליון, וכלשונו של הנפש החיים הקדוש, דלא אתי אינש על יבשתא לתקן תקון נורא כזה לכלול במטבע תפילה קבועה כו' שמעת שתקונה עד ביאת הגואל, לא היה ולא יהיה שום תפילה דומה לחברתה וכו' ע"ש באורך נועם דברי קדשו.

אבל כמובן שעיקר גדול בזה בחינת העבודה מצד האדם המתפלל, אף במי אשר לאו בר הכי בדברים בשרשם, אבל כל המצב הרגשי של התפילה, כל המציאות, לא חלילה לחזור על דברים, אלא עכשיו, מיצוי נפשו עתה, בלי רצף העבר וההווה (וכמובן שיש עבודה בבחינת הרציפות ואכ"מ)... עלינו להתחזק בתעצומות עוז וגבורה דקדושה, שלא לזלזל ח"ו בעבודה הגדולה והחביבה של התפילה, אשר אנו זוכים בה יום יום ערב ובקר וצהרים אשיחה כו', ותהא תפילתנו רצויה ומקובלת לפניו, והקב"ה יזכנו לעבדו בלבב שלם אשר זה כל האדם."

איה העט שיוכל לתאר את ה"אהבה רבה" העצומה, כשראש הישיבה זצוק"ל יושב ובוכה בכי תמרורים, וכפי שתבע רבינו הגדול בשיחותיו: "אנחנו מרעישים כל יום בתפילה על תורה, 'אהבה רבה ואהבת עולם', וידוע משלו של ה'חפץ חיים' באחד שמרעיש עולם ומתחנן מדי יום לקבל מעות אבל לא מגיע לקבלם, אבל ראשית הדבר הוא לבקש בכל הכוח..."

לעין כל מוכח מה שהיה מרגלא בפומיה, דברי הגרעק"א, שמבאר את הברכה "הבוחר בעמו ישראל באהבה", ועפ"י שאלת הראשונים ב"ואהבת את ד' אלוקיך" איך ניתן כלל לצוות על אהבה. ובאמת, ודאי שהדבר מונח באדם בנשמתו שזו טבעה, לאהוב את ד', רק עליו להסיר את המרחקים. ומבאר רעק"א, שכשאומרים "הבוחר בעמו ישראל באהבה" ומעוררים את אהבת ד' לעמו ישראל, מוכרחת אהבת ד' לבוא אל הלב מכוח "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". ולמדו חז"ל, כי כמים הפנים לפנים "ההוא בד"ת כתיב" (יבמות קיז).

איך ניתן לתאר את ה"קריאת שמע", את הדביקות הנוראה. מספר תלמיד: "הבאתי פעם לשיבה בחור צעיר, מרקע דתי לאומי, בעל נפש מרגישה. הוא ישב מול ראש הישיבה זצוק"ל בתפילה, והפך לאדם אחר ממש, כשהוא לא מצליח להרגע מה'קריאת שמע' של רבינו הגדול..."

"במשך עשרות בשנים", מעידים תלמידים קרובים, "לא ראינו אף פעם תפילה אחת שיש בה חולשה או רפיון, תמיד תפילה בכל עוז ותעצומות הכוח, עד כלות הכוחות, תפילה של השתפכות הנפש, בדמעות ובתחינה". מתאר הגאון הצדיק רבי בנימין גינצלר שליט"א, מגדולי תלמידי רבינו מזה שלושים וחמש שנה, שזכה במשך עשרות שנים להתפלל עם רבינו ראש הישיבה: "ההגדרה היא שהתקיים בו 'אין תפילה דומה לחברתה'. היה מדהים לראות במשך שנים, איך בכל תפילה הוא היה משקיע את כל הכוחות, וכל פעם זה היה אחרת. במיוחד בתקופה האחרונה, שהייתה הרגשה נוראית של 'דע לפני מי אתה עומד', כך למשל המילים 'ד' שפתי תפתח', יש פעמים שהיו אורכות דקה או שתיים, לעיתים חמש ושש דקות, וזכורני אף פעמים שבמשך עשרים דקות רבינו זצוק"ל היה עומד במילים אלו בבכיות והתרגשות!

כך גם בכריעה הראשונה, כשפעמים נמשך ה'ברוך אתה' שש או שבע דקות כשכולו כפוף בכריעה, ממש כדברי חז"ל לא הייתה תפילה דומה לחברתה, לא בכיה קבועה באותו מקום, לא התרגשות באותו מקום. כל תפילה היא בעוצמות נדירות. היו תקופות שונות שבהן כל תפילה הייתה אחרת, והיו תקופות שהוא השקיע בעניינים מיוחדים, והאריך בברכות מיוחדות.

כמובן גם ה"שמע קולנו" כשלצידו התפילות והפתקים שעליהם הוא התפלל. שמעתי איך באחת התפילות הוא לוחש וזועק בשמע קולנו שוב ושוב "תשובה עילאה..." לעיתים באלוקי נצור. בכל השנים כל תפילה הייתה עולם ומלואו בשיא הכוחות, בכל פעם התרגשות אחרת, בבכיות, כאשר בכל השנים הוא הזיל דמעות בתפילה ובשנים האחרונות הרבה יותר בכיות נוראות. כך ראינו למשל בשנה אחת בעלינו של ראש השנה שהוא בכה בכי נורא, ובשנה אחרת רקד ממש ב"אין כאלוקינו".

לבו ודעתו על כן שלא יהא בבחינת קבע ודומה עליו כמשאוי ח"ו כי אם במנוחת הנפש נפלאה ובישוב הדעת מרובה, השתדל ונתעצם מאד להיות מרוכז היטב בעמדו בתפילה, בבחינת עומד לפני המלך, ומתאמץ בכל כחו שיצא מפיו כל תיבה ותיבה בכוונה, ושמחה גדולה היתה לו בכל יום אשר היה זוכה לעבור בכל תיבות התפילה בכוונה, יתן ה' ויהיו הדברים האלה להתעוררות לעבודת התפילה, ולעילוי נשמתו ונשמת אמו ע"ה אשר בטח בה לב בעלה ת.נ.צ.ב.ה."

"ואכן מה נהדר היה המראה", מספר הרב י' א', "כשזכינו להתפלל בצילם של שני ענקי עולם, מרנא הגרש"ז ובנו רבינו ראש הישיבה, כל אחד בצורת התפילה שלו משני צידי ארון הקודש, רבי שלמה זלמן בריכוז הנורא והשקט, ורבינו ראש הישיבה בסערה הנוראית שאפפה את תפילתו. ואנו צעירי הצאן, רואים צורת תפילה מה היא."

בדברים שכתב רבינו לע"נ אביו, הוא לימד איך ללמוד את דברי חז"ל בעניין התפילה, בדברים המלמדים יותר מכל על עוצם תפילתו שלו, ואיך הוא "חי" כל תפילה ותפילה:

"חז"ל הקדושים אמרו בגמ' ברכות ו: בענין התפילה, על דברי אדונינו דוד בתהלים 'כרום זולות לבני אדם', אלו דברים שעומדים ברומו של עולם, ובפירש"י כגון תפילה שעולה למעלה, ובני אדם מזולזל בהן, בודאי שאין צריך לרוח"ק לזה שיש בני אדם המזולזלים בתפילה, ולא בא דוד רבן של בעלי רוח"ק להשמיענו במי שלא מתפלל כראוי ברשלנות ובזלזול או שלא מתפלל כלל ח"ו, וגם על החסרון והזלזול בדרגות יותר גבוהות בתפילה, זה גלוי ומבואר לפני כל בעלי דעה להבחין בזה.

בודאי שיש ענין מיוחד בדברי דוד מלכנו, על אלו שיש להם צורת 'בני אדם' השלמים בעבודתם וגם בעבודה שבלב זו תפלה, ועם כל זה דוד ברוח קדשו צווח 'כרום זולות' בני אדם מזולזל בהן, דהיינו עם רוב ערכה הנורא של התפילה, כאילו מונח בזה גם טבע של זלזול אצל בנ"א, שאין יודעים ואין חיים דיים את המעלה העצומה של התפילה העומדת ברומו של עולם..."

בהמשך הדברים הגדיר ראש הישיבה זצוק"ל את עוצם התביעה וכתב: "אם יש מצב ונטיה של זלזול בעבודת התפילה, גם אצל האנשים השלמים בעבודתם, בודאי ובודאי שזה גם שיין מאד לאנשים כערכנו... ובודאי שהאדם צריך להיות 'מכיר את מקומו'... אבל עם זה תבוא התעוררות מעין מלמעלה למטה... ואנו מוכרחים להזיז את עצמנו כי הדרך ארוכה ורבה, ואם כי לא עליך המלאכה לגמור, אבל הרי גם אין אנו בני חורין להפטר ממנו ח"ו..."

כוח התפילה

"תמיד ראיתי איך התפלל על חולים או על מבקשי ישועה, כשפעמים רבות הוא מזיל דמעה עליהם", מספר הרה"ג ר' דוד בירדמן שליט"א, מי שהיה לצידו של רבינו רה"י שנים רבות. "היה ידוע בישיבה שכל חתן שנישא, ביום החופה ראש הישיבה והרבנית היו בתענית ויורדים להתפלל בכותל, להצלחתו..."

מוסיף ומספר הגאון רבי בנימין גינצלר שליט"א: "באחד מימי חול המועד הלכתי עם רבינו למקום המקדש, ושמעתי שצהבו פניו כשעלה למקום הגבוה, ואמר לעצמו: 'ב"ה היום התפילה היתה טובה...' הוא תמיד חי את התפילות והרגיש כשהן פעלו. אני זוכר כי לפני כמה שנים אמר אחרי יום כיפור: 'חששתי, פחדתי השנה אבל ב"ה, היו התפילות טובות'. תמיד הוא חי בשיא הכוח והעוצמה כל תפילה ותפילה, באופן לא נתפס". "תמיד אחרי עבודה נוראית של ימי הדין", מספר הגאון ר' אברהם יחיאל אונא, ששהה במשך שנים לצידו של רבינו זצוק"ל בתפילות, "אחרי שעות של בכיה ותפילות, כשבליבו הגדול הרגיש את ההצלחה בתפילות היה רבינו אומר בשמחה: 'בזכות הציבור והאברכים התפילות היו טובות, היה ס"ד'. ואכן, ידוע היה לכל מבקש ישועה עוצם הישועות שבאו מכוח תפילתו של רבינו הגדול, כאשר רבים ראו בחוש את כוחו הגדול בשמים, בחינת 'רצון יראיו יעשה'."

"זכורני כי באחד הימים הגיעו בנו וחתנו של יהודי שהרופאים בישרו לו על מצבו הקשה, וכשנכנסו לראש ישיבה וביקשו שיעתיר ביתר עוז, אמר ראש הישיבה: 'אני מתפלל אבל אני מרגיש שאין לו כלום...' השניים יצאו המומים וביקשו מאחד מחשובי התלמידים שייכנס שוב, שמא ראש הישיבה לא הבין את כוונתם. אך כששמע התלמיד את התשובה שקיבלו אמר: 'הרי הוא אמר בדיוק מה המצב...' ואכן אחרי כמה ימים התברר, שהכל היה טעות של ממש."

מקרה נוסף היה עם תלמיד, שהרופאים בישרו לו שמצבו לא טוב.

ההתחדשות הייתה חלק ממהות התפילה. "זכורני שבאחת השנים", מספר הרב י' א', "בשיחה שמסר בתחילת טבת אמר רבינו זצוק"ל בדברו על המצב, הזכיר כי ימי החנוכה עברו עכשיו, וחשף קצת מעומק ההרגשות בתפילה באומרו: 'הרגשתי, שאמנם חנוכה הם ימי ההלל והשמחה וההודאה, והעיקר זה ההלל, וצריכים להודות לד' בשמחה. אך הייתה לי הרגשה, אינני יודע אם אני צודק בזה, שגם פה צריכים ויש לחלק, כי יש זמנים שעל כל פנים יושבים על התורה ועל העבודה בשקט. כשיושבים באוהלה של תורה אין שום מפריע ואין שום מציק, ואז אומרים ומודים ומהללים בשמחה.

ויש זמנים שצריך להגיד בהלל את 'לא לנו ד' יותר חזק, את ה'אנא ד' הושיעה נא' יותר חזק. יש הרי בהלל גם חלקים של תפילות ובקשות, ואם תמיד, בכל מצב, אומרים את אותו הלל באותו הרגש, אז הפשט בזה שלא מבחינים שיש איזה שינוי, וזה גם אולי מעין התביעה של 'הרי זה מחרף ומגדף'... אמנם יכול להיות שבחנוכה עצמו צריך להתגבר על הכל ויש כוח מיוחד, אך בשיבה עשיתי מעשה, ובאמירת הלל בימי החנוכה שרו פחות, הרבה פחות מתמיד, אבל הרגשתי שלומר בזמן שכזה הלל, באותה צורה כמו תמיד, בלי להרגיש שזה זמנים קשים, אולי זה גם מחרף ומגדף, כאשר לא מבחינים שהקב"ה רוצה מאתנו משהו, תובע מאתנו..."

"מאידך, במועדים שלאחר מכן, בפסח ראו אצלו חיזוק גדול של שמחה, כי תמיד הוא היה עובד ומבקש ומתעלה, ללא החרף. 'בכל יום כחדשים', כפי שתבע מכולם ובעיקר מעצמו, עולה ומתעלה ללא הרף. אולם כאשר דיברו איתו על המצב של כלל ישראל פתאום נשתנו פניו... כל חייו היו תמיד 'כחדשים', תמיד יותר ויותר לתבוע, להתחדש, דבר שלא רואים אצל אנשים מבוגרים, גם אצל גדולי עולם."

"את זה ראינו גם בכל התפילה", מוסיף תלמידו של רבינו זצוק"ל, הרב הגאון רבי אליהו נוח ציטרנבום שליט"א. "מי ששהה בעשר השנים האחרונות משבת לשבת בהיכלו של רבינו ראש הישיבה זצוק"ל נוכח לראות, שלא היה זמן קבוע לפסוקי דמרה, תמיד הכל בנחת כמונה מעות, והרגישו את ה'חדשים'. הוא גם הרבה להזכיר בשנים האחרונות את דברי הטור שמביא את דברי חז"ל 'אשר אנכי מצוך היום', שלא יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כדיוטגמא חדשה שהכל רצים לקרותה, וביאר: 'כל יום כתב חדש מהקב"ה ויהיו הדברים האלה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ושמחתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם', כל זה דבר חדש, ומשמע שזה המינימום, משמע שבלי זה שחיים את ה'כחדשים' חסר במלכות שמים. אם אדם חוזר על מה שאמר אתמול ושלשום הרי שלא קיים את הקר"ש. רק זה מבקשים מאיתנו, היה צריך הרבה יותר מזה!"

כשהיה מזכיר את ה"השמרו לכם" בסערה וביראה, זה היה מעמד נורא מדי יום. סיפר בחור שהיה עם רבינו זצוק"ל בבית החולים לפני ארבעה שבועות, ששמע איך מתוך שנתו הוא חוזר על הפסוקים בהתלהבות, חוזר על קריאת שמע, על השמרו לכם פן יפתה וסרתם..."

הגרא"נ מציין עובדה נוספת, כאשר רבינו זצוק"ל היה מקפיד על דברי הגרא"א וכן על המובא באריז"ל לצאת בחזרת הש"ץ, ואף היה אומר קודם "ד' שפתי תפתח", ועמד והקשיב לכל מילה, בלי שום הפסק או עיון בספר וכדו', רק בריכוז ובכוונה לצאת ובקריאת "אמן" בקול על כל ברכה וברכה, מחזה שלא ימוש מן העין...

כוח התפילה העצום היה מצעירותו ממש. סיפר הגאון הגדול רבי משה שמידע את ששמע לפני עשרות בשנים מהגה"צ רבי נטע צינויירט: "הלא יש לכם בישיבה (באתרי) את רבי שמואל ששכינה מקשקשת כנגדו במשך עשרים וארבע שעות! " בימי השבעה, כאשר ישב תלמידו האדמו"ר מאמשינוב שליט"א, שלמד בצעירותו בישיבת "שם עולם" אמשינוב, שם שימש רבינו רה"י והרביץ תורה, אמר לו הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א, כשיבירו על עמודי עולם שבהם היה כה מיוחד רבינו: "את התורה לא צריך לספר", והשיב האדמו"ר: "גם את העבודה ראינו אז..."

עבודת התפילה

עד כמה היה רבינו שלם בעמוד העבודה, יעידו התפילות הנוראות, והתביעה שתבע מעצמו כפי שמתבטא במאמר שכתב רבינו הגדול זצוק"ל, בקובץ לע"נ אביו הגדול. על עניין התפילה הקדים וכתב כמה מילים על צורת התפילה כפי שראה בבית אביו:

"לעילוי נשמת אבינו זלה"ה, אשר עבודת התפילה תפסה מקום גדול ונכבד בחייו יום יום, בתשומת לב מרובה על זה, הקפיד מאד להקדים ולבוא קצת זמן לפני התפילה ולהתעכב ולחכות להתפילה, והרבה נתן

מוסף זכרון
הפולס

ששכנו היה בסמוך ועשה לו החייאה, והשני שרבינו התפלל בעדו. נענה ראש הישיבה וחיך, ואמר כי הגר"י אברמסקי היה אומר: מדוע אומרים בשמו"ע ברפאנו "כי תהילתנו אתה", מה שאין אומרים בכל ברכה? וענה "כי כאן, יש רופא באמצע..." והוסיף בחיך: "נו, תפילה של שבת זה דבר גדול מאוד..."

סיפר יהודי שגר במושב בדרום הארץ, שפעם התארח אצלו ראש הישיבה, וכאות תודה שאל אם יש משהו שאפשר לסייע ולעזור. השיב המארח שהם זקוקים דחוף לגשמים, וסיפר מי שליווה שרבינו פרש ובכה והתפלל, וכבר באותו יום החלו לרדת גשמים באזור שנמשכו כמה ימים...

סיפורים היו לאלפים, עין בעין נראה איך תפילתו של רבינו עושה פרי, והוא לא מחזיק טיבותיה לנפשיה ומתחטא כבן לפני אביו לפני קונו.

הוא עבר תקופה של בדיקות וטרטורים, כאשר בישרו לו שיש בדיקה יקרה קשה ומסובכת, שנועדה לוודא אם הוא ראוי לעבור טיפול מורכב במיוחד. התלמיד הגיע לרבינו ביום שישי, ושאל אם לעשות את הבדיקה. ראש הישיבה זיע"א נטל תהילים והחל בוכה עימו, אחר אמר: "לך לבדיקה ותחזור לבשר בשורות טובות". לאחר הבדיקה היו הרופאים כנדהמים, והבהירו לו שכל העניין בטעות יסודו. כשחזר לרבינו זיע"א לבשר על התשובה, החל ראש הישיבה בוכה משמחה ואמר לו: "הכל מכוח עמל התורה שלך", והוסיף, "בוודאי עברה תקופה קשה שהוצאת הרבה כסף, כמה כסף אתה צריך לעזרה כעת?" והעניק לו בעין יפה...

שח אחד מתלמידיו הגדולים שהיה בסכנת חיים של ממש ובנס ניצל, אודות אירוע שקרה ביום ש"ק. בנו רץ לראש הישיבה שיבקש רחמים עליו, וכשהבריא סיפר לראש הישיבה צוק"ל, שהיו לו שני ניסים, האחד

יתומים, אבל יש אב!

עם הרה"ג ר' אברהם מנקס שליט"א, דובר הוועדה להצלת עולם התורה, במלאת ימי האבל

ג. רוטנברג

כל אשר להם למען התורה. גם אנשים שלא הולכים בדרכנו, ואפילו אלו שלוחמים בנו, לא יכלו להישאר שווי נפש מול תעצומות הרוח שלהם. אבל גם לאורך כל הדרך, היו הוראות שראינו בחוש עד כמה גבהו שיקוליו, הרבה מעבר להשגה שלנו.

הרב מנקס נעצר לרגע, ואנחה ארוכה משתברת מליבו. קשה לדבר, קשה מאוד. כשאני חוזר לאותם פעמים, עשרות ומאות, שעלינו לביתו של מרן זיע"א בשאלות שונות, אוהזות בי צמרמורת. אלו רגעים שמרימים את האדם טפח מעל הקרקע. לעלות בגרם המדרגות הקטן לדירה ברחוב אבן שפרוט, לדעת שהולכים לפגוש כעת אדם קדוש, שיודע את כל התורה כולה בעומק העיון, ספר תורה חי. זה פחד פחדים. אבל כל זה עד הכניסה לסלון. מאותו רגע שנכנסנו לסלון, טבלנו במ' סאה של לבביות וענווה. בדרך לביתו, הייתי משיח עם ידידי, חברי הוועדה: "אל תתנו לרה"י לתת לנו את ההרגשה כאילו אין אנו מדברים עם מלאך", אבל כל פעם נכשלנו בזה. דווקא שם, מתבטלות כל המחיצות, והשיח שלו כשווה בין שווים. הוא היה נועץ בנו, כביכול, "מה אתם אומרים", "מה אתם חושבים"? כשמטרתו היא לשוות תחושה כאילו ישבנו ושוחחנו יחד, ומתוך כך התלבנו העניינים והתחוויר כיצד יש לנהוג. אבל אנחנו לא שכחנו לרגע, לא יכולנו להסיח דעת כי הוא הצופה למרחוק, והוא מחזיק בידיו את האחריות העצומה על כל פרט ופרט.

המצביא הגדול

בכל פעם שנעצר בחור, היינו עולים אליו. מתוך הניסיון למדנו לאסוף קודם לכן, בשקדנות, כל בדל מידע על הבחור ומצבו, עם כל הנתונים הנלווים, נסיבות המעצר, מה צפוי לו, מה התרחישים, דעתם של עורכי הדין. ובכל פעם הוא היה מפתיע אותנו בשאלות שלא חשבנו עליהן שהביאו אותנו בתדהמה, עד כמה הוא רואה את התמונה מזווית רחבה ונקייה לגמרי.

אנחנו, הרי, אנשים עטופי חומר, נגועים. ובשיקולים שלנו תמיד עשוי להתערב נטיות צדדיות. הנה, היה סיפור בערב שבועות. נעצר בחור. כמה וכמה אנשים ששמעו על כך אמרו לי כמושכל ראשון, ודאי רה"י לא יורה לצאת להפגנות, איך שייך? ערב שבועות... ואני - בער ולא אדע, בדרכי לשערי חסד. ככל אשר יורה אלינו נעשה. אנחנו נכנסים לבית וראש הישיבה שומע את כל הנתונים, חוקר בדריכות מכל כיוון, ובאותה נינוחות ומתיקות אומר "נו, מה אתם אומרים? לצאת?" ואני, בכסילותי, עונה "לא יודע, ערב שבועות...". על אתר ענה רה"י "מה פירוש? ביטולה זהו קיומה!". אחר כך הוסיף בחיוך, שיש בו שמץ נזיפה, "אני רואה שיש כאן קצת קרירות בחור...". זה היה קול חוצב להבות אש.

והאכפתיות, האכפתיות... אחרי ההפגנה בבני ברק בחורף האחרון, עליתי לשאול אותו אם לערוך הפגנה גם בירושלים. הוא קידם אותי בטענה: "למה לא סיפרת לי מה שהיה בבני ברק?" מה לא סיפרתי לראש ישיבה? שאלתי "לא סיפרת לי שהיתה אלימות מאוד גדולה". כן, נכון. הראש ישיבה לא נרגע: מה היה שם? ראית? כן, הייתי. ובמקרה נכחתי באחד האירועים האלימים ביותר שהתרחשו במהלך ההפגנה. גוללתי את שראו עיניי, ומרן חקר לפרטי פרטים, ונאנח מרה, אי ויי, אי ויי, ראו

כשמדברים עם חברי "הוועדה להצלת עולם התורה" בימים אלו, פורץ אשד של רגשות הומים, לוחטים. הכול יודעים כי הוועדה ומרן זיע"א חד הם. הוא הקימה על ברכיו, כיוון את כל אורחותיה וראה בקיומה צורך קיומי עליון, תריס בפני הפורענות.

אבל אם היה מתבקש לזהות תחושות של יתמות מדכדכת ואין אונים, הרי שהתבדונו. לאורך כל השיחה נשזרים זה בזה ערגה וגבורה, חסר נוקב ובהירות מאירה.

"במבט היסטורי" אומר לנו הרב מנקס "אי אפשר להכיל את מה שנבנה כאן בשנים האחרונות. הוקם עולם חדש, ואולי מדויק יותר להגדיר זאת, שהוקם העולם הישן, מתוך המהפכות המתחדשות. ישן מחדש. לא היה מפעל אחד, מכל מה שכלל ישראל נזקק לקיומו, שלא הוקם על ידו מהמסד ועד הטפחות. כמדומה שלא הייתה תופעה כזו בכלל ישראל. בזמן קצר כזה, ותחת שרביטו של אדם אחד, הגדול בענקים, תקומה מסיבית ומקיפה שכזו.

אבל בחוד החנית, וכך גם היה חוזר ושובנו רבנו הגדול, עמדו וגם ניצבו בני העלייה. אמת היא שדם הנפש זורם בכל הגוף, אבל בני הישיבות הם הלב, ואם יגעו בלב אז מה יהיה, מה יישאר... כל אחד מאיתנו שמע מפיו את הסיפור על הרב מטשעבין, אבל מי שאוזניים לו, השכיל לשמוע את זעקתו של רבנו הגדול בעצמו: "בלי הלב אין חיים, אין חיים!"

צופה נתתיך לבית ישראל

כחלק בלתי נפרד מחרדתו על הלב, על בני הישיבות, הקים את הגוף המופלא הקרוי "הוועדה להצלת עולם התורה".

האם, כאשר הוקמה הוועדה, ידעתם מה התפקיד שנכון לכם? אנו שואלים את הרב מנקס.

ממש לא, עונה הרב מנקס בנחרצות. מהרגע שהיה ברור שאנחנו לא משתפים פעולה עם חוק הגיוס, נוצר הצורך להקים ארגון שירכז את הטיפול והתמיכה בבני העלייה, אבל אף אחד מאיתנו לא העלה בדעתו לאיזה מחוזות זה יתפתח. כבר מהתחלה הוטלה על שכמנו להביא לידיעת הציבור את הסכנה הנוראה, את מגמות השלטון, להסביר ולנמק את משמעות ההחלטה שלא לשתף פעולה עם גזירת השמד, ולברר את כל הפרטים הנובעים מכך. אבל מעצרים, למשל? בתחילת הדרך לא העלינו בדעתנו, לא האמנו שזה יגיע לשם.

אבל לא כן רבנו זיע"א. אני יכול לומר בוודאות מוחלטת שהוא הקדים את כולנו בכמה וכמה צעדים. בקצב האירועים המהיר של השנים האחרונות, אנחנו אחזנו שנה אחריו. שנה אחרי שדיבר ועורר והקים מוסדות והתריע, קמו במציאות אותם הדברים שבשעתו לא ראינו ולא העלינו בדעתנו.

רוחב דעתו התבטא בהקמת הוועדה על כל צעד ושעל. כל מי שבא במגע עם ראשי הוועדה, נוכח לראות מיהם האנשים בהם בחר מרן זיע"א לנהל את המערכה הגדולה. אברכים שכל מעייניהם בתורה, משכמם ומעלה, מסורים לתורה ולדעת תורה, משכמם ומעלה שמוכנים להפקיר

מוסף זכרון
הפליס

זקוק להכוונה. וכמובן מאליו, מרן הוא הכתובת. כפי שהוא הכתובת לכל דבר ועניין, לכל משפחה של עצור, לכל שאלה, לכל בעיה. ההפגנה יועדה להיות בשעה שלוש אחר הצהריים, ואני מגיע לביתו של ראש הישיבה בשעה שתיים – ונכנס לעיצומו של מעמד הר סיני. כל העולם מת, השתתק, נגזר ונעלם. רק הוא, והתורה והתלמידים. שקוע בעומק הסוגיה בשמחה, בהתרגשות, בתשוקה עזה. השעה שתיים ועשרים, שתיים וחצי. הזמן קצר והולך, ואני כבר אכול ממתח. מה אני יכול לעשות? התחייבתי לבחור. ופתאום אני תופס את עצמי ונרעד: מי שרוי במתח? מי נמצא בלחץ? אני! ואילו ראש הישיבה, מי שלוקח על עצמו אחריות מלאה, מצמיחה, לכל האירועים המתרחשים כעת ומרעישים חבל ומלואה, שקוע כולו בתורה, ללא שיעור, כאילו הכל נמס. רעדתי מהתרגשות, והוא לא מרגיש בכלום, דבוק בתורה בכוח חיות. והזמן חולף... בשעה שלוש ורבע סיים את השיעור. ניגשתי אליו עם הבחור, שמע וענה ובירך בניחותא ובאהבה. ואחר כך פנה אליי ברמיזה: נו, אין לך הפגנה? הנהנתי בנשימה עצורה, תפסתי את רגליי ורצתי.

לשמור, לשמור ולשמור!

כשהרב מנקס מדבר על התקופה האחרונה, נמסך רעד בקולו: ראינו דברים שרק לאחר הסתלקותו יכולנו לפרש אותם אל נכון. הוא העניק לנו הנחיות מפורטות ובהירות, וכיוון את כל התנהלותו איתנו במהלך כזה שאנו, הילדים, נוכל להישאר בלי האבא... אין לנו השגות, ההייתה זו רוח הקודש, או שמא חש שבשלה השעה לחזק ולחשל אותנו, להסביר ולפרש עוד ועוד, לשרטט בפנינו את הדרך.

בימים האחרונים נכנסנו אליו. מלכתחילה התכוונו להיכנס ולצאת על שאלה מסוימת, דקות ספורות. אבל הוא שוחח איתנו באריכות, בגבורה ובלהט, בכאב צורב. הוא דיבר על הכול ככול. יצאנו המומים ומצוממרים מהדברים ששמענו ממנו, ויותר מכך, מהתחושה שעברה אלינו בין המילים.

באחד השבועות האחרונים, סיים את השיחה שלו שהיה מוסר בצאת השבת. ובעוד רושם המילים האחרונות תלויות בחלל, הוסיף פתאום משפט, במפתיע, תוך שהוא הולם בשולחן חמש פעמים: "התפקיד של כולם זה לשמור, לשמור, לשמור, לשמור, לשמור!".

והדפיקות הללו, קול דודי דופק, הולמות על פתחי לבבנו. אנחנו נמשיך לשמור, לשמור בכל עוז. החורף האחרון היה קשה וסוער, אבל במבט לאחור זו הייתה מתנה ממרומים. לנטוע בנו עוד ועוד הוראות והנהגות, עוד עוז וגבורה דקדושה, עוד מסירות נפש נוראה, עוד הכרעות שרק יחיד בדורו יכול ליטול על עצמו, כל אלו נכנסו לשולחן ערוך שלנו ומלווים אותנו.

הוועדה להצלת עולם התורה תמשיך לשמור, לשמור, לשמור, לשמור ולשמור. נותרנו ללא אבא, אבל נמשיך באותה דרך. אותה מסירות נפש של העוסקים במלאכה, ופי שניים ברוחנו. כל בן תורה ובן עלייה, יכול להיות סמוך ובטוח, שהוועדה להצלת עולם התורה תעמוד לימינו בכל הנצרך ובכל תחום, להמשיך במאבק הקדוש והמרומם שלא תשתכח תורה מישראל, וזכותו של רבנו הגדול תגן עלינו ממרומים לשמור על עולם התורה, הלב של כלל ישראל לבל יחלווהו זדים.

שהדבר מזעזע אותו עד השייתן. כאילו היה עומד שם, כאשר השוטרים דשים את בשרו של בנו יחידו אשר אהב. לאחר שסערת רוחו שככה מעט, שאל אותי: בשביל מה הגעת עכשיו? רציתי לשאול אם לעשות הפגנה בירושלים, עניתי. "ודאי, מה השאלה?" ענה מיד. ראיתי מולי מצביא שליבו כלב הארי. הוא לא היה אדיש כלל וכלל, הוא נקרע לגזרים, הוא כאב עד לעומק את כאבו של כל יחיד, אבל הפגנה תהיה. לאחר מכן הוסיף עצה טובה: מסתמא שאלומות כזו תתרחש רק במקום צדדי (ואכן, בבני ברק כך היה, שלקחו את הבחור לסמטה צדדית ושם התעללו בו), ומול המצלמות הם יפחדו. אז שיערכו את ההפגנה במקום מרכזי, ובשעות הצהריים המוקדמות, לאור היום."

עזה כמוות אהבה

מעבר לסיפורים פרטיים כאלו ואחרים, חושבני שההמחשה החריפה ביותר, והפומבית ביותר לדעת תורה, ההפוכה כליל מדעת בעלי בתים, שראינו אצל מרן זצ"ל, הייתה בנושא המחאות הציבוריות נגד גזירת הגיוס. אני חושב שבנושא זה רבים שותפים לדעתי. בתחילת הדרך, בהפגנה הראשונה, יצאנו "על קביים"... טוב, הראש ישיבה אומר אז יוצאים להפגנות. כולנו בעלי משפחה, אנשים שחונכו לדרך ארץ, לעדינות, להתחשבות. ב"דעת בעלי בתים" הפגנה נראית היפך של כל אלו. איך יסתכלו עלינו השכנים? מה יגידו החילונים? מה יאמרו בגויים?

אבל מאירוע לאירוע, התנתקנו מאותה גישה חיצונית והתחברנו לשורשי הדברים. רק להיזכר בהפגנות האחרונות, איזו שמחה ורוממות עצומה ליוותה את המפגינים. לא רק כי ההפגנות מפילות פחד על הצוררים ומרתיעות ומרעישות עולם ומלואו, אלא כי ראינו מה זה גורם לנו. בחורף האחרון, הסוער, יצאנו חמשה-ששה פעמים ברחובות, וכל פעם כזו הייתה עבורנו שיעור מוסר שלעולם לא יישכח. הדבקות, כי עזה כמוות אהבה מתחת לגלגלי המכתזיות. בדור הכי שפל, הכי חלש ואומלל, דור ששבת מתחללת בראש כל חוצות, כלי טכנולוגיה טמאים משחיתים כל פינה, שבועונים זולים מחללים בכרמים, פשרנות משתוללת, בדור שכזה יהיו אלפי צעירים ומבוגרים, שיזעקו בדם הלב "מלחמה לד' בעמלק!" בדור כזה יסכימו בחורים לפשוט צווארם, כדי שלא להתגייס.

בדרגות האלו לא הייתה לנו שום תפיסה אי אז, כשידידנו להפגנה הראשונה. רבנו ר"ה זצוק"ל חינך אותנו במשך כמה שנים לאהבה ולדבקות, לאכפתיות לוהטת תורה, ללחום על התורה עד טיפת הדם האחרונה, לבכות מאהבה, להפקיר את הגוף, לחיות למעשה ממש, עם כל החושים והגידים, את הדבקות המוחלטת והנאמנות עד כדי מסירות נפש. ושיא השיאים – "יחזור לתלמוד", לאחר הפעילות הלוהטת והעצומה, עוזבים את הכל בן רגע ורצים בחזרה לדרך הגמרא. ממנה אליה אברח. הולכים מהתורה כדי להילחם על התורה, וברגע שהמסר נקלט וחלחל, עוזבים הכל באחת וחוזרים לעיקר העיקרים.

ומרן בעצמו, מי שנשא עליו את משא הדור כולו, את כל כובד האחריות, לרגע לא פרש מהדבקות הנוראה בתורה. אספר לכם סיפור, אחד מני אלפים. בהפגנה האחרונה בירושלים, ביקשה ממני אישה להגיע עם הבן שלה, שלא מתייבש, לראש הישיבה. היו לו כמה שאלות, והוא היה

עמוד החסד

הוא היה 'כותל הדמעות' של כלל ישראל, זאת ידע כל יהודי, כל מי שנצרך לליבו הגדול ולרחמי האנסופיים של רבן של ישראל זצוק"ל. הוא היה אבי היתומים, מגן וצינה לאלמנות, עשה עצמו כמדבר למענם. הוא היה עמוד החסד, ליבו הטהור בער מאהבה לכל בר ישראל • בשיחה עם נאמנו הקרוב הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א, נגלת היריעה למבט חטוף על סדרי יום גדושים בחסד ורחמים • אשר ליבו – לב כל העם

נ. רוטנברג

מה הוא – אף אתה

אנו פותחים בשאלה, מבקשים להבין: ידועים בשער בת רבים סיפורים מופלאים על רוממות מידת החסד, כיצד התמסר לגמול חסדים לכל יהודי. מאידך, הרי היה דבוק בתורה בכל עיתותיו ורגעיו, באהבתה ישגה תמיד. והלא רגילים אנו לחלוקה, ישנם בעלי תורה וישנם בעלי חסד. כיצד זה הצליח מרן זיע"א לאחוז בשני אלו ברום המעלה?

הרב אונא עוצם עיניו בריכוז לרגע ארוך: "דומה, כי יש להסביר לעומק את שורש מידת החסד של מו"ר, מרן הכ"מ. דבר ראשון, מצוות חסד היא מצוות עשה מדאורייתא, והלכת בדרכיו 'מה הוא רחום, אף אתה רחום'. זו לא נטיית לב ולא תכונת אופי או רצון אישי, אלא ציווי בתורה. אבל במצוות חסד יש דבר מיוחד. במצוות תפילין וסוכה, למשל, לא נצטוונו לעשותן כי כך הקב"ה עושה כביכול, אלא משום שזה ציווי שמוטל עלינו. אבל מצוות חסד שאני. יסוד מצוות החסד הוא לדבוק במידותיו של הקב"ה. מה הוא – אף אתה. הגמרא (בבא בתרא י). אומרת: 'שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע, אם אלו קיכס אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל מפני שניצול אנו בהם מדינה של גיהנום'.

החסד הנפרץ, העולמי, אינו מתעסק בדרך כלל עם הדבקות הזו. הוא נושא אופי ממסדי, או לכל הפחות לצורך תיקון עולם. נטייה אנורית טבעית של אדם, שכדי להרגיש טוב עם עצמו, גומל חסד. גם זה ממדותיו של הקב"ה בהן מנהיג הוא את העולם באופן נכון ומתוקן, שההבנה של חסד תהיה טבעית בבני האדם, ואף, להבדיל, באומות העולם.

מידת החסד אצל הקדוש ברוך הוא נובעת ממקור הטוב, כי רצון הטוב הוא להיטיב, בלי גבול ומידה. הראש ישיבה זצ"ל היה דבוק בבורא עולם בלי היסח הדעת. זו ההגדרה הכי פשוטה ומדויקת שניתן לומר עליו. ראו בחוש שהוא אינו מסיח דעת לרגע. דעתו הייתה משוטטת במקומות עליונים, גם בשיגור ושיחו עם בני אדם. שיויתי ד' לנגדי תמיד. מתוך הדבקות התמידית הזו נבע לימוד התורה שלו, בדרגות נוראות של התמדה ועמל. כשהוא למד תורה – הוא ראה לנגד עיניו את נותן התורה 'יושב ושונה כנגדו' (כל' הזוהר, מובא גם בנפח"ח). כשהוא התפלל, ראה את עצמו עומד לפני מלך מלכי המלכים. היו לו עיניים לראות ולב להרגיש... גם כשעשה חסד, זה היה מתוך דבקות בבורא יתברך, הטוב והמטיב. הוא ביקש להיטיב לאנשים אחרים, לא כי הם מסכנים, אלא כי הוא רוצה להשפיע עליהם טוב. אני לא יודע אם ניתן להעביר כראוי את הנקודה העדינה הזו. מדובר בחסד מאוד טהור, מאוד גבוה. מידת החסד שאיתה נברא העולם. בלי עילה קודמת 'עולם חסד ייבנה'. החסד בטהרתו

ובשלמותו.

עשיית טוב ליהודי מילאה אותו באושר בלתי נתפס. כשמסתכלים על כך מרחוק, אי אפשר להבין זאת. הוא כשלעצמו היה מסובל בייסורים. אנשים חושבים שהוא התעלם מהמצב שלו, הקשיים האישיים שלו לא תפסו אצלו מקום. זו טעות גדולה. הוא היה בעל כשרון עצום ובעל רגש עצום, וכל דבר חווה בעוצמה אדירה, עשרות מונים יותר מאדם רגיל. ואני משוכנע שגם את מצבו הקשה חווה כך. כמה וכמה פעמים שמענו מפיו, כשדיבר על עקדת יצחק, והזכיר את המדרש שקומתו של אברהם הייתה משוטטת בדמעות. ומאידך, עם כל השלמות הנוראה שלו, שהגיעה לשיא השיאים בעקדה, כאשר המלאך אמר לו 'אל תשלח ידך' והוא מיד חיפש את האיל. הראש ישיבה היה מדגיש, שאם באותו רגע, כאשר בנו ניצל משחיטה, אברהם היה נאנח אנחת רוחה, הוא היה מפסיד הכול! רק מכוח הדבקות העצומה ברצון השם, הוא זכה ל'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה'. אברהם בתכלית השלמות, אבל עדיין עם דמעות, עם חמלה טבעית של אב לבנו, ועוד הרבה יותר מכך, כלפי 'בנך יחידי' אשר אהבתו. הביטוי שלו היה שאברהם לימד כיצד לעקוד את הרגשות הטבעיים לרצון השם. במידה מסוימת ראינו זאת אצל הראש ישיבה, שעקד את רגשותיו הטבעיים לרצון השם. ומתוך דבקותו בחי העולמים היה שמח שמחה נוראה."

להרגיש את השני

"דבר נפלא ראינו אצלו, שלא היה מושג כזה להושיט עזרה מן הצד. לכל דבר הוא נכנס כולו, ראשו ורובו וליבו. הוא הרגיש כל יחיד, אפילו אנשים שלא הכיר קודם לכן, שלא היו קשורים אליו, והרעיף עליהם כוז דאגה ומסירות. הוא לא הגיע מגישה: אני רוצה לעזור לשני. כשמישהו הגיע אליו עם קושי, הוא הרגיש אותו עד הסוף, זה הפך להיות הצרה שלו והקושי שלו. כאב של אברך שלא זכה לפרי בטן נקב אותו עד התשתית. הוא היה יכול לשבת עם אברך כזה שעות ארוכות, לכאוב איתו ולדון איתו על כל פרט ופרט. כשהגיעו לבשר לו בשורה טובה, הוא זהר מאושר, כאילו נולד לו עצמו בן – בלא גוזמה כלל. הוא היה מספר לכל מי שנכנס אצלו באותו יום: 'שמעת? לפלוני נולד בן', ופניו מאירות כשמש. הוא היה כל כך נושא בעול עם חברו, שהתבטלו אצלו כל המחיצות בין 'אני' ל'הוא'".

אנחנו מעלים סיפור נדיר במינו, ששמענו מבעל המעשה: יום אחד הגיע אליו בבהלה אברך שאשתו הקשתה ללדת. הרופאים הודיעו שאם עד השעה עשר וחצי לא יסתיימו העניינים בכי טוב, לא יהיה מנוס מניתוח. האב המבוהל נסע מיד לראש הישיבה, לבקש ברכה ועצה. לאחר כמה שעות שב ודפק בדלת הבית, ובשורה טובה בפיו. בעשר ושתיים עשרה

מוסף זכרון
הפולס

הייתה מגירה מיוחדת בזיכרוננו הכביר, עבור אסופת הצרות ותלאות החיים המיוחדת לאותו פלוני קבצן, והוא היה מתעניין בחביבות, בחום, באהבה ובסבלנות בהתפתחויות שחלו בחייו של ידידו מפגישתם האחרונה ועד הנה...

לא היה אחד שלא יצא ממנו בזקיפות קומה. בחורים היו מבקשים להיכנס אליו לקבל חיזוק ועצה. מעולם לא שמעתי מה דיבר איתם. איש מבאי הבית לא היה רשאי להאזין למה שמשוחחים איתו בפנים. אבל רק להסתכל איך הם יצאו משם, בעיניים נוצצות. בריה חדשה ממש. לא פעם ולא פעמיים ראינו זאת. הוא יצק בהם רוח חיים, ועשה זאת ככזו שמחה, ככזו אהבה. מתוך רוממות של 'זהלכת בדרכיו', שרצון הטוב להיטיב.

אני רוצה להוסיף עוד משהו. ראש הישיבה היה אדם מאוד עצמאי. לבני ביתו לא הייתה שום שליטה את מי להכניס פנימה ואת מי לא. הכל היה צריך לעבור תחת החלטתו הבלעדית. בכל פעם היינו ניגשים לשאול אם אפשר להכניס. ואי אפשר לשכוח, כיצד כשהיינו ניגשים לבקש ממנו להכניס ראש ישיבה פלוני, או עסקן חשוב פלוני, שמבקש לשאול בעצתו. בכל פעם כזו היינו מרגישים שאנחנו ממש חותכים לו בבשר החי. הוא היה מסתכל עלינו ככזה מבט אומלל, כאילו אומר 'מה אתה רוצה ממני? אני רוצה ללמוד!' אנחנו עמדנו במצב מאוד עדין, מצד אחד רצינו לעזור לאנשים שהתדפקו על דלת הבית, ומצד שני, היה לנו קשה להכאיב לראש ישיבה, לנתק אותו מהלימוד. היו פעמים שענה בחיוב, והיו פעמים שדחה. אף פעם לא עמדנו על השיקולים שלו, אבל דבר אחד ראינו, עקבי וברור: אם הנוקש על הדלת היה נזקק, אומלל, או אפילו בחור שצריך חיזוק - התשובה הייתה תמיד חיובית. מעולם לא ענה בשלילה כשהמדובר היה באפשרות להיטיב לאי מי."

דקות נולד לו בן למזל טוב. "אה", הפטירה הרבנית ע"ה, "ר' שמואל ידע בדיוק". ידע? איך? תמה האב, והרבנית סיפרה: "לאחר שיצאת מהבית, התיישבנו שנינו לומר תהילים, ופתאום, בעשר ושתיים עשרה דקות סגר ר' שמואל את התהילים ואמר: 'זהו, הכל כבר בסדר'". מן החדר נשמע ראש הישיבה, כמתרעם: "למה היה צריך לספר? עכשיו יאמרו שזה רוח הקודש..." וכי מה אפשר לומר על סיפור כזה? תמה בעל השמחה הנדהם. "לא, אינך מבין. אני כל כך הרגשתי אותך, שבעשר ושתיים עשרה דקות כבר הרגשתי שטוב לך..."

הג"ר אברהם יחיאל מאשר: "הסיפור הזה מבטא בדיוק את ראש הישיבה, מכל כיוון. התפילה, האכפתיות, גאונות המידות וגאונות ההסתרה..."

הוא הרגיש את הכאב של השני, גם כשאחרים לא הבינו את הכאב. כדרכם של אנשים, נוטים להמעיט בצער של השני, להצביע על הצדדים הטובים, להראות שבעצם יש לו במה להתנחם, ויש צרות גדולות יותר... אבל כשזה מגיע לאדם בעצמו, כל התירוצים אינם עוזרים, והכאב - כאב. פעם דיבר איתי ראש הישיבה בכאב עצום על בחור בן עלייה גדול, בחור שכל ישיבה הייתה משתבחת בו. מתמיד, מצוין ורציני ביותר, הראש ישיבה עצמו אחז ממנו מאוד, אבל כאב לו, כאב כמכות אש שקשה לו בכישרונות, והוא אינו מגיע להישגים כפי שהיה רוצה. כל הסובבים שלו ראו את האישיות, ההתמדה, הרצינות, אבל הוא כאב בשבילו את הקושי ואת החסר, אולי יותר ממה שהוא עצמו כאב זאת."

רצון הטוב - להיטיב

"אנשים רבים נכנסו אליו לבקשת עזרה, וכל אחד מהם הרגיש אהוב, קרוב ויקר. היו נוקשים על דלת הבית קבצנים ואביונים, כאלו שאנשים מטילים לעברם ממרחק בטוח שקל או שניים. עלובי חיים ונפש, שהיה להם חבר אחד ויחיד בעולם. 'תגיד לר' שמואל שהגעתי', היו מבקשים ממני, כשפתחתי להם את הדלת, 'אנחנו מכירים'. ואיזו היכרות נלבבת הייתה להם. ראש הישיבה היה מכבד אותם במתן מתאימה, נתינה מכובדת כפי שמגיע לידידים כמותם. והם היו יושבים, ומשוחחים... לראש הישיבה

אבי יתומים ודיין אלמנות

"הוא העמיד על עצמו את עול החיים הכבד של אנשים שהחיים המרו להם, העמים בפועל. הכול מכירים מפי השמועה את סיפורי ההוד, כיצד דאג לאלמנות ויתומים, כיצד אירחם על שולחנו. סיפורי המופת תמיד סטיריליים וחינניים, אבל במציאות הוא סבל על שכמו צער גידול בנים לכל

בראש הישיבה ראינו את התגלמות דברי הרמב"ם בהלכות מגילה (פ"ב): 'שאיין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים'. שהשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה'.

זאת נחמתי

"עבודתו בניחום אבלים הייתה משהו שאין מוצאים. הוא ידע לומר את המילים המדויקות במקום המתאים. הייתה לו חכמה נוראה לרדת לנככי הנפש של אנשים. ניחום אבלים לא נעשה אצלו כלאחר יד. הוא השקיע את כל מכמני הכישרון והרגש שלו כדי להבין את האדם שמולו, לקלוט את המכלול ולהרגיש אותם עם כל העומק וההיקף.

כשהוא היה מדבר, אומר משהו, אולי זה יישמע מליצי: המילים שלו היו בעלות ממשות. בדרשות שלו הבחנו בכך כולנו. כל השומעים הרגישו בחינת 'רואים את הקולות'. כשהוא דיבר, משהו נכנס ללב. בניחום אבלים היה מדבר כאלו מילים, שנכנסו ללבבות כמו טל של תחיה וריפא את הכאב. הוא עמל בכל כוח גאוניותו להבין את האבלים ולהרגיש אותם עד קצה התכלית. באופן רגיל, כשאדם נכנס לנחם אבלים, גם כאשר הוא קרוב לאבלים וחש בצערם, עדיין מתערבת שם הרגשה, ואפילו דקה מן הדקה 'ברוך ד' זה לא אצלי... אבל הוא חי את צער האבלים עד הסוף, ותמיד ידע לומר את המילה הנכונה. ידוע בציבור, כי היו מקרים מסוימים שבהם השתמש בצערו האישי כדי לנחם אבלים. אבל רק אלו שידעוהו מקרוב, יכלו להבין אפס קצה ההקרבה העצמית שהייתה כרוכה בכך. ראש הישיבה היה באופיו אדם פנימי מאין כמוהו. הכל היה בינו לבין אלוקיו. הוא התרחק בתכלית הריחוק מהחצנת רגשות, ממש סלד מכך. מה שראו עליו, היה רק שביבי אש שהתפרצו מבתי גזיו, שלא עלה בידו להסתיר.

"בתפילה היה שרוי בהתפשטות הגשמיות ממש, ולא כמליצה". הרב אונא עוצר לרגע, ובורר את מילותיו, "אנחנו חיים בדור קשה. כל מילה עשויה להישמע כהפרזה. תיתי לי שזו אפילו לא התחלה... בשעת התפילה היה בעולם אחר. מעשים שבכל יום, בעינינו ראינו שכאשר היה פוסע 'עושה שלום', היה פוקח את עיניו ומתבונן כמשתומם 'איפה אני, בעצם?' אבל גם אז, קשה מאוד היה לראות עליו את לבת הרגש הסוערת. הוא היה

דבר ועניין.

בחגים ובשבתות היה הראש ישיבה נמצא בדרגות עליונות, יכלו לראות בחוש שהוא לא אותו אדם. היה שרוי באטמוספירה אחרת לגמרי. בליל שבת היה יכול לשבת שלוש שעות בדבקות עצומה. כשהיה מקדש, המסובים בשולחן לא פצו פה, לא היו מסוגלים לזוז. ליל הסדר, אש בוערת! קודש קודשים! ולתוך האווירה המרוממת הזו, מתפרצים ילדים יתומים, שובבים, מושכים בשולי בגדיו, מבצעים גלגולי ראש ויוצקים על השולחן שלוליות שתייה. וראש הישיבה צוהל ורוקד איתם, מתחבב עליהם, מבקש למשוך את לבבם. אנשים מהצד היו מביטים בנשימה עצורה. לעיתים, הניגוד בין הרוממות העצומה שלו לבין מריכות הילדים שסביב השולחן היה מדכא ממש. עד כמה אפשר? אבל ראש הישיבה לרגע לא חשב אחרת, אלו הילדים שלו! והוא המשיך להזמין אותם חג אחרי חג, שוב ושוב. באהבה, בסבלנות. כמה שמחה היה משרה סביבו.

כמה שנים, לאחר פטירת אחד מתלמידיו, משפחתו עדיין התגוררה בשערי חסד. בכל שבת לאחר התפילה, כאשר סיים את הלימוד שלאחר התפילה, היה צועד ברחובות שערי חסד. הוא צועד בהליכה שבתית נינוחה, דופק על דלת המשפחה, ולאחר דפיקה-שתיים פותח ונכנס פנימה. עוד לא נכנס פסיעה אחת, וכבר כל הילדים קופצים לקראתו: 'ר' שמואל! הראש ישיבה הגיע! מה נשמע?' והראש ישיבה מפזר זהרורי אורה סביבו, ה'גוט שאבעס' החגיגי ממלא את הבית בניגון המיוחד. לאחר מכן היה מתיישב, משוחח עם כל הילדים ושואל לשלומם, דורש גם בשלום האלמנה כשכולו אור ושמחה. לאחר שבירך את כולם שוב פעם בגוט שאבעס חגיגי, פנה לצאת מן הבית.

הוא היה אבי יתומים ואלמנות, היה יושב ודן עם האלמנות לפרטי פרטים, בענייני חינוך ובשאלות החיים. אני מכיר אלמנה, שמאז שבעלה נפטר, למעלה מחמש עשרה שנה היה מרים אליה טלפון מדי ערב שבת וערב יום טוב, אף פעם לא החמיץ. תמיד שפצו ברכותיו מעבר לשפופרת 'א גוטן שאבעס', א ליכטיגע שאבעס וכו' וכו', והאלמנה מחזירה לו בצרור ברכות משלה. כך שבע עשרה שנה. כשהוא עשה חסד, זה אף פעם לא היה באופן זמני. בדרך כלל אנשים נרתעים מ'פרויקטים' ממושכים, די להם בחסד זמני, קצר מועד. אבל הוא חי מלעשות טוב ליהודי, יום אחר יום, שנה אחר שנה, בשלמות נוראה.

מוסף זכרון
הפסל

האמת בבהירות, ולא היו לו שום ספקות. לפני הבחירות לעיריית ירושלים, שיחרו את פניו פוליטיקאים, שהבטיחו לו עולם ומלואו, רצו לשפוך על שולחנו מיליונים. הוא אמר: ומה אעשה שאני רואה שהאמת היא לא כך? הוא לא התלבט, כי הכל היה ברור לו, ושום רוח שבעולם לא הייתה יכולה להזיז אותו.

אמנם הרדיפות, והדם שנשפך, שברו את ליבו באופן נורא. לדעתו, ואיני יחיד בדעה זו, יש לזה חלק בהסתלקותו. יכלו לראות בחוש שזה אוכל לו את הבריות. הוא סבל עם אנשים עד הסוף, אבל מנגד, ראה לנגד עיניו את הנחש הקדמוני שמשרץ ארס בגוף של כלל ישראל.

הראש ישיבה הרבה לדבר על קרירות. למה הוא התכוון? צריך ללמוד את הביטוי הזה, כי הראש ישיבה היה אדם עדין מאוד, שתמיד התבטא ברמזים, בעדינות מופלגת. אדם מת - הוא אדם קר. אדם חי - גופו חם. כשהראש ישיבה דיבר על קרירות, הוא דיבר על המוות בעצמו!!! הייתה לו ראייה רוחנית, שבקעה את מסכי המציאות הגשמית. הוא ראה בחוש, ראה ממש, כיצד הגוף של כלל ישראל הולך ונמק. היד נהיית משותקת, ואז עוד יד, והנה כבר נוגעים בלב של כלל ישראל, ואם נוגעים בלב - אין חיים! ולכן טרח ועמל ויגע לבנות גוף חדש. גוף חי ומתפקד ונושם, שכולל את כל המערכות הנצרכות לקיומו של ציבור. אם זה עיתון, הכשר, מוסדות, בתי חינוך לבנים ולבנות, ישיבות, בתי כנסיות. הכל בכל. ולכן גם הכאב הפרטי של אנשים נגע לליבו, אבל לא הזיז אותו. כי הוא הבין שזהו סיכוי ההצלה היחיד מקרירות המוות הפושה באומה!

"לוקח אדוננו מעל ראשנו, מסיים הרב אונא, "ורק כעת אנו מבינים אל נכון כמה גדול היה החסד שגמל עימנו. הוא נשא אותנו כנשוא האומן את היונק, אבל הוא לא נתן לנו להישאר עוללים, תלויים בו. הוא תבע מאיתנו כל העת, ללא הרף, להתבונן ולהבין.

הראש ישיבה העמיד דור של בני תורה, שהבנתם בהירה וצלולה ללא קמט. את מה שידע אני בענייני השעה, אפשר לשמוע גם מבחור צעיר בישיבה קטנה. כל איש ואיש, ילד וילדה, שהלכו בדרכו - כולנו קיבלנו סברה ישרה ונכונה בענייני השעה. תלמידי רבי שמואל אגן, וכבר אי אפשר להסתער עלינו בחילות של טשטוש ובלבול. וכעת, עם הידיעות המוצקות הללו, נמשך הלאה לשמור על כל חמתנו. האבא נלקח, אבל הדרך נשארה וכולנו מכירים אותה היטב, כולנו קיבלנו טעם והרגשה באותה דרך סלולה וברורה, ובה נמשך לצעוד בעוז ובתעצומות".

נעמד בקרן זוית, בפניה מוצנעת, ושופך את ליבו לפני אלוהיו. מי שידע את הלך רוחו, נפעם למול גדלות הרוח, לשטוח את רגשותיו הכמוסים, את צערו הפנימי, לפני אבלים שהתקשו להינחם מסיבות טראגיות. 'תראו אותי', היה אומר, בדרכו של רבי יוחנן, 'אני אדם גלמוד, אבל אני שמח! שמח בקדוש ברוך הוא, שמח בזה שאני יהודי, שמח בזה שאני חי!'

כעשרה ימים לפני פטירתו אירע אסון נורא אצל משפחה חשובה. סיפרתי לראש ישיבה, והוא נראה כמי שחרב עליו עולמו, ולא במליצה. כאילו הוא רואה כעת, לנגד עיניו, את האסון. אמרתי לו שהם זקוקים לנחמה של הראש ישיבה. מיד הגיב: 'צריכים לנסוע, צריכים לנסוע, אבל אני לא מסוגל'. הוא היה כל כך חלש אז, התקשה ללכת מחדר לחדר בתוך ביתו. 'מתי הם קמים מהשבעה, מחר? לא מאמין שאצליח לנסוע. אבל לפחות טלפון, תחייג', ביקש ממני. הרמתי טלפון, וראש הישיבה ביקש את האבא ושוחח עימו באריכות גדולה, אחר כך ביקש גם את האמא, וגם עימה שוחח באריכות. הוא דיבר בעוצמה, בלהט, ברגש גדול. כשסיים, היה כאוב כולו, אבל פניו נהרו. 'ישר כוח עצום', שב וכפל. הודה לי בחום שזיכיתי אותו להיטיב ליהודים".

כגיבור מלחמה - מלא רחמים

בתקופה האחרונה, כמדומה שהייתה הנהגה אחרת, הנהגה של גבורה ועוז. דומה שהיה עליו להתעלם מהרחמנות והחסד הטבועים בו, אנו מעירים.

"חלילה וחלילה", מגיב הרב אונא בסערה. "דווקא בשנים האחרונות, בתוך המלחמה החזקה, באה לידי ביטוי מלוא תפארתה של מידת החסד הנשגבה שלו. ראשית, עצם המלחמה הרי היא הרחמנות הגדולה ביותר. להציל אדם מטביעה זה חסד עצום, וגדול המחטאו יותר מההורגו, להציל את כלל ישראל מחטא זה חסד שאין למעלה ממנו. אדם כמוהו, שיכול היה לשבת בד' אמותיו ולהגות בתורה, חגר חרבו על ירכו כדי להיטיב לכלל ישראל בטובה הנצחית.

הזכירו רבים, שהראש ישיבה היה בחינת 'אין על גביו אלא ד' אלוהיו'. כמו שבתפילה ובתורה, שיווה ד' לנגדו, כך גם בעסקי ציבור. הוא ראה את

"אני יחיד בנגעים" אני יחיד באהלות"

הספד כ"ק גאב"ד חוג חתם סופר שליט"א לפני מסע הלוויית מרן זצוק"ל,
בפני תלמידי הישיבה

תמימה, ורק שנים אחרי זה הבינו למה קרא לו כך ואכה"ל, עכ"פ רואים שיש צדיקים שהם בבחי' עולה - כולה לד'. הנשמה הקדושה הזו התקדשה בכל מיני קדושות, וכלשון הקדמונים שכתבו על הרי"ף "גוף טהור ולב קדוש", הוא היה "עולה", לא היה לו מהעולם הזה כלום. הקב"ה לקח ממנו את הרבנית הצדקנית ע"ה ונשאר "כולו לגבוה".

תוספות כתבו והובא כן בפוסקים דלגדולי הדור יש דין "רבו" ביחס לכל ישראל, פשיטא שמרן זצוק"ל הוא בין גדולי הדור אלו. וזה אפילו אם הוא היה נפטר באהלה של תורה ולא היו יודעים ממנו, כמו שהיה עד לפני עשרים שנה בערך, שהיה "גוף טהור ולב קדוש" עוסק בתורה לשמה ומגין על הדור, עם זכות התורה שלו.

שנינו "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא ריע אהוב אוהב את המקום ואוהב את הבריות" וגו', ומהו "זוכה לדברים הרבה"? זה לא כתוב במשנה, והכוונה שכל מי שזוכה בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה מה שנצרך לו ולדורו. כתב הביאור הלכה (סי' רי"ח) שדניאל, חנניה מישאל ועזריה, שקידשו שם שמים נהיו ה'רבי' של כלל ישראל בענין זה של קידוש שם שמים, היות והם קידשו שם שמים אז כל כלל ישראל תלמידים שלהם בענין זה של קידוש שם שמים יעו"ש.

כאן בארץ ישראל יש מערכה נוראה לחלן את האידישקייט, כמו שבשנותיה המוקדמות של המדינה הם גזזו לעולי תימן את הפאות וחילנו אותם, כמו"כ אצלנו הם רוצים 'להחליף את הסיס' במוח ולשים במקום האידישקייט והקדושה של הר סיני, את עמלק, את הקרירות, הכפירה והאפיקורסות והם עושים את הכל בערמוניות - "הבה נתחכמה לו".

בנוסף לכך יש קושי גדול מאד והיינו: רוב היהדות החרדית, לא מודעת לכך שיש מלחמה עצומה נגד הדת, לא מודעים שיש הרבה הרוגים, פצועים קשה, ופצועים בינוני, ופצועים קל, וגם אלו שמרגישים שיש מלחמה, הדבר מעורפל מאד אצלם, כנראה שכל זה ג"כ חלק מהגזירה שנגזרה עלינו. מלבד זאת יש שזורים חול על עינינו, בכדי שלא נראה את כל המערכה שכנגדנו.

מרן רבי שמואל זצוק"ל יחיד בדור שהרגיש את המלחמה שהבין את הכל בתכלית, שיצא בגבורה למלחמה, הוא הוא מתתיהו בן יוחנן כהן גדול של דורינו.

למה דווקא הוא הרגיש? זה מהנסתרות לד' אלו קינו. כל גדול וכל צדיק יש את התפקיד שלו. כך נתגלגל מן השמים, וכמו שבמשך הדורות היה דניאל שמסר נפשו ליכנס לגוב האריות, היו חנניה מישאל ועזריה שנכנסו לתוך כבשן האש, היה את מתתיהו בן יוחנן כהן גדול שצעק מי לד' אלי.

אמר רבה אני יחיד בנגעים! מרן זצוק"ל היחיד שצעק כנגד נראה לי

מובא בספרי עה"פ "מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" - בעבדי אע"פ שאינו משה, במשה אע"פ שאינו עבדי, עכ"ל הספרי. וקשה מאד להבין מהו "בעבדי אע"פ שאינו משה" כיון שהוא עבד ד' אפי' שלא נקרא משה אלא שם אחר וכי יש נפק"מ באיזה שם הוא קרוי, ומה המעלה "במשה אע"פ שאינו עבדי", ומה בכך אם נקרא משה אם הוא לא עבדי. מובא בספר "תורת אבות" בשם הרה"ק מלעכוויטש זי"ע, שיש מציאות שיהודי מתקרב מאד להשי"ת מכח העבודה והיגיעה שלו, ויש מי שקרוב להקב"ה מצד גודל נשמתו, "עבדי" היא המדרגה של משה רבינו מצד גודל העבודות והיגיעה, "משה" היא מדרגת קירבת אלוקים שהיה למשה רבינו מצד גודל הנשמה.

האבידה של כלל ישראל היום היא הן מצד גדלות הנשמה, שבא מבית קדוש מאד המקדש מדורי דורות, שהם היו כולם אנשים מקודשים, ובנוסף לכך עוד נתגדל ונתקדש עם הגיוואלדיגע עבודות ויגיעה נוראה בתורה, בעבודת השם, בעבודת תפילה, ועי"כ הגיע למדרגה גדולה שהיה גאון נורא כאחד מגדולי ישראל ממש, ולא פחות מכך היה עובד ד' נורא, ולכל זה זכה הן מצד גודל הנשמה והן מצד היגיעה בתורה לשמה.

למעלה מזה היה אצלו הענין מש"כ מרן החזון איש זי"ע באגרות: "בהיותי שבור ורצון כל הימים ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, העונג היחידי לי לעשות רצון קוני", מילים אלו שבשר ודם בדורינו כתב על עצמו המה מרפסין אגרא, כל אלו שהסתובבו אצל החזון"א מספרים שהוא היה תמיד מדושן עונג עם שמחה עצומה, ובע"כ הפשט בזה שהוא חי כסדר עם התענוג הזה של "לעשות רצון קוני".

אם רוצים למצוא מעין דוגמא כזאת שכתב החזון"א על עצמו, הרי ניתן למצוא זאת אצל הגיוואלדיגע קודש הקדשים שאבד מאתנו כעת, שהיה שבור ורצון כל הימים ולא זכה לשום עונג מתענוגי החיים, העונג היחידי שהיה לו, היה רק מתורה ועבודת השם, חוץ מזה לא היה לו תענוגים.

מרן הגאון רבי חיים עזר זי"ע היתה לו בת יחידה, וכשהיא נפטרה על פני אביה ונשאר בלי ילדים, אמר מרן החפץ חיים זי"ע שהקב"ה אמר לרבי חיים עזר: אתה שייך לכלל ישראל, יש לך פינה של 'רשות היחיד', הבת יחידה, אני לוקח ממך את רשות היחיד הזאת, ואתה תהיה לגמרי לכלל ישראל.

קדש הקדשים רבי שמואל זצוק"ל לא זכה להשאיר בנים, היתה לו רבנית צדקנית חשובה מאד, ולפני כשלושים שנה אמר לו השי"ת: יש לך עוד משהו רשות היחיד, הבית שלך, אקח ממך את הבית ותהיה לגמרי שלי...

כ"ק האמרי אמת מגור זי"ע אמר שיש צדיקים שהם בבחינת "עולה" ויש שהם בבחינת "שלמים", מדרגת עולה שהיא כולה לד', ובשלמים יש שתי אכילות, אחת לגבוה ואחת להדיוט, [כן ידוע שמרן חתם סופר זי"ע קרא לזקנינו הגאון רבי יעקב שלום סופר זצ"ל עוד בהיותו בחור 'עולה

מוסף זכרון
הפולס

רוב היהדות
החרדית, לא
מודעת לכך שיש
מלחמה עצומה
נגד הדת, לא
מודעים שיש
הרבה הרוגים,
פצועים קשה,
ופצועים בינוני,
ופצועים קל, וגם
אלו שמדגישים
שיש מלחמה,
הדבר מעורפל
מאד אצלם,
כנראה שכל זה
ג"כ חלק מהגזירה
שנגזרה עלינו.
מלבד זאת יש
שזורים חול על
עינינו, בכדי שלא
נראה את כל
המערכה שכנגדנו.
מזן רבי שמואל
זצוק"ל יחיד בדור
שהרגיש את
המלחמה שהבין
את הכל בתכלית,
שיצא בגבורה
למלחמה

מזן החזון איש זי"ע קודש הקדשים בסוף ימיו היה מותש לגמרי לגמרי בהרגישו את המערכה של גיוס בנות ושירות לאומי, וכשנסתלק מן העולם בליל שבת קודש היה זה "בתוך המלחמה", כמו שדוד המלך מספיד את שאול "איך נפלו גיבורים בתוך המלחמה" - באמצע המלחמה נשארו בלי הגנרל...

מה היה בפועל? מה שלא הספיק החזון איש לעשות כאן בעולם הוא פעל למעלה, כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. הוא עלה למעלה בגדר של מסירות נפש על קדושת השם, כי זה ברור שקיבל התקף לב מכח הצער והעגמת נפש, ואחר שעלה בליל שבת השמימה נהיתה מנוחה אחר כך בנושא של גיוס בנות, כי ראש הממשלה פרש בכבושה מהממשלה, וליהודים היתה אורה, ורבים וכן שלמים ליבם אומר להם שזאת פעל מזן החזון איש זי"ע בהיותו במרומים.

אותו גוף טהור ולב קדוש רבי שמואל בן רבי שלמה זלמן אויערבך זכר צדיק וקדוש לברכה נסתלק בליל שבת זכור. כשהיתה חנוכה הבית בלעלוב אצל הרה"ק רמ"מ זי"ע, דיבר שם הגה"ח רבי יעקב לנדא מרא דאתרא זצ"ל [יכול להיות שהיה זה בפרשת בשלח] וקרא את הפסוק שמש רבינו אמר ליהושע "בחר לנו אנשים וצא והלחם בעמלק", ואמר שהלעלובר רבי (שליט"א) [זצ"ל] הוא מאלו שנלחמים בעמלק ויותר אני לא יכול לפרש... כך אמר רבי יעקב לנדא זצ"ל, זה היה חידוש גדול, כי לכאורה עבודת הקודש של לעלוב היתה בענין אהבת ישראל ולא ידוע לנו עבודתו במלחמת עמלק, אבל עכ"פ כך הוא אמר. בדורינו היה רבי שמואל זצוק"ל מאלו שנבחרו למלחמת עמלק וכמ"ש "בחר לנו אנשים וצא והלחם בעמלק", בליל שבת זכור התחיל את עבודת השבת כאן בעולם, והשלים את זכירת מחית עמלק למעלה בעולם העליון בקריאת התורה שם: "זכור את אשר עשה לך עמלק - תמחה את זכר עמלק", שם הוא כבר יפעל מה שהוא לא היה יכול לפעול מפה, גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.

וזה ברור שהיתה הסתלקותו כמו אצל מזן החזון איש זי"ע מרוב גיעה ועמל, מרוב צער ויגון על קדושת ישראל, והפשט שמסר את נפשו בפועל על קידוש השם, על קדושת ישראל. עת רצון גדול הוא היום, וכמו בחי' מעמד הר סיני, כדאמרו חז"ל "כנתינתה כך נטילתה", נטילת התורה זה אותו מעמד קדוש כנתינת התורה ואפשר לזכות לסייעתא דשמיא בתורה וביראת שמים.

שהשי"ת ירחם על כל ישראל, וכל אחד יזכה להתחזק להיות יותר דבוק בהקב"ה, ובזה להכריע את כל העולם כולו לכף זכות, ובימי שמחה אלו ישמח השי"ת את בני ישראל וישלח גואל צדק, ויקיים יעוד הנביא ומחה ה' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר, בב"א.

בבית ישראל... היחיד שהרגיש את הגזירה וראה אותה לעומקה עד תומה באספקלריה המאירה שבמאירה [שהוא המדריגה הכי בהירה כידוע ממזן הגר"א זי"ע], הרגיש וראה בבהירות כמו שאמרו חז"ל 'אם ברור לך הדבר כשמש - אם ברור לך הדבר כאחותך'. נהירין היו לו לשמואל כל שביליה, כללותיה ופרטותיה של הגזירה, בבהירות הבאה לו מנהר דעה דעת תורה. 'אני יחיד בנגעים', יצא למלחמה כמו מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, צעק מי לד' אלי... ערך מלחמה עם כל העולם, חסה תחת כנפי הקב"ה, חוץ מהקב"ה הוא לא ראה כלום.

מזן הגר"ש זצוק"ל אמר: בחורים, איננו מתייצבים!

היחיד שלא פחד להכריז: לא מתייצבים!

ראשי המדינה בעלי צבא אדיר המתכונן להילחם עם צבא של מליוני ערבים, והם חושבים שכולם מפחדים מהם, רבי שמואל זצוק"ל מפחד מהקב"ה, מפחד מהגזירות שגזירות על תורתנו הק' על עם הקדוש, לא מפחד משום אחד, כמתתיהו כהן גדול.

"אני יחיד בנגעים" - אני יחיד באהלות, יל"פ אהלות קאי על אהלי יעקב, וכמ"ש "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" דקאי על השראת השכינה באהלי יעקב, וע"ז צועק רבה "אני יחיד באהלות" אני יחיד שצועק כנגד נראה לי באהלי יעקב, השכינה שורה בכל הישיבות הק' של כל החוגים וכל העדות, כולם אהובים כולם ברורים, והמלחמה להיכנס לתוככי השראת השכינה ולסלק משם את השכינה ח"ו.

מזן הגר"ש זצוק"ל יש נגעים אפילו באהלי יעקב, הם רוצים להיכנס לקודש הקדשים ולטמאות אותו, והם עושים את זה.

רבי שמואל ייסד בתי חינוך אף סמינרים אשר לא ניתן למשחית רשות לדריסת רגל שם, חלה על רבי שמואל ברכת משה רבינו לשבט לוי "ברך ד' חילו". והצליח בכך למעלה מדרך הטבע.

יש נגעים ואהלות, הם כבר הגיעו אף לגיוס בנות, כי הם לא רוצים להשאיר שריד ופליט בקדושה כנתינה מסיני. אין למחלנים ולמשתפיים רוגע ומנוחה כל זמן שבנות ישראל משוחררות, ולכן הם פועלים לגיוס בנות רח"ל.

הרה"ק מצאנו זי"ע כשלחם להעמיד חומת הדת אמר שאינו מתיירא כלל, כי כשהוא מתיירא הוא בורח אל הקב"ה... רבי שמואל זצוק"ל ברח אל הקב"ה.

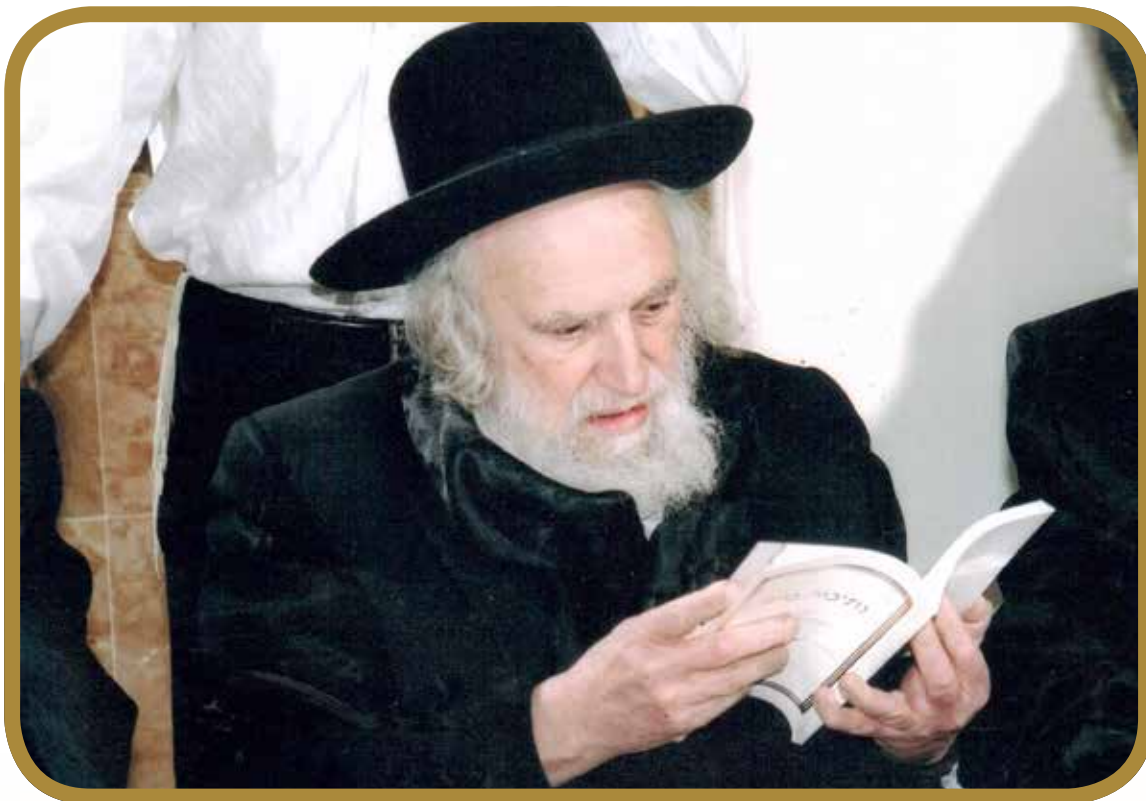
"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה". רבי שמואל זצוק"ל זכה בכח זה להיות יחיד בנגעים! יחיד באהלות!

זכה רבי שמואל להיות רבי של כל ישראל שיש לו דין "רבו" כלפי כל ישראל, הן מצד היותו מגדולי הדור, והן מצד היותו רבי בקידוש שם שמים, כמו שכתב הביאור הלכה על דניאל חנניה מישאל ועזריה.

גחלים לוחשיות

ר' בונים

אבינו; הוא לא רק הראה בפנינו דמות בעלת הוד קדומים – הוא חיבר אותנו חיבור עז אל כל העוצמה הטמונה בתוכנו כבני העם הנבחר, גם כזו שלא היינו מודעים אליה קודם לכן; הוא לא רק נטל את שרביט העשיה למען ד' ולמען תורתו – הוא פיתח בנו את האכפתיות והאחריות לשמירה על התורה הקדושה וחדש בנפשנו את הדופק היהודי הפועם!

אין זה סוד, כי בכל השנים האחרונות, היו הרבה רעשי רקע סביבנו. מהם שיצרו מסך ערפל, מהם שזרעו בהלה, ומהם שהיכו בגלי כאב; אך בסיעתא דשמיא, אנו זכינו להסיט את כל קולות המהומה, לשמוע את קולה הצלול של האמת הנישא ברמה מגרוננו של מרן רה"י זיע"א, וללכת אחריה. חמש וחצי שנים של צירוף בתוככי הלב חלפו עלינו, כשרבנו הגדול מגביה את קומתנו כל העת כמה טפחים מעל קרקע הקשיים הטובענית ומרומם את הרוח שבנו.

כעת, מחייב אותנו השבר אשר הושברנו, לעלות שלב נוסף בסולם – לרדת עומק נוסף בנבכי נפשנו, ולחצוב גם שם את הבחירה באמת, מתוך-תוך-תוכנו.

כעת נצטרך לחדד אונינו ולשמוע את קריאת 'מי לד' אלי' מהדהדת בחללו של עולם, גם אם לא יהיה מי שיהדהד אותה באוזנינו כל העת; כעת עלינו ליטול את האחריות על גורל ילדינו ולחרוד לעתידם, גם אם לא יהיה מי שישקף לנו את המציאות הקשה שוב ושוב למול העיניים; כעת חובתנו לפעול למען שמו ככל יכולתנו, גם אם לא יהיה מי שיעורר אותנו לכך חזור ועורר.

ואם בכל זאת עדיין נשאל, מה יתן לנו את הכוח?

היהודי שבנו יעניק לנו את הכוח!

מעייין הנצח הנובע והבלתי פוסק אליו חיבר מרן ראש הישיבה את נפשותינו, יזרים בנו את האון וינסוך בנו את העוז לעשות רצון ד' הנדרש מאיתנו בתקופה שלנו.

חזק ונתחזק, למען ד' ולמען תורתו ולמען עמו ישראל.

כלו שבועה, עברה כבר כמעט מחצית השלושים, ואנו רק רואים יותר ויותר מה איבדנו.

מלבד האבידה הכבירה על שלל גווני גדולותה הנדירים – נטל שמואל כל חמודות שבעולם והלך לו, שבה וזועקת את עצמה שוב ושוב השאלה: מה יהא עלינו?

ואם נפרוט את השאלה הזו לפרטים, כל חלקיק בה מכאיב עד לשד הנפש: מה יעניק את הכוח לבחור חמד לישב 90 יום מאחורי סורג ובריה על התייצבותו בצבא ד'? מה יזרים אנרגיה בדמם של מנהלי המוסדות ומשפחותיהם, לשהות ממושכת בחו"ל למען החינוך הטהור? מי יכה על קדקדה של כל יוזמה והתארגנות חיובית, לפתיחתם של בתי חינוך זכים, ישיבה בדרך ישראל סבא, ועוד שלל בניינים אשר נדרשים עדיין כל כך? מי יעניק את הכוחות לכל משפחה אשר חפצה לגדל את ילדיה בחממה בטוחה מפני רעלים מצויים, ונזקקת לגבורת נפש כנגד כולם? ואולי הכואב מכל: מי יחרד כעת על חינוך ילדינו, יתריע בפנינו על הסכנה וישא את דאגת גורלו של דור ההמשך על ליבו תמיד?

סימני השאלה מרחפים בחללו של עולם ומעצימים את מעמקיו של האין.

אולם דומה, כי אם נתחקה אחר עקבותיה של הדרך המופלאה שהולין אותנו מרן ראש הישיבה יד ביד עד כה, ניווכח כי על אף שכבה לו האור, גחלי אש ממנו נותרו.

כי מרן ראש הישיבה זיע"א לא רק הורה לנו מה לעשות ומה לא; לא רק הסביר את מה לקרב ואת מה לרחק; ואפילו לא רק הנחיל לנו מה טוב ומהו רע. התקופה תחת הנהגתו המופלאה זיכתה אותנו בהרבה מעבר לכך: כמה היה רבנו הגדול מתחנן 'אל תעשו כי אני אמרתי, תעשו כי זו האמת'... הוא לא רק הלך כעמוד אש לפנינו – אלא הוא הבעיר בליבנו את הניצוץ מן האש הגדולה שבסיני; הוא לא רק הורה לנו בכל ישותו מסירות נפש מהי – הוא הצית בקרבנו את גחלת מסירות הנפש הקיימת בנו כבנים לאברהם

מוסף זכרון
הפליס

התבוננות ב"דרכי שימור"

הרב אליהו משה ויס

אני רואי לכך, קחו נא את הדברים כשלעצמם בלי יחס לאומרם. זכינו להיות בהלוייתו של מרן זצוק"ל. אחר שנים של מרמס כבודה של תורה, זכינו לראותה בתקומתה. לויה עם עוצמות השמורות ומיוחדות אך ורק לסלתה ושמנה של בני התורה. עטורי שיבה עם אברכי משי, חוט של חסד ועדינות על פניהם, בוכים ומבכים את הסתלקותו של מרן זצוק"ל אשר אהבם וטיפחם ממסד עד טפחות. מכל משמר בגופו רוחו נפשו ונשמתו הגן עליהם מכל משטין וצר. התורה הקדושה, בשמחתה ובאבלה לא יתערב זר. דבריו העמוקים והיסודיים של הגאון הצדיק ר' ישראל אלי' וינטרויב זצ"ל שנשא בזמנו אחר הסתלקותו של רבנו בעל ה"אבי עזרי" זיע"א, וברוח דעתו דעת תורה עמד על כך שצורת ההלוייה וההתעוררות שהיה בשעת הלוייה מגלה ומברר את גדלותו של מרן האבי עזרי זיע"א - מתאימים בדיוק להלוייה המיוחדת והנשגבה של מרן זצוק"ל, ומן הראוי להביא את דבריו בפני הציבור הקדוש כדי להתעורר בכך ולקחת את הדברים בשימת לב הראוי.

להגאון ר' ישראל אלי' זצ"ל, ששמענו מפיו איך התייחס בכבוד ומורא למרן זצוק"ל, ודאי דניחא לי' שדבריו אלו יבואו כאן. ניתן גם ללמוד על כך מהוראתו למשפחתו על צורת הלוייה שלו עצמו ומי יספידו. הוא ביקש שמרן זצוק"ל יספידו בהלוייה שלו, כך נהגו ומרן זצוק"ל הספידו ראשונה. מן הראוי להעיר על כך. זמן רב לא זכורה כזו לויה, גם אנשים גדולים מאוד שנלכ"ע בשנים האחרונות לא זכו שבהלוייה שלהם תהיה כזו התעוררות מיוחדת לתשובה ומעש"ט, כפי שהיה לרבבות רבבות בית ישראל בהלויות מרן זצוק"ל. הסליחות וקבלת עול מלכות שמים שהדהדו, לא זכורות שנים רבות.

בתכלית בריאת האדם בעולם כתב החינוך (מצוה רנז) ז"ל: לפי שעיקר היות האדם נברא בעולם הוא מפני החכמה, כדי שיכיר בוראו, על כן ראוי לבני אדם לכבד מי שהשיג אותה, ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה. ופשיטא שהזוכה בפטירתו מן העולם להביא את הכרת הבורא ליצוריו אין עדות גדולה מכך שקיים את תכלית ורצון הבורא ית"ש. וכך כתב בספרו "עיני ישראל", במאמר הספד על רבנו מרן הגר"א שך זצוק"ל:

ביטוי חז"ל על נפש מישראל שהסתלק מן העולם הוא "חיים לכל ישראל שבק" הפי' העיקרי בזה הוא, שהוא משאיר להכלל שנשאר בחיים רושם מסוים מכל כללות קומתו. שעת זמן ההסתלקות הוא זמן פעולה זו. וא"כ יכול כל יחיד ויחיד לזכות בהרושם הנשאר. [יעיין ברש"י ריש פ' ויצא שכתב דיציאת צדיק מן העיר עושה רושם, ויובן בכך בנו של ק"ו כאן]. בעוד שמרן ז"ל היה בחיים - הגם שעדינות וזוהר נשמתו האירה בחוץ במעשיו הטובים ואישיותו הנחמדה אל הכלל כולו. מ"מ כבולים היו כוחותיו לפי יכולת כלי הגוף. כי בעוד האדם חי קשורה נפשו בגופו, ויכולת הגוף מוגבל הוא מאד, ומיעוטא דשיעור חיותו הפנימית בוקעת בלבוש זה. אבל בעת ההסתלקות שאז משתחרר הנפש מכבלים הללו, אז הוא מזהיר כפי יכולתה האמיתית.

נסביר את זה ביותר עפ"י הגר"ח מוולוז'ין בשם רבו הגר"א ז"ל, השינה נבראה רק שיוכל האדם להשיג חלקו בתורה, מה שנמנע ממנו בהקיץ

על אף יגיעתו בה כל צרכו, כי המוגבלות של הגוף מנעו, אבל בעת שינה שאז מסתלקת מכבלים הללו, אז עולה היא למעלה להשיג ד"ת כפי יכולתה העצמי ואז נגמר השגת חלק תורתה עכ"ד. כן הכא בעת הסילוק דוקא, שאז משוחרר האדם מהגבלה של הגוף אז כשעומדת בגדלותה מזהירה רושם מן גדלות זו אל הנשארים בחיים, ויכולים אז לאחוז בקומת גדלות של הנפטר. הגר"מ ממשקלוב תלמיד מובהק להגר"א ז"ל כתב משמו דביום ההסתלקות של ת"ח וצדיק מתקבצים כל מעשיו הטובים שעשה מיום הולדו עד יום פטירתו ע"כ, וכשמתקבצים אז מזהירה נפש הצדיק כפי קיבוץ זה, מה שבחייו לא נתגבשו כל הכללות איך שמתוך כולם הגיע אותו צדיק לדמות מופלא, ואז מקומתו התמירה מזהיר הוא רישומו לתוך ציבור הנשאר בחיים דעוה"ז, ושם ינחו יגיעי כח ומתוקה שנת העובד, בעת המנוחה לא נראה כשרון המעשה והפעולה ואין להכירו בזה. אמנם זהירות אור פניו וגדלות נשמתו זהו מבהיק דווקא אז וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. והאריך עוד שם בגדלותו של מרן בעל ה"אבי עזרי זיע"א.

אח"כ כתב ז"ל:

אמנם רצוני להעמיק חקר בזה. הנה בפטירת ת"ח נהיה חילול כבוד שמים, כי מקודם היה מצוי בעולם ועמו כל הרכוש הרוחני שלו שהם כולו כבוד שמים, ובפרט כשמדובר על איכות ששוקלת נגד כל הציבור כי הרי נהיה חלל נורא כאן. אמנם כבר הזכרנו כי כל אדם הוא עולם מלא, מכל יו"ד מאמרות שבהם נברא העולם, ובעולם הגדול אחר שגמר השי"ת כל היו"ד מאמרות ויש כאן עולם מלא, אז עשה סיכום ומסקנא מן הכל. וזהו מה דאחר מעשה בראשית כתיב בסוף יום ו', וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, ואמר חז"ל דהוספת תיבת מאד כאן (כי בגמר כל יום כתיב רק וירא אלוקים כי טוב) פי' מאד זה מלאך המוות, מאד זה יצה"ר, והתמיה מבוארת הלא ב' אלו מהרסי עולם הם, ואיך יתכן שמתחילים אל הטוב, וביותר אל המאד של הטוב. ובאד"א שם להגר"א ז"ל פי' דיש אפשר לכלול היצה"ר תוך עבודת ד', והוא מ"ש על הא דכתיב ואהבת את ד' אלוהיך בכל לבבך, ודרשו בב' יצריך. (וכתיב ברצות ד' דרכי איש גם אויביו יושלים אתו) וכוחות היצה"ר גדולים מאוד (כמ"ש בקידושין דף ל"א אלמלא הקב"ה עוזר ליצה"ט אינו יכול לו). ויכול כח התשוקה שלו הגלמי - להיות עזר וסיוע בתשוקת הקדש, זה נקרא מאד של הטוב, כי נתוסף הוא למערכת הטוב יעו"ש. וכן עד"ז פי' הר"י בשע"ת שע' ב ענין המאד דמלאך המות, דאילולי שחרבו שלופה על הבריות ויש כאן עונש ודין מורגש לחושי האדם, המטיל אימה ופחד מלחטא, היה מתפשט בכל אות נפשו בכל מיני שפלות, שהרי אינו רואה באופן מוחשי פרי עונותיו, והרי גם יצה"ר טמון בחובו, ואז לא היה תקוה לאחריתו נמצא דכח ההרס משמש כאן לסיוע ליר"ש.

אף אנו נאמר בבנין עולם מלא של האדם צריך שיהיה סיומו כסיום עולם הגדול, סיום וירא כל אשר עשה והנה טוב מאוד. והנה לעיל אמרנו בשם הגר"א ז"ל כי ביום סילוקו של צדיק ות"ח מתקבצים אז כל עבודותיו שעבד להשי"ת כל ימי חייו, וכך הוא קומתו אז, וה"ז וירא כל אשר עשה דעולמו הפרטי, אבל היוצא מזה הוא והנה טוב מאוד. דגם כח ההרס תיהפך כאן לדחיפה וחלק מעבודת ד' שלו. וזהו רק בעת שעצם הסילוק נהפך לריכוז כבוד, זהו ענין נטילתה כנתינתה הנאמר במי ששנה, אשר כבוד התורה שנעשה מחמת ההלוייה דיש כאן לוייה של ס' ריבוא שהוא התגלות ערכה ויקרה של תורה.

אדרבה - היה אומר כאשר עיניו הטהורות בורקות משמחה של מצווה - אנו לוקחים איתנו את ה"ט", את המצות, את הסוכה ואת הד' מינים. את ההשגות הנפלאות שזכינו להם בימי החג, אנו לוקחים איתנו לתוך ימי המעשה שיסייעו לנו בעבודתו ית"ש.

ננסה גם אנחנו לקחת איתנו את ההשגות הגבוהות שקבלנו בהלוויה הנשגבה,

ניישר את דרכנו בדרכיו הקדושים, להתפלל בהכנה ובכוונה כדבעי לבא לעמוד לפני המלך ית"ש,

נקבל עלינו לעמוד בתורתנו הקדושה ללמוד וללמד לשמור ולעשות בחשק וחיבה כמתרפק על דודו,

נזכור ונליהב בתוכנו בשלהבת אש קודש את הקבלות שקבלנו בסתר לבנו במעמד קבלת עול מלכות שמים,

ננסה לנגוע במעילו של שמואל להיטיב עם הזולת בכל לבנו ומאודנו, נמשיך במורשתו מורשת רבותנו מעתיקי השמועה זי"ע מבלי נטות ימין ושמאל,

בלכתנו בדרכיו אלו נמצא נחמה, ותהיה נשמתו הטהורה צרורה בצרור החיים - הוא העולם הבא כי שם תתאחד הנפש במושכליה שהם צרור החיים ומצדם יהיה עם השם יתברך (רלב"ג שמואל א פרק כה).

אמנם כאן בהלוויה של מרן זצ"ל היה ענין אחר לגמרי, פי' חדש התבאר כאן בהלכה זו של לקיחה כנתינה. פי' זה נקרא כך: מה נתינתה היה עיקר תמציתה "אתה הראת לדעת כי ד' הוא האלוקים אין עוד". זהו עומקה וצורתה דשמעתתא של כה"ת. כי הרי זה המסקנא שיצא מכל גילוי התורה כשירדה לעולם, כך לקיחתה הוא במהלך גילוי ההרגשה הברורה דאין עוד מלבדו ית"ש. וכך בלי הספדים נשבר לב הציבור ונפתח עתה האפשרות להזרים בתוכו ההרגשה הברורה דד' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. כי בעת שנשבר רגש האנכי של האדם אז אין חציצה בינו לבוראו, ועומד הוא אז ברגשי כניעה אל השי"ת וגדולים עדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ופעל מרן זצ"ל נפלאות כאן. שבעודו בחיים לימד תורה לישראל, ובהסתלקו נפתח להם עומק הצורתא דשמתתא דכל התורה. זהו קולות האדירים כשאגת הארי שיצא אז מפיו הציבור בפסוקי קבעומו"ש, ב"ג מדה"ר ופסוקי תחינה, הלא דבר נפלא ונורא הוא מי יכולנו. עכ"ל.

לו היינו שואלים את פי מרן זצוק"ל, מה היה אומר?
ננסה להעזי ולומר מה דמרגלא בפומי דמרן זצוק"ל בכל מסיבת סיום חג:
איננו נפרדים מהיו"ט, מהמצות, מהסוכה ומהד' מינים.

והיה בעבור כבודי

י . א .

בענווה ובנעימות בצידי הדרכים, בלי שום שייכות וחשיבות עצמית כלל. וזאת אשר זכינו וחזינו בעינינו בימי חיתו של עטרת תפארת ישראל, רבנו הגדול והקדוש זיע"א, שהיה ליבו הטהור חרד ובווער עד לב השמים במלחמתו הגדולה והנוראה, לעמוד על משמר התורה והדת, ועל משמר ההשקפה המסורה, לשמור מכל משמר לבל תיגע חלילה ידי זדים בהיכלי הישיבות ובלומדי התורה, שום נגיעה עצמית לא עמדה לנגד עיניו של רבנו זיע"א בעת יצא בחירוף נפש למלחמת מצוה על טהרת תורתם של בחורי ישראל, ועל טהרת חינוכם של בני ובנות ישראל. לא חס על עצמו בגוף ובמון, ברוח ובנפש. את כל כוחותיו ממש גייס מרן זיע"א למען כבוד שמים, ושום מחיר אישי - בהאי עלמא דשיקרא - לא עמד ולא עצר בעדו, אלא ויגבה לבו בדרכי ד', גבוה מעל גבוה, בגאון וללא שום פחד ומורא. אך בעבור כבודי... כשלא היה הדבר נוגע לכבוד שמים, כשחש והרגיש שמצב מסוים אינו קשור למלחמתו הגדולה על משמר התורה, מיד "ושמתין בנקרת הצור", הרי היה בטל ומבוטל כעפרא דארעא ממש, בביטול העצמיות, ובנועם מאור פנים מופלא ונדיר לכל אדם ואדם, והיה מדבר עם הבריות כדבר איש אל רעהו ללא שום גינונים, ללא משמשים וללא שום מחיצה המבדלת בינו ובין ההמון, והיה רחוק בתכלית השלמות מחשיבות עצמית מדומה, ואף לא שמינית שבשמינית.

אשרי עין ראתה כל אלה... בהיות רבנו הגדול, עמוד האש, רבן של כל בני הגולה וליבן של ישראל זיע"א, ניצב על משמרתו להורות לנו את דרכי מלחמת ד' ושמירת קדושת שגב תורתו, ומעת חסרנו כל אלה, כי נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלוקים, רבתה האנחה בכל בתי ישראל, כי מי יורה לנו דעה ומי יביננו שמועה, אוי לו לדור שאבד מנהיגו, אוי לה לספינה שאבדה קברניטה, מי יתן לנו תמורתו, ואיך ננחם.

תלמיד חכם שמת ראוי להתאנח עליו לעולם ולעולמי עולמים... (תנא דבי אליהו).

רבים מן המספידים בכל תפוצות ישראל, הקושרים רינה ונהי בכבי תמרורים על סילוקו לגנזי מרומים של מרן רשכבה"ג זיע"א, עומדים בדבריהם הנרגשים על דמותו הייחודית רבת האנפין של רבנו הגדול גאון ישראל זצוק"ל. כאשר מחד גיסא, התנהל בתקיפות הדעת בעוז ותעצומות על משמר קדשי שמים, לא חת מפני איש, ובלי שמץ של מורא מבית ומחוץ הרגיו ממלכות על טהרת ההשקפה הנכונה המסורה לנו מדור דור, ועל משמר עולם התורה והישיבות. ומאידך גיסא, נהג בעצמו ענווה עצומה ונשגבה ובנעימות מופלגת לכל אדם, הנהגה מיוחדת של אהבה רחמיאית אמיתית ונדירה לכל מי שפקד את שערי מעונו, יהיה עם מי שיהיה, נער וזקן, תופשי התורה והמון העם, ואף באותה שעה בה אור חלציו על משמר קדשי האומה ועיקרי התורה והיהדות - בקדושה ובטהרה.

את ההסבר להנהגה מרוממת זו, מצינו בדבריו הנפלאים והמאלפים של הגאון רבי מאיר שפירא זצוק"ל, על הפסוקים בפרשת כי תשא (שמות לג, כא-כב), "הנה מקום אתי ונצבת על הצור", "והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור". כי כאשר נמצא לפנינו ענין של כבוד שמים, הרי שאז אין מקום כלל לחשבונות של ענווה וביטול הישות, אלא "ונצבת על הצור" בעוז ובגאון, ללא פחד וללא מורא, ללחום את מלחמת כבוד שמים, אך "והיה בעבור כבודי", כיון שעבר ענין זה של כבוד שמים, כי אז, "ושמתיך בנקרת הצור", מיד אין שום מקום להמשיך ולהיות ניצב בתוקף ובעוז, כי אם להיות כאסקופה הנדרסת לפני כל אדם בתכלית הענווה.

כל המושג האלוקי של עמידה על משמר קדשי ישראל במלחמת מצוה, הינה אך ורק כשהמשימה המוטלת באותו זמן, היא מלחמה של כבוד שמים, ולא חלילה מלחמה עצמית ופרטית של נגיעות ועקמומיות, וכשמסתיימת משימה קדושה ונעלית זו, וכבר אין כאן ענין של כבוד שמים, מיד מצוה עלינו להתבטל לגמרי, ולהפוך ברגע אחד מלוחם גדול ואמין, למהלך

מוסף זכרון
הפולס

גנדי שמואל

נהגו הצורבים בשיטת
מעלות התורה 'לארוב'
לרבה הגדול ז"ע כאשר
מניח הוא את דף מראי
המקומות בפתח בית
המדרש כמקובל. הדף
היה נתלש מהקיד בן
רגע, כאשר הזוכה
המאושר אץ אץ אל
מכונת הצילום הקרובה
כדי לזכות את הרבים
בעותק מהדף האחרון
בידו. את הדף עצמו,
הגוויל עליו חרט מרן
ראש הישיבה זצוק"ל
את סדרי הלימוד, שמר
התלמיד בחרדת קודש
בין גזיו.

כזה הוא הדף המוצג
לדוגמה, דף מיוחד
שבט התשנ"ט. רבינו
ז"ע כהרגלו מעורר את
בניו אהוביו לשקידת
התורה בכל רגע "שלא
יהיה ח"ו בטל הנעור
בלילה ומפנה ליבו וכו'
ד' ישמרנו... והקב"ה
יצוא יתנו את הברכה
ברכת ד' והצלחת
התורה כי זה כל האדם"

מוסף זכרון
הפּלס

672

20.02 1952. 1. 2. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844.

7/11: 2300

[illegible]

א-מ-ת-ן נחיים : ציינים חנוך מיר : א-ת :

[illegible]

$\frac{1}{1561} = 10^{-4} \frac{1}{1561} = 2.0 \times 10^{-8}$

6) in $\pi \rightarrow \ell \ell' \bar{\nu}$ $\ell = e, \mu$ $\ell' = \mu, \tau$

[illegible][illegible]

1. יצאנו מן המדבר ונכנסנו אל הארץ אשר נשבע לנביאנו לומר לנו: "אין ארץ הזאת לכם."

1. 1/2 = 0.5

۱۰۰

Cont

וזהו בנסוע הארון

הגאון
רבי שמואל זצ"ל
אויפערבאך
בן הגאון האדיר מורן
רבי שלמה זלמן זצ"ל

אבא!